

TÜRK OCAKLARI İDEOLOJİSİ VE MİMARİSİ

(1912 - 1931)

OĞUZHAN BOZDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2013

ANKARA

Oğuzhan BOZDAĞ tarafından hazırlanan "TÜRK OCAKLARI İDEOLOJİSİ VE MİMARİSİ (1912-1931)" bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Neşe GURALLAR

.....

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Neşe GURALLAR

.....

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Uzay PEKER

.....

Mimarlık Ana Bilim Dalı, ODTÜ

Doç. Dr. Esin BOYACIOĞLU

.....

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 30 / 07 / 2013

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Oğuzhan BOZDAĞ

TÜRK OCAKLARI İDEOLOJİSİ VE MİMARİSİ

(1912-1931)

(Yüksek Lisans Tezi)

Oğuzhan BOZDAĞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül 2013

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin gerilemeye başlamasıyla birlikte kurtuluş yolu olarak Türk aydınları Türk milliyetçiliği ideolojisini benimsemiş ve bu ideolojinin halk tarafından da benimsenmesi için çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda bir kurumsallaşma "Türk Ocakları" ile sağlanmıştır.

Türk Ocakları, her alanda olduğu gibi mimarlık alanında da etkisini göstermiştir. İnşa ettikleri, kiraladıkları veya satın aldıkları yapılarla, verdikleri konferanslarla, kurumunun içindeki mimarlarla, Türk Yurdu dergisinde çıkan mimari yazılarla Türk Ocakları, mimarlık alanında da etkisini sürdürmüştür. Türk Ocakları üyesi olan ve Türk milliyetçiliğinin en önemli ideologlarından olan Ziya Gökalp'in "Milli hars ve garp medeniyeti sentezi" düşüncesi mimarlık alanında etkili olmuştur. Bu fikir sadece Türk Ocakları yapılarının değil o dönem yapılan bütün kamusal yapıların temelini oluşturmuştur.

"Türk Ocakları İdeolojisi ve Mimarisi (1912-1931)" adlı tez çalışmamızda öncelikle dönemin sosyal, kültürel, ideolojik yapısı incelenmiştir. Bu değişimin mimarlık alanındaki etkisi tartışılmıştır. 1912-1931 yılları arasındaki Türk Ocakları'nın inşa ettiği ve daha önce mevcut olup da

kullanılan yapıların plan şemaları, mekân ihtiyaçları, cephe kompozisyonları yorumlanmıştır. Bu yapılar hakkında yapılan yorumlar tartışılmıştır. Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazıları incelenmiştir.

Bütün bu incelemeler sonucunda Türk Ocakları'nın ve ideolojisinin mimarlık alanındaki yönlendirmeleri ve katkıları yorumlanarak alandaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 802.1.101

Anahtar Kelimeler : Türk Ocakları, Türk Ocakları binaları, İdeoloji, Mimarlık

Sayfa Adedi : 254

Tez Yöneticisi : Doç. Dr. Neşe GURALLAR

**THE IDEOLOGY AND ARCHITECTURE OF TURK OCAKLARI
(1912-1931)**

(M.Sc. Thesis)

Oğuzhan BOZDAĞ

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

September 2013

ABSTRACT

With the start of the decline of the Ottoman Empire intellectuals, who were adopted the ideology of Turkish nationalism, started to teach Turkish nationalism for the liberation of Turkish people. Following their efforts, an institutionalization, has been realised under the name of "Turk Ocaklari".

Turk Ocaklari has demonstrated effectiveness in architecture as well as in other areas. Turk Ocaklari continued to demonstrate effectiveness in architectural area with constructing, renting or buying buildings, giving conferences about architecture, serving as an architect in the institution, publishing articles in the Turk Yurdu journal. A member of Turk Ocaklari and also the most important ideologist_of Turkish nationalist Ziya Gokalp's ideas "the synthesis of national culture and western civilization" was effective on architectural area. This idea underlined not only the structure of Turk Ocaklari, also effects all public buildings of that period.

First of all, in this thesis "The Ideology and Architecture of Turk Ocaklari 1912-1931", examines that period's sociological, cultural and ideological structures. The impact of the change in architectural area is discussed. From 1912 to 1931, the buildings which has been

constructed by Turk Ocaklari or existing buildings which has been used for the same purpose comments in terms of plan schemes, space requirements and façade compositions.

As a result, deficiencies in architecture about Turk Ocaklari and its ideology is tried to resolve with this thesis.

Science Code : 802.1.101

**Key Words : Turk Ocakları, Turk Ocakları's building, Ideology
Architecture**

Page Number : 254

Supervisor : Assoc. Dr. Neşe GURALLAR

TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesinde, yaptığı yorumlar, yönlendirmeler ve değerlendirmeleriyle tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Neşe Gurallar'a, Türk Ocakları yapılarına ulaşmam konusunda yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Orhan Kavuncu'ya, Malatya Türk Ocağı için Sayın Nadir Günata'ya, Sayın Nihat Abacı'ya, Sayın Onur Tan'a, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne , Sayın Bayram Bozdağ'a, Uzunköprü Türk Ocağı için Sayın Ahmet Acaroğlu ve Elif Göksu Çelebioğlu'na, İzmir Türk Ocağı için Sayın Emre Kahvecioğlu'na, İzmir Türk Ocağı binasının çizimlerini benimle paylaşan Sayın Cem Bilginperk'e, Isparta ve Senirkent Türk Ocağı için Sayın Beytullah Saraç, Sayın İbrahim Karaer, Sayın Atilla Bozdağ ve BMT Mimarlık Ofisi çalışanlarına, Çankırı Türk Ocağı için Metin Yılmaz'a, Afyon Türk Ocağı için Sayın Kürşat Kartal, Sayın Mevlüt Uyumez ve Sayın Harun Ateş'e, Burhaniye Türk Ocağı için Sayın Esin Mutlu'ya, Samsun ve Bafra Türk Ocakları için Mehmet Emre Çelik'e, Manisa Türk Ocağı için Manisa Kültür Turizm Müdürlüğü'ne, Edirne Türk Ocağı için Sayın Olga Turgut Erdemir'e, Kırklareli Türk Ocağı için Sayın Şenol Filiz'e, Trabzon Türk Ocağı için Sayın Pirali Çağrı Şensoy'a, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne, Konya Türk Ocağı için Sayın Haluk Doğan'a, Aydın Türk Ocağı için Sayın Ramazan Babacan'a, Balıkesir Türk Ocağı için Sayın Kadir Deniz ve Sayın Özlem Başaran'a, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne; ayrıca tez konusunun belirlenmesinde, şube yapılarının tespit edilmesinde en büyük yardımı sağlayan, tezimin hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen kadim dostum Ahmet Şahin'e, yine tezin hazırlanması sürecinde hep yanımda olan aileme, eğitim hayatımda bu ve bundan önceki süreçte her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteğini hiç bir zaman esirgemeyen babam Yılmaz Bozdağ'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiii
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
2. OSMANLI DÜŞÜNSEL YAPISININ DEĞİŞMESİ, KENT VE MİMARİYE ETKİSİ	5
2.1. Osmanlı Düşünsel Yapısının Değişmesi, Politik ve Ekonomik Nedenleri.....	5
2.2. Osmanlı Düşünsel Yapısındaki Değişimin Kent ve Mimariye Etkisi ..	11
3. TÜRK "OCAĞI"	16
3.1. Türk Ocakları Tarihi	18
3.2. Türk Ocakları'na Giden Süreçte İdeolojik Yaklaşımlar	25
3.2.1 Milliyetçi düşünceye şekil verenler	27
3.2.2 Osmanlıcılık ve Panislamizm.....	31
3.2.3 Türkçülük ideolojisinin doğuşu.....	33
3.3. Dönemin Mimarlık Eğitimi ve Mimari Örgütlenmesi	39
3.3.1. Mimarlık eğitimi	39
3.3.2. Mimarlık örgütlenmesi	41
3.5. Türk Ocakları'nın Yapı İhtiyacı ve Devlet Desteği.....	52
3.6. "Milli-Modern" Mimarlık ve Türk Ocakları Yapıları.....	64
3.6.1. "Milli-Modern" mimarlık	64
3.6.2. Dönem üzerine değerlendirmeler.....	67
3.6.3. Mimarlar.....	71
3.6.4. Türk Ocağı yapıları	81
3.6.5. Yeni mimari üslup	85
3.7. Türk Ocakları Yapılarının Mekân Kurguları.....	95

Sayfa

3.7.2 Sergi alanları	100
3.7.3 Hitap balkonu	103
3.7.4 Tiyatro - sinema salonları	103
3.8. Milliyet Mabetleri	116
3.9. Konaklar ve Türk Ocakları	124
3.10. Türk Yurdu Dergisindeki Mimarlık Yazıları	137
3.12. Türk Ocakları'ndan Halkevleri'ne	150
4. SONUÇ	154
KAYNAKLAR	160
EKLER	172
EK - 1 Türk Ocakları yapı kataloğu	173
EK - 2 Türk Ocakları yapı kataloğu	205
EK - 3 Türk Ocakları yapı kataloğu	233
EK - 4 Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri	235
Ek - 5 Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller	247
ÖZGEÇMİŞ	254

ÇİZELGELERİN LİSTESİ**Çizelge****Sayfa**

Çizelge 3.1. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının inşaat masrafları..... 63

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası cephe süslemeleri	78
Şekil 3.2. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası	81
Şekil 3.3. İzmir Türk Ocağı	82
Şekil 3.4. Uzunköprü Türk Ocağı	83
Şekil 3.5. Malatya Türk Ocağı	84
Şekil 3.6. Türk Ocağı yapıları plan kurguları	96
Şekil 3.7. Türk Ocağı yapıları plan kurguları	97
Şekil 3.8. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası kesiti	104
Şekil 3.9. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detayları	107
Şekil 3.10. Tiyatro salonu detayları	109
Şekil 3.11. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detayları	111
Şekil 3.12. İzmir Türk Ocağı binası tiyatro salonu tavan detayları	113
Şekil 3.13. İzmir Türk Ocağı binası	115
Şekil 3.14. Türk Odası	129
Şekil 3.15. Türk Odası detayı	132
Şekil 3.16. İzmir Türk Ocağı çini detayları	146

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının açılışı	53
Resim 3.2. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası.....	54
Resim 3.3. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası.....	54
Resim 3.4. İzmir Türk Ocağı	57
Resim 3.5. Malatya Türk Ocağı.....	58
Resim 3.6. Van Türk Ocağı.....	60
Resim 3.7. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası.....	60
Resim 3.8. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası.....	61
Resim 3.9. Afyon Türk Ocağı	61
Resim 3.10. Bursa Türk Ocağı.....	62
Resim 3.11. Balıkesir Türk Ocağı	83
Resim 3.12. Aydın Türk Ocağı	84
Resim 3.13. Çankırı ve Afyon Türk Ocakları	91
Resim 3.14. Balıkesir Türk Ocağı	99
Resim 3.15. Van Türk Ocağı Salonu	99
Resim 3.16. İnebolu Türk Ocağı Salonu	99
Resim 3.17. İstanbul Türk Ocağı salonları	102
Resim 3.18. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası tiyatro salonu	105
Resim 3.19. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu	106
Resim 3.20. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası şeref locası	106
Resim 3.21. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detaylar.....	108

Resim	Sayfa
Resim 3.22. Tiyatro salonu detayları.....	109
Resim 3.23. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detayları	111
Resim 3.24. İzmir Türk Ocağı binası tiyatro salonu.....	112
Resim 3.25. İzmir Türk Ocağı tiyatro salonu detayları	115
Resim 3.26. Balıkesir Türk Ocağı tiyatro salonu	115
Resim 3.27. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası	116
Resim 3.28. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasında mermer hitabetler.....	118
Resim 3.29. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasında mermer kolonat	119
Resim 3.30. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasında mermer kaplamaları	121
Resim 3.31. İzmir Türk Ocağı	122
Resim 3.32. Malatya Türk Ocağı.....	123
Resim 3.33. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası Türk Odası.....	125
Resim 3.34. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası	129
Resim 3.35. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası Türk Odası.....	130
Resim 3.36. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası Türk Odası.....	131
Resim 3.37. Türk Odası	132
Resim 3.38. Türk Ocakları ve Konaklar	133

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 3.1. Türk Ocakları şubelerinin dağılımı	20

1. GİRİŞ

Türk Ocakları, 1912 yılında kurulan, Türk milliyetçiliği ideolojisini Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu olarak gören, çoğunluğunu Müslüman Türklerin oluşturduğu bir kurumdur. Kuruluşu 2. Meşrutiyet'in getirdiği cemiyet kurma özgürlüğü ortamında gerçekleşmiştir. Dönemin iktidarı İttihat ve Terakki'nin Türkçü ideolojisi ve sonraki iktidar Halk Fırkası'nın Türk milliyetçisi çizgisi, kurumun gelişmesinin en önemli nedenlerindendir.

Türk Ocakları'nın benimsediği Türkçülük, garba karşı garpçı bir düşünceyle, kurtuluşun Türk milletinin önderliğinde, Türk ekseninde olacağına inanan ideolojydi. Türkçülük düşüncesi, garpçılık yani Batıcılık paralelinde vurgulanıyordu. Modernleşme ve ilerleme Türk milleti ekseninde Batı medeniyeti örneğinde gizliydi. Batıcılık hareketleri ise 17. yüzyıla uzanıyordu. Bu başlangıcın aynı zamanda gerileme döneminin başlangıcı olması dikkat çeken bir noktaydı. Yani Osmanlı Devleti gerilemeye başlayınca kurtuluşu Batı'da ve Batıcılıkta görmüştü.

Türk Ocakları, Türk milliyetçiliği ideolojisini, faaliyetlerini sürdürdüğü 1912-1931 dönemlerinde her alanda her bölgeye benimsetmek istemiştir. Dilde, edebiyatta, sanatta, müzikte, sosyal hayatta, mimaride Türkçülük ideolojisini yaygınlaştırmak Türk Ocakları'nın temelini oluşturmuştur.

Türkçülük, mimarlık eğitimi, mimarlık örgütlenmesi, kent yapısı alanında da etkiliydi. Mimarlık eğitiminin etkileri bu dönemde yeni yeni kendisini gösterecekti. Mimarlık örgütlenmesi de aynı şekilde bu ideolojiyle gelişecek, batılı mimarlara karşı Türk mimarların sayısının ve birlikteliğinin artması amaçlanacaktı. Bunlara paralel olarak milli iktisat politikaları oluşturulup kentsel değişimler gerçekleştirilecekti.

Türk Ocakları'nın kurulması, Türkçülüğün devlet ideolojisi ve halkın ideolojisi haline gelmesi, mimarlık ortamının Türkçülük'ten etkilenecek Milli Mimarlık akımının oluşması bir anda gerçekleşmemişti. Osmanlı'nın son yüz yılındaki

hızlı değişiklikler ve bu değişikliklerin gerektirdiği ihtiyaçlar yeni bir dönemin oluşmasına neden olmuştı.

Tezin konusunu oluşturan "Türk Ocakları İdeolojisi ve Mimarisi" de Türkçülük paralelinde gelişmiştir. Dönemin mimarisi "Birinci Milli Mimarlık" olarak adlandırılmıştır. Mimarlıkta Osmanlı'nın son dönemlerinde ve cumhuriyetin erken dönemlerinde milliyetçi söylem egemendir. Dönemin en önemli mimarlarından Mimar Kemalettin Türk Ocakları'nın resmi yayın organı "Türk Yurdu" dergisinde 1912-1913 yıllarında yazılar yazmıştır. Hatta Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının mimari projesi de kendisine verilmiştir. Ancak daha sonra proje yarışmaya açılmıştır. Merkez binasının mimarı ve milli mimarının en önemli mimarlarından Arif Hikmet Koyunoğlu da Türk Yurdu dergisinde 1928-1929 yıllarında yazılar yazmıştır. Türk Ocağı şubelerinde seminerler vermiştir. Arif Hikmet Koyunoğlu aynı zamanda Türk Ocakları üyesidir. Cumhuriyetle birlikte mimarlık algısında değişiklik olması için yurt dışından mimarlar getirilmiştir. Bu mimarlardan biri de Ernst Egli'dir. Ernst Egli de Türk Yurdu dergisinde 1929-1930 yıllarında yazılar yazmıştır. Modern mimari ile ilgili bilgiler vermiştir. Egli'nin yazıları, Türk Yurdu dergisindeki diğer mimarlık yazılarının aksine milli söylemlerden uzaklaşır.

1912 yılında kurulan Türk Ocakları kapatıldığı 1931 senesinde 367 şubeye ve 32 000 üyeye sahipti. Türk Ocakları'nın 1925 kurultayında 38 Türk Ocağı'nın kendi binasına sahip olduğu bildirilmiştir. 1926 yılındaki kongrede özel binaya sahip olup gelir getiren ocak sayısının 97 olduğu ifade edilmiştir. Rakamlara bakıldığında Türk Ocakları'nın yapı deneyiminin azımsanmayacak düzeyde olduğu görölmektedir. Bu deneyim de bizi konuya yönlendiren etmenlerden biri olmuştur.

Ancak literatürde "Türk Ocakları Mimarisi" konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Türk Ocakları ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu tarih ve sosyal bilimler alanındadır. Yusuf Sarı'nın *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, İbrahim Karaer'in ve İsmail Acar'ın *Türk Ocakları* adlı kitapları, Yücel Hacaloğlu'nun *Türk Ocaklarına Dair*

Bazı Vesikalar, Nermin Kılıç'ın *Atatürk'ün Türk Ocaklarındaki Konuşmaları*, Murat Şahin'in *Türk Ocaklarının Eğitim ve Kültür Faaliyetleri*, Arzu İpek'in *Ankara Türk Ocağı*, Dr. Eren Akçiçek ve Dr. Mehmet Karayaman'ın *Atatürk'ün Türk Ocakları'nı Ziyareti ve Yaptığı Konuşmaları* adlı çalışmalar incelendiğinde genel olarak Türk Ocakları'nın tarihi, milliyetçi ideolojisi ve sosyal-kültürel faaliyetleri dile getirilmiştir. François Georgeon, *Osmanlı Türk Modernleşmesi* kitabı ile ve *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce - Milliyetçilik* adlı kitaptaki Türk Ocakları başlıklarında da tarih ve sosyal bilimler alanının aşılamadığı görülmüştür. Bu süreçte Türk Ocakları'nın kendi yayın organı olan Türk Yurdu dergisinde kendi yapıları hakkında çok akademik olmamakla birlikte zaman zaman bilgiler verilmektedir. Türk Ocağı ile ilgili mimarlık alanındaki çalışmalar ise sadece Ankara Türk Ocağı hakkında olmuştur. Nurcan İnci Fırat'ın Kültür Turizm Bakanlığı tarafından çıkarılan *Ankara' da Cumhuriyet Dönemim Mimarisinden İki Örnek: Etnografya Müzesi ve Türk Ocağı* adlı kitabı, Zeynep Yasa Yaman'ın editörlüğündeki *Ankara Resim Heykel Müzesi* adlı çalışma, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin yapmış olduğu konferans sonucunda çıkardığı Bina Kimlikleri Söyleşisi-Türk Ocağı Binası adlı çalışması ve Hasan Kuruyazıcı'nın hazırladığı *Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu* adlı kitabı da sadece Ankara Türk Ocağı ile ilgili bilgileri içermektedir.

Bu kapsamda Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ile erken cumhuriyet döneminde algısal, kültürel, sosyal değişiklikler ve bu değişikliklerin mimari alandaki iz düşümüyle ilgili bilgiler verilerek Türk Ocakları ve döneminin zihinsel yapısı ve mimarlık alanında verilen ürünler bu çalışmanın konusudur.

Türk Ocakları'nın kurulmasından önce meydana gelen sosyal, kültürel değişimler ve bu değişimlerin kent ve mimariye etkisi ikinci bölümde tartışılmıştır. Üçüncü bölümde değindiğimiz "Türk Ocağı" kurumu, ismi itibariyle de mimari bir metafor oluşturmaktadır. Orta Asya kültürünün "ocak" kültü etkisini sürdürmüştür. Türk Ocağı kurumu "Türk'ün evi" olarak algılanmıştır. Dönemin milliyetçilik algısı ve yeni devlet düzeni mimarlık

alanında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Mimarlık devlet politikası halini almıştır. Mimarlar bu politika doğrultusunda ilerlemeyi kendilerine görev bilmişlerdir. Bu bilinçle mimaride milli öğeleri kullanmaya başlayan mimarlar meslek örgütlenmesi olarak da bir bilinç oluşturmaya çalışmışlardır. Üçüncü bölümde Türk Ocakları'nın kuruluşu, dönemin ideolojik yapısı ve bunlara paralel olarak gelişen mimarlık eğitimi, mimarlık örgütlenmesi ve dönemin kentsel yapısı anlatılmıştır. Türk Ocakları bu değişimleri bizzat kendi bünyesinde de göstermiştir. İnşa ettiği yapılarda da milli unsurlara dikkat etmiştir. Bu unsurlarıyla Türk Ocakları yapıları birer Türkçülük mabedi konumuna gelmiştir. Bu mabetler birer kültür merkezi konumundadır. Bir kültür merkezinde bulunması gereken mekân kurgusunu da içeriğinde göstermiştir. Üçüncü bölümün devamında da bir kültür merkezi olarak tanımlanan Türk Ocakları'nın yapı ihtiyaçları, dönemin mimarlık akımı ve Türk Ocakları yapılarının bu akımın neresinde olduğu, Türk Ocağı yapılarının mekân kurguları, Türk Ocağı yapılarına atfedilen "Milliyet Mabedi" yakıştırması, Türk Ocakları'nın Türk evi ve konaklara ilgisi, Türk Ocakları'nın resmi yayın organı Türk Yurdu dergisinin mimarlık alanındaki yaklaşımları ve Türk Ocakları'ndan Halkevleri'ne geçiş süreci tartışılacaktır. Dördüncü bölümde ise bu başlıklar tartışmalar sonucunda ortaya çıkan yaklaşımlar, ana fikirler sunulmuştur. Ek bölümü Türk Ocakları yapı kataloğu ile başlamaktadır. Ek-1'de Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar, Ek-2'de mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları, Ek-3'de inşa durumu belirlenemeyen yapılar bulunmaktadır. Bu katalogda çeşitli şehirlerdeki Türk Ocakları binaları hakkında bilgiler, plan, cephe özellikleri, planlar, kesitler, görünüşler ve yapılara ait görseller bulunmaktadır. Ek-4'de Türk Ocakları'nın yıllara göre açılan şubeleri, Ek-5'de ise Türk Ocakları'nın Halk Fırkası'na devrettiği gayri menkulleri gösteren tablolara yer verilmiştir.

2. OSMANLI DÜŞÜNSEL YAPISININ DEĞİŞMESİ, KENT VE MİMARİYE ETKİSİ

2.1. Osmanlı Düşünsel Yapısının Değişmesi, Politik ve Ekonomik

Nedenleri

17. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyıla kadar, Osmanlı'nın gerileme döneminden Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar geçen ve Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte kurtuluş ideolojilerinin merkezinde "Batıcılık" ve "Modernleşme" fikirleri yer almaktaydı. Çünkü Batı Ortaçağ karanlığından kurtulmuş; bilim ve teknolojiye hızlı adımlar atmıştı. Batı çoktan modernleşmeye başlamıştı. Bu ilerleyiş Osmanlı Devleti'ni, Batı'nın bilim ve teknikte olan üstünlüğünü kabul etmeye zorlamıştı.

Bu üstünlük Avrupa'ya elçiler gönderilmesine sebep oldu. Avrupa'ya giden elçiler çeşitli gözlemler yaptılar ve çıkardıkları sonuçları Osmanlı'ya aktardılar. Gönderilen raporlarda Avrupa hayranlığı dikkat çekiciydi.

Batılılaşmanın nedenlerinden biri de kaybedilen savaşlar için çözüm arayışlarıdır. Bu çözümün ilk adımı askeri alanlardaki reformlardır. Ayrılıkçı hareketler ve halkın durumu, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda yenilikleri gerektirince farklı ideolojik yaklaşımlar denenmiştir. Türkçülük, İslamcılık ve Osmanlıcılık ideolojileri modernleşme paralelinde düşünülmüştür.

Modernleşme ve Batıcılık hareketlerinin ilk adımlarından biri "Tanzimat Fermanı"dır. Bu dönemde Osmanlı başta devlet yapısı ve aynı doğrultuda sosyal yapısı bir takım değişiklikler yaşamıştır. Bu dönem adeta Batı medeniyetine giriştir [1]. Tanzimat Fermanı, Fransız İhtilâli'nin etkisiyle başlayan ayrılıkçı hareketler başta olmak üzere bazı sorunların çözümünde Avrupa'nın desteğini almak için 3 Kasım 1839'da yürürlüğe girmiştir [2].

Tanzimat Fermanı'nın en büyük özelliği müslim-gayrimüslüm halk arasındaki eşitliği gündeme getirmesiydi. Kanunların üstünlüğüne dayanan ilk anayasa

hareketi olarak ele alınan Tanzimat Fermanı, hukuk devleti olma yolundaki ilk adım olarak da göze çarpmaktaydı [2].

Tanzimat öncesi yenilikler kaybedilen savaşlar nedeniyle askerî alandadır. Tanzimat'taki yeniliklerin ise toplum yapısıyla ilgili olması onu öncekilerden farklı bir yere koymaktadır. Adeta "Vatandaş Hakları Bildirisi"dir [3]. Ayrıca devlet yapısında da değişiklikler olmuştur. Bürokratlar bu dönemin önemli devlet adamlarıdır [4].

Tanzimat Fermanı, Osmanlı'nın tek başına hazırladığı bir ferman değildir. Bu fermanda Avrupa'nın çok büyük etkisi vardır. Avrupa geniş yetkileri bulunan Tanzimat Fermanı'nı da beğenmeyecek yaptığı baskılarla Osmanlı'ya Islahat Fermanı'nı hazırlatacaktır [3]. Avrupa için Osmanlı'nın geniş pazar alanı ve toplumundaki azınlık halklar çok önemliydi.

Osmanlı idaresinde azınlıklar her ne kadar İslam anlayışı gereği hoş görü ile karşılaşsa da ikinci sınıf bir toplumdur. Osmanlı karşısında iyice güçlenen Avrupa, Osmanlı yapısı içindeki Hristiyanlar'ın da güçlenmesini, ayrılmasını ve kendi yapılarına katılmasını istiyordu. Osmanlı, azınlıklara verilen haklarla bu problemi çözebileceğini düşünüyordu. Fakat azınlıklar bu hakları istemiyordu. Onlarda yeni dönemin "millet" kavramından etkilenmişlerdi. Self-determination sistemi ile kendi kendilerini yönetmek istiyorlardı [4].

Avrupa'nın Endüstri Devrimi ile beraber gelişen hammadde ihtiyacı da Osmanlı'yı çok önemli kılan bir diğer nedendi. Avrupa, bir ülkeyi ele geçirmek için en iyi yöntemin o ülkenin ekonomisini ele geçirmek olduğunu iyi biliyordu. Avrupa, Osmanlı iç piyasasına egemen olmaya çalışıyordu. Başarılı da olacaktı. Tekstilden tarım ürünlerine kadar Osmanlı Avrupa'ya mahkum olacaktı [5]. Islahat Fermanı'nın ekonomik alandaki en büyük tehlikesi ise dış borçlanmaya arttırmasıdır. Bankacılık faaliyetleri başlamıştır. İngiliz sermayeli Osmanlı Bankası kurulmuştur. Borçlanma ve faizler devleti iflasın eşiğine getirmiştir. Bu dönemde mali kontrol hemen hemen tümüyle yabancıların eline geçmiştir [6].

Tanzimat ile birlikte değişen kavramlardan biri de "kimlik" kavramıydı. Klasik Osmanlı sisteminde en önemli sosyal faktör "din"di. Osmanlı milleti Müslümanlar ve Gayrimüslimler olarak ayrılıyordu. Bu dönemde kimlik tanımı İslam milleti, Yahudi milleti, gibi dinsel oluşumlar şeklindeydi. Tanzimat ile birlikte ise yeni bir dönemece girilecekti. Bu döneme kadar "kul", "reaya" olan millet Tanzimat ile birlikte "teba" ve daha sonra da "vatandaş" statüsünde olacaktı. Bunda Avrupa'daki gelişmelerin de katkısı vardı. Avrupa'daki milliyetçilik faaliyetleri ayrılıkları getirince bütün bunlara karşı da kurtuluş olarak Osmanlı kimliği oluşturulmaya çalışılacaktı [12].

Ayrılık hareketlerinin yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel bunalımlar da devam edince Osmanlı aydınları yeni bir çözüm arayışına girdiler. Namık Kemal, Ziya Paşa, Mithat Paşa'nın başını çektiği "Genç Osmanlı" olarak anılan bir grup oluşturuldu. Bu doğrultuda harekete geçen Genç Osmanlılar 2. Abdülhamit'i ikna edip 23 Aralık 1876'da "Kanuni Esasi"yi hazırlayarak 1. Meşrutiyet'i ilan ediyorlardı. Kanuni Esasi, Osmanlı'nın ilk anayasasıydı. Meclis oluşturulmuş ve halk ilk defa söz sahibi duruma gelmişti.

1.Meşrutiyet'e giden önemli olaylardan biri de İbrahim Şinasi'nin çıkartmış olduğu Tasvir-i Efkar gazetesidir. Tasvir-i Efkar gazetesi ilk özel Türk gazetesi olma özelliğini taşır. Gazetede ülkenin idari, hukuki, kültürel, ekonomik sorunlarına değinilmiştir. Şinasi, yazılarında laik yapıyı vurgulamıştır. Bunlara "Yeni Osmanlılar-Genç Osmanlılar" da denilen Şinasi'nin arkadaşı Namık Kemal, Ali Suavi, Ziya Bey gibi, Avrupa'da eğitim görmüş aydınlar da eklenince reform sesleri daha da artmıştır [13].

Muhallif hareketler 1876'da meşrutiyetin ilan edilmesine neden olmuştu. Fakat bu çok uzun ömürlü olmamış, yapılan savaşlar ve meclis içindeki farklı görüşlerden dolayı Abdülhamit 1878'de meclisi kapatmıştır [13].

Meclisin kapanmasıyla beraber Abdülhamit'in istibdat dönemi başlayacaktır. İşgaller devam ederken ekonomik kriz de kendisini iyiden iyiye hissettirecektir. Bu sırada Düyun-i Umumiye kurulmuştur. Balkan krizleri

meydana gelmiştir. Askeri alanlarda da değişiklikler devam etmektedir. Bu krizler boy gösterince Jön Türkler harekete geçmiştir.

1889 yılına kadar yürütülen muhalif faaliyetler teşkilatlı değildi. 1889 yılıyla beraber İttihad-ı Osmani adında bir yapılanmaya gidildi. Bu yapılanmanın Fransız İhtilâli'nin 100. yılına denk gelmesi de dikkat çekicidir. Milliyetçi ideolojiye sahip İttihat ve Terakki hareketinin de temelleri de bu yapılanma üzerinedir. Amaçları intizam ve terakki yani düzen ve ilerleme sağlamaktır. İlerleyen süreçte çözümü Türkçülükte bulacak olan İttihatçılar, ilk yıllarında unsurların birliği diyerek Osmanlıcılık düşüncesini savunmuşlardır. İstibdat yönetimine karşı hürriyetçilik fikri en büyük silahlarıdır [17].

Abdülhamit'in baskılarına rağmen Jön Türkler muhalif hareketlerini sürdürüyorlardı. Baskılardan dolayı üyeler arasında yurt dışına kaçanlar da oluyordu. Her şeye rağmen ittihatçılar önemli bir güç haline geldiler [17].

1906 yılında özgürlükçü hareketler yeniden hız kazanmıştı. Mustafa Kemal'in de içinde bulunduğu Vatan adlı bir örgüt kuruldu. Paris'te Jön Türk Kongresi toplandı. Mustafa Kemal de daha sonra İttihatçılara katıldı. Arka arkaya gelen bir dizi gelişme sonucunda 23 Temmuz 1908 gecesini Meşrutiyet ilan edildi. Kanuni Esasi yeniden yürürlüğe konuldu [17].

Abdülhamit döneminde de modernleşme faaliyetleri dikkat çekmektedir. Abdülhamit ise İslam Birliği siyasetini uygulamaya çalışmıştır. İslamcılık düşüncesini ise modernleşme olgusuyla birlikte düşünmüştür. Eğitim alanındaki modernleşmeler önemlidir. Ruşdilerin, idadilerin, iptidailerin, sıbyan mekteplerinin ve öğretmen okullarının sayısında ciddi bir artış olmuştur. Modern eğitim araç-gereçleri alınmıştır. Engelli okulları açılmıştır. Kız okullarının sayısı artmıştır. Eğitimde laikleşme başlamıştır [6]. Sanayi Nefise Mektebi bu dönemde açılmıştır. Modernleşme ekonomide de devam etmiştir. Ziraat mektepleri açılmış ve ziraat bankası kurulmuştur. Orduda da modernleşme çabaları olmuştur. Askere alma sistemi değişmiştir. Almanya'dan Mekteb-i Harbiye'ye hoca olarak subaylar getirilmiştir [4].

Altyapı faaliyetleri artmış; demir yolları çalışmaları hızlanmıştır. Taşımacılık ve ulaşım sektörü ilerlemiştir. Yeni kamusal mekânlar ortaya çıkmış ve kadının yeri konusunda fikirler ortaya atılmıştır. Toplumsal yaşamda da değişiklikler olmuştur. Giyim tarzındaki değişiklik devam etmiştir. Edebiyat alanında da gelişmeler olmuştur. Müzecilik faaliyetleri gelişmiştir. Osman Hamdi Bey'in çalışmaları sonucunda Osmanlı arkeolojisi doğmuştur [6].

2. Meşrutiyet'in ilanının en önemli sebeplerinden biri Abdülhamit'in baskıcı yönetimi idi. Meclisin kapatılmasıyla beraber bütün kontrol kendisine geçmişti. Bu da hürriyetçi aydınlar tarafından eleştiriliyordu. Bütün bunlara ayrılıkçı hareketler ve Avrupa'nın baskısı da eklenince Meşrutiyet'in ilan edilmesi şaşkınlık yaratmayacaktı.

İttihatçılar Türkçülük eksenli Osmanlı politikası uygulamaya başlamıştı. Gayri Müslimler boş durmuyor ayrılıkçı hareketlere devam ediyordu. Türk olmayan Müslümanlar İttihatçılardan rahatsızdı. Abdülhamit ise bu dönemde biraz da olayları izleyen bir politika uyguluyordu. Ordunun içinde de çekişme vardı. Bütün bunlar olurken 31 Mart günü irtica nutukları atılıyordu. 27 Nisan'da Meclis toplandı. 2. Abdülhamit meclisten uzaklaştırılarak yerine 5. Mehmet Reşad padişah yapıldı. 1913 yılına kadar ise Osmanlı çok partili bir döneme girerek farklı hükümetler tarafından yönetilmeye başlandı [18].

Bütün bunların yanında savaşlar da devam ediyordu. Trablusgarp elden gitmişti. Balkan Savaşı kaybedilmişti. Balkan Devletleri'nin ayrılması büyük bir facia olarak nitelendirildi. 1913'te gerçekleştirilen Bab-ı Ali Baskını ile kötü gidişe dur demek isteyen İttihat ve Terakki, yönetime adeta el koyacaktı. Bu dönemde toplumsal alanda ve ekonomi alanında çeşitli reformlar yapıldı. Kapitülasyonlar kaldırılarak milli iktisat modeli uygulanmak istendi. Bu Avrupa'ya verilecek en sert tepkilerden birisiydi [4].

Bundan sonraki süreçte de sorunlar bitmeyecekti. Osmanlı Devleti'ni büyük bir savaş bekliyordu. İttihatçılara göre ülkenin kurtuluşu bu büyük savaşa girmekten geçiyordu. Fakat beklenen olmayacaktı. Osmanlı, Almanlarla

beraber mağlup sıfatıyla savaştan ayrılacaktı. Savaş sonrası Osmanlı Devleti paylaşılmaya başlanacaktı. Bütün bunların sonucunda Anadolu'da milli mücadelenin tohumları Mustafa Kemal tarafından atılacaktı. Anadolu'da ki bu hareketlilik Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Adına Türkiye Büyük Millet Meclisi denilen, başkenti Ankara olan bir meclis kuruldu. Arka arkaya alınan başarılarla yeni bir Türk Devleti meydana getirildi. Meclis, saltanatı kaldırdı ve kendi meşruiyetini netleştirdi. Saltanatın kaldırılmasıyla Mustafa Kemal Halk Fırkası'nı kuracağını açıkladı. Milli Mücadele'nin de başarıyla sonuçlanmasıyla 29 Ekim 1923'te yeni "Türk Devleti"nin temelleri atıldı.

Kurulan bu yeni devlet ile birlikte tamamen yeni bir döneme girilmişti. Türk milletin temelini oluşturduğu bir ulus-devlet kurulmuştu. Padişahlık ortadan kalkmış demokrasiye geçiş sağlanmıştı. 18.yüzyıl'da başlayan Batılılaşma ve modernleşme hareketi bu dönemde en üst noktaya çıkacaktı. İnkılaplar devletin temellerini oluşturuyordu.

Halk Fırkası ile birlikte İttihat ve Terakki dönemi kapanmış ve yeni bir ideolojik döneme girilmişti. Türk Milliyetçiliği eksen değiştiriyordu. Geleneksel ve İslami yorumlarla dile getirilen Türkçülüğün yerini seküler bir söylem olan halkçılık almıştı. Kemalizm ideolojisinde birleşen yeni devlet ekonomisini, kültürünü, toplumsal hayatını, sanatını bu görüş doğrultusunda devam ettirecekti.

2.2. Osmanlı Düşünsel Yapısındaki Değişimin Kent ve Mimariye Etkisi

Osmanlı Devleti'nin yurt dışına gönderdiği elçiler siyasi olduğu kadar kültürel raporlar da hazırlıyorlardı. Ayrıca Avrupalı devletlerin Doğu'da yaptıkları yatırımlar esnasındaki ilişkiler ağı da karşılıklı etkileşimlere neden oluyordu. Bu etkileşimler halkın sosyo-kültürel hayatını, beğenilerini, zevklerini değiştirmişti. Bu değişiklik mimarlık alanında da etkili olmuştu. Osmanlı kent yapısı değişikliğe uğruyordu [7].

Yirmi Sekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin elçi olarak 1720 yılında Fransa'ya gitmesi bu etkileşimlere bir örnektir. Yaptığı incelemeler ve sunduğu raporlarla mimari alanda neredeyse Batılılaşmanın başlamasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Gezdiği Fransa saraylarının ve bahçelerinin büyüklüğü, ihtişamı, yapım teknikleri Çelebi Mehmed'i çok etkilemiştir. Peyzaj çalışmalarına ve su öğelerine dikkat çekmiştir. Ülkeye dönen Çelebi Mehmed'in anlattıkları padişah ve sadrazamı çok etkilemiştir. Kağıthane düzenlemeleri adeta Fransız ekolüne uygun yapılmıştır. Saraylar, köşkler, bahçeler ve su yollarının yapımında Çelebi'nin getirdiği resimlerdeki Fransız yapılarından etkilenildiği görülmektedir [7].

Bu dönemde çeşme ve sebillerin yapılması Osmanlı mimarisinde sembollerin de değiştiğinin göstergesidir. Bu yapı öğelerinde Avrupa'da kullanılan "Rokoko" üslubunun özellikleri görülmektedir. Rokoko özellikleri küçük yapı detaylarıyla çeşme, sebil, köşk, kasr, konutlarda da görülmektedir. "Rokoko"nun yanı sıra "Barok" üslup da bu dönemde (1740-1808) kendisini gösterir. At nalı şeklindeki avlusu, kubbeyi taşıyan askı kemerleri, eğrisel biçimli payanda kemerleri, alışılmışın dışındaki geometrik ifadeleriyle Nuru-osmaniye Külliyesi Osmanlı'nın ilk barok yapısına örnektir. Osmanlı Barok Üslubu çeşitli uyarlamalar da geçirmiştir. Barok üslup Osmanlı üslubuyla harmanlanmak istenmiştir [7].

Tanzimat dönemi Batılı hareketlerin zirvesi sayılmıştır. Bu yüzyıl başlarında ampir üslup da etkisini göstermiştir. Ampir üslup, insan ve hayvan figürlerinin

zengin bir şekilde ve çeşitli biçimlerde kompoze edilmesine ve bunların bitkisel motiflerle bağlanmasına dayanır. Ampir üslubu bir Avrupalı göstergesidir. Aynı zamanda "Empire" imparatorluk yani devlet üslubudur. Yer yer barok üslupla birleşerek de yorumlanmıştır. Hatta kimilerine göre Tanzimat Üslubu'dur [8].

Gelen elçiler, Batı sanatını, üsluplarını ve mimarlığını öğrenmesi için mimarların Avrupa'ya eğitime yollanması gerekliliğini vurgulamışlardır. 19. yüzyıl'da önemli eserler veren Balyan ailesinin bir çok üyesi Avrupa'ya gönderilmiştir [9]. Guiseppe Fosatti'nin başını çektiği İtalyan grup Tanzimat döneminde önemli projelerde çalışmışlardır. Rus Elçiliği binası, Darülfünun binası, Mekteb-i Sanayi binası, İtalyan Tiyatrosu bu önemli çalışmalar arasındadır. İstanbul Sergisi için gelen İtalyan mimar Raimondo D'Aronco da önemli projeler hazırlamıştır. D'Aronco'nun dikkat çeken bir özelliği ise "Art Nouveau" stilinde gerçekleştirdiği yapılarıdır [9].

Nizam-ı Cedid ordusu için yapılan kışlalar dönemin önemli yapılarıdır. Günümüzde bile kent ölçeğine hakim olan Selimiye Kışlası anıtsal bir görünüme sahiptir. Yeni yapılanmalar yeni ihtiyaçları, yeni ihtiyaçlar yeni yapı tiplerini oluşturmuştur. Yeni yapı tiplerinde ise yeni kurgular görülmektedir. Bu yeni ihtiyaçlar ve yeni tipolojiler "Batılılaşma"nın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır [7].

Osmanlı'nın Batılılaşma çabaları Avrupa kapitalizminden de etkilenmiştir. Önceleri bedesten merkezinde çevrelenen çarşıların, pazarların yerini modernleşme ve kapitalizm etkisiyle farklı iş alanları oluşturmaya başlamıştır. Bankalar, sigorta şirketleri, iş hanları, oteller yeni dönemin göstergeleridir. Yaya ulaşımının yerini tramvay, banliyö ve vapur almıştır. Bürokratikleşen devlet yönetiminde devlet daireleri kurulmaya başlanmıştır [10].

Osmanlı'nın bu değişiklikleri 19.yüzyıl boyunca devam edecektir. Mimarlık bilgisi, mimari üslubu, mimarlık mesleği dönüşümlere sahne olacaktır. Doğu'nun Batı'dan etkilenmesiyle Batı da Doğu'dan etkilenecektir. Doğu,

Batı'nın Gotik, Romanesk mimari öğelerini kullandığı gibi Batı'nın da Doğu öğeleriyle ilgilendiği görülür. Farklı öğelerin derlenmesiyle oluşan unsurlar Batı'nın yapılarında yüzeysel kaldığı gibi Osmanlı yapılarında da yapıyla bütünleşmeyip yüzeysel kalmıştır. Osmanlı'nın bu unsurları kullanmasının nedeni ise siyasaldır. Bu unsurlar Batı'yı hatırlatır. Artık Osmanlı Batılıdır; gelişmektedir. Batı için Yunan mimarisi demokrasi, Roma mimarisi cumhuriyeti vurguluyorsa Osmanlı için de Batı mimarisi, Batı gibi düşünme, Batılılaşma anlamı taşıyordu [11].

Mimaride yerleşme hareketinin temelleri 19. yüzyıl'ın sonuna doğru atılmaya başlayacaktır. Tanzimat döneminin aşırı Batılılaşma sürecine karşı tepkiler artarak devam edecektir. Batılılaşmaya tepki olarak Osmanlı ve İslamcı öneriler mimaride etkisini gösterecektir. Mimarideki Batı öğeleri ortadan kalkmayacaktır. Fakat Osmanlı-İslam mimarisi öğeleri bu Batılı tarzdaki öğelere eklenecektir. "Eklektik Üslup" ile beraber Osmanlı'nın klasik öğeleri diğer üsluplarla adeta harmanlanacaktır. Aslında bir bakıma da Osmanlı-İslam öğeleri deformasyona uğrayacaktır [14].

Klasik öğelerin tekrar gündeme gelmesi bir diğer üslubu, "Oryantalizm"i de gündeme getirmiştir. Oryantalizm, Batı'nın, Doğu ve İslam mimarisinden etkilenmesiyle ortaya çıkmıştır. Batı'nın Romantizm ve Eklektisizmine, Doğu'nun unsurları da eklenerek oryantalist üslupta yapılar inşa edilmiştir. Osmanlı mimarisinde ise oryantalizm 1860'lı yıllardan sonra gözlenmektedir. Öyle ki Sultan Abdülaziz'in emriyle oryantalist üslupta inşa edilen Aksaray Pertevniyal Valide Sultan Camisi, Osmanlı'nın ilk mimarlık kitabı olan Osmanlı Mimarisi- Usul-i Mimari-i Osmani kitabına yeni Türk Sanatı'nın önde gelen yapısı olarak gösterilmiştir. Çırağan Sarayı, Sirkeci Garı, Haydarpaşa Mekteb-i Tıbbiye de oryantalist üslubun öne çıktığı önemli yapılarıdır [15].

At nalı, soğan ve dilimli kemerler, sütun başlıkları, sütun başlıkları üzerindeki mimari elemanlar, minareyi andıran kuleler, soğan kubbeler, sağır kemerler, bezemeler, bitkisel motifli silmeler oryantalist mimarinin en önemli öğeleridir.

Osmanlı mimarisini Batı dünyasına tanıtmaya çalışmaları da bu dönemde olmuştur. 1874 Viyana Dünya Fuarı için Türkçe, Fransızca ve Almanca olarak hazırlanan, yukarıda değindiğimiz Usul-i Mimari-i Osmani adlı eser Osmanlıların kendi mimarisini anlattıkları ilk çalışma olmuştur. Osmanlı klasik mimarisinin klasik Yunan mimarisiyle ortak özelliklerinin de olduğu vurgulanarak Batı ile ortak özellikler taşıdığı hissettirilmek istenmiştir [11].

Usul-i Mimari-i Osmani kitabı için çalışmalar 1871'de padişahın emriyle başlamıştır. Bir komisyon oluşturularak başkanlığına İbrahim Ethem, sergi komiserliğine de Osman Hamdi Bey getirilmiştir. Kitap İbrahim Ethem'in liderliğinde İtalyan Levanten mimar Montani, Ermeni Ressam Şaşıyan, Fransız Maillard ve Marie de Launay'dan oluşan bir ekip tarafından hazırlanmıştır. Kitapta klasik dönem eserlerinin önemi vurgulanmıştır. Son dönem eserleri klasik mimariyi bozduğu düşüncesiyle eleştirilmiştir. Kitabın hazırlandığı dönem vurgulanırken klasik mimarinin kendini yavaş yavaş bulmaya başladığı söylenerek, gelişmelerden övgüyle bahsedilmiştir [16].

Bu eserde aynı zamanda Osmanlı mimari kimliği de belirtilmiştir. Son dönemdeki farklı üsluplara karşı Osmanlı mimarisinin gerçek özellikleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Batı dünyasına karşı Osmanlı mimarisinin "milli bir üslup" olduğunun vurgulanması bakımından da önemlidir. Dikkat çeken bir nokta ise kitabın Batı kuralları örnek alınarak kurgulanmasıdır. Örneğin kitap Vitruvius'un belirlediği düzene göre bölümlendirilmiştir. Oryentalist bakış açısıyla hazırlanan bu kitap, Osmanlı'nın mimarisiyle ilgili ilk modern çalışmadır. Kendinden sonraki dönem için oldukça önemlidir. Yeni dönemdeki yerli mimarların bu kitaptan beslendikleri söylenmektedir.

Fakat Mimar Kemalettin, Usul-i Mimari-i Osmani kitabına eleştirel bakar. Kemalettin'e göre kitabın önemli bir kısmı derhal imha edilmelidir. Genç mimarlar için bu kitap çok tehlikelidir. Çünkü kitabın fenni mimari kısmı yani mimari kanunların anlatıldığı kısmı hatalarla doludur. Bu kitap Osmanlı mimari tarzına ve Türk inşaa sistemlerine muhaliftir. Kitap Rönesans dönemini övmek amacıyla hazırlanmış gibidir. Örneğin arşitrav Osmanlı mimarisinde

bulunmamaktadır. Osmanlı mimarisinde kolonların üst kısmında daima kemerler bulunmaktadır. Hatta Montani'nin anlattığı kurallarla resimlerde verdiği örnekler birbiriyle uyuşmamaktadır [168].

Yabancı mimarlar bu dönemde de dikkat çekmektedir. Fransız ve Alman etkinliği ileri safhadadır. Hatta Osmanlı'nın mimarlık eğitimlerinde de önemli roller üstlenmişlerdir. Aldıkları eğitim ve Batıda da gelişen klasik mimari nedeniyle Osmanlı ülkesinde de klasik örnekler oluşturmaya başlamışlardır. Bu şekilde "Ecole de Beaux-Arts" mimarlığı kendisini gösterecektir.

Beaux-Arts mimarlığı 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı dönemlerinde kendisini hissettirecek, "Neo-klasik" öğelerin kullanılmasına büyük etken olacaktır. Bu ekolle eğitim alanında Fransız asıllı Levanten mimar Alexander Vallaury, Son Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığında çok önemli bir yere sahip olacaktır. Karaköy Osmanlı Bankası Genel Müdürlüğü (1892), Cağaloğlu Düyun-u Umumiye (1897), Müze-i Hümayun (1891-1897), Büyükkada Rum Yetimhanesi (1890-1900), Bağlarbaşı Mecit Efendi Köşkü (1901), Eminönü Hidayet Camii (1887), İstinye Osman Reis Camii (1903) ve Beyoğlu Pera Palas Oteli (1893) en önemli eserleri arasındadır. Ecole des Beaux-Arts'da da eğitim gören Vallaury 1883 yılından 1908 yılına kadar Sanayi-i Nefise Mektebi'nin mimarlık bölüm başkanlığını yapmıştır. Vallaury yetiştirdiği Türk mimarlarla 20. yüzyıl'ın başlarındaki mimari atmosferde önemli yer edinecektir [9].

Abdülhamit döneminin en önemli gelişmelerinde biri de demiryolları projesidir. Almanya'nın bu konudaki desteği ve isteği önemli bir parametredir. Demiryolu projesi gar projelerini de beraberinde getirmiştir. Jahmund'un Sirkeci Garı ve Otto Ritter - Hemuth Cuno'nun tasarladığı İstanbul-Bağdat demiryolunun başlangıcı olan Haydarpaşa Garı dönemin önemli yapılarındandır. Projelerin mimarlarının Alman olması dikkat çekicidir. Jahmund, Hendese-i Mülkiye'de ders vermiştir. Mimar Kemalettin Jahmund'un öğrencisidir. Mimar Kemalettin'i mimar olmaya Jahmund sürüklemiştir [9].

3. TÜRK "OCAĞI"

"Ocak" kelimesi günümüzde birçok anlamı içermektedir. Bu anlamların bir kısmı ise geleneksel Türk kültüründen gelmektedir. Ateş yakmaya, yiyeceklerin ısıtmaya yarayan araç; eski Türk evinden şömine, ev, aile, soy başta olmak üzere bir çok anlamı içermektedir. "Ocak" kelimesi bu anlamların tarih içerisinde kullanılagelişi ile bir düşünceyi yaymaya çalışan topluluğun görev yaptıkları yer, yerin kaynağı, kaynağın merkezi anlamı ile de kullanılmaya başlamıştır [19].

Eski Türklerde "Ocak" kültür; kutsaldır. Ateşe ve ocağa her zaman saygı duyulur. Bu kültürün temeli ise ateşin ilk dönemlerdeki koruyucu özelliğinden gelmektedir. Ateş insanları yabani hayvanlardan korumuştur. Isınmalarını sağlamıştır. Bitkilerle beslenen insanlar ateşi bulmalarıyla yabani hayvanlardan korunmakla kalmayıp ateşle onu pişirerek yemeye başlamışlardır. Böylece ateşin yakıldığı ocak bulundukları mekânın en temel ögesi haline gelmiştir. Ateş etrafında kümelenmeye başlamışlardır. Ateş aynı zamanda kötü ruhları kovar. Ateş güneşin de bir parçasıdır. Bütün bu özellikler ocağa ve ateşe kutsiyet vermiştir. Ateşe saygısızlık yapılmaz. Ateş su ile söndürülmez. Ocaktaki ateş ailenin en büyüğüne yaktırılır. Göçebe hayatın yaşama mekânı olan çadırın sembolü de ocaktı. Hatta Kırgız-Kazak kabilelerinde çocuklara Ülken - Üy yani Ulu Ev - Ocak isimleri bile verilmişti. Yine Türklerde o bölgenin şifa dağıtan kişilerinin bulunduğu mekânlara da ocak adı verilirdi [20].

Eski Türklerde ateşin yakıldığı yer olan ocak bu kutsiyetlerle birlikte bir aile, yuva, ev haline gelmiştir. Ocağı sönmemesiyle evin, yuvanın, ailenin devamlılığı bir tutulmuştu. Dualarda "ocağın tütsün", beddualarda "ocağın sönsün" denilirdi. Bu deyimlerle ailenin, evin birliği, bütünlüğü, düzeni üzerine yorumlar yapılırdı.

"Ocak" bu kullanımlarıyla birlikte bir mimari mekân halini de almıştır. Devamlılığı sağlanması istenen bir ev, bir mekân, bir merkez konumundadır.

"Türk Ocağı" da bu kapsamda kurulmuş bir merkezdi. Türk Ocağı, Türk'ün ocağıydı; Türk'ün yuvasıydı; Türk'ün eviydi; Türk'ün sönmemesi gereken ateşiydi; Türk'ün toplanması gereken merkeziydi.

Atatürk, Adana Türk Ocağı'nda yaptığı konuşmasında Türk Ocağı'nı kapatmak isteyenlere karşı: "Türk Ocağı, Türk'ün ocağıdır. Türk Ocağı'nı kapatanın ocağı sönsün" diyerek hem Türk Ocağı'na desteklerini gösteriyor hem de Türk Ocağı'nın Türk'ün evi, yuvası olduğunu gösteriyordu.

Türk milliyetçiliğinin merkezi olan Türk Ocağı'nın yaşayabilmesi, bütün bu faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için bir ocağa yani bir mekâna ihtiyacı vardı. Bu faaliyetlerin devamlılığı uygun mekânları gerektiriyordu. Bir kültür merkezinde hangi mekânlar bulunması gerekiyorsa Türk Ocağı yapılarında da bu mekânlar bulunmalıydı. Şubelerin üyeleri arttıkça yapıların ihtiyaçları da artıyordu. Türk Ocakları bu ihtiyaçları doğrultusunda kimi zaman yapılar inşa ediyor kimi zamanda binaları kiralayarak veya satın alarak faaliyetlerini sürdürüyordu.

Türk Ocakları inşa ettiği yapılarla, bu yapıların ideolojisine uygun cephe düzenleriyle, faaliyetlerini sürdürdüğü konaklarla, mimarlıkla ilgili konferanslarla, bünyesindeki mimarlarla, Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazılarıyla mimarlık alanıyla ilgili fikirlerini dile getiriyordu.

3.1. Türk Ocakları Tarihi

Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu için uygulanmaya çalışan İslamcılık ve Osmanlıcılık politikalarının başarısız sonuçlanmasıyla geriye sadece Türkçülük ideolojisi kalmıştı. Elde kalan tek unsur, Osmanlı Devleti'nin de kurucusu olan Türk milleti idi. Fakat Türk milleti de eklektik Osmanlı yapısı içinde Türklüğünü unutmaya yüz tutmuştu. Türk'ün bir "millet" olması gerekiyordu. Bu yaklaşım Türk aydınlarını hareket geçirdi. "Türk Milliyetçiliği" dönemin en önemli fikir akımı oldu. 2. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte gelişen cemiyetleşme serbestliğiyle beraber bir çok dernek kuruldu. Bunun sonucunda önce Türk Derneği, Genç Kalemler, Türk Yurdu Derneği, Türk Gücü Derneği sınırlar içinde kuruldu. Cenevre Türk Yurdu, Lozan Türk Yurdu, Paris Türk Yurdu ve Berlin Türk Yurdu gibi dernekler de yurt dışında kurulan milliyetçi kurumlardı. En sonunda da Türk Ocakları kurulmuş ve aydınlar burada toplanmıştı [23].

Türk Ocakları'nın kuruluş şeklini inceleyecek olursak bir gençlik hareketi olduğunu görebiliriz. Türk Ocakları, askerî tıbbiye öğrencilerinin çalışmaları sonucunda kurulmuştur. Osmanlı ve Türklük karşısındaki öğrencilere Osmanlı ve Türklük savunucusu öğrencilerin tepkisinden doğmuştur. Zaten bu yenileşme hareketleri ilk olarak batı dünyasına yakın olan askeri okullarda çıkardı. Bu tepkiler bir yapılanmayı gündeme getirmiştir. Okulun üst katında başlayan toplantıları Karacaahmet mezarlığındaki toplantılar izlemiştir. 11 Mayıs 1911'deki toplantıda Türk aydınlarına "Türk ırkının maarif ve mekteplerine hizmet ederek, içtimai geleceğini temin emeliyle toplanmış 190 Tıbbiyeli adına" başlıklı birer mektup yollanır. Mektup, Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülent, Ahmet Ağaoğlu, Rıza Tevfik ve Ziya Gökalp gibi dönemin önemli Türk milliyetçilerine gönderilir. Tıbbiyeli öğrencilerin bu girişimlerinden sonra 3 Temmuz 1911'deki toplantıyla Ahmet Ferit Beyin de fikri önderliğinde "milliyet esasına müstenit" bir dernek kurulmasına karar verilir. 20 Haziran'da Ahmet Ağaoğlu'nun evindeki ikinci toplantıda Fuat Sabit'in de önerisiyle "Türk

Ocağı" adının verilmesine karar verilir. Mehmet Emin Yurdakul'un başkanlığıyla geçici bir yönetim kurulur [24].

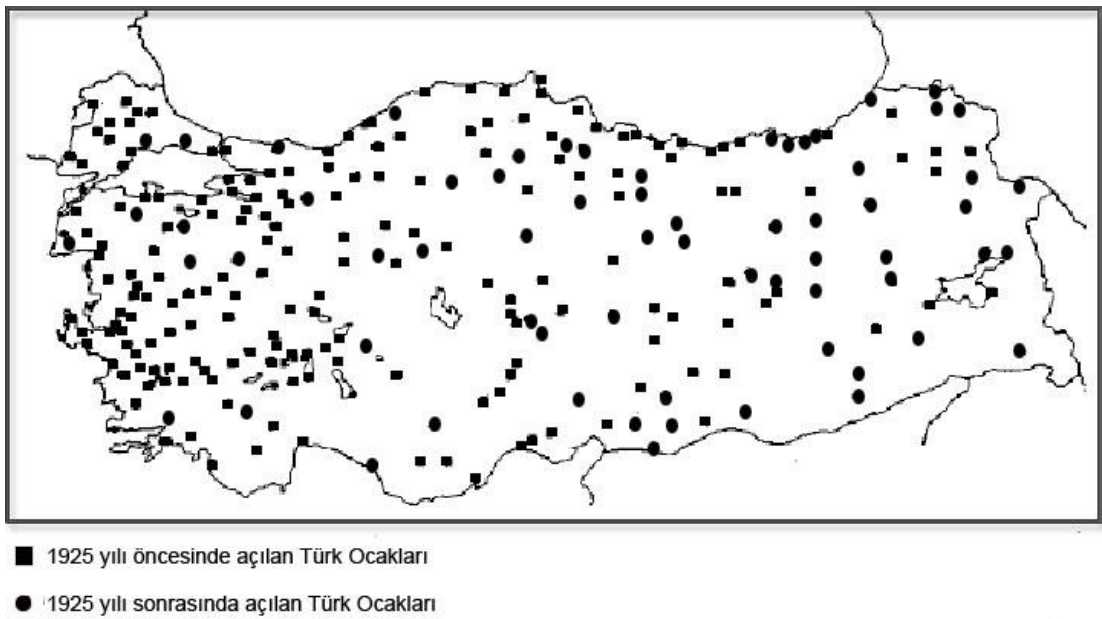
Türk Ocakları, 1911'deki fiili kuruluşun ardından 25 Mart 1912'de İttihat ve Terakki merkezinde resmen kurulmuştur. Türk Ocağı, İstanbul'daki ilk toplantılarını Türk Yurdu dergisinin Akbıyık'daki idarehanesinde yapmıştır. Daha sonra da Divanyolu'ndaki küçük binaya taşınmıştır. Bu gelişmeler maddi sorunları da gün yüzüne çıkarmıştır. İstanbul'daki şube binasının kirasını, çalışanlarının maaşının ödemekte sıkıntı çekmeye başlamıştı. Yapılanmanın bir gençlik hareketi olması ve gençlerin de makul aidatları maddi sıkıntılara neden olmuştu. Türk Ocağı başkanı Ahmet Ferit Bey'in de fırka kurmak amacıyla yapıyı yalnız bırakması da bütün bu sıkıntıların üzerine gelmişti. Bu zorlukları aşmaya çalışan Türk Ocaklı gençler Hamdullah Suphi'ye başkanlık teklifini götürürler. Bu teklifi kabul eden Hamdullah Suphi, 18 Mayıs 1913'teki kongrede oy çokluğu ile Türk Ocağı başkanı seçilir. Hamdullah Suphi, teşkilatçı yapısı ve hitabet konusundaki başarısıyla Türk Ocağı'nın 1931 sürecindeki kapanışına kadar başkanlık yapar [22].

Milliyetçi düşüncenin yaygınlaşmaya başlaması, devlet desteği, artan faaliyetler ocakların şubelerinin çoğalmasını sağlamıştır. 1. Dünya Savaşı sırasında İstanbul Türk Ocağı'nın üye sayısı 2743'ü bulmuştur. 1914 yılında 16 Türk Ocağı açılmış, 1916 Ağustos'unda ocak sayısı 25'e ulaşmıştır. 1918'de İstanbul'daki kongrede ocak sayısının 35 olduğu belirtilmektedir. 2 Eylül 1912' de açılan İzmir Türk Ocağı da İstanbul dışında açılan ilk ocaklardan biri olmuştur. Selanik'te de Türk Ocağı açılmış, adına da Türk Maarif ve İktisat Ocağı denmiştir. Hamdullah Suphi 1912'den sonra Türkistan ve Çin'de de ocaklar olduğunu ve Türk milletin düşmanları tarafından kapatıldığını söylemiştir [25].

1924'teki kurultaydan sonra 71 şubesi bulunan Türk Ocağı'nın şube sayısı, 1925 Nisan'da 135, 1926 Nisan'da 217 tanedir. 1928 Nisan kurultayında da ocak şube sayısı 250'yi aşmıştır. Bu dönemde ocak 25 000 üye sayısına

ulaşmıştır. 1928-30 döneminde 9 yeni ocak açılmış; 12 ocak kapanmıştır. Kapatıldığı 1931 yılında 267 şubeye ve 32 000 üyeye ulaşmış ve ocak bütçesi ise 1 500 000 lira civarındadır [21].

1925 kurultayına göre 38, 1926'da 97 tane Türk Ocağı'nın özel binaya sahip olduğu görülmüştür [24]. Ocaklar kapatıldığında bu binalardan 77'si fırkaya 44'ü de halkevlerine verilmiştir [21].

Harita 3.1. Türk Ocakları şubelerinin dağılımı [21]

Türk Ocaklılar 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'na aktif olarak katılmıştır. Hatta bu süreçte bir çok Türk Ocağı şubesi şehre giren yabancı kuvvetler tarafından da kapatılmıştır. 1913 kongresine 1200 üye ile, 1918 kongresine 2550 üye ile giren ocak, kurultaya sadece 150 üye ile gidebilmiştir [24]. 1922 ocaklar için adeta ikinci açılış dönemi olmuştur. Kapatılan şubelerden ilk olarak eylül ayında İzmir Türk Ocağı faaliyetlerine başlamıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara'daki ilk kongreye katılan 64 delegenin 42'si Türk Ocaklı vekillerdir. Atatürk'ün eşi Latife Hanım 1925 kongresine Kars Türk Ocağı delegesi olarak katılmıştır. Bu kongrede fahri başkan seçilmiştir. Bu katılım da cumhuriyetin arkasındaki ideolojiyi, hükümetin

ocaklarla arasındaki ilişkiyi ve ayrıca hükümetin Türk Ocakları'na desteğini göstermektedir.

1924 kongresinde ocağın maksadı şöyle belirlenmiştir:

"Türk Ocağı'nın maksadı, bütün Türkler arasında millî şuurun takviyesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına, medenî, sıhî tekâmüle ve millî iktisadın inkişafına çalışmaktır" [24].

Bu kongrede merkezin Ankara'ya alınması da gündeme gelmiştir.

1926 kongresi ve sonraki Merkez Heyeti Binası için de çalışmalar başlatılmıştır. 1927 yılındaki kongrede de "Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraber" çalışma kararı resmileşmiştir. 21 Mart 1927'de Türk Ocağı Merkez binasının temeli atılmıştır. 1927'de temeli atılan Merkez Binası 23 Nisan 1930'da gösterişli bir törenle açılmıştır [24].

Döneminin kültür merkezi olan Türk Ocakları bünyesinde bir çok faaliyet vermektedir. Bu faaliyetlerin başında da eğitim gelmektedir. Adana Türk Ocağı, Kürkçüler köyüne bir ilkokul, Tarsus Türk Ocağı ortaokul, Ayvalık Türk Ocağı da ticaret okulu açmıştır. Siyasi teşkilatlanmanın yanı sıra ekonomik, kültürel, sosyal, coğrafi, tarih, sağlık, spor, güzel sanatlar, resim, mimarlık, tiyatro, müzik başta olmak üzere bir çok alanda konferanslar ve gösteriler düzenleniyordu. Türk dili ve yabancı dil kursları çok önemli bir yer tutmaktaydı. Her şube binasında bulunan derslikler bu eğitim için çok önemli mekânlardı. Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş sürecinde dil eğitimi büyük önem teşkil ediyordu. Türk Ocakları, Çağdaş Türkiye'deki dil seferberliğinde halk eğitimleriyle çok önemli bir yer tutacaktı. Kütüphanecilik ve müzecilik yine öne çıkan konulardan biriydi. Her Türk Ocağı'nda büyük ya da küçük ama kesinlikle bir kütüphane bulunurdu. Kendisini Türk milletinin millet olma sürecine adanmış bir yapılanmanın kütüphane bulundurması zorunlu dolayısıyla da doğaldı. Köycülük faaliyetlerine de önem veren ocaklar buralarda halkla birebir ilişki kuruyordu. Onlara ilaç dağıtıp muayeneleri

yapılıyordu. 29 şubede köycülük faaliyeti yapılmaktaydı. Spor da ocakların ilgilendiği faaliyetler arasındaydı. Cirit ve güreşten çok Batıdaki sporlarla ilgilenilmesi gerektiğini söylüyorlardı. Türk Ocağı ile aynı binada faaliyetlerini sürdüren spor kulüpleri bile vardı. 44 Türk Ocağı spor teşkilatı kurmuştur. Ocak, müzik faaliyetlerine de önem veriyordu. Başta Batı müziği olmak üzere bu konuda çok sayıda faaliyet yapılmıştı. Kimi Türk Ocağı şubesinde her hafta konserler düzenlenirdi. Musiki organizasyonları, danslar Kemalizm'in önemli faaliyetleriydi. Müzik alanı da Batılılaşmanın önemli oranda hissedildiği alanlar arasındaydı [21]. 42 Ocakta musiki şubeleri kurulmuştur. Ayrıca bir çok Türk Ocağı sinema salonlarına sahiptir [22].

1930'lu yıllara gelindiğinde Türkiye, cumhuriyetin ilanıyla kuvvet kazanan Kemalizm'in etkisi altına iyice giriyordu. Yapılan inkılaplar çağdaşlaşma yolundaki en büyük girişimlerdi. Türk milliyetçiliği çizgisi de yön değiştirmeye başlıyordu. Bu çağdaşlaşma hareketleriyle Türkiye, muasır medeniyetler seviyesine yükselmek istiyordu. Bu yön değiştirmeden Türk Ocakları da payını alacaktı. Türk Ocakları, her ne kadar Halk Fırkasıyla ortak çalışma kararı olsa da, otoritelerde, Kemalizm'in ideolojisine uyamayacağı düşüncesi hakimdi. Ne de olsa Türk Ocakları İttihat ve Terakki kökenliydi. Her ne kadar Türkçü de olsa Osmanlı ve İslam unsurları Türk Ocakları'nın yapısında hala bulunmaktaydı. Türkçülük düşüncesi İslami düşünceyle iç içeydi. Türk Ocakları'nın milliyetçilik anlayışı halkçılık ve laiklik içerikli olsa bile Kemalizm kadar bunu ortaya koyamayacaktı. Ama her şeye rağmen halkçılık, laiklik gibi düşüncelerin tohumlarını da Türk Ocakları atmıştı.

Türk Ocakları'nın yeni cumhuriyetle ayrıştığı bir diğer ideolojik nokta ise Turancılıktı. Turancılık, Türkiye Türkleri dışındaki Türkleri de kapsayan bir ideolojydi. Özellikle Orta Asya Türkleri Turancılık ideolojisinde önemli bir yer tutuyordu. Rusya ise bu konuda hassastı. Sınırları içerisindeki Türklerin bilinçlenmesinden, ayaklanmasından rahatsız oluyordu. Yapısı içindeki Türklerin ayrılmaya çalışması Rusya için büyük bir tehlikeydi. Türk Ocakları ise Rusya için tehlike olan bu ateşi körüklüyordu. Hükümet, Türkiye ile

Rusya'nın arasının açılmasını dönemin konjonktürü açısından uygun bulmuyordu. Türk Ocakları, Sovyetlerin tepkisini almıştı. Türk Ocakları ve hükümeti karşı karşıya getirmek üzereydi.

Türk Ocakları ve hükümet arasındaki bir diğer sorun da Türk Ocakları'nın muhalif tavırlarıydı. Bir çok yerde Türk Ocakları üyeleri Cumhuriyet Halk Fırkası'na muhalif olan Serbest Cumhuriyet Fırkası saflarında yer tutuyordu. Hatta Hamdullah Suphi bir makalesinde muhalefetsiz bir cumhuriyet rejiminin doğru olmadığını vurguluyordu. Bu muhalif hareketler ise Halk Fırkası için tehlike oluşturmuyordu. İktidarın önüne engel olabilirdi. Çünkü muhalif hareketler yavaş yavaş halktan da destek almaya başlamıştı. Devrimlerin önü de Halk Fırkası'nın önü de tıkanabilirdi. Türk Ocaklı üyelerin sayısı da çok fazlaydı. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 4 000 üyesinde karşılık Türk Ocakları'nın 32 000 üyesi vardı. Hatta Mustafa Kemal Hamdullah Suphi ile yaptığı bir görüşmesinde bunu dile getirmişti. Atatürk, Türk Ocaklıların böyle bir kalabalıkta muhalefetinin tehlikeli olabileceğini öne sürmüştü [21].

İdeolojik, politik ve sosyo-kültürel sebepler Türk Ocakları ve tek parti iktidarının karşı karşıya gelmesine neden olmuştu. 10 Nisan 1931'de Türk Ocakları Ankara'da toplandı. Merkez Heyeti adına kürsüye çıkan Hamdullah Suphi, Türk gençliğini CHF ile çalışmaya çağırdı. Kurultayın öğleden sonraki oturumundan sonra Türk Ocakları'nın kendini feshederek Cumhuriyet Halk Fırkası'na katılması ve mal varlığının partiye devredilmesi kararı oy birliği ile kabul edildi. Bu karar 10-18 Mayıs 1931'de Cumhuriyet Halk Fırkası'nın üçüncü kongresinde de oy çokluğuyla kabul edildi. Böylece Türk Ocakları Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihak etmiş oluyordu [22].

Bu dönemde Türk Ocakları'nın yanı sıra Türk Muallimler Birliği, Türk Matbuat Cemiyeti, Türk İhtiyat Zabıtları, Türk Kadınlar Birliği, Milli Türk Talebe Birliği, Mason Cemiyeti gibi kuruluşların fesih veya kapatılma şeklinde çalışmalarına son verilmiştir [22].

Türk Ocakları kurulduğu 1912 yılından kapatıldığı 1931 yılına kadar Türk siyasi hareketinde aktif olarak kendisini hissettirmiştir. Başta Ziya Gökalp olmak üzere, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi Türk Ocaklı aydınlar dönemi şekillendirmiştir. Türk Ocakları ülkeyi kuran fikri unsur Türk milliyetçiliğinin gelişmesine, halk tarafından benimsenmesine ve yeni kurulan ulus-devletin ideolojisi olmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca bu yeni ulus-devletin devrimlerinin benimsenmesi konusunda da iktidarın en büyük yardımcısı olmuştur. Fakat ilerleyen süreçte ideolojik ve politik nüanslar Türk Ocakları ve iktidarın karşı karşıya gelmesine ve sonuçta da kapanmasına neden olmuştur.

Türk Ocakları'nın kapatılmasıyla birlikte dini motifleri içerisinde barındıran Türk milliyetçiliğinin, kimileri tarafından ırkçı bir ideoloji olan Turancılığın yerini halkçılıkla yoğrulmuş bir Kemalizm projesi almıştır. Türk Ocakları kapatılmış Halkevleri açılmıştır. Halkevleri kurulduğu dönem neredeyse Türk Ocakları'nın mirasını devralmıştır. Fırka ve Halkevleri Türk Ocakları'nın mal varlığına sahip olmuştur. Bir çok şehirde Türk Ocakları binaları Halkevleri veya fırka binası olarak tekrar kullanılmaya başlamıştır. Yine bir çok yerde Türk Ocakları şube yönetimi Halkevleri şube yönetimi olarak tekrar görev almıştır.

3.2. Türk Ocakları'na Giden Süreçte İdeolojik Yaklaşımlar

Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet hareketleri, Abdülhamit'in İslamcılık eşliğindeki modernleşme düşüncesi, garpçılık, şarkiyatçılık, Osmanlıcılık, milliyetçilik etkisiyle Türkçülük hareketleri, ulus devlet modeliyle kurulan seküler bir Türkiye, ilerleyen süreçte iyice etkisini gösterecek Kemalizm, Batılılaşma etkisindeki düşünce akımlarıyla organize edilen yeni Türk devletine giden süreçteki yaklaşımlardır. Ama bütün yaklaşımların temelinde ise "Modernleşme", "Çağdaşlaşma", "Muasırlaşma", "Batılılaşma" düşünceleri vardır.

Modern kelimesi genel itibariyle "geleneksel" kelimesinin zıttı olarak kullanılmıştır. Yeni olan bir durumu ifade eder. Modern kelimesinin tarihi 5. yüzyıl'a kadar gitmektedir. Pagan Roma'nın Hristiyanlık dinine geçişini ifade etmiştir. Yani yeni bir zaman dilimidir. 17.yüzyıl ile beraber Ortaçağ'ın kapanışını ifade eder. Bu yeni dönem de Rönesans-Reform hareketleri ve Fransız İhtilali'nin etkisiyle Karanlık Çağ'ın kapanışı ve Aydınlanma Çağı'nın başlangıcı olarak tarif edilir [26].

Marshall Berman, modernliği üç döneme ayırır. İlk dönem 16.yüzyıl'dan 18. yüzyıl'a kadar olan dönemdir. İnsanlar henüz modernliği tam olarak kavrayamamışlardır. Modernliğin başlangıç dönemidir. İkinci dönem ise Fransız Devrimi ile başlayan dönemdir. Bu devrimi "kamu"nun patlaması olarak vurgular. Toplumsal dinamitlerin patladığı dönemdir. Üçüncü dönem ise 20. yüzyıl ile başlar. Modernleşmenin kültürde, sanatta kısacası her alanda dünyaya yayıldığı dönemdir [27].

Modernleşme, doğu ülkeleri için Batılılaşma ile eş değerdir. Modern olan Batı'dır. Avrupa artık dünyanın merkezidir. Bu anlayış "Oryantalist" yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Oryantalist yaklaşımlar Avrupa'nın çağ atladığı 18.yüzyıl ve 19.yüzyılda etkisini göstermeye başlamıştır. Avrupa "uygar" ve "modern" olduğu için Asya "geleneksel" hatta "barbar"dır [28]. Oryantalizm, Batı'nın gözündeki Doğu'dur. Kültür, sanat, fikir her alanda

Batı'ya göre Doğu'nun tasviridir. Oryantalizm bir bakıma "Şarkiyatçılık"tır. Bir de karşıtı "oksidentalizm" vardır. Oksidentalizm ise Doğu'nun gözüyle Batı'dır. "Garpçılık" olarak nitelendirilir [29]. Edward Said, Oryantalizmi anlatırken Batı'nın Doğu'daki sömürü anlayışını vurgulamıştır. Oksidentalizm ise tek modernin Batı olmadığını vurgulayan bir tepki olmuştur [29].

Türk Modernleşmesi de bu yaklaşımlardan etkilenmiştir. Her türlü ilerlemeyi, teknolojiyi, gelişmeyi Batı'da görmüştür. Batı örnekleminde kendi yapısını geliştirmeye çalışmıştır. Ekonomik, sosyal, hukukî, askerî, devlet yönetimi ile ilgili her alanda yapılan yeniliklerde Avrupa üstün görülerek kimi zaman da Avrupa dayatmalarıyla yer yer sömürge sistemiyle oryantalist bir düzlemde gerçeklemiştir. Avrupa'nın bu oryantalist yaklaşımına karşı Türk toplumu bu süreçte kendi manevi ve ahlaki değerleriyle övünmüştür. Bu değerlerle gelişimini tamamlamak istemiştir. Türk milleti, Oksidental bir çizgide "Garba karşı Garpçılık" yörüngesinde hareket etmiştir [30].

Modernleşme de sosyo-kültürel alanda, endüstri alanında, endüstrileşmenin getirdiği ekonomide pazar alanlarının oluşumunda, aydınlanmanın getirdiği bilimsel ve teknolojik gelişmelerde, 1789 ihtilalinin getirdiği milliyetçilik akımıyla beraber kurulan ulus-devlet sistemindeki gelişmeleri, değişimleri ifade eder. Modernleşmenin ideolojik tanımı ise modernitedir. Modernizm ise kültürel ve sanatsal bir akım olarak tanımlanabilir [31].

Modernite konusunda farklı yaklaşımlar olsa da modern sistemin ortaya çıkmasıyla birlikte olduğu da söylenir. Modern sistemin siyasi kanadını Fransız Devrimi, ekonomik kanadını Endüstri Devrimi, toplumsal kanadını ise eğitim alanında yapılan devrimler oluşturur. Modernite kavramı bu devrimlerin etkisiyle, milliyetçilik, yurttaşlık, hükümet, emek, kapitalizm, evrensel hukuk kavramlarını gündeme taşımıştır. Modernite, demokrasiden yana evrensel hukuk sistemini savunan seküler bir yapıdadır. Modern teori Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilikle beraber ulus bilincini ortaya koymuştur. Bu yapı da ulus-devlet yapısını hazırlamıştır [31].

Modern toplum her alanda ileriye giden toplum demektir. Şehircilik, sanayileşme, iletişim, eğitim alanlarında demokratik, seküler ve evrensel değerlerin hakim olduğu bir toplum modelidir. Gelenekselden yeniye, ileriye giden toplum demektir. Yani modern toplum Endüstri Devrimleri, yeni düzenler sistemi ile "eskiyi dışlayıp yeniye kutsayan" bir yapıdır [32].

Modernlik, Batı'nın ortaya koyduğu, Avrupa'yı dünyanın merkezi yapma düşüncesiyle bütün yapıları değiştiren bir dönemdir. Devrimlerle bir çok alanda yenilikler ve ilerlemeler yaşamıştır. Bu ilerleyişle de her toplumu etkisi altına almıştır. Toplumların modernlik yolunda hızla ilerlemesi ile modernleşme süreci başlamıştır [33].

Osmanlı'da modernleşme ve Batıcılıktan payına düşeni almıştır. Garba karşı garpçılık politikasıyla Batılılaşma yolunda adımlar atmıştır. Batının ilmi, teknolojisi, sanayisi örnek olarak alınmıştır. Fakat düşünce yapısı, dünya görüşü bu yeni yapılanmaya dahil edilmemiştir. Batılılaşma, kendini var etme ve geliştirme çabasıdır. Hem Batılı gibi olmak isterken hem de kendi gibi kalma düşüncesidir. Batılılaşmanın en önemli özelliklerinden birisi de ortak gelenek ve ortak kimlikler kurmasıydı. Çünkü Batı ulus-devlet modelini geliştirmişti. Ulus-devlet modeli ise son günlerin moda tabiri ile tek devlet, tek bayrak, tek vatan, tek dil ve en önemlisi tek millet olgusuna bağlıydı. Osmanlı coğrafyasında aslında Anadolu coğrafyasında tek millet kurucu Türk milleti olacaktı. Bir milletin oluşması için ise ortak bir kan bağının yanı sıra ortak kültür, ortak dil, ortak gelenek, ortak tarih, ortak şuur olması gerekiyordu. Ulus-devlet yapısı millet olgusunu doğurmuştu. Millet olmak da ortak bir kimlik oluşturmayı gerektiriyordu. Millet olgusu, milletlerin kendi geleneklerini ifade eden bir ortam sağlamıştı. Bu yüzden Osmanlı Batılılaşması Türk ve Müslüman olarak kalmayı kabul etmişti [34].

3.2.1 Milliyetçi düşünceye şekil verenler

Dönemin önemli fikir adamlarından **Abdullah Cevdet**'e göre "bir tek Batı medeniyeti" vardır. Sorunlar bu Batı medeniyetini tamamen kabul etmekle

çözülecektir. Fakat bu düşünce cumhuriyetin temellerini atamayacaktır. Tam manasıyla "Batıcılık" düşüncesi, Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncesi de cumhuriyeti kurmaya yeterli olmayacaktır. Buna karşılık Türk Modernleşmesi "milliyetçilik" çizgisinde gerçekleşecektir.

Türk milliyetçiliğinin en önemli ideologu **Ziya Gökalp** ise, Türk milletinin yapısına daha uygun tanımlamalarla milliyetçi düşüncüyü vurgulamıştır. Türk milletinin değer yargılarını ön plana koymuştur. Gökalp de Batı medeniyetini benimsemiştir. Fakat ona göre tek medeniyet Batı medeniyeti değildir. Batı medeniyeti olduğu kadar Türk medeniyeti de vardır. Batı kültürü kullanılmalıdır; faydalıdır. Türk kültürü de köklüdür; kullanılmalıdır. İslam düşüncesi ise Avrupa'da gerçekleşen yenileşme hareketlerinden yararlanmalıdır. Bu fikirlerdeki öne çıkan düşünce ise "Türk başkalığı" dır. Türk her özelliğiyle başkadır. Bu düşünceler sistemi adeta "Batı'ya karşı Batıcılık" vurgusudur [34].

Gökalp, Osmanlı'nın kurtuluş ümidinin "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" yolundan geçeceğini vurgular. Muasırlaşmayı anlatırken de parantez içinde "modernisation" yazar. Yani Türkleşmek, İslamlaşmak ve Modernleşmek der [35].

Modernizmin, "milliyetler dönemine" en son Türkler katılmıştır. Türkler kendilerini sadece devletin, kurucu unsuru olarak görmüşlerdir. Genelde çiftçi ve memur olarak çalışmışlardır. Ülkenin iktisadı diğer unsurların elindedir. İlim, sanat gibi faaliyetler de farklı etnik unsurlar elindedir. Gökalp'e göre bir ülkede iktisadi yapı kimin elindeyse o unsur devletin en güçlü unsurudur. Memuriyetin ağırlıklı olduğu kesim ise en zayıf kısımdır [35].

Türklük, İslamlık, Muasırlık... Gökalp bu üçlüyü milliyet, beynelmilelîyet (uluslararasılık), asriyet olarak da vurgular. Gökalp'e göre Türklük gazete, dergilerden; İslamiyet kitaplardan; modernizmin ise bilimle öğrenilebilir. Gazetede dil, insanları bir araya topladığı ve ortak vicdan oluşturduğu için milliyet kavramı gazete ve dergilerden öğrenilir. İslamiyet ise ancak kutsal

kitap aracılığıyla öğrenilebilir. Modernizm ise aletlerle yani bilim ve teknikle oluşturulur. Bütün bunlar bir araya getirilerek "muasır bir İslam Türklüğü" inşa edilmelidir [35].

Ziya Gökalp, kültür ve medeniyet ayrımını da yapmıştır. Ona göre kültür bir topluma ait özelliklerdir. Medeniyet ise bir çok toplumu içine alan özelliklerden meydana gelir. Gökalp, Türk milleti, İslam ümmeti ve Garp medeniyetini harmanlamak istemiştir. Milli kültüre önem vermiştir. Milli kültürün yüksek olması medeniyetin yüksek olmasından daha önemlidir [34].

Ziya Gökalp bu fikirleriyle Türk milliyetçiliği ideolojisini anlatmıştır. Bundan önce de çeşitli fikir akımları gündeme gelmiştir. Türk Ocakları'nın kurucularından ve dönemin önde gelen ideologlarından Yusuf Akçura dönemin önemli üç fikir akımını "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı eserinde anlatmıştır. Manifesto niteliğindeki bu eser Akçura'nın Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük hakkında düşüncelerine yer verir. Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük akımlarının gelişim süreçlerini anlatarak olumlu ve olumsuz yanlarını belirtir.

Türkçü düşüncenin bir başka önemli figürü olan **Yusuf Akçura**'ya göre, 2. Mahmut ile başlayan Osmanlılık hareketi başta Balkan ülkelerinin ayrılmasıyla başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Osmanlıcılık, Hristiyan, Müslüman, Türk, Ermeni, Rum bütün milletleri eşit şartlar altında tek millet yapma düşüncesi idi. Vatan kavramı da bu düşünce etrafında ortaya çıkmıştı. Millet Osmanlı milleti; vatan Osmanlı vataniydi. Fakat bu düşünce Osmanlı'nın kurucusu Türkleri, Ermeniler, Rumlar, Araplar gibi eritecekti. Ama aynı zamanda Akçura'ya göre bu düşünce sınırların muhafazası için uygundu. Ancak aynı şekilde güçlü olmak için yeterli değildi. Çünkü farklı din ve milletlere mensup insanlar iyice düşman olmuşlardı. Bu düşmanlıklardan ve çatışmalardan sonra farklı unsurların birleşmesi zordu. Zaten bu yapılanmayı isteyenler çok sayılmazdı. Türkler istemiyordu. Yıllarca diğer unsurlara hamilik yapmışlardı. Onlarla aynı seviyeye gelemezlerdi. Müslümanlar istemiyordu. Müslümanlar arasında gayri müslimlerle eşit olunamayacağı

düşüncesi vardı. Onları ikinci planda görmek istiyorlardı. Gayri müslimler de bu teşekküle olumlu yaklaşmıyorlardı. Çünkü Müslüman ve Türk boyunduruğu altında yaşamanın zamanı geçmişti. Artık özgür kalmalıydılar. Ruslar istemiyordu. Osmanlı ülkesindeki çıkarları dolayısıyla Balkan halklarının Osmanlı unsurları içine karışması Rusların işine gelmiyordu. Avrupa istemiyordu. Çünkü Haçlı zihniyetleri değişmemişti. Hristiyanları Müslümanların elinden kurtarmak istiyorlardı. Bütün bu sebepler birleşince Osmanlıcılık politikası başarılı olamamıştı [36].

Osmanlıcılık politikasının öncüleri 1867'de Avrupa'ya göç eden Genç Osmanlılar' dı. Avrupa'da gazeteler çıkararak Tanzimatı, yönetim sistemini eleştiriyorlardı. Buna karşılık meclis sistemi önerisini sunuyorlardı. Genç Osmanlılar' a göre devletin kurtuluşu yeni bir anayasal sistemle olacaktır. Herkese eşit haklar verilmeli ve Osmanlılık vurgusu yapılmalıdır. Grubun öncülerinden **Namık Kemal**, devletin görevinin vatandaşın hakkını savunmak olduğunu söylüyordu. Bu görüşle Fransız aydınlanma hareketinden etkilendiği muhakkaktı. Zira Namık Kemal yazılarında Montesquieu'nün L'esprit de loi, Rousseau'nun Du Contrat Social adlı eserleri ile Volney'in tarihi eserlerine göndermelerde bulunduğu fikri hakimdi. Namık Kemal'in modern anayasa düşüncelerini İslami kurallarla harmanlamak istediğini söyleyenler de vardı [13].

Yıllar sonra kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti devletin ulus-devlet sisteminin temelleri bu dönemde atılacaktı. "Vatanseverlik" düşüncesini öne sürerek Türk halkında milli bilinç uyandırmaya başlamışlardı. Vatanseverlik düşüncesi çerçevesinde Osmanlılık bilinci oluşmuştu [13].

Namık Kemal Hürriyet ve vatan fikirlerinin baş mimarıdır. Namık Kemal vatansever olduğu kadar İslamcıdır. Fransız Devrimi'nin fikir sistemini Türk milletin İslami değerlerine uyacak şekilde yorumlamıştır. Bu nedenle Tanzimatçıları da eleştirmiştir. Ona göre Tanzimatçılar Avrupa'dan aldıkları fikirleri Osmanlı'nın inanç değerlerine uygun olarak yorumlayamamıştır.

Namık Kemal, Batılı Avrupa'ya karşı Asya ve Afrika'yı içine alan Doğulu bir İslam Birliği'ni de önermiştir [6].

Namık Kemal'e göre İslam ülkeleri geri kalmıştı. Bunun neden ise Batının ilerlemesiydi. İslam ülkeleri kendilerini yenilemeliydiler. Bunun için başarılı bir modernizasyon sürecine girmelidirler. Fakat bu süreç Batıyı doğrudan doğruya taklitle olmayacaktır. Alınan özellikler İslami değerlere uygun olmalıydı. Namık Kemal'e göre Avrupa'nın başarılı özellikleri İslami gelenekten geliyordu veya benzer özellikleri İslam zaten içeriyordu. Aslında bu modernizasyon sürecinde millet geleneklerine dönecekti [6].

Namık Kemal hukuk kurallarını da yorumluyordu. Hürriyet fikrinin gelişmesine de katkıda bulunuyordu. Lewis'e göre Namık Kemal, insan hakları, hürriyet, parlamenter sistem konusunda açık açık konuşan ilk kişidir. Avrupa'nın önderliğinde gelişen hürriyet kavramlarını Kur'an ayetleriyle dahi açıklamaya çalışmıştır. Hatta onun bu düşünceleri 2. Meşrutiyet döneminde de etkisini sürdürmüştür [6].

Namık Kemal ekonomi konusunda da görüş bildiriyordu. Osmanlı'nın ekonomik çöküşünü ise üç nedene bağlıyordu. Tarım, sanayi ve ticaretteki sorunlarını sıralıyordu. Askerlik ve vergilendirme konularından dolayı tarım geri kalmıştı. Osmanlı'nın sanayi alanında ise zaten bir varlığı yoktu. Çünkü devlet her türlü ihtiyacını dışarıdan alıyordu. Serbest piyasa ise ticareti baltalamıştı. Bütün bunların nedeni kötü mali politikaları. Eğitim ve ulaşım alanındaki zayıflık da eklenince ekonomi yönünden zayıflamamak elde değildi [6].

3.2.2 Osmanlıcılık ve Panislamizm

Meşrutiyet'in en önemli kavramları "Vatan ve Hürriyet"tir. Meşrutiyet Osmanlılık ideolojisi üzerinden yürütülmüştür. **Enver Paşa**'nın Selanik'te "Olimpia Place" balkonunda halka etnik unsurların, dinlerin önemli olmadığını

önemli olanın Osmanlı milleti olduğunu söylemesi ve "Yaşasın hürriyet, Yaşasın Vatan" diye bağırması dönemin ideolojisinin en açık örneğidir [18].

Arka arkaya gelen Balkan ayrılıkları ve **Abdülhamit**'in etkisi İslamcılık perspektifini ortaya çıkaracaktı. Panislamizm denilen bu akım aslında Genç Osmanlı hareketinin de kendi yapısında yorumladığı bir ideolojydi. Osmanlılık hareketinin içinde kısmen İslamcılık tadı vardı. Artık Osmanlı milleti yerine Müslümanları tek millet olarak gören İslam milleti gündeme gelmişti. Millet farklılığı göstermeden bütün Müslümanlar tek millet olacaktı. Akçura'ya göre bu düşüncenin de eksikleri vardı. Çünkü Osmanlı toprakları içinde gayri müslim unsurlar da bir hayli fazlaydı. Böylece Müslümanlar ve gayri müslimler arasında problemler artacak ve bu artış ayrılıkları getirecekti. Ayrılıklar ise Osmanlı Devleti'nin gücünün azalmasına neden olacaktı. Ayrıca bu fikir Müslüman Türkler ile Müslüman olmayan Türkler arasına bile ayrılık tohumlarını ekecekti. Ama yine de Osmanlı önemli bir parçası olan Türkler ve bütün Müslümanlar birleşecekti. Pek çok yönden ortak baktıkları açılar olduğu için sorun çıkmayacak ve kuvvetli bir İslam toplumu oluşacaktı. Fakat Müslümanlar arasına da farklılıkları girmişti. Onlar da ırk denilen ayrımı hissetmişlerdi. Araplar ve acemler arasında sorunlar çıkmıştı. Mezhepler arası gerginlik baş göstermişti. İslam ülkeleri farklı devletlere, emirliklere, prensliklere bölünmüştü. Resmi dil farklılıkları da ortaya çıkmıştı. Batı'nın etkisiyle de İslam ülkeleri gerilemeye ve Batı ülkelerinin boyunduruğu altına girmeye başlamıştı. İslam birliği ideolojisi de bütün bu durumlardan dolayı etkili olamamıştı [36].

Panislamizmin en büyük savunucularından biri de Abdülhamit'tir. Abdülhamit, İslam Birliği siyaseti ile Osmanlı içindeki ve dışındaki bütün Müslümanları bir araya toplamayı amaçlamıştır. Halifelik unvanının da kendisinde olması en büyük kozudur. Müslümların bir arada olması için büyük bir güçtür. Avrupa ile mücadelenin İslam ülkelerini bir arada tutarak, İstanbul'a bağlayarak ve gerektiğinde ortak tepki vererek başarılı olabileceğini düşünmektedir [37].

3.2.3 Türkçülük ideolojisinin doğuşu

Akçura, Türkçülük faaliyetlerinin Osmanlılık ve Panislamizm düşünceleri ile yaşanan dönüşümlerden sonra gündeme geldiğini ve Türklük fikrinin sadece Osmanlı toprakları içerisinde kalmadığını belirtir. O dönem Rus sınırları içerisinde bulunan Türkleri, Kafkas ve Türkistan Türklerini de bu yapılanmaya dahil eder. Akçura, Türkler arasındaki bağların hem dini hem de milli sebeplerden ötürü güçlü olduğunu söylüyor. Osmanlı ülkesindeki farklı unsurların bir kısmı zaten Türkleşmiş; diğer unsurların da Türkleşebileceğini düşünüyor. Avrupa'nın doğusunda bulunan Türkler ile Asya'da bulunan Türklerin ortak dil, din, kültür olgusuna kavuşmasını gerekliliğini vurguluyor. Ancak bu şekilde Türkler'in büyük milletler arenasına kendini sokabileceğini bahsediyor. Fakat Türkçülüğün de sorun teşkil edebileceğine de değinmeden geçmiyor. Türk olmayan Müslümanların ve Türkleşmesi mümkün olmayanları birer soru işareti olarak görüyor. Osmanlı ülkesinden ayrılan Ortadoğu ve Balkan Devletleri ve Balkan Harbi Akçura'nın 1904 yılında bu söylediklerine en güzel örnek olsa gerek. Millet olma bilincine Müslüman unsurlar dahil bütün unsurlar olumlu yaklaşıyor. Her millet kendi kendisini yönetmek istiyor. Tabi bunda Avrupa'nın Osmanlı'yı dağıtmak için oynadığı oyunların da etkisi büyük oluyor [36].

Akçura bu ideolojilerin analizlerini yapar. Artıları eksileri düşündüğünde Osmanlılık siyasetini eler. İslamcılık ve Türkçülük arasında da tam karar veremez. Çünkü içeride Müslüman olmayan diğer unsurlar ve Müslüman olmayan az da olsa Türkler İslamcılık ideolojisi içerisinde eriyeceğini düşünür. Ayrıca İslam milletleri arasında ortak dinin dışında ortak bir dil ve ortak bir kültür de yoktu. Diğer taraftan Türk olmayanlar da Türkçülük ideolojisi içerisinde eriyebilirdi. Ama aslına bakıldığında Müslüman Türklerin sayısı da fazlaydı. Ayrıca bu ortak dine ortak dil ve ortak kültür de eklenince ortak özellikleri fazla olan bir topluluk oluşacaktı. Bundan dolayı da Akçura Türk ve İslam siyasetini birlikte uygulamak gerekliliğini vurgulamıştı [36].

Türk Ocakları ikinci başkanlığı da yapan Yusuf Akçura, Türk Yurdu dergisinde yazdığı yazılarla da milliyet fikrine değiniyor. Dünya üzerinde en önemli fikirleri milliyet ve din fikirleri olarak görüyor. Milliyet fikirlerini de kronolojik sırayla anlatıyor. Akçura'ya göre Avrupa'daki milletler Fransız İhtilali ile beraber milliyet fikrini ortaya koyunca ilerlemeye başlamıştır. Milliyet fikrinin önünde hiç bir güç duramamıştır [38]. Bu yüzden Batı milletleri doğu milletlerinden ileriye gitmiştir. Hatta kendisi bile en sona "Türklük" yazısını koymuştur. Bu cümleyi kurması her milleti anlatıp en sonunda Türklüğü anlatmasından değil en son olarak Türklerin Türk milliyetçiliği fikrini benimsemesinden kaynaklanmıştır. Ahmet Hikmet'in "Her memleket başkalarının yeniliklerini taklit ile başladığı intizama kendisinin eskilerini tahkik ile nihayet verir. Bu halde bir zamanki mukalitle, sonra muhakkak ölürler." diyerek adeta Türklerdeki milliyet fikrinin gelişmesini özetlemiştir [39].

Türk Milliyetçiliğinin fikir babası sayılan Ziya Gökalp, 1918'de çıkardığı "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak", 1923'de çıkardığı "Türkçülüğün Esasları" adlı eserleriyle 2. Meşrutiyet ile başlayıp Türkiye Cumhuriyeti kurulmasıyla devam eden süreçte savunulan ideolojiyi anlatmıştır. Bu kitapların çıkmasından önce de yazıları başta Türk Ocakları'nın Türk Yurdu dergisi olmak üzere başka gazete ve dergilerde de yayınlanmıştır.

Gökalp Türkçülüğün Esasları adlı eserinde önce Türkçülüğün tarihini anlatmaktadır. Türkçülük hareketinin yaygınlaşmasından önce Avrupa'da Türk hayranlığı başlamıştır. Bu hayranlık ilk olarak Fransa'da başlar. Fransızlar, Türk sanat eserlerine olan hayranlıkları evlerinde Türk salonu ve Türk odası oluşturarak gösterirler. Bir diğer çalışma da Avrupa'daki Türkiyat hareketleridir. Türklerin eski bir millet olduğundan, yüksek Türk medeniyetinden, Türk etnografyasından bahsedilir. Avrupa'daki bu hareketler ise Türk aydınlarının hoşuna gitmiştir [40].

Gökalp'e göre Türkçülük hareketinin "babaları" Darülfünun Tarih Felsefesi Profesörü Ahmet Vefik Paşa ve askeri okullardan sorumlu bakan Süleyman Paşa'dır. Ahmet Vefik Paşa dilde Türkçülük hareketiyle çalışmalarına

başlamıştır. Türklerin soy kütüğünü Doğu Türkçesi'nden İstanbul Türkçesi'ne çevirmiştir. Ahmet Vefik Paşa sanat alanında da Türkçülük çalışmaları yapmıştır. Kendi evinde bütün elbiseler, mobilyalar Türk eserleridir. Ayrıca Moliere'in eserlerini Türk yaşam tarzına uygun biçimde, karakterleri Türkleştirerek Türkçe'ye çevirmiştir. Ahmet Vefik Paşa'nın dışında Süleyman Paşa'da Türkçülük faaliyetlerini askeri okullarda sürdürmüştür. Süleyman Paşa çalışmalarını Türk tarihi yazarak yürütmüştür. Ayrıca Türkçe'nin dilbilgisi kurallarını içeren bir kitabı da bulunmaktadır. Yalnız yaptığı çalışmalarda Osmanlı adını değil Türk adını kullanmıştır. Osmanlı Edebiyatı ile ilgili bir çalışması olan Recaizade Ekrem Bey'e de bu konuyla ilgili bir mektup yazmıştır. Bu mektupta vurguladığı konu ise Ziya Gökalp'in de fikirlerinin temeli olan hatta kurulan cumhuriyetin de temelleri olan düşüncedir:

"Osmanlı edebiyatı demek, doğru değildir. Ayrıca, dilimize Osmanlı dili ve milletimize Osmanlı milleti demek de yanlıştır. Çünkü Osmanlı tabiri yalnız devletimizin adıdır. Milletimizin adı ise, yalnız Türk'tür. Bundan dolayı dili de Türk dilidir, edebiyatımız da Türk edebiyatıdır [40]."

Gökalp, dönemin ideolojisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu fikri Türkçülüğü de açıklıyor. Türkçülük, Türk milletini ileriye götürmek, onu başarılı kılmak demektir. Aslında dönemin Osmanlı yapısı düşünülürse Türkçülük önce Türk milleti olmaktır. Türkçülük, milli bilinci, milli dayanışmayı güçlendirmektir. Türkçülük, sade tam manasıyla Türk milletine özgün bir Türk dili yaratmaktır. Türkçülük, şiirde, edebiyatta, müzikte, mimaride ortak bir güzellik, zevk ve estetik duygusu oluşturmaktır. Türkçülük, bu estetik duygusunu Türk milletinin özünde bulup modern dünyanın yapısına uyarlayıp muasır medeniyetler seviyesine yükselmektir. Türkçülük, aile, toplum, meslek hayatında yüksek ahlak sahibi olmaktır. Bireyden topluma kadar her basamakta kendi öz kimliğinin gerektirdiği ahlak seviyesine çıkmaktır. Türkçülük, ekonomide, hukukta, dinde, siyasette, felsefede Türk milletinin sosyo-kültürel yapısına uygun milli bir tavır sergilemektir. Kısaca Türkçülük, bütün basamaklarda yüksek Türk karakterine uygun politikalarla milli bir tavır sergileyip daima yükselmek, ileri gitmektir [40].

Peki Türk milleti kimdir? Millet nedir? Gökalp'e göre millet ne ırk birliği ne kavmiyet birliği ne coğrafya birliği ne de din birliğidir. Millet ortak idealleri, ortak ahlaki değerleri, ortak gelenekleri, ortak estetik değerleri, ortak kültürleri olan topluluğun adıdır. Ortak ruhu, ortak dini, ortak dili olan topluluk millettir. Ortak karakter özelliklerini taşıyan topluluk millettir. Millet soya, kavme dayalı bir topluluk değil ruha, terbiyeye, ideale dayalı bir topluluktur. Bu da Gökalp'in geliştirdiği Türkçülük ideolojisinin ırka değil kültüre dayalı olduğunu göstermektedir [40].

Türkçülük fikri gelişirken Batıcılık ve İslam dini de bu dairenin içinde girmiştir. Tanzimat dönemi Batıcılık hareketleri Türkçüler tarafından eleştirilmiştir. Milli kültür ve medeniyet kavramlarına açıklık getiren Gökalp'e göre, Osmanlı medeniyeti Doğu medeniyetlerindendir. Gelişmekte olan medeniyet ise Batı medeniyetidir. Tanzimatçılar Doğu ve Batı medeniyetlerini birleştirmeye çalışmışlardır. Tanzimatın en büyük sorunu Batı medeniyetini olduğu gibi kopyalamaktır. Milletin yapısına uygunluğu tartışılmadan yaşanmaya başlanılmıştır. Fakat bu birleşme olumsuz sonuçlanmıştır. Çünkü iki medeniyetin bir arada olması mümkün değildir. Türkçülük hareketi ise Batı medeniyetini seçip İslam dini ve Türk kültürüne ait olacaktır. Fakat öncelikli hedef milli kültürü yerleştirmektir [40].

Türkçülük fikrinin savunucusu Gökalp, ileriye gitmenin şartlarını Türkçülüğün programında buluyor. Milli kültürün önemini vurgulayarak her alanda milli kültürü programına alıyor. Dilde, ahlakî değerlerde, estetik değerlerde, hukukî alanda, dinde, ekonomik, siyasi ve felsefe alanında Türkçülük diyerek kurtuluşu Türkçülükte görüyor.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yıllarca bir hanedanın egemenliğine dayanan yönetim şeklinin yavaş yavaş ortadan kalkacağını sinyalleri veriliyordu. Artık egemenlik kayıtsız şartsız milletin eline geçmişti. Halkçılık en önemli ilkelerden biri haline gelmişti. Meclis bütün gücü elinde bulunduruyordu. Saltanat ve halifelik kaldırılma noktasındaydı. Fakat halifeliğin kaldırılması için henüz erkendi. Halifeliğin Müslümanlar üzerindeki

etkisi yadsınamazdı. Hem padişah hem devlet başkanının olması iki başlılık yaratacaktı. Aslında Atatürk'ün yanında bile padişaha bağlılıklarını sunanlar vardı. Buna rağmen Atatürk saltanatı kaldırıyordu. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte hilafet de kaldırıldı. Bu artık yeni bir sistemin doğuşuydu. Asırlarca islami kanunlarla, örfi sistemlerle, İslam'ın yer yüzündeki bekçisi olarak görülen padişahlıkla yönetilen millet artık bunlardan uzaktı. Yeni Türk Devleti'nin temel hedefi modernleşmekti. Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmaktı. Bu hedefler ise Batılılaşmakla; Batı medeniyetiyle mümkündü. Artık devlet yönetiminde dini kuralların yerini medeni kurallar alacaktı. Laik sistem pozitif bilimlere dayanıyordu. Aslında dinin bu işlerden uzaklaştırarak daha yüksek bir yere konulması hedefleniyordu [4].

Modernleşmek için yapılan değişikliklerden biri de kıyafet devrimiydi. Fesin yerini şapka alıyordu. İslami bir sembol olan fesin kaldırılması aslında laiklik çerçevesinde hilafetin kaldırılmasının devamıydı. Atatürk'ün İnebolu Türk Ocağı binasında Şapka Nutku'nu vermesi Türk Ocakları'nın devlet yönetimiyle, yeni Türk devletinin ilkeleriyle, inkılaplarla ve hatta modernleşmeyle olan yakınlığını göstermişti [6].

Laikleşen seküler Türkiye'nin önünde bir engel daha vardı. O da Arap alfabesiydi. Arap alfabesi hala eskiyi dolayısıyla gericiliği hatırlatıyordu. Modernleşmek için de bu konuda bir devrim yapmak gerekirdi. Orta Asya Türkleri'nin de kullandığı Latin Alfabesi Türk devletinin resmi alfabesi oldu. Hatta Türk Ocağı başkanı olan ve Milli Eğitim Bakanlığı da yapan Hamdullah Suphi, Latin alfabesinin olmazsa olmazlığından bahsediyordu. Bunun yanı sıra 1924 anayasasında bulunan "Türk devletinin resmi dini İslam'dır" tabiri de artık yasadan çıkarılıyordu. Bu durum Türk devletinin laik yapısına tersti [6].

Kemalist ideolojinin temellerini halk ve halkçılık oluşturuyordu. Seçkinlerin oluşturduğu bir ideoloji olan Kemalizm için halkçılık yukarıdan aşağıya doğru bakan bir tanımı ortaya koyuyordu. Kemalizm'in halkçılığı için farklı yorumlar da vardı. Halk, eski düzene, onlara göre gericiliğe karşı

modernleşme yanlısı bir oluşumun birlikteliğiydi. Halkın sınıfları yoktu. Zaten eskiye karşı bir birlik olabilmesi için de aralarında çıkar çatışmaları olmaması gerekirdi [41].

İdeolojideki bu değişim Türk Ocakları'nda da görülecekti. Aslında ideolojideki bu değişime en büyük desteği yine Türk Ocakları verecekti. Türk Ocakları İttihat ve Terakki döneminde Türklük olgusunun yerleşmesi için ne kadar önemliyse Cumhuriyet Halk Fırkası döneminde de cumhuriyet rejiminin kavranması ve uygulanması konusunda o derece önemli olmuştur. Türk Ocakları devlet ve halk arasında bir köprü olarak yeniliklerin destekçisi olmuştur. Türk Ocakları inkılap hareketlerini halka yayma görevini de başarıyla gerçekleştirmiştir. Hilafetin kaldırılması, laiklik, latin alfabesinin öğretilmesi, şapka kanunu gibi konularda devlete destek vererek halkın bu konudaki algısı genişletilmiştir. İnkılapların özümsemesi sağlanmıştır.

Kemalist ideolojinin yerleşmesi kolay olmamıştı. Yıllarca şerri kanunlarla yönetilen, Arap alfabesini kullanan, giyiminde kuşamında İslami değerleri örnek alan halk bambaşka bir döneme giriyordu. İnkılapların muhalifi çoktu. İnkılaplara destek verenler bile kendi içinde durumu özümsemeden inkılapları destekliyordu. Gelenekselcilik adeta lağvedilmiş; modernizm devlet politikası haline gelmişti. Bu zorlukları aşmak için ise en büyük destek Türk Ocakları'ndan gelecekti. Türk Ocakları'nın oluşturduğu irşad ekipleri kahve kahve, köy köy geziyordu. Ocak binalarındaki dersliklerde her türlü eğitim veriliyordu. Latin alfabesinin öğrenilmesi, okuma yazma oranının arttırılması için ayrıca bir çaba harcıyorlardı [21].

Kurulduğu yıllarda aynı ideolojiyi paylaşıyor olmasına rağmen İttihat ve Terakki'ye mesafeli yaklaşan Türk Ocakları, Cumhuriyet'in kurulmasından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası'na aynı mesafeyi gösteriyordu. Çünkü Türk Ocakları bir sivil toplum kuruluşuydu. Hiç bir partiye destek olamazdı. Türk Ocakları Türk milleti için kurulmuştu. Toplumun her kesimine hitap etmeliydi. Fakat 1927'de ki kongrede Türk Ocakları devlet siyasetinde fırkayla beraber hareket etme kararı alıyordu.

3.3. Dönemin Mimarlık Eğitimi ve Mimari Örgütlenmesi

3.3.1. Mimarlık eğitimi

Batılılaşma, mimarlık eğitimi alanında kendisini net olarak ancak 19. yüzyıl'ın sonlarına doğru gösterebilmiştir. 18.yüzyıl'ın ortalarına kadar teknik eğitim Hassa Mimarlar Ocağı'nda verilirdi. Bu eğitim usta-çırak ilişkisi içerisindeydi. Yeni yapım tekniklerinin çıkmasıyla Hassa Mimarlar Ocağı'nın da yetersiz kaldığı görüldü. Bu eksiklik de 1734'de Askeri Humbarahane ve Hendesehane, 1773'de de Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, Mühendishane-i Berri Hümayun'u doğurmuştu. Bu okullarda mühendislik eğitimi verilirken küçük çapta da mimarlık eğitimi veriliyordu.

Mimarlık eğitimi ile ilgili ilk ciddi girişim ise 2. Mahmud döneminde, Ebniye-i Hassa müdürü Abdülhalim Efendi'nin girişimleriyle başlar. Fakat okul açılmaz. Öğrenciler eğitim için Avrupa'ya gönderilir. Daha sonra 1877 yılında resim ve mimarlık okulu açılması planlanır. Bu proje de 1877-78 Osmanlı Rus savaşları yüzünden sekteye uğrar [46].

Osmanlı'da mimarlık eğitimi incelendiğinde 18. yüzyıl'a kadar saraya bağlı olan eğitimin, Batılılaşma etkisiyle önce askeri okullara sonra da sivil okullara alındığı görülmektedir. Bu okullarda ise aslında mühendislik eğitimi ön plandadır. Sanayi-i Nefise Mektebi bu anlamdaki ilk ciddi mimarlık okulu olma özelliğini taşımaktadır [47].

Osmanlı'da akademik anlamda mimarlık eğitimi 1 Ocak 1882 yılında Osman Hamdi Bey tarafından kurulan Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nde verilmiştir. Okul ise hazırlıklardan sonra 2 Mart 1883'de resmen eğitime başlamıştır. Alexandre Vallaury baş mimar, P. Bello ise onun yardımcısı olarak atanmıştır. 1. Milli Mimarlık Dönemi'nin en büyük etkenlerinden biri Sanayi-i Nefise Mektebi ve baş mimarı Vallaury'dir. Hatta ilk mektep binasını da Vallaury tasarlamıştır. Bina neoklasik bir üsluptadır [46].

Vallaury, Sanayi-i Nefise Mektebinde klasik eğitim verirken Ecole des Beaux-Arts'ı temel alır. Beaux-Arts 1819-1968 yılları arasında mimarlık alanında eğitim verir. Bu okulda teknik derslerin yanında "Mimari Elemanların Analizi" dersini de görür. Bu derste dor, ion, korent düzenler öğretilir. Bu düzenlerin mimaride ve bezemelerde kullanım şekilleri uygulanır. Eski Yunan, Roma mimarlığı konularında çizimler yaptırılır. Beaux-Arts mimarlığı simetrik, işlevsel, eksenel düzenli yapılardır [46]. Okul genel olarak Grek idealizmi yaklaşımıyla başlar. Rönesans Revivalizmi dikkati çeker. Fransa'daki Neo-Grek, Neo-Barok uygulamalar Beaux-Arts'ın da eğitimini etkiler [48].

Bu okulda temel kavramlar Roma Çağı eserlerinde, İtalya Rönesansı'nda, sütun düzenlerinde aranmaktadır. Plandaki kompozisyon önemli olduğu kadar cephe ve anıtsallığa da ayrıca önem verilmektedir. Onlara göre anıtsallık en güzel şekilde Roma ve Rönesans mimarisindeki elemanlarla ve tekniklerle vurgulanmaktadır [48].

Beaux-Arts eğitiminin özelliklerini, Sanayi-i Nefise Mektebi Başmimarı Vallaury'nin tasarımlarında görmek mümkündür. Vallaury'nin cephe öğeleri adeta Antik Çağ'a atıfta bulunur. Toskan/Dor, Korint sütunlar kullanan Vallaury, genelde İon düzenini tercih eder. Antik öğeleriyle tapınak mimarisini canlandırmıştır. Rönesans saraylarından aldığı örneklerle vurguladığı klasist cepheler de yine aldığı eğitimle uygulamaları arasındaki paralelliği vurgulamaktadır. Fransız mimarisinde barok öğelerinin kullanılmasıyla Barok eğitimi veren Beaux-Arts, bu üslupta da Vallaury'yi etkilemiş; Vallaury'nin Barok unsurlar kullanmasına katkıda bulunmuştur [48].

Klasik mimari eğitimi alan Vallaury, baş mimar göreviyle yeni nesil Türk mimarlarına klasik mimari eğitimi vermiştir. Dönemin en önemli mimarlarından Vedat Bey Fransa'da Beaux-Arts geleneğiyle yetişmiştir. Hendese-i Mülkiye'den mezun olan Mimar Kemalettin, Osmanlı-İslam eserlerini incelemek için İstanbul'a gelen ve eserlerinin bu klasik tarzda veren Jahmund'dan eğitim almıştır. Eserlerini Osmanlı-Selçuklu tarzında veren Mongeri, Mimar Kemalettin, Jahmund, Vedat Tek Beyler de Sanayi-i Nefise

Mektebinde dersler vermişlerdir. Bu dönemin önemli mimarlarından Arif Hikmet Koyunoğlu da Sanayi-i Nefise Mektebi öğrencilerindendir.

Sanayi-i Nefise'de ders veren Mimar Kemalettin ve bu okuldan yetişen Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Türk Ocakları ile münasebetleri de önemlidir. İkisi de Türk Ocaklılarla birebir etkileşim içinde bulunmuşlardır. Türk Yurdu dergisinde mimarlık alanında yazılar yazan Mimar Kemalettin'in aynı zamanda Sanayi-i Nefise'de eğitim vermesi, Türk Ocakları'nın Sanayi Nefise Mektebi'ni ve mektebin mimarlık yaklaşımını desteklediğinin göstergesidir. Sanayi-i Nefise mezunu Arif Hikmet Koyunoğlu'nun da hem Türk Yurdu dergisinde yazılar yazması hem de Türk Ocağı binasını milli mimari öğeleriyle tasarlaması bu desteğin yanı sıra Türk Ocakları'nın ve mektebin aynı ideoloji çerçevesinde de çalıştığının bir göstergesidir.

3.3.2. Mimarlık örgütlenmesi

Osmanlı mimar ve mühendisleri kendi alanlarında örgütlenmek için biraz gecikmişlerdir. Bu da mimarlık eğitiminin şeklinden kaynaklanmaktadır.

19. yüzyıl'ın sonlarına kadar askeri okullarda mimarlık eğitimi alanlar hemen ordudaki görevlerinin başına geçerlerdi. Sivil mimarlık eğitimi veren Hendese-i Mülkiye ve Sanayi-i Nefiste Mektebi de ancak 1888-1889 dönemlerinde mezunlarını verebilmişlerdi. Bunlar da hemen Nafia Nezaretlerine gönderilerek çalışmaya başlatılırlardı. Sanayi-i Nefise'ye kadar olan dönemde yalnızca fenni mimari dersi olması, Tanzimat döneminde mimarlık eğitiminin yeterli olmaması, mimarlık ortamının yabancı mimarların elinde olması gibi nedenlerden dolayı mimarlar ancak örgütlenebilmişlerdi. Tabi 2. Meşrutiyet dönemindeki özgürlük ortamı da unutulmamalıdır. Dernek kurma özgürlüğü ilk defa 1908 anayasasında yer almıştır [44]. 2. Meşrutiyetle İttihat ve Terakki'nin Türkçü akımıyla beraber Mimar Kemalettin'in girişimiyle 1908 yılında Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyeti kurulmuştur [43].

Modern devlete geçiş dönemi olarak da tanımlanan Tanzimat döneminin toplum yapısı ve buna bağlı olarak mekân yapısı da değişikliğe uğramıştır. Yöneticiler artık modern kent problemleriyle karşı karşıyadır. Kentin güvenliği, sağlık problemleri, belediye hizmetleri gibi alanlarda çalışmalar başlamıştır. Yöneticiler artık kamuyu yani hizmet kurumlarını fark etmiştir. 1848'de imar işlerinin yönlendirilmesi için Nafia Nezareti kurulmuştur. Bu kurumla birlikte imar kuralları bütün ülkede incelenmeye başlamıştır. Yeni yönetmeliklerin yeni parselasyon sistemlerinin getirildiği 1. Ebniye Nizamnamesi (1. İmar Yönetmeliği) 1848'de onaylanmıştır [42].

Bu gelişmeler mimarlık mesleğinde de değişmelere neden olmuştur. nce devlete bağlı önemli yapıları hassa mimarları yaparken bunların yerlerini mimarlar ekibi almıştır. Bu mimarlar ayrıca birer kalfa, yapı ustası konumundadır. Bu kişilere ebniye kalfası da denmektedir. Bu kişiler dönemin ilk müteahhitlik örneğini de göstermektedirler. Hassa Mimarlar Ocağı'nın kaldırılmasıyla kurulacak olan Ebniye-i Hassa Müdürlüğü projeler hazırlamak yerine, adeta yapı denetim konumuna geçecek mimarlık devlet yapısının dışına çıkacaktır [42]. Mimarlık alanında ki bu dönüşümde dönemin mimarlık sluplarındaki değişimler de etkili olmuştur. Hassa mimarlarının alıştığı belirli bir geleneksel bir geometrik kalıp vardır. Batıdan alınan yeni öğeler ise farklı geometrik motiflerden oluşmaktadır. Bu öğelerden dolayı da hassa mimarları imalat zorlukları yaşamıştır. Bu sebepler hassa mimarlarının yerini Avrupa'dan getirilen Batılı öğelere alışkın mimarların almasına neden olacaktır [11].

2. Meşrutiyet'e kadar sanat dallarında, serbest meslek anlamında Türkler çok fazla etkili değildi. Gayrimüslimler ise serbest meslek alanında ve tabi olarak mimarlık alanında etkililerdi. Çünkü Türkler ya savaştaydı ya da devlet kademelerinde memur olarak çalışıyorlardı. Ayrıca mimarlık Türk aileler tarafından hoş görülen bir meslek değildi. Gayrimüslimlerin etkili olduğu bir meslek dalında çalışılmasını Türkler pek hoş görmüyorlardı. Bu durum İttihat ve Terakki Cemiyeti ve ideolojisi Türkçülük hareketinin kendisini

hissettirmesiyle değişmeye başladı. Artık Gayrimüslim kadroların etkin olduğu sahalara Müslüman-Türk kadrolar etkinleştirilmeye başlandı. Türk mühendis ve mimarların çalışmaları arttırıldı. Açılan ihalelere Türk müteahhitler katılmaya başladı. Bunların sayısında artışlar görüldü [45].

İttihat ve Terakki dönemindeki cemiyetleşme serbestliği ve her alanda Türkçülık düşüncesiyle kurulan Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti mimarlığın da kurumsallaşmasını sağlamıştı. Cemiyetin çoğunluğu Türklerden oluşuyordu. Zaten amaç da buydu. Çoğunluğu Gayrimüslimlerden oluşan mimarlık mesleğine Türk mimarları da ekleyerek mimarlık alanında da Türklerin etkin olması amaçlanmıştı. Cemiyetin içinde Gayrimüslimler de bulunmaktaydı. Fakat bunlar da Osmanlı kùltüründen geliyorlardı. Yani Türk milletine karşı bir ayrılıkçı hareketlerde bulunmuyordu. Cemiyetin amacı mimarlık mesleğinin sorunlarına yardımcı olmanın dışında mimarlık alanında da Türkleřmektir. Yani milli birlik amacıyla kurulmuştu. Bir diğer anlamda mesleki problemlerin dışında milliyetçi tavır amacılıydı [45].

Cemiyet savaşlar nedeniyle 1919 yılında ikinci bir kuruluş dönemi geçirmiştir. Cemiyetin ne zaman kapandığı belli olmamakla beraber 1925'de yerine Türk Mimar ve Mühendis Cemiyeti'ne bırakmıştır.

Cumhuriyet rejimi de imar politikalarına büyük önem vermiştir. Modernizmin simgesi Ankara'da arka arkaya imar faaliyetleri olmuştur. Resmi yapılar, konutlar, altyapı tesisleri hızla artmaya başlamıştır. Farklı alanlardan bir çok mimar Ankara'ya gelmiştir. Resmi işlerdeki zorluklar mimarların bir araya gelip sorunları çözme ihtiyacını doğurmuştur. İlk başkanlığını Bedri Tümay'ın yaptığı Türk Mimarlar Cemiyeti bu ihtiyaçlar doğrultusunda kurulmuştur [44].

1939 yılına kadar yaşayan bu cemiyet 1933 yılında İstanbul şubesini de kurmuştu. Abidin Mortaş, Zeki Sayar, Sedad Hakkı Eldem, Aptullah Ziya Kozanoğlu, şevki Balmumcu kurucularıydı. Bazı mimarların modernist mimarinin öncülleri olması hatta halkevi mimarlarının da olması yeni dönem

mimarlık anlayışını ve bu anlayışın mimarlık örgütlenmesine de etki ettiği görülmüştür [44].

Türk Ocakları'nın mimarlık örgütlenmesine katkısı, sahiplendiği ve yaygınlaştırmaya çalıştığı milliyetçi ideolojisiyle başlar. Çünkü mimarlık mesleğinin örgütlenmesi ilk olarak mesleğin kurumsallaşması için değil dönemin devlet yapısındaki değişiklikten kaynaklanan ideolojik örgütlenme içindir. Yukarıda da bahsedilen mimarlık mesleğinin yabancıların elinde olması, mimarlık mesleğinin adeta Türkleştirilmesini gündeme getirmiştir. Bu örgütlenmeyi ilk gerçekleştiren kişinin Mimar Kemalettin olması da ayrı bir önem taşımaktadır. Bir önceki başlıkta bahsettiğimiz Mimar Kemalettin, mimarlık eğitimi ve Türk Ocakları arasındaki ilişki mimarlık mesleğinin örgütlenmesi için de aynıdır. Milli mimari akımının en önemli mimarlarından biri olan Mimar Kemalettin hem dönemin ideolojisinin yürütücü gücü olan Türk Ocakları'nın yayın organlarından yazılar yazmış hem Türk Ocaklılarla siyasi ilişkilere girmiş hem milli mimari ilkelerinin öğretildiği Sanayi Nefise Mektebi'nde öğretmenlik yapmış hem de mimarlık mesleğinin milli anlamda örgütlenmesi için Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'ni kurmuştur.

Türk Ocakları, Türk Mimarlar Cemiyeti'nin kurulmasına tepkisiz kalmamıştır. 1928 yılının Şubat ayında "Türklük Şuunu" başlığı altında Türk Mimarlar Cemiyeti için özeleştirilerin ve temennilerin yer aldığı bir açıklama yapılmıştır.

Yazı bir özeleştiriyle başlamaktadır. Son yıllarda Türk sanatının yeteri gelişmeyi gösterememesi eleştirilmiştir. Sanayi Mektebi'nin mezun vermesine rağmen Türk sanatçıları yeterli ilerlemeyi gösterememişlerdir. Mezun olanlar arasında bir birliktelik yoktur. Herkes serbest ve ayrı ayrı çalışmaktadır. Milli birliktelikten uzak olunca da amacı Türk sanatkarlarını yetiştirmek olan Sanayi-i Nefise Mektebi hedefe ulaşamamıştır [49].

Mimarlar da bu problemi yaşamaktadırlar. Cemiyetleşerek birlikte hareket edememe sorunu ortadan kaldırılamamıştı. Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyeti bu problemi yeteri kadar çözememişti. Bu yüzden kurulan Türk

Mimarlar Cemiyeti'nden beklentiler yüksekti. Bu yapılanmadan sorunun çözülmesi bekleniyordu. Savaşla darmadağın olmuş bir ülke ve onu tekrar imar etmeye çalışan bir cumhuriyet vardı. Cumhuriyet ise bu imarı mimarlara yaptıracaktı. Mimarlar da bu imarın altından kalkmak zorundaydı. Türk Ocakları'nın yayın organı Türk Yurdu dergisi ise bu durumu adeta vatan görevi olarak görüyordu [49].

Yazının sonunda ise Türk Ocaklılar cemiyete öneriler sıralamışlardı. Türk mimarların geçmiş eserlerinden haz alarak modern mimariyi tasarımları gerekmektedir. Bu modern mimariyi ise halka tanıtmak için modern yapılar oluşturulmalıdır:

"Mimarlar Cemiyeti hiç olmazsa dört ayda bir fikirlerin bir karalaması olan krokileriyle, avan projeleriyle birer ihzari sergi vücuda getirilmelidir. Her sene nihayetinde de yapacakları bir sergi ile sanattaki gaye ve hareketlerini herkese göstermelidir. Bütün Türk mimarlarının iştirakiyle teşekkül edecek olan bu sergiler mimarlarımızın kıymetini gösterecek olan hakiki birer mi'yardır [49]."

Yazıdan anlaşıldığı üzere Türk mimarisi zor dönemlerden geçmektedir. Metne göre bu dönemdeki mimar sayısı elliye geçmemektedir. Bu kadar büyük bir imar ihtiyacı olan bir ülkede mimar sayısının az olması mimari örgütlenmeyi daha da önemli kılmaktadır. Bu ihtiyaçların yerine getirilmesinde Türk milliyetçiliği hareketi yine etkilidir. Her alandaki Türklük idealinin mimari alanda da kendisini daha da göstermesi gerekmektedir. Cemiyetin "Türklüğü sevindirecek eserler" tasarımları beklenmektedir [49].

3.4. Dönemin Kentsel Yapısı

Batılılaşma mimariyi sadece cephe kompozisyonuyla değil eğitimi, örgütlenmesi ve kentsel yapısıyla da değiştirmiştir. Tanzimatla beraber gelen eşitlik ilkesi de mimarlık ortamını etkileyince Müslüman olan ve Müslüman olmayan unsurların arasındaki ayırım ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Müslüman bölgelerinde yabacılardan mülk almamasına bir süre daha dikkat edilmesine rağmen bina yükseklikleri, kat sınırları, malzeme seçimindeki farklılıklar Tanzimatla birlikte ortada kaldırılmıştır. Ayrıca yeni yapılması gündemde olan binaların geri çekilmesi kuralı benimsenmiştir. Dar sokakların genişletilmesine karar verilmiştir. Çıkma sokakların kaldırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Yangın haritaları çıkartılmıştır. Bu dönemdeki diğer bir çok yasa gibi imar kuralları da Batı ülkelerinin yönetmeliklerinden uyarlanmıştır [7].

Tanzimatla birlikte Osmanlı'da yapı sistemi de değişmeye başlayacaktı. Ahşap yapı sistemi eleştirilecekti. Ahşap yangınlara sebep olduğu gibi yangın sonucunda da büyük hasarlar oluştuyordu. Ayrıca uzun ömürlü de değildi. Ama en önemli özelliği ise ucuz olmasıydı. Sık sık tamiratların olması da masraflı oluyordu. Avrupa'ya giden elçiler de taş, tuğla, gibi malzemeleri önererek kargir yapılara yönlendiriyorlardı. Çünkü kargir yapılar daha sağlamdı. Ahşaba göre daha uzun süreli kullanılabiliyordu. Yangına da dayanıklılığı fazlaydı. Ayrıca yapıldığı arazinin değerini de arttırıyordu. Ama kargir Osmanlı inşaat sisteminde çalışanlarına uygun değildi. Çalışanlar taş, tuğla kesimine alışkın olmamakla beraber sistemi bilmiyorlardı. Bu da Avrupa'dan ustaların getirilmesine neden oldu. Aynı zamanda yerli ustalar da yeni sistemi öğrenmeleri için yurtdışına gönderiliyordu [45].

Tanzimat döneminde, inşaat alanında yeni gayri müslim burjuva sınıfının doğmasına neden olmuştu. Bu yeniliklerle birlikte mezhep ayrımının inşaat sektöründe de ortadan kalkması Gayrimüslimlerin inşaat alanında ilerlemesine neden olmuştu. Gayri müslimler de kargir yapı yapmaya başlamıştı. Hem de Müslümanlardan daha çok yapıyorlardı. Çünkü

Müslümanlar gayri müslimler kadar zengin değildi. Onlara göre kargir yapı masraflıydı. Ayrıca bu yapım sistemi neredeyse müteahhitlik hizmetlerini de başlatmıştı diyebiliriz. Artık gayri müslimler apartmanlar da yapmaya başlamıştı. Çok katlı yapılan bu yapılar artık birer statü belirleyicisiydi. İnşaat sektörü artık farklı bir hal almış ve zenginlik göstergesi oluvermişti. Gelgelelim Müslümanlar apartman olgusuna pek alışmamıştı. Onlara göre apartmanların otelden farkları yoktu. Genelde ailesi olmayanlar, çok uzun kalmayanlar hatta savaş ortamında yabancılar, apartmanları kullandığı için apartmanların aile yapısına uygun olmadığı düşünülüyordu. Böylece inşaat sektörü bile siyasallaşıyordu [45].

İttihat ve Terakki devriminden sonra kent planlaması alanında da değişiklikler olmuştur. Abdülhamit döneminde de olduğu gibi bu dönemde de "güzel kent" kavramı yaşatılmaya çalışılmıştır. Kentlerin planlanması için de öncelikle haritalara ihtiyaç duyulmuştur. Fransa'dan şehir plancıları getirilmiş raporlar hazırlatılarak haritalar oluşturulmuştur. 1909 yılında ilk defa Osmanlı yapısında nirengi şebekeleri kurulmuştur. İstanbul'un çevresinin 1/25 000 ölçekli haritaları çıkartılmıştır. Daha sonraki yıllarda da daha büyük haritalar çıkartılmıştır [10].

Bu dönemde şehremaneti Cemil Topuzlu'nun önderliğinde İstanbul'daki imar faaliyetleri dikkati çekmiştir. Batılı konseptte imar faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Kendisi de sık sık Avrupa'ya seyahatler düzenleyerek buralarda incelemelerde bulunmuştur. Yabancı mühendisleri İstanbul'a getirterek İstanbul'un raporlarını hazırlatmış ve altyapı faaliyetlerine yönlendirmiştir. Zaten şehremaneti olmasındaki en önemli etken kendisinin bu Avrupalı tarzıydı. Yine ulaşım önem vermiş geniş yollar yaptırmıştır [10].

Milli iktisat politikası gereğince de imar faaliyetleri önemseniyordu. 1913 yılında Türk Yurdu dergisinde "İktisadiyat" başlığında "Türk Gençlerine Mektup" diyen 20. yüzyılın önemli entelektüellerinden Parvus Türk Gençlerine adeta bir yol haritası çiziyordu. Yapılabilindiği kadar demir yolu, fabrikalar, sanayi tesisleri yapılması gerektiğini ve belediye, gümrük, ticaret

konularına ise önem verilmesi gerektiğini vurguluyordu. Sonra da imar konusuna değiniyor. Ülke sürekli bir savaş hali geçirmektedir. Yakılıp yıkılmaktadır. Virane olan memleket bu kötü görüntüden kurtarılmalıdır. Bunun yolu da imar faaliyetlerinden geçmektedir. Hatta Parvus insanların bu harabe halde yaşadıkları evleriyle ülkenin durumunu da birbirine benzetmektedir. Çürümüş evleri son günlerini yaşayan devlete benzetmektedir. Bu viran evin açıklıklarından komşular, sokaktan geçenler girip yağmalamaktadırlar. Osmanlı'nın durumu da böyledir. Yıllarca beraber yaşadıkları azınlıklar ve emperyalistler Osmanlı evini zayıf gördüğü yerden vurup topraklarını yağmalamaya çalışmıştır. Ev sahipleri yani Osmanlı da bunlar karşısında ne yapacağını şaşırmıştır. Yapılacak şey kaybolan düzeni sağlamak, evin kalan eşyalarını yani elde kalan Türk milletini imar etmek, kurtarmak için çalışılmalıdır. Parvus burada mili iktisat politikasını, imar faaliyetlerini anlatmaktadır. Türk milletinin yaşadığı son dönemi de ev metaforuyla bağdaştırmıştır [50].

Arka arkaya gelen savaşlar, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı ile yıkıntıya uğramış, ekonomik olarak bitmiş, yorulmuş bir millet vardı. Bu durumların oluşturduğu yıkıntının onarımı ve yeniden yapılanması için ciddi miktarda da ödenek gerekiyordu. Ekonominin durumunu ise Falih Rıfkı Atay'ın şu sözleri özetliyordu:

"Baştan başa ziraati ile, ticareti ile, şehirleri ve köyleri ile yeniden inşa edilecek, maddi ve manevi inşa edilecek bir vatan ve 12 000 000 İngiliz lirası, yani irice bir anonim şirket sermayesi kadar bir bütçe [51]..."

Zor şartlardaki bu ekonomiye rağmen bayındırlık faaliyetlerine önem verilmesi gerekiyordu. Ülkede yapılanmaya ihtiyaç vardı. Ayrıca ulus olma bilincinin de gereklerindendi. Yapılan faaliyetlerin, binaların millileştirilmesi ulus-devletin gerekliliklerindendi. Bunun farkında olan devlet bayındırlık faaliyetlerine önem veriyordu. Bütçenin %28'ini savunma harcamaları oluştururken %15'ini bayındırlık harcamalarını oluşturuyordu. Kamu harcamaları 1923 yılında 4 000 000 TL iken 1924'de 26 000 000 TL, 1925 yılında ise 46 000 000 TL'ye çıkmıştı. Bu harcamalar ise altyapı tesislerinin

millileştirilmesine, ulaşımın faaliyetlerinin ilerlemesine, mühendislik faaliyetlerinin artmasına, savaş sonrasında viran olmuş Anadolu şehirlerinin geliştirilmesine, başkent Ankara'nın yeniden tasarlanmasına, Misak-ı Milli'nin sınırları dışındaki Türklerin iskanına gidiyordu [51].

Ankara'da yapılan Türk Ocağı binası da bu bayındırlık faaliyetlerinin içinde yer alıyordu. Ankara Türk Ocağı'nın açılış konuşmasında Hamdullah Suphi yeni yapılacak Türk Ocağı binasını anlatırken Ankara'nın imarı için olan önemini de vurgulamıştır. Zaten Ankara Cumhuriyet'in ilanıyla önemli bir inşaa sürecine girmiştir. Osmanlı'nın İstanbul'una karşı Cumhuriyet'in Ankara'sı için önemli bir bayındırlık faaliyeti başlamıştır. Türk Ocakları'nın merkezinin de Ankara'ya alınması da bu değişim sürecinin sonuçlarındandır. Cumhuriyetin merkezi Ankara olduğu için Türk Ocakları'nın merkezi de Ankara olmalıdır. 1923 yılında Ankara'da eski bir okulda faaliyetlerini sürdüren Ankara Türk Ocağı merkez olunca bu bina yetersiz kalmış ve yeni bir bina yapılmasına karar verilmiştir. Evkaf' tan arazi alınarak yapı için çalışmalar başlamıştır [22]. Ankara'yı değiştiren yapılar arasında da Hamdullah Suphi'nin deyimiyle bu "monumental" yani anıtsal Türk Ocağı da bulunmaktadır. Bu durum Türk Ocağı için inşa edilmiş diğer yapılar için de geçerlidir. Bulundukları yerin imar faaliyetleri açısından önemlidirler. Aynı zamanda yine bulundukları şehrin en önemli yapıları arasında gösterilmişlerdir. Ankara'daki Türk Ocağı binası Ankara'nın en önemli yüksekliklerindedir. Bulunduğu yerden bütün Ankara hemen hemen gözlemlenmektedir. Koyunoğlu bir anısında Atatürk'ün girişin üzerinde konumlanan mermerden yapılmış hitap balkonuna çıkarak boş arazilerle ilgili projeler hayal ettiğini de söylüyor. Atatürk'ün balkondan bakarak karşıdaki boş kısmı orman, karşıdaki bataklık kısmı da park yapacağını söylediği bu bölgede yıllar sonra Atatürk Orman Çiftliği ve Gençlik Parkı yapıldığını anlatıyor [52]. Aydın Türk Ocağı da Aydın'ın imar faaliyetleri açısından önemli olmuştur. Aydın'a gelen gazeteci Zeynel Besim de bu konuya dikkat çekmiştir. Aydın Türk Ocağı binasının Aydın'ın yeniden imarı için bir örnek olması gerekliliğini vurgulamıştır [53]. Yine Uzunköprü Türk Ocağı, Malatya Türk Ocağı, İzmir Türk Ocağı binaları da bulundukları şehrin

en güzel örnekleri olarak vurgulanmıştır. Hatta Malatya Türk Ocağı için doğu illerindeki en güzel Türk Ocağı binası vurgusu yapılmıştır [54]. Genellikle Türk Ocağı yapıları şehrin merkezlerinde yapılmıştır. Etrafında hükümet konakları, Atatürk anıtları, belediye binaları bulunmaktadır.

Cumhuriyetin ilanıyla beraber ulaşım büyük önem verilmiştir. Bilhassa Ankara'da, çok sayıda kamu binası yapılmıştır. Çünkü Ankara hem başkenttir hem de cumhuriyetin yeni simgesidir. Hükümet konakları, okullar, hastaneler, tren istasyonları, postane binaları, ilerleyen dönemlerde bakanlık binaları önemli yapı örnekleriydi. Öyle ki cumhuriyetin ilanından sonra 10 yıl içerisinde Ankara'da yaklaşık kırk adet kamu binası yapılmıştı. Kimi yazarlara göre Anadolu toprakları Selçuklu'dan bu yana böyle bir inşa süreci yaşamamıştır. 1923 yılında 4 milyon ile başlayan harcamalar 1929 yılında 102,5 milyonu bulmuş; 1932 yılının sonunda da 497,6 milyonluk bir inşaat harcaması gerçekleştirilmiştir [55].

Yine bu dönemde banka yapıları da önemlidir. Liberal ve kapital uygulamaları içerisinde barındıran karma bir ekonomiyle kendi burjuvazisini yaratmaya çalışan milli iktisat projesi çerçevesinde banka binaları önemli yer tutmaktadır. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, Osmanlı Bankası, İş Bankası Merkez Binası da dönemin ekonomik politikası doğrultusunda ihtiyaç duyulan yapılarıdır [55].

Bu dönemde kentleşme de bir hayli artış göstermişti. Kentlere göçle birlikte nüfus artışı olmuş ve konut ihtiyacı fazlalaşmıştı. Bunu dengelemek için ise çok sayıda konut, apartman uygulamaları başlamıştı. Devlet bu artış karşısında halka yardım etmeye çalışıyordu. Memurlar yapılan kira yardımı, Belediyeler Yasası ile ucuz konut yapımının sağlanması, konut kredilerin için bankaların kurulması bu anlayışa örnekti [55].

Bütün bu harcamalara rağmen yapı sektörü zor durumdaydı. Bu ihtiyaçların tümünün giderilmesi için bütçede yeterli miktar yoktur. Bunların dışında yapı sektörü çoğunlukla yabancı sermayenin elindeydi. Malzemeler hep ithaldir.

Osmanlı'dan sadece bir kaç kereste, çimento ve tuğla fabrikası kalmıştır. Ayrıca teknik eleman sıkıntısı da vardır. Mimar, mühendis, teknisyen, usta, işçi düzeyinde yeteri kadar eleman yoktur. Bunun en büyük nedenlerinden biri bu alanda etkin olan azınlıkların savaş sonrasında Türkiye'den ayrılmasıdır. Devlet özel sektörü desteklemesine rağmen bu alanda pek verim alınamamıştır [51].

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapı teknolojisi alanında da Batı'nın üstünlüğü vardı. Batılılaşma bu sektörün de yabancı sermayenin elinde olmasına neden olmuştu. Cumhuriyetin ilk yıllarında da bu durum böyleydi. Yapı malzemelerin üretimi yabancıların elindeydi. Çelik, çimento gibi gelişmiş yapı malzemeleri üretim alanları az sayıda olanlar da düşük kapasiteliydi. Cumhuriyet ilan edildiğinde sadece 40 bin ton kapasiteli bir çimento fabrikası vardı. Osmanlı'nın son dönemlerinde Ahşap Romanya'dan, kiremit Fransa'dan, demir-çelik başta Almanya olmak üzere diğer yabancı ülkelerden temin ediliyordu. Cumhuriyet döneminde bu durum pek de farklı değildi. Ayrıca teknik kadronun yetersizliği 30'u geçmeyen mühendis sayısı ile belli oluyordu [56].

Yapı teknolojisinde de Batılılaşma etkiliydi. Ülkenin hızla kalkınma ihtiyacı, ülkeyi batının hazır teknolojisini kullanımına itmiştir. Üretim alanları millileştirilmeye çalışılmıştır. Ulaşım büyük önem verilmiştir. Yapılan demir yolları çağdaşlaşmanın simgesi olmuştur. Yapılan yeni demir yolları ve yabancı sermayenin elinde olan hatların alınmasıyla üretim alanında da millileşme başlamıştır. Yeni dönemde bilhassa Ankara'nın imarında kullanılan betonarmeyle birlikte yeni yapım tekniklerinin kullanımı artmış ve mimari faaliyetler yeni boyutlar kazanmıştır [56].

3.5. Türk Ocakları'nın Yapı İhtiyacı ve Devlet Desteği

Türk Ocakları'nın yapı birikimi şube sayısına bakıldığında ortaya çıkmaktadır. 1925 yılında 38, 1926 yılında 97 şubenin, kapatıldığı dönemde 200'ün üstünde şubenin kendi binasına sahip olduğunu düşünürsek ocakların sahip olduğu bina tecrübesini yadsıyamayız. Bu binaların hepsi ocak için inşa edilmemiştir. İnşa edilen ocak binalarının yanında, mevcut binalara yerleşen ocaklar da vardır.

Bu tez kapsamında yapılan araştırmalarda Ankara, İzmir, Acıbadem, Aydın, Afyon, Kasaba, Beyşehir, Senirkent, Uzunköprü, Savur, Çölemerik, Malatya, Van, Ulukışla, Balıkesir, Garzan, Siirt, Nazilli, İzmir Türk Ocakları Tilkilik Mahfili, Çankırı gibi şubelerin özel olarak Türk Ocağı için bina yaptırdıkları gözlenmiştir.

İnebolu, Kastamonu, Edirne, Kırklareli, İstanbul, Isparta, Antalya, Ayvalık, Bafra, Samsun, Konya, Manisa, Trabzon, Zonguldak, Burhaniye, Elazığ, Bitlis, Mecidiye gibi şubelerin de daha önce kullanılan bir binayı satın alarak veya kiralayarak kullandıkları tespit edilmiştir.

Kimi zaman bina inşa eden, kimi zaman da mevcut yapıları kullanan Türk Ocakları yapı konusunda sorunlar yaşamıştır. Mevcut iktidarla yakın ideolojilere sahip olmaları nedeniyle bir çok şubenin ilk toplantı yerleri İttihat ve Terakki merkezleri olmuştur. Fakat siyasi partilere de mesafeli olmak isteyen Türk Ocakları kendi yapılarına ulaşmayı amaçlamıştır. Ülkenin ekonomik durumu, kurumun bir gençlik yapılanması olması, Türk Ocakları'nın bina konusunda zorluklar yaşamasına neden olmuştur. Fakat yapı konusuna da önem vermişlerdir. Çalışmalarına küçük yapılarda başlayan şubeler üye sayılarını arttırdıkça yeni yapı ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu yeni ihtiyaç ise yeni masraflar, yeni ekonomik zorlukları gündeme de getirmiştir. Yapıların inşasında bölge halkının desteğinin yanı sıra devlet erkanının da desteğini almıştır.

a.

b.

c.

Resim 3.1. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının açılışı
 a. Başvekil İsmet İnönü Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının ilk temel taşının harcını koyarken [92]
 b. Başvekil İsmet İnönü Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının açılışında konuşmalarını yaparken [92]
 c. Hamdullah Suphi Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının açılışında konuşmalarını yaparken [92]

Resim 3.2. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası (T.B.M.M reisi Kazım Bey Ocağı açarken) [98]

Yapı konusunda sorun yaşayan şubelere hükümet ve halk yardımcı olmuştur (Bkz. Resim 3.1). Kendi yapılarını bilhassa Cumhuriyet'in ilanından sonra inşa eden Türk Ocakları Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yardımlarını almıştır. Fırkanın yanı sıra bulunulan şehirlerdeki vali, belediye başkanı, kaymakam gibi devlet adamları da binaların yapılmasında destek olmuşlardır (Resim 3.2). Her şubenin açılışına devlet görevlileri de hazır bulunmuştur.

Resim 3.3. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası (Başvekil İnönü Türk Ocağı'nda) [98]

Türk Ocakları, her ne kadar sivil bir kurum da olsa iktidardan ve devlet mekanizmalarından aldığı yardımlar ile tam bir sivil kurum olma özelliğini yitirir görünmektedir (Bkz. Resim 3.3).

Türk Ocakları'nın inşa ettikleri yapılar, bulundukları dönemin mimari kurgusu konusunda bilgi de vermektedir. Kimi şehirlerde yerel gazeteler ve halk, şubelerin yapı konusunda problem yaşadıklarını vurgulamıştır. Bulundukları şehirlerin en güzel yapıları olması konusuna dikkat çekilmiştir. Türk Ocakları'nın amacı ve bu sorunların çözümü devlet ve halkın Türk Ocakları yapılarına önem vermesini sağlamıştır.

Yapı konusunda zorluk çeken şubelerden biri ilk Türk Ocağı olan İstanbul Türk Ocağı'dır. İstanbul Türk Ocağı ilk olarak bir İttihat ve Terakki merkezinde toplantılarını yapmıştır. Zaten bir çok Türk Ocağı ilk kurulduğu yıllarda iktidarı elinde bulunduran İttihat ve Terakki'nin mekânlarını kullanmaktaydı. İttihat ve Terakki merkezinde açılan şube daha sonra Akbıyık'ta Türk Yurdu idarehanesinde toplanıyordu. Türk Ocağı daha sonra Akbıyık'tan Divanyolu'daki bir konağa taşınmıştır. Divanyolu'ndaki bina bir kahvenin üst katıdır. Küçük bir yapıydı [57]. Penceresinde bir perde, duvarında küçük bir çerçeve bile yoktur. 30-35 hasır iskemlesi, 2-3 masası, boş bir dolabı, 2-3 lambası vardı [59]. Konferansların oluşturduğu kalabalıklar bu yapıyı yetersiz kılmıştı. Hamdullah Suphi'nin ocağın başına getirilmesiyle ocak merkezi Beyazıt'ta, Soğan Ağa mahallesi, Reşit Bey sokağı, 17 numarada bulunan bir konağa taşındı [22].

Kullanılmayacak durumda olan bu konak bir dizi tadilattan geçirilmiştir. Misafir, kütüphane, vezne, ders, kitabet için ayrı ayrı odalar hazırlanmıştır. Konferanslar için büyük bir salon tertiplenmiştir [59].

Ocağın üst katındaki salon daha önceki binaya kıyasla 2-3 kat daha büyüktür. Artan katılımlar 500 - 600 kişilik bir konferans salonu yapılmasını da gündeme gelmiştir [59]. Yine artan talep Abdülhak Şinasi'nin yazdıklarına

göre Beyazıt'taki konağı da yetersiz kılmıştır. Ocak daha sonra Cağaloğlu'nda bir konağa taşınmıştır.

İzmir Türk Ocağı da bina konusunda hep sıkıntı yaşamıştır. Ocak yararına balo ve çay ziyafetleri düzenlenir, bu şekilde maddi destek sağlanmaya çalışılırdı [64].

İzmir Türk Ocağı üyeleri ilk olarak İttihat ve Terakki Kulübü'nün bir odasında toplanmaya başlamıştır. Daha sonra Köylü gazetesinin sahip olduğu idarehanede büyük bir salon kiralamışlardır [64].

Milli Mücadele sonrasında da İzmir Türk Ocağı'nın yapı sorunu vardır. Ocağın bulunduğu bina çok kötü haldedir. Ocağın bulunduğu bina yetersiz kaldığı için toplantı ve konferanslar bir sinema ile Milli Kütüphanede gerçekleştirilmektedir. Gazetelerde binanın kötü haliyle ilgili yazılar çıkmaya başlamıştır. İzmir gibi zengin bir kentte memleketin bekası olan gençlere bu binanın yakışmadığı vurgulanmıştır. Bu eleştiriler sonunda bir takım tamiratlar yapılmış fakat yine de yeterli olmamıştır. 21 Mayıs 1925'de Ahenk gazetesinde İzmir Türk Ocağı'nın bina sorunu tekrar gündeme gelmiştir. Ocak kurulduğu günden itibaren yapı sorunu çekmektedir. Milli bir teşkilat olan Türk Ocağı'nın bir binaya sahip olması milli bir şereftir. Ardı arkası gelmeyen eleştirilerin ardından İzmir Türk Ocağı'na bir bina yapılmasına karar verilmiştir [64].

Sonunda İzmir Türk Ocağı binası için görüşmeler başlanmıştır. İzmir Türk Ocağı heyeti eleştirileri dikkate alarak çalışmalarını sürdürmüştür. İlk alınan karar ocağın başka bir yere taşınmasıdır. Fakat daha sonra yeni bir bina yapılması kararlaştırılmıştır. Bina için ucuz malzeme alınmasına ve hapisanedeki mahkumların çalıştırılmasına karar verilmiştir. Bahri Baba'da betonarme bir bina yapılması için belediye mimari Necmettin Emre'nin görevlendirilmesidir [64].

İzmir Türk Ocağı binasının (Resim 3.4) yapımında yine devlet kademesinin de yardımları bulunmaktadır. Yapı için arsa alımına ve yapının etrafındaki bahçenin yapımına yardımcı olan valilik, Türk bankaları, Türk gazeteleri ve bazı vekiller destekleriyle binanın yapımına katkıda bulunmuştur.

Türk Yurdu dergisinde 82 357 liraya tamamlandığı söylenen binanın bir başka kaynakta ise 200 000 liraya tamamlandığı söyleniyor [64]. Türk Ocağı binasının yapımından önce 40 000 - 45 000 lira civarında bir gider düşünülürken yapının kaynaklara göre 80 000 veya 200 000 lira civarındaki masrafı ciddi bir yapım faaliyeti geçirdiğinin de göstergesidir.

İzmir Türk Ocağı binasından sonra İzmir'deki diğer şubeler için de binalar yapılması gündeme gelmiş, Tilkilik mahfeli olarak tanıtılan Tilkilikteki ocaklı gençler için yeni bir bina inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu binanın yapımı için gereken paranın bir kısmı İzmir Türk Ocağı binası için Emlak Bankası'nın verdiği 2 000 liranın 1 250 lirası Tilkilikteki yer için alınır. Tilkilikteki şubenin sahip olduğu 250 lirada bu miktara eklenerek 1 500 lira Ziraat Bankası'na yatırılmıştır. İnşaat projesinin 4 500 lira olacağı düşünülmektedir. Yine Yalılar Şubesi içinse bir bina kiralanmıştır [66].

Resim 3.4. İzmir Türk Ocağı (Atatürk İzmir Türk Ocağı'nda) [169]

Malatya Türk Ocağı da (Resim 3.5) devlet desteği gören yapılardan biridir. Malatyalı olan İsmet İnönü'nün etkisi fazladır. Türk Yurdu dergisinin 1928 yılı Nisan sayısında 1928 yılı merkez heyetinin hazırladığı raporda inşaat başlığı altında 1927 yılında İsmet Paşa'nın isteğiyle Evkaf Müdüriyet-i Umumiye'den Malatya Türk Ocağı'na beş bin lira verildiği ve binanın eksiklerinin giderildiği söylenmiştir. Yine 44 000 liralık yıllık bütçesiyle Malatya Türk Ocağı en çok gelir getiren şubelerdendir. Türk Ocağı şubesinin açılışında da devlet görevlileri bulunmuştur. En büyük destek yine Malatya valiliği tarafından sağlanmıştır [67].

Türk Yurdu'nun 1928 yılı Ağustos sayısında "Bir Aylık Ocak Haberleri"nin yer aldığı bölümde "Malatya Ocağı Binasının Küşad Resmi" başlığı altında yeni binanın merasimle açıldığı belirtilmiştir. Ocaklıların çalışmalarıyla yapılan binaya hükümet yardımı yapıldığının da altı çizilmiştir. Malatya Türk Ocağı binasının mimarisinin Türk üslubunda yapıldığı söylenerek Malatya'nın en güzel binalarından biri olduğu da belirtilmiştir [68].

Resim 3.5. Malatya Türk Ocağı (Atatürk Malatya Türk Ocağı'nda) [141]

Malatya Türk Ocağı'nın yeni binası 14 Ağustos 1926'da düzenlenen bir törenle de temelleri atılmıştır. Bina yaklaşık 40 000 liraya mal edilmiştir [69].

1927 yılında tamamlandığı söylenen Edirne'deki Uzunköprü Türk Ocağı binası da devlet desteği görmüştür. 1927 yılında tamamlandığı söylenen yapının çalışmaları daha önce başlamıştır. Latif Bağman'ın Uzunköprü Tarihi ve Belgeleri kitabında ise Türk Ocağı'nın daha önce yaptırıldığı belirtilmiştir. 1914 yılında kurulan Türk Ocağı, Kaymakam Nusret Bey ve Belediye Başkanı Hafız İsmail Efendi'nin çalışmalarıyla yaptırıldığı belirtilmiştir. Bu binanın inşasında Uzunköprü'nün çalışkan gençlerinin büyük katkısı olduğu ve belediyenin de 10 000 lira yardımda bulunduğu söz edilmektedir. Vakit gazetesinin 5 Haziran 1928 tarihli sayısındaki Mustafa Kazım'ın makalesinde Uzunköprü Türk Ocağı binası için kaymakam Reşit Bey'in çok yardımcı olduğu belirtilmiştir [124].

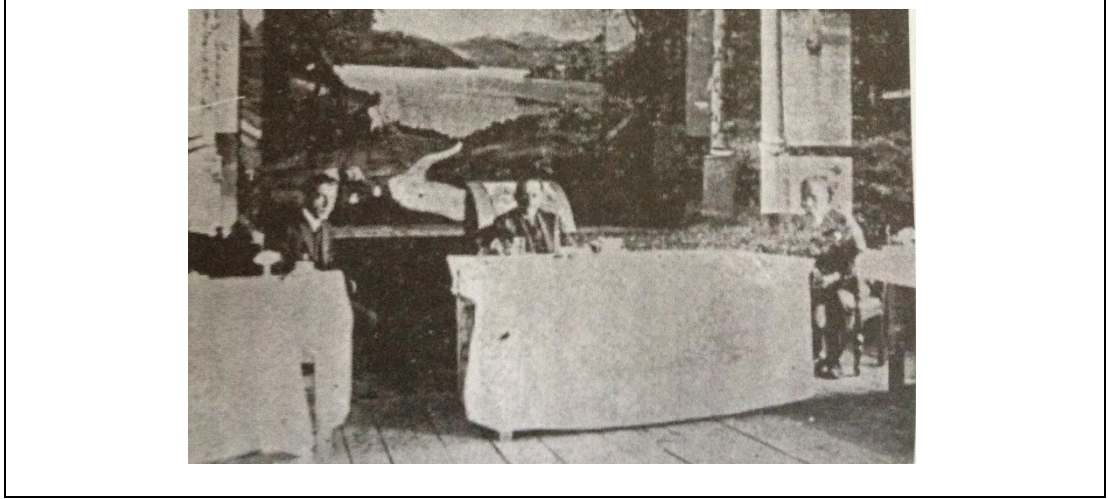
Aydın Türk Ocağı 1924 yılında kendi binasının yapmak için çalışmalara başlamıştır. Aydın Türk Ocağı'na İstasyon diye tabir edilen yerde Belediye tarafından bir arsa hediye edilmiştir. 13 Mart 1924 yılında da temel atma töreni yapılmıştır. Yapının ilk taşını da dualar eşliğinde Vali Ziya Bey koymuştur. Binanın yapımında idare heyeti, valilik ve belediyenin birlikte hareket etmiştir [70].

Afyon Türk Ocağı'nın 1925 yılına kadar kendisine ait binası olmamıştır. 1925 yılında Türk Ocağı vekil heyeti bir bina satın almıştır. Üç ay sonra da bina heyet tarafından teslim alınmıştır. Ancak ocak için bina ihtiyacı devam etmektedir. Kendisine ait bir ocak binası için 1926 yılında Vali Ethem Bey'in de katılımıyla bir toplantıda arsa alınılmasına karar verilmiştir. 1928 yılında binanın kirası ödenemeyince ve daha da iyi bir yer olması istemiyle başka bir binaya geçilmiştir. Ocak aynı yılda üç tane de arsa almıştır. Böylece yeni bir Afyon Türk Ocağı binası yapımı çalışmaları başlamıştır [71].

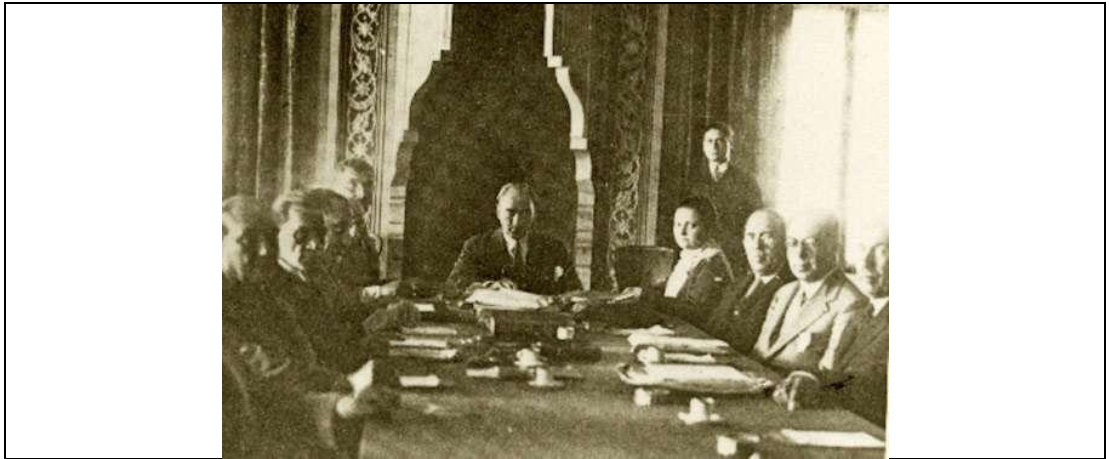
Türk Ocağı Afyon şubesinin yapılacak yeni binasının arsası 15.10.1930 tarihinde alınmıştır. Bu arsa için Evkaf İdaresine 953 lira 75 kuruş ödenmiştir.

Afyon Türk Ocağı binası yapıldıktan kısa bir süre sonra Türk Ocakları kapatıldığı için bina halkevi olarak kullanılmıştır. 50 000 lira değer biçilen binanın malzemesini hazine karşılamıştır. Aynı zamanda Afyon cezaevindeki mahkumlarda ücret almadan çalışmışlardır [71].

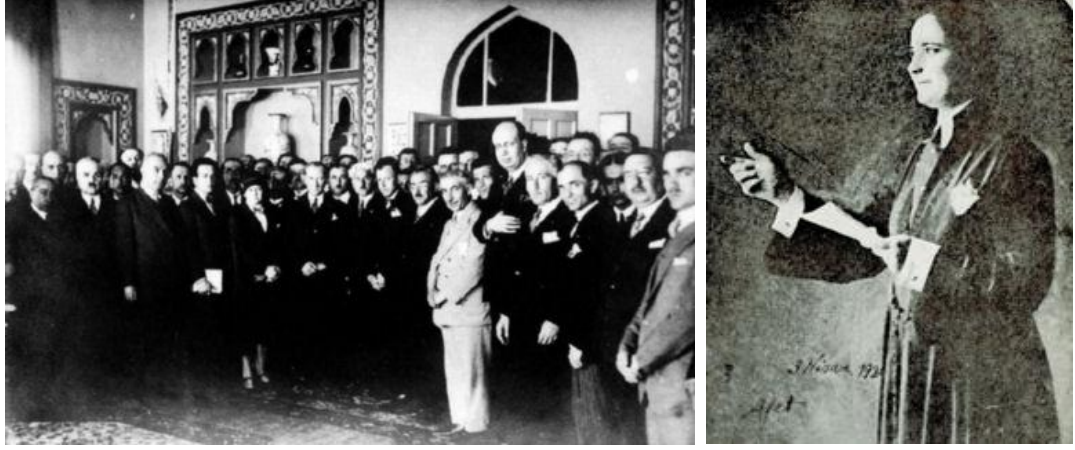
Resim 3.6. Van Türk Ocağı (Adalet Bakanı Mahmud Esad Bozkurt Van Türk Ocağı'nda) [54]

Resim 3.7. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası (Atatürk Türk odasında) [170]

Bu yapılardan en büyük desteği Ankara Türk Ocağı (Resim 3.7) binası almıştır. Anafartalar Caddesi ile Denizciler Caddesi arasında Yahudi Mahallesi'nde Şengül Hamamı yakınındaki eski bir okul binasında bulunan Ankara Türk Ocağı 400 kişilik bir konferans salonu yaptırmak ister. Maddi durumun yetersizliğinden dolayı Gazi Paşa'dan 1000 liralık bir yardım alınır.

Ocak alışmaları için gerekli salon ve odalar da yine Gazi Paşa'nın emriyle hazırlanır [60].

Resim 3.8. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası (Atatürk ve Afet İnan Türk Ocağı'nda) [98,17]

Resim 3.9. Afyon Türk Ocağı (Atatürk Afyon Türk Ocağı'nda gezerken) [145]

Binanın temeli 21 Mart 1927'de Atatürk'ün emriyle İsmet İnönü'ye attırılmıştır. Binanın ilk taşını da İsmet Paşa koymuştur. Bina önünde toplanan herkes binanın ilkelerini bir parşömen kağıdına yazıp imzalamıştır. Mimar Hikmet de kağıdı alıp kendi imzasını atmıştır. Bu kağıdı bir şişe için koyduktan sonra zeminde bulunan betonarme kasaya yerleştirmiştir. Sonra kasa mermer levha ile kapanmış İsmet Paşa malayla ilk harcı koymuş ve arkasından da yapıya ilk taşı yerleştirmiştir [61]. Devlet merkez heyeti binası için 200 000 liralık borca 1 Mayıs 1928'de kanunla kefalet etmiştir. Atatürk de mali problemlerle yakından ilgilenmiştir. Bu bina yurt dışından da destek almıştır. İnşaat Zella Şirketi tarafından Emlak Kredi Bankası kefaleti ile yaptırılmıştır. Amerikalı hazır giyim imalatçısı Arthur Nach 120 000 dolar bağış yapmıştır. Kimileri yapının pahalı olduğunu söylerken kimisi de böyle kültür-sanat mabedinin değerinin maddiyatla ölçülemeyeceğini vurgulamıştır. Bu yapı Türk evlatlarının sanat aşkı ve ideallerinin ortak ürünüydü. Bu yapıya gelir gider dengesi olarak bakılması yanlıştı. Bu yapıya milli, sanatkarane ve idealist bir gözle bakılmalıydı [62].

Resim 3.10. Bursa Türk Ocağı (İsmet İnönü, Hamdullah Suphi ve Yahya Kemal Bursa Türk Ocağı açılışında) [164]

Çizelge 3.1. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının inşaat masrafları [63]

İhtiyaçlar	Lira	Kuruş
İnşaat ve tesviyei türabiye mesarifatı	708 927	07
Siperisaika	2 500	
Sahne ve umum elektrik ve makine aksamı	155 074	64
Kalorifer ve vantilasyon tesistı	75 755	65
Tapo harcı	6 485	34
Arsa bedeli	42 786	35
Mimar, elektrik ve makine mühendisi, ressam ve inşaat memurları	26 730	32
Mefruşat ve demirbaş eşya	83 226	27
Toplam	1 101 485	94

Açılışlarda (Bkz. Resim 3.6), şehir ziyaretlerinde devlet desteğini (Bkz. Resim 3.10) ve halkın gücünü arkasına alan Türk Ocakları, bir dizi yapı faaliyetine girmiştir. İnşa edilen binalara harcanan para kentlerin büyüklüklerine göre değişmektedir. Yapı maliyetleri kıyaslandığında başkentten ve merkez kentlerden taşraya doğru bir sıralama görülür. Enflasyon dikkate alınmadan yapılan kaba bir gözleme göre bu sıralama: Ankara (1 101 485 lira) (Bkz. Resim 3.8), İzmir (80 000 lira), Afyon (50 000 lira) (Bkz. Resim 3.9), Malatya Türk Ocağı (40 000 lira) şeklindedir. Bu sıralamada aynı zamanda Genel Merkez olan Ankara Türk Ocağı binasının diğerleriyle karşılaştırıldığında çok ciddi bir maliyetle inşa edildiği görülmektedir. Ankara Türk Ocağı binasının maliyeti, İzmir'deki Türk Ocağı binasının yaklaşık 14, Malatya Türk Ocağı'nın ise yaklaşık 28 katıdır.

3.6. "Milli-Modern" Mimarlık ve Türk Ocakları Yapıları

3.6.1. "Milli-Modern" mimarlık

Türk Ocakları yapılarının önemli bir bölümü 1.Milli Mimarlık olarak da bilinen dönem içinde inşa edilmiştir. Mimarlığın “Milli” bir çerçeve içinde şekillenışı dönemin siyasi atmosferine de uygun bir gelişim göstermiştir.

1908 yılında 2. Meşrutiyet'in ilanıyla hızlanan Türk milliyetçiliği her alanda olduğu gibi mimarlık alanında da etkisini göstermiştir. Mimarlık, 1908 devriminden önce de Osmanlı yapısının geçirdiği ideolojik ve kültürel değişimi hissetmiştir. Batılılaşma unsurlarından aşırı derecede etkilenen Osmanlı mimarisi 19. yüzyılın sonlarına doğru yerli öğeleri tekrar içerisinde barındırmaya başlamıştır. Batı unsurlarına Osmanlı unsurlarının da eklenmesiyle eklektik diye tabir edilebilen mimari kompozisyonlar oluşmaya başlamıştır. Bu kompozisyon Namık Kemal'in geliştirdiği Osmanlıcılık ideolojisindeki vatanseverlik kavramının mimarideki karşılığı olmuştur.

2. Meşrutiyet'ten sonra Ziya Gökalp' in etkisiyle hızla gelişen Türkçülük akımı her alanda etkisini gösteriyordu. Dilde Ömer Seyfettin, resimde Osman Hamdi, musikide Sadeddin Arel, mimaride de Mimar Kemaleddin, Vedat Tek, Arif Hikmet Koyunoğlu gibi isimler kendi alanlarında Türkçülük ideolojisini eyleme dönüştürüyorlardı [72].

Türk milliyetçiliğinden etkilenen Türk mimarlar, Batılı mimarlara ve Batılı mimari öğelere karşı çıkmışlardır. Bu etki de başını Mimar Kemalettin ve Vedat Tek'in çektiği Arif Hikmet Koyunoğlu ve Gulio Mongeri'nin katkıda bulunduğu Klasik Osmanlı ve Selçuklu öğelerinin kullanıldığı 1.Milli Mimarlık Dönemi adı altında da kendini göstermiştir.

2. Meşrutiyet'in getirdiği ideolojik süreç içerisinde sanat da ideolojik değişimini gösterince Gökalp, mimaride, mekân tefrişlerinde, resimde ve bütün sanat dallarında öze dönüşle estetik anlayışında da bir milli bir duruşun hayata geçirilmesi gerekliliğini vurguluyordu [72].

Ziya Gökalp, Türk mimarisin geçmişinden bahsederek Türk mimarisinin temelini Doğu Roma uygarlığına dayandırmaktadır. Batı uygarlığının temeli Batı Roma, Doğu uygarlığının temeli Doğu Roma'dır. Bu da Arap mimarisinde Bizans mimari unsurlarının görülmesine neden olmuştur. Türk mimarlığı da bu iki mimarlığın harmanlanmasıdır. Araplarla Türkler kopyaladıkları bu mimariye kendi inanç özelliklerini, ahlak anlayışlarını da katarak kendilerine özgü mimari sunmuşlardır. Bu özgünlükte de milli kültür ve dinsel yapının etkisiyle oluşmuştur. Gökalp'in bu düşüncesine en basit örnek kubbelerdir. Kubbe, bir Roma mimarisi, Roma buluşu olmasına rağmen Türk İslam mimarisinde sıkça kullanılan bir öğedir. Dini mimaride sıkça kullanılması kubbenin Türk-İslam mimarisinin buluşu gibi görülmesine neden olmuştur. Öyle ki kubbe dini bir motif halini almıştır. Ülkemizde tasarlanacak kubbesiz bir cami mutlaka yadırganacaktır. Roma'dan alınan bu öğeye Türkler de çok katkıda bulunmuştur. Gökalp'in bu mimariye Türkler'in kendi özelliklerini katması düşüncesine yine en basit örnek Türk üçgenidir. Selçuklu mimarisi merkezlidir. Kubbeli yapılara destek olsun diye uygulanmış bir sistemdir [40].

Gökalp'e göre güzellikler ve zevkler de milli olmalıdır. Her milletin kendine özgü bir güzellik anlayışı vardır. Aksi takdirde yapılan sanat taklitten öteye geçemez. Milli zevkler için de halka dönmek gerekir. Mimarlık da böyledir. Halkta aramak gerekir. Osmanlı zenginleri bedenle ilgili sanatları sıradan bulduğu için bu sanatları halka bırakmıştır. Mimarlık da bu sanatlardan biridir. Dolayısıyla mimarlık da halk tarafından üretilmiştir. Milli bir sanattır. Milli olmak zorundadır. Milli olan bu sanatların gelişmesi için Avrupa uygulamaları dikkate alınmalıdır. Avrupa'nın tekniğinin yanında kendi milli zevklerimiz de korunmalı onların yok olmasına izin verilmemelidir. Gökalp'in milliyetçiliğinin genel tanımı da budur. Mimarideki anlayışı da böyledir. Avrupa'nın ilmi, tekniği alınmalıdır. Fakat Türk milletinin asli unsurları unutulmamalıdır. Önemli olan milletin kendi öz benliğidir [40]. İşte bu sanatta, zevklerde, estetik değerlerde Türkçülükle başlayan öze dönüş mimaride de "Osmanlı ve Selçuklu Revivalizmi" olarak göstermiştir. Böylece "Milli Mimari", "Milli Mimari

Rönesansı", "Milli Mimari Üslubu", "Neo-Klasik Üslup" da denilen "Birinci Milli Mimarlık" dönemi başlamıştır [73]. Sibel Bozdoğan Milli Mimarlık Rönesansı'nı "Türk mimarların kozmopolit mimariye verdikleri vatansever mücadele" olarak tanımlamıştır [74]. Bu üsluba "Milli Osmanlı Rönesansı", "Meşrutiyet Milli Mimarisi" diyenler de vardı [75]. Celal Esad Arseven ise eklektik ve Neoklasik Osmanlı üslupları arasında bir fark olmadığını düşünerek "Neoklasik" ya da "Yeni-Türk" üslubu adını veriyordu [11].

Osmanlı topraklarına gelen yabancı mimarlar daha önce hem yaşadıkları dönemin yapısından hem de aldıkları eğitimden dolayı klasik Roma ve Yunan çizgilerini yapılarında kullanıyorlardı. Bu mimarlar Osmanlı ülkesine gelince de klasik Osmanlı çizgilerini kullanmaya başladılar. Okullarda mimarlık eğitimlerini de bu doğrultuda verdiler. Genç mimarlar yetiştirerek gelecek dönemde de klasik çizgilerin kullanılmasına katkıda bulundular. Akımın öncüsü mimarlar da geçmiş dönemlerin eserlerini dikkatle inceleyerek yapı detaylarını projelerinde kullandılar.

Yabancı mimarların eski Yunan ve Roma çizgileri tutkusu yaklaşık yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması, 1830 'da Yunan Devleti'nin kurulması Avrupa'da bir heyecan uyandırmıştır. Bu heyecanla Avrupa tarihçi bir yaklaşımla eski Yunan ve Roma uygarlıklarına yönelmiştir. Bu dönüşüm sanatı da etkilemiş böylece neo-klasik biçimlenme kendini göstermeye başlamıştır. Fransa'da da Napolyon Roma İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmak istemiştir. Fransız İhtilali ile de neo-klasik akım Avrupa'nın dört bir yanını etkilemeye başlamıştır [72].

Osmanlı canlandırmacılığı olarak da tanımlanan bu dönemin ana düşüncesi klasik Osmanlı'nın dekoratif öğeleri (yarımküre kubbeler, geniş çatı konsolları, sivri kemerler, çini dekorasyonu) ile betonarme, demir ve çelikten oluşan yeni yapım tekniklerinin birlikteliğiydi. Batı tarzına da uygun formlara Osmanlı, İslam öğeleri eklenmekle birlikte daha çok Selçuklu, Osmanlı öğelerinin ön planda olduğu görülmekteydi. Bu formların fazla Batılılaşmış olduğunu söyleyenler de yok değildi. Bunun tam tersi olarak da farklı

yapıların aynı cephe özelliklerini göstermesi olarak vurgulayıp bu durumun Batının modern düşüncesine ters olduğunu söyleyenler de vardı [74]. Milli mimariye bir eleştiri de Turgut Cansever'den gelecektir. O dönem mimaride toplumun kendi kültürünü kendi mimari özelliklerini yansıttığı düşünülmesine rağmen Cansever, yeni çıkan bu mimarinin toplumun inanç ve davranışlarından uzak, toplumun tümünü kapsamayan sınırlı bir kopyacılığı olduğunu vurgulamaktadır [76].

3.6.2. Dönem üzerine değerlendirmeler

Birinci Milli Mimarlık Dönemi'nde mimari öğelerdeki Türkleştirme hareketi **Yıldırım Yavuz**'a göre yüzeysel olmaktan öteye gidemedi. Osmanlı öğelerinin canlandırıldığı yapılar aslında Batı kaynaklı kütlelerdi. Batı etkisine karşı çıkan milliyetçilik anlayışı Batılılaşma anlayışını sürdürmüş kendine örnek olarak yine Avrupa'yı almıştı. Yetişen Türk mimarlar Batı tekniklerine göre ve çoğu zaman da yabancı mimarlar tarafından yetiştiriliyordu. Yani milliyetçi mimarlığın temelleri Batı kökenli bir eğitimle atılmıştı [72].

Bu dönem yapı gereksinimlerini de değiştirmiştir. Batılılaşma etkisiyle değişen sosyal yapı kentsel yapının da değişmesine neden olmuştur. Değişen sosyal yapı farklı yapı kullanımlarını da gerektirmiştir. Bu yapılar da yine Avrupa'dan alınmıştır. Önceleri han, kervansaray, medrese gibi kullanımların yerini iş hanları, bankalar, oteller, postane, istasyon ve büyük okullar almıştır. Bu yapıların Avrupa kentlerindeki gibi büyük boyutlarda olması Osmanlı kentlerinin ölçeklerine uygun olmamıştır [72].

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında kullanılan yapım sistemleri de Yıldırım Yavuz'un eleştirdiği bir diğer konudur. Batıdan alınarak kullanılan cam, çelik gibi endüstri ürünleri, çelik ve betonarme yapım teknolojileri Osmanlı canlandırmacılığı yapılan bu dönemde geleneksel öğelerle ters düşmüştür. Fakat dönemin ideolojisi Türkçülük de tam da budur. Onlara göre Avrupa'dan alınan bu teknik öğeler geleneksel öğelere ters değildi. Çünkü cephelerde kullanılan motifler Türk milletinin geleneksel yapı öğeleridir. Türk milleti

kendini geliştirmek ve modern olmak için Batının tekniğini almalıdır. Göklap'ın milli hars ve garp medeniyetinin bütünleşmesi de bu örneklemenin ana düşüncesidir [72].

Bu mimarlık stilinin uygulanmasının aslında bir kaç nedeni vardı. Kimisi son dönemlerde artan yabancı mimarlar ve onların fazla Batılılaşmış mimari projelerine karşı Türk mimarların kendi mimari tarzlarıyla karşılık vermesidir. Dönem itibarıyla bu normaldir. Çünkü Türk milliyetçiliğinin en hızlı dönemleridir. Bu ideoloji Batı medeniyetinin özelliklerinin örnek alınmasını söylemesine rağmen kendi kimlik özelliklerini kaybettirecek kadar fazla Batılılaşmaya da karşıdır. Yeni dönemdeki Türk mimarisi de tam da budur. Mimari olarak kendi kültür çizgisiyle beraber Batının da ileri olduğu mimarlık tekniklerini kullanmak olarak tanımlanmıştır. Türkçülüğün her yönüyle üst düzeyde olduğu ve Türk milletinin yeniden hareketlenmesi gereken bu dönemde Türk mimarisi de "ulus inşası" projesine katkıda bulunması gerekmektedir.

Yeni Türk üslubu **Celal Esad Arseven**'e göre Avrupa'dan Türkiye'ye ithal edilen Barok ve Ampir üsluplarına karşı klasik öğelerle Türk mimarisini kullanmak, mimariyi millileştirmek, modern ihtiyaçlara göre yeni bir milli mimari yaratmaktır [77]. Fakat **Aptullah Kuran** bu teze Osmanlı eklektisizminin yabancı üsluplara tepki olarak çıkmadığını söyleyerek karşı çıkmaktadır. Ona göre "Yeni Türk" üslubu olarak tanımlanan mimari, yabancı üsluplara doğu ve Batı mimarisinin klasik öğeleri eklenerek zenginleştirilmiştir. Ona göre bu üslup bir millileştirme hareketi de değildir. Bu üslup Aptullah Kuran'a göre yabancı mimari üsluplara bir tepki değildir. Ona göre bu üslup ideolojiktir. Napolyon örneğinde olduğu gibi kendi gücünü göstermek isteyen her ülkenin bu gücü geçmişte aramıştı. Yeni üslup da bu gücü geçmişinde yani Osmanlı en iyi dönemi klasik dönemde arayacaktı. Yeni Türk mimarisi de bu anlayışın en önemli örneğiydi [11].

Birinci Milli Mimarlık akımının mimari özelliklerini incelediğimizde dikkati çeken ilk nokta cephelerdir. Bu dönemde cephe tasarımlarının özel bir yeri

vardır. Beaux Arts etkisiyle mimarlık eğitimlerinde de sürekli cephe tasarımına yönelik uygulamalar yapılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini yansıtan kemerler cephe kompozisyonlarındaki önemli görsel öğelerdir. Bir diğer önemli nokta da yapı girişlerindeki tasarımlardır. Mermer sütunların, çini panoların, madeni bezemelerin zenginleştirdiği girişler öne çıkarılmıştır. Bu yapı öğeleri kimi zaman da yapının ön cephesinin bütününde kullanılmıştır. Mermer sütunlar genellikle baklavalı ve mukarnaslı sütun başlıkları olarak tasarlanmıştır. Bu özellik de Mimar Sinan döneminin geleneksel Osmanlı yapılarına bir atıftır. Dini motifler hatta bitkisel motifli İznik çinileri de yeniden düzenlenip cephelerde uygulanmıştır [73].

Cephelerde dikkat çeken bir diğer noktada kimi zaman girişlerde kimi zaman da köşelerde kullanılan kubbelerdir. Köşe kubbelerle cephelerde hareketlilik sağlanmıştır. Düşey çizgilerin de cephelere hareket katması sağlanmıştır. Kubbelerin bir kısmı da sadece anıtsal bir görünüm kazandırmak amacıyla yalancı kubbe olarak düzenlenmiştir. Ayrıca çıkmalarda dönemin yapılarında ön plandadır. Cephelerin bir kısmı konsollarla öne çıkartılarak cephelerin hareketlenmesi sağlanmıştır. Kimi köşe arsalarda yapıların köşe kısımlarına daha dairesel bir görünüm kazandırılmıştır [73].

Cephe tasarımlarında yan ve arka cepheler ön cepheye göre ikinci planda kalmıştır. Ön cepheler detaylandırılmış; diğer cepheler ise bu cepheye göre daha sade tasarlanmıştır. Yapıların planları ise cephelere göre ikinci planda kalmıştır. Cepheler tasarlandıktan sonra bu cephelere uygun planlar hazırlanmıştır. **Behçet Ünsal**'a göre planda Türklük henüz belirlenememiştir. Mongeri, verdiği eğitim esnasında planlardan önce cepheleri görmek istemiştir. **Vedat Tek**'e göre iyi bir projenin her yere uyarlanabileceğini söyleyerek vaziyet planının geri planda kaldığını belirtmiştir [73].

Bu dönemin mimari özelliklerini Prof. Dr. **Afife Batur** şöyle sıralamıştır [51]:

- Dönemin mali koşulları ve kentsel ölçeği dikkate alındığında tümü değilse de çoğunluğu büyük yapılardır.

- oğunda yeni yapım yöntemleri (betonarme vb.) ve yeni malzeme kullanılmıştır.
- Pek çoğunda çağdaş donatı vardır.
- Tümü Milli Mimari üslubunun tasarlama ve biçim özelliklerini taşırlar:
- ✓ Genellikle simetrik ve aksiyal kitle düzenlemeleri ve planları vardır.
- ✓ Kullanılan şemalar, kitle ve mekânlardaki ölçü ve oranlar ve kompozisyon kuralları bakımından Avrupa Neo-klassizmine paralel bir yapı gösterirler.
- ✓ Kolon, kolon başlığı, kemerler ile parmaklık, kapı, pencere vb. strüktürel veya strüktürel olmayan mimari öğelerde ve dekorasyonun tasarım ve motiflerinde ve cephe düzenlemesinde geleneksel Selçuklu, Osmanlı, İslam mimarlığından seçilmiş ve alınmış çizgi ve biçimlere sahiptirler
- ✓ Büyük ve temsili nitelikteki yapıların müellifi olan mimarlar, Cumhuriyet öncesi dönemin tanınmış ve meslek alanında etki ve önemleri kabul edilmiş kişiliklerdir.
- ✓ Mimarlar arasında üslup ve yaklaşım açısından kişisel ayrımlar bulunsa da, eğilimin ana çizgisi kesin ve belirgindir.

Yapıların simetrik olarak yerleştirilmesine dikkat edilmiş; girişler simetri doğrultusunda konumlandırılmış; arazinin uygun olmadığı yerlerde bile ön cephe simetrik olarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Yapım sistemleri ne kadar çağdaş olursa olsun geleneksel dokunun vurgulanması amacıyla ya kesme taş kaplanmış ya da kesme taş izlenimi verilmiştir [72].

Yapıların ön cephelerinde yatay doğrultuda taş kuşaklarla üç bölüme ayrılır. Her bölüm kendi içinde düzenlenir. Her katta değişik pencere biçimleri uygulanmıştır. Yerden çatıya kadar belirli bir düşey düzen vardır. Bu düzenler cephe yüzeyi boyunca kullanılarak bir ritim sağlanır. Cephelerde uygulanan üç bölüme ayırma işlemi Yunan mimarisinin dorik, korint, ionik sütun düzeninin cephelerde aynı anda kullanımına atıftır. Kimi yerde klasik çağ kimi yerde Osmanlı öğeleri kullanılarak ve bunların birbirlerine uyması sağlanarak milli bir mimari oluşturma çabasına gidilmiştir [72].

3.6.3. Mimarlar

"Milli Hars ve Garp Medeniyeti" bütünleşmesi olan milli mimarinin genel özellikleri, tezin ana konusu olan Türk Ocakları yapılarının da temel felsefesini oluşturmaktadır. Dönemin ideolojisi Türkçülük, dönemin en önemli Türkçü kurumu olan Türk Ocakları'nın yapılarını da etkilemiştir. Birinci Milli Mimari'nin özellikleri Türk Ocağı'nın kendisi için özel olarak yaptırdığı yapılardan Ankara'daki Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası, İzmir Türk Ocağı, Aydın Türk Ocağı, Balıkesir Türk Ocağı, Malatya Türk Ocağı, Uzunköprü Türk Ocağı, Beyşehir Türk Ocağı binalarında görülmektedir. Türk Ocağı için özel olarak yapılmayan fakat daha önce Mimar Kemalettin tarafından İttihat ve Terakki Merkezi olarak tasarlanan Kastamonu Türk Ocağı da milli mimari ilkelerini cephelerinde barındırmaktadır.

Başta Mimar Kemalettin ve Vedat Tek olmak üzere Arif Hikmet Koyunoğlu, Mimar Muzaffer, Necmettin Emre ve Gulio Mongeri milli mimarinin en önemli karakterleridir. Bu mimarlar, eserlerinde dönemin özelliklerini vurgulamışlardır. Mimar Kemalettin, Vedat Tek ve Arif Hikmet Koyunoğlu hazırladığı projelerin yanı sıra verdiği eğitimler, yazdıkları yazılarla kendilerine mimarinin milli olması konusunda bir misyon edinmişlerdir. Mimar Kemalettin ve Arif Hikmet Koyunoğlu ayrıca Türk Ocakları'nın yayın organı Türk Yurdu dergisinde yazdıkları yazılarla da dönemin ideolojisiyle paralel çalıştıklarını adete belgelemişlerdir.

Ankara'daki Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası ile İzmir Türk Ocağı binası "Milli Hars ve Garp Medeniyeti" özellikleriyle "Birinci Milli Mimari Dönemi'nin" en önemli örnekleri olarak mimarlık literatüründe kendilerini göstermişlerdir. Zaten mimarları da dönemlerinin en önemli mimarlarındandır. Ankara Türk Ocağı'nın mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu ve İzmir Türk Ocağı'nın mimarı Necmettin Emre milli mimarinin önde gelen mimarlarındandır.

Arif Hikmet Koyunoğlu, aynı zamanda Afyon Türk Ocağı ve Manisa Türk Ocağı binasını da tasarlamıştır. Fakat Manisa Türk Ocağı yapımı esnasında Türk Ocakları kapatılınca binanın inşası durmuştur. Bina yıllar sonra Manisa valisi tarafından aynı temel planına göre Manisa'nın ilk kütüphanesi olarak yaptırılacaktır.

Koyunoğlu'nun Türk Ocağı binasını tasarlaması aslında kolay da olmamıştır. Daha önce de değindiğimiz gibi Türk Ocağı'nın tasarım işi Mimar Kemalettin'e verilmiştir. Fakat Kemalettin Bey'in projeleri beğenilmeyince proje için yarışma açılması kararlaştırılmıştır. Koyunoğlu ise Türk Ocağı binasının yarışmasına nasıl katıldığını Güven Birkan ve Selçuk Pehlivanlı ile 1977 yılında Mimarlık dergisi için yaptıkları söyleşide anlatıyor. Türk Ocağı Binası'nın yapılmasına karar verildikten sonra mimarlara mektup yollanıyor. Koyunoğlu da aldığı mektuptan sonra projenin resmini çizip yolluyor. Müsabakaya katılanlar arasında Mimar Kemalettin, Vedat Bey, Muzaffer Bey, Macar Konsolos Tahi, Mongeri ve başka yabancı mimarlar da bulunuyor. Yarışmanın jürisi ise Nafia'dan mühendisler, filozoflar ve yabancı mimarlardan oluşuyordu. Koyunoğlu İsmet Paşa ve Ziya Gökalp'in de jüride olduğunu söylüyor. Yarışma sonucunu ise hocası Mongeri'den öğreniyor [81].

Kemalettin Bey'in projesinin hazırlanma yılının 1926 Temmuz olduğunu, Türk Ocağı binası için açılan yarışmanın da Kemalettin Bey'in çalışmalarından sonra olduğunu düşünürsek yarışmanın en erken 1926 yılında hazırlanmış olabileceği yorumunu yapabiliriz. Ziya Gökalp'in vefatı ise 25 Ekim 1924 yılında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu proje yarışmasının jürisinde Ziya Gökalp'in bulunma olasılığı yoktur.

Koyunoğlu, Türk Ocağı yapısını üstlenmesinin öncesinde de Türk Yurdu dergisinde de yazılar yazıyordu. Koyunoğlu'nun da Mimar Kemalettin gibi Türk Yurdu dergisinde yazması dönemin önde gelen mimarlarının ve öncülük ettikleri mimarlık akımın Türk Ocakları ile dolayısıyla da Türkçülükle alakalarını ortaya koyuyordu.

Arif Hikmet Koyunoğlu (1888-1892) resim öğretmeni tarafından mimarlığa yönlendirilmiştir. 1908-1914 yılları arasında Sanayi-i Nefise Mektebi'nde öğrenim görmüştür. Mongeri ve Vallaury'nin öğrencisidir. Babası rahmetli olunca İstanbul Arkeoloji Müzesi müdürü Osman Hamdi Bey ve kardeşi Halil Edhem Eldem yardımıyla müzede aldığı işleri yapmıştır. Daha sonra 1. Dünya Savaşı için Erzurum'a gitmiştir. Burada Erzurum İttihat ve Terakki Cemiyeti Kulübü'nü yapmıştır. Sonra İstanbul'a dönmüştür. Arif Hikmet Koyunoğlu mimarlığının yanında aynı zamanda bir fotoğraf sanatçısıdır. Cağaloğlu'nda bir yeraltı fotoğrafhanesi açmıştır. Koyunoğlu, işgal güçleri tarafından izlenmeye başlayınca Ankara'ya gelerek burada Hacı Bektaş Veli Türbesi tamirâtı ve misafirhanesini yapmıştır. Sonra Etnografya Müzesi, Maarif Vekaleti, Türk Ocağı, Bursa Tayyare Cemiyeti Sineması, Ankara'da Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara'da Celal Bayar Evi, Mithat Alam Evi, İstanbul'da Hasan Bey, İskender bey, Recep Peker Köşkleri'ni ve Rakım Enç Apartmanı'nı tasarlamıştır. Türkçülük akımın önde gelen ideologlarından Ziya Gökalp ve İstiklal şairi Mehmet Akif Ersoy'un mezarlarını da Arif Hikmet Koyunoğlu projelendirir [82].

Mimar Kemalettin, tespit edebildiğimiz kadarı ile bir Türk Ocağı binası inşa etmemiş olmasına karşın, Türk Yurdu dergisinde yazdıkları ile de etkili olan ve bu tez kapsamında değinmemiz gereken, Birinci Mimarlık Dönemi'nin en önemli mimarlarındanıdır. Yapılarının yanı sıra öğretmenliğiyle ve yazdıklarıyla da dönemin belirleyicilerinden biri olmuştur. Hendese-i Mülkiye'den inşaat mühendisi olarak mezun olan Mimar Kemalettin, burada eğitmeni Jachmund'un mimarlık tarihi ve mimari tasarım derslerinden oldukça etkilenmiştir. Okulu bitirdikten sonra da Jachmund'un yanında asistanlığa

başlamıştır. Hatta Jachmund'un Sirekci Garı binasının tasarımında Mimar Kemalettin'in de yardımcı olduğu bilinmektedir. Ayrıca Berlin Hastanesi ve Evkaf Nezareti binasında çok etkilendiği Sirekci Garı'ndan esintiler görülmektedir. Mimar Kemalettin bu dönemde ilk tasarımlarını yapmaya başlamıştır. Daha sonra devlet tarafından Berlin'e mimarlık eğitimine gönderilmiş; dönüşte de Hendese-i Mülkiye'de öğretmenliğe başlamıştır [78].

Türkçülük akımından oldukça etkilenen Mimar Kemalettin 1909 yılında Evkaf Nezareti İnşaat ve Tamirat Heyet-i Fenniyesi Müdürlüğü'ne atanır. Bu dönemde İnşaat ve Tamirat Heyet-i Fenniyesi adeta bir mimarlık ofisi haline dönmüştür. Hatta burası "Kemalettin Okulu" olarak da anılmıştır. Bu sayede milli mimarinin her bölgeye yayılması sağlanmıştır. 1914 yılında ise Vedat Bey'in Şehremaneti Fenniye Müdürlüğü yaptığı dönemde İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Müşavirliğine atanmıştır. Ayrıca Mühendis Mektebi'nde Fenni Mimari ve Demir İnşaat dersleri vermiştir. Mimar Kemalettin 1908 yılında da Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyeti'ni kurmuştur [78].

Mimar Kemalettin'in yapıları incelendiğinde milli mimari döneminin genel özelliklerinin vurgulandığı görülmektedir. Yapılarında kesme taş ve tuğla ile yapılan taşıyıcı duvarlar, döşemelerde çelik kirişlemeler, çelik iskelet sistemi ve üzerinin taşla kaplanması, betonarme iskeletli yapılar kullandığı yapım sistemleridir. Bu sistemlerde hem taş hem de çeliği kullanması geleneksel ile modernin harmanlanmasıdır. Bir Milli hars ve garp medeniyetinin bütünleşmesidir. Yapıların plan sistemi dönemin de genel özelliği olarak merkezi bir doğrultuda simetrik olarak tasarlanmıştır. Yine yapının bulunduğu parselde göre dönemin özelliği olarak köşe kısımlar yuvarlanmıştır. Yapı yüzeyinde denge ve simetriyi vurgulamak amacıyla cumbalar yapılmıştır. Yapıların kimi köşe bölümleri de çıkma şeklinde yapılarak kule görünümü kazandırılmıştır. Milli mimari kurgusunda dikkat edilen özelliklerinden biri de girişlere verilen önemdir. Mimar Kemalettin'in yapılarında da girişlere özel vurgular yapıldığı görülmektedir. Girişler genellikle simetri merkezinde, taç

kapılarla, revaklarla ve kubbelerle vurgulanmıştır. Yapılarında ahşap, çelik ve betonarme örtü sistemi kullanmıştır. Kıрма çatıların yanında kubbeyle yaptığı çatılar da görülmektedir. Yine kırma saçak kullanması dönemin özelliğini yansıtmaktadır. Dönemin en önemli özelliklerinden biri de pencere kapı gibi açıklıklarda kullanılan kemerlerdir. Milli mimarideki tüm kemer çeşitlerinin kullandığı görülmektedir. Yapı yüzeyinde kullandığı bezemeler, silmeler, sütunlar ve sütun başlıkları, koruluk tipleri milli mimarideki örnekleriyle benzerlik gösterir. Mimar Kemalettin bu unsurlarda kendisine geleneksel mimariyi örnek aldığı muhakkaktır. Hatta kimi yüzey bezemelerinin bu dönemde ilk kez Mimar Kemalettin'in yapılarında kullanıldığı görülmüştür [79].

Mimar Kemalettin yazdıklarıyla, verdiği eğitimiyle, hazırladığı projelerle Türk mimarisine yeni bir boyut getirmiştir. Müslüman kesim tarafından çok da önemsenmeyen mimarlık mesleğine halkın dikkatini çekmiştir. Kurduğu Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyetiyle mimarlığa ve Türk mimarlığına verdiği önemi ispatlamıştır. Aynı zamanda vakıf görevlerinde tarihi yapılardaki onarımlarıyla hem kendi Türk mimarisi bilgisini geliştirmiş hem de halkın bu konuda bilgi sahibi olmasında öncülük etmiştir.

Mimar Kemalettin çeşitli gazetelerde ve Türk Ocakları'nın resmi yayın organı Türk Yurdu dergisinde yazdıklarıyla kendi alanında Türkçülük adına üzerine düşen görevi yerine getirmeye çalışmıştır. Restorasyon faaliyetlerini Türkçülük imajıyla açıklayarak döneminin ideolojisine de katkıda bulunmaktadır. Kendi kültüründen uzaklaşmış Batıcılığı eleştirmektedir. Osmanlı'nın yıkışını hızlandıran aşırı Batıcı yaklaşım ve sonunda kurtuluşu yerleşme ideolojisinden gören politik yaklaşımı mimari alanda vurgulamıştır. Şehremaneti duyarlılığıyla şehirlerin yapısına yaptığı vurgularla da insanları bu konuda yönlendirmiştir.

Mimar Kemalettin'in dönemin ideolojisi ve Türk Ocakları ile münasebeti bununla da bitmiyor. Ankara'da Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası yapılmasına karar verilince bu proje için önce Mimar Kemalettin

görevlendiriliyor. Aslında Kemalettin Bey Türk Ocağı'na giderek Ocak için bir bina yapmak istediğini söylüyor. Bu esnada da Türk Ocağı üyeleri böyle bir binaya ihtiyaç olduğundan bahsediyor. Kemalettin Bey önce Türk Ocağı tarafından böyle bir bina için görevlendirilmişse de bir anda bundan vazgeçiliyor ve bu bina için yarışma düzenlenmesi kararı alınıyor. Bu olayın gerçekleştiği 1926 yılı da Kemalettin Bey'in projelerinin iyice eleştirilmeye başladığı dönemlere denk geliyor. Hatta Türk Ocağı binasının yarışması sonunda Kemalettin Bey'in projesi de ciddi şekilde eleştiri alıyor [72]. Buna karşın, Türk Yurdu dergisinde Mimar Kemalettin'in hazırladığı projelerden bahsediliyor. Projenin hazırlanması esnasında Kemalettin Bey'in ülkenin en iyi mimarı olduğu ve binanın Ankara'nın en güzel yapılarından biri olacağı vurgulanıyor [80].

Mimar Kemalettin ile birlikte dönemin önde gelen mimarlarından biri de Vedat Tek Bey'dir. Eğitim hayatının önemli bir kısmını yurt dışında geçirmiştir. Galatasaray Lisesi'nden sonra Ecole Mongeu'yu bitirmiştir. Ardından Academie Julien'de resim, Ecole Centrale'da mühendislik eğitimi almıştır. Sınavlara katılarak Ecole Nattionaldes Beaux-Arts'da mimarlık eğitimini başarıyla tamamlamıştır. Fransız olmadığı için katılamadığı daha sonra Fransız Devlet Başkanı'nın özel izniyle katıldığı Roma Ödülü yarışmasında Onur Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Yurda dönerek 1899'da Şehremaneti Mimarlığı'na ataması yapılmıştır. Heyet-i Fenniye Reisi olarak da görev yapmıştır. 1905 yılında Posta Telgraf Nezareti Mimarlığı görevine getirilmiştir. Abdülhamit'in tahttan indirilip Mehmet Reşad'ın tahta geçirilmesiyle birlikte Mehmet Reşad tarafından Sermimar-ı Hassa yani Saray Başmimarı görevine getirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında da Enver Paşa tarafından Harbiye Nezareti Başmimarlığı'na getirilmiştir. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin ilk Türk akademisyenlerindendir [73].

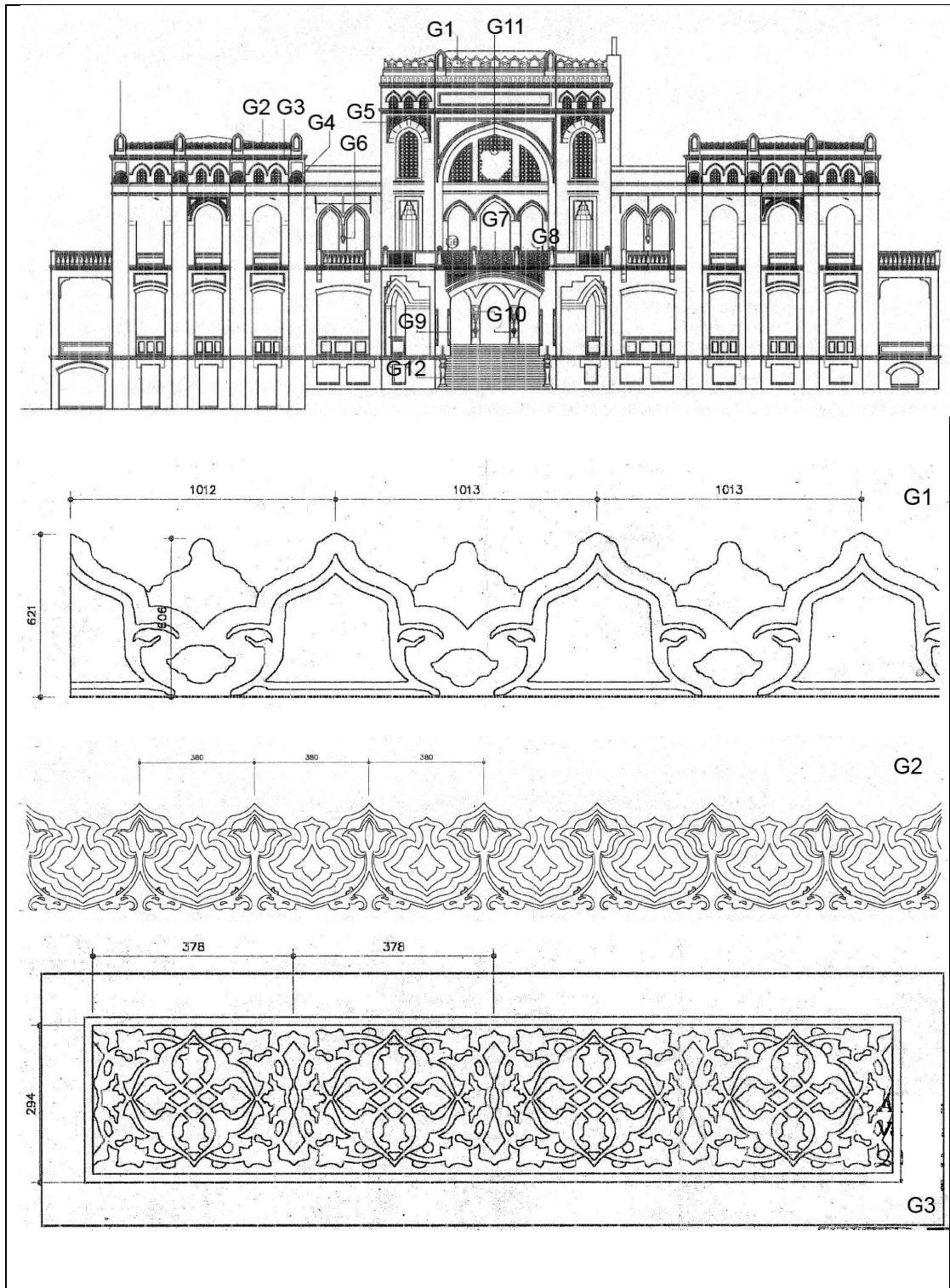
Vedat Tek ileride Meclis Binası olarak da kullanılacak Halk Fırkası'nın binasını tasarlamıştır. Ayrıca Ankara Palas'ın yapımına da Vedat Tek başlamış daha sonra Mimar Kemalettin'e devredilmiştir. Vedat Bey geçmişte

ataların yaptığı milli mimari eserlerin dayanıklı ve estetik olduğunu vurgulamaktadır. Bunun nedenlerinin en başında da yapıların yerli mimarlar tarafından yerli öğelerle ve yerli sistemlerle yapılmasıdır [73].

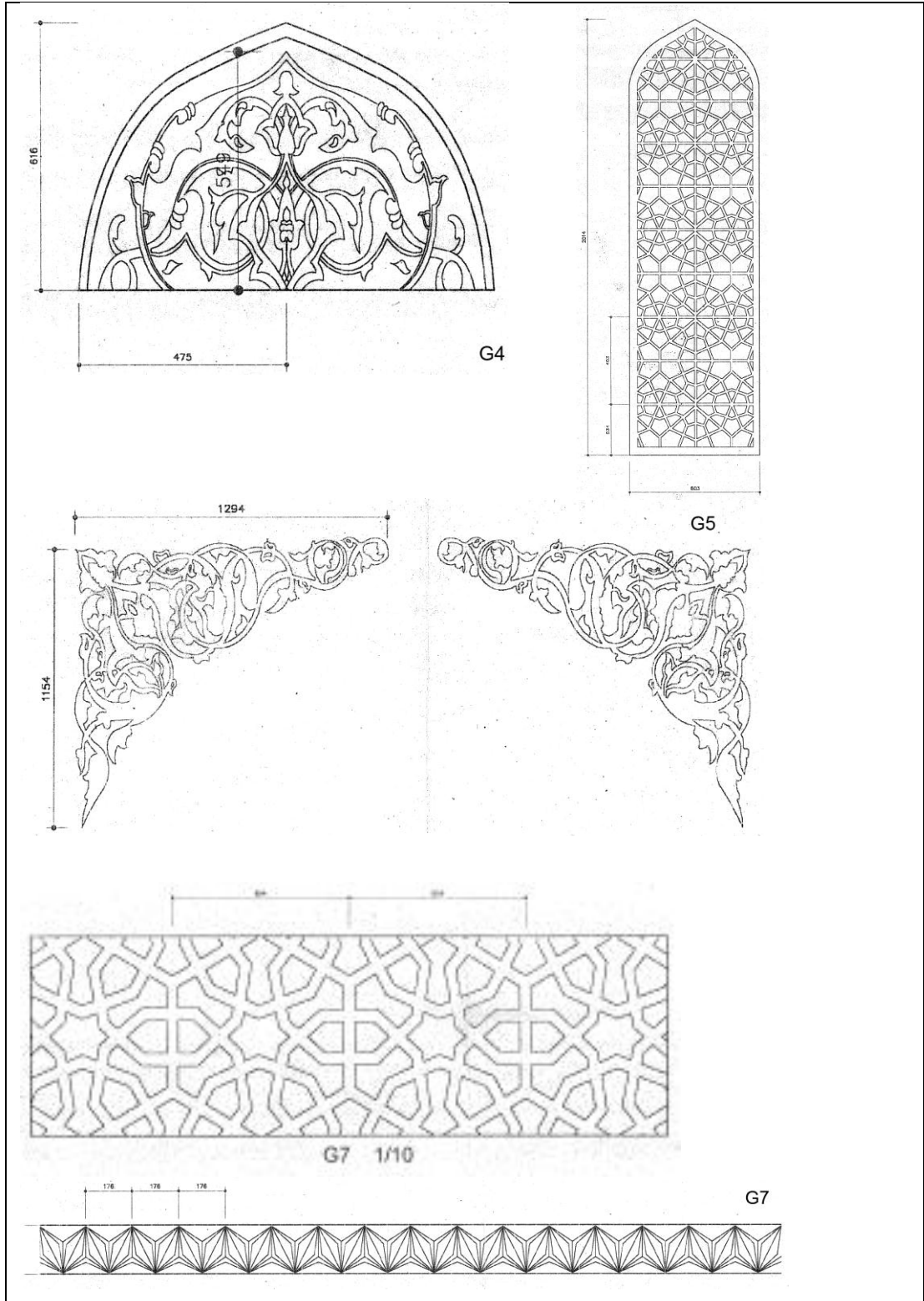
Vedat Bey için yapılan yorumlar, mimarın milli mimariye olan katkısını ortaya koyuyordu. Batılılaşma ile kaybolan mimariye Türklüğü hatırlatan ilk sanatçılardan, romantik Türk mimarisinin öncülerinden, Türk mimarisinden ilham aldığından, Türklerin sanat alanındaki kabiliyetini ortaya çıkaran öncülerden olduğu söylenerek yeni Türk mimarisine olan katkısı her zaman vurgulanmıştır.

İzmir Türk Ocağı'nın mimarı **Necmettin Emre** de başta İzmir olmak üzere dönemin önde gelen mimarlarından. Sanayi Nefise Mektebi'nden mezun olmuştur. 1923 yılında Celal Bayar, İmar ve İskan Bakanlığı görevini yürütürken Arif Hikmet Koyunoğlu'nun önerisi ile Mimar Şükrü Gökay, Mimar Mesut Özkök ile birlikte İzmir İmar ve İskan Müdürlüğü'nde görevlendirilmiştir [82]. Türk Ocaklı ve Ankara'daki Türk Ocağı binasının mimarı olan Arif Hikmet Koyunoğlu'nun İzmir Türk Ocağı'nın mimarı Necmettin Emre'yi önermesi önemlidir. Bu öneri Necmettin Emre'nin Türk Ocağı'na yakın olduğunu, Türk Ocaklıların devlet kademesinde sözünün geçtiğini, dönemin ideolojisinin ve devlet kurumlarının ortak hareket ettiklerini de göstermektedir.

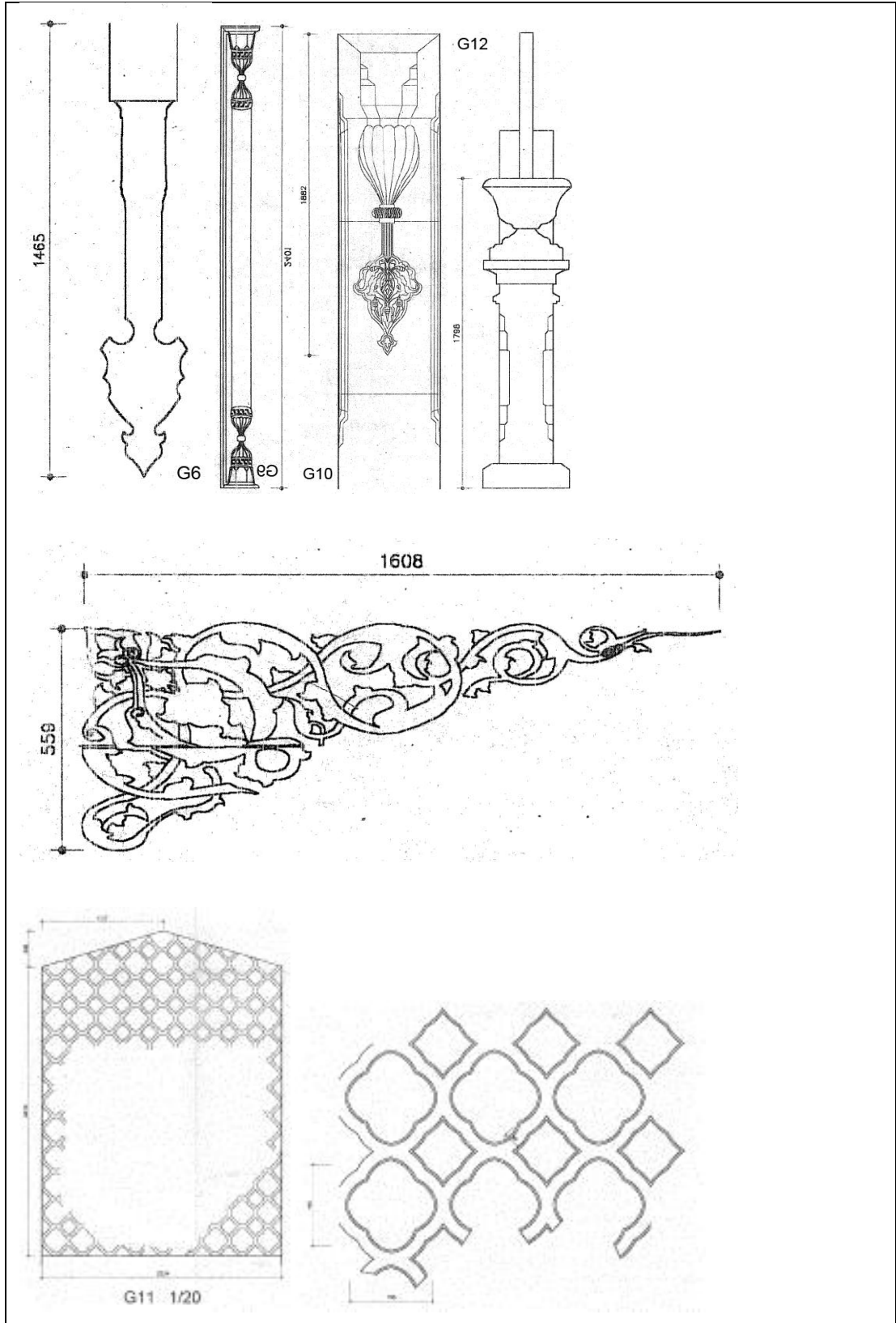

Şekil 3.1. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası cephe süslemeleri [132]

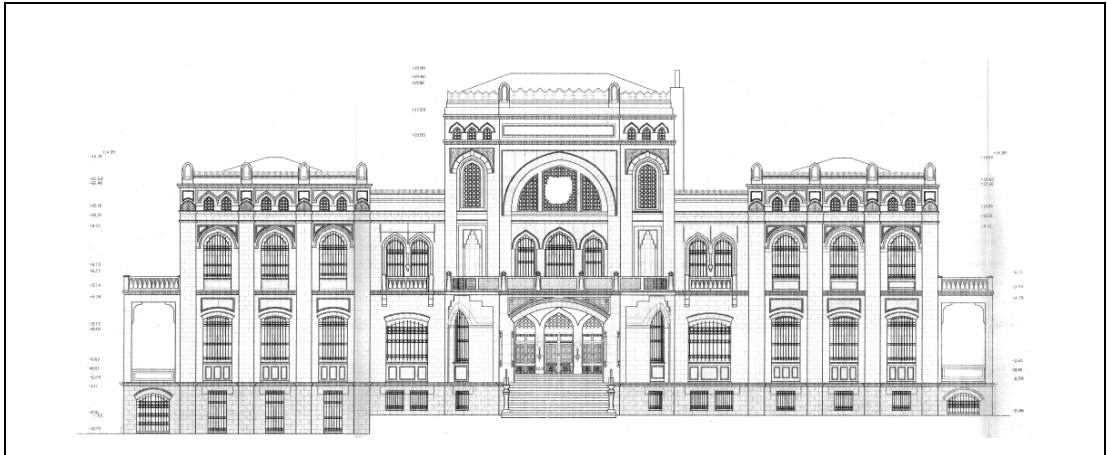
Şekil 3.1. (Devam) Türk Ocağı Merkez Heyeti binası cephe süslemeleri [132]

Şekil 3.1. (Devam) Türk Ocağı Merkez Heyeti binası cephe süslemeleri [132]

3.6.4. Türk Ocağı yapıları

Arif Hikmet Koyunoğlu'nun **Ankara Türk Ocağı** (Bkz. Şekil 3.1) ve Necmettin Emre'nin **İzmir Türk Ocağı** yapıları olmak üzere diğer yapıların simetrik cephe ve plan düzenleri, Selçuklu ve Osmanlı klasik dönemlerini anımsatan dairesel ya da sivri kemerler, girişin öne çıkartılması veya farklılaştırılması, girişin üzerinde konumlanan hitap balkonu, anıtsal görünüm, ön cephelerin diğer cephelere göre daha detaylı olması, geniş çatı saçakları Birinci Milli Mimari'nin ve Türk Ocakları Mimarisi'nin ortak özellikleriydi. Bu dönemin özelliklerinden olan kubbe sadece İzmir Türk Ocağı yapısında bulunmaktaydı. Milli mimarinin en önemli öğelerinden olan kubbenin sadece İzmir'de kullanılmasının nedeni sadece tasarım isteğinden kaynaklanan bir durum mudur? Yoksa cumhuriyetten sonra milli mimarinin "İttihat ve Terakki'nin yapılara cübbe ve sarık giydirmesi" eleştirisini almasından mıdır? Bu eleştiriler göz önüne alınarak daha modern bir yapı mı tasarlanmak istenmiştir tam olarak bilinmemektedir [74].

Şekil 3.2. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası [132]

Yapıların ön cephelerindeki hareketlilik, taş veya mermer malzemenin yoğunluğu, hitap balkonu ve burada kullanılan mermer malzeme ve işlemleri, geniş-dar sivri veya dairesel kemerler yapılara anıtsal bir hava katmıştır. Ankara Türk Ocağı, **Malatya Türk Ocağı**, İzmir Türk Ocağı, **Uzunköprü Türk Ocağı**, **Balıkesir Türk Ocağı** ve bu yapılar kadar geniş

çapta olmasa da ilk yapılan Türk Ocakları'ndan olan belki de diğer yapılara da örnek olacak **Aydın Türk Ocağı** bu örnekler içindedir.

Ankara'daki Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası (Bkz. Şekil 3.2) cephe kurgusu ve malzemesinin yanı sıra yapı içindeki özellikleriyle de anıtsal özelliğini devam ettirmiştir. Simetrik plan özelliği, giriş kısmının yükseltilmesi, öne alınması ve farklılaştırılması, Selçuklu ve Osmanlı açıklıklarını anımsatan sivri kemerli ve dairesel açıklıklar, yapının alın kısımlarındaki süslemeler, girişin üstüne oluşturulan balkon ve cephede sıkça kullanılan mermer malzemeyle yapı cephesindeki anıtsal özellik vurgulanırken yapı içersindeki mermer kolonat düzeni, tiyatro salonunun iki yanından üst kata çıkılan mermer merdiven ve korkuluk, girişte her iki tarafta bulunan mermer hitabetler yapının içindeki anıtsal vurguyu örneklemektedir. İzmir ve Balıkesir Türk Ocağı yapılarındaki beyaz renkli taştan yapılmış süslemeli balkon, Aydın Türk Ocağı'ndaki beyaz mermer balkon, Uzunköprü Türk Ocağı'ndaki (Bkz. Şekil 3.4), kolonatlı düzenleme yapılara anıtsal bir özellik vermiştir.

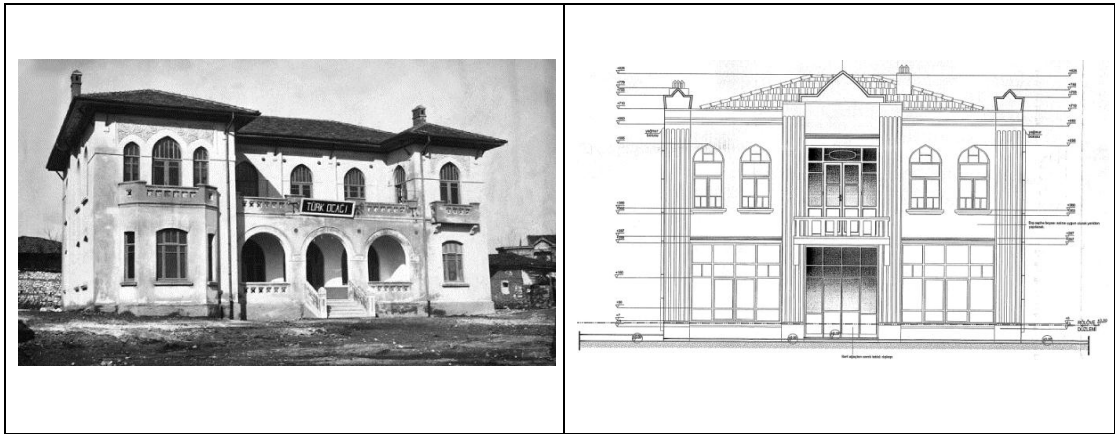
Şekil 3.3. İzmir Türk Ocağı [134]

Erken cumhuriyet döneminin prototip yapısı olarak vurgulanan Ankara Türk Ocağı binası dönemdeki yapıların genel özelliklerini bünyesinde barındırmıştır. 1930'da açılan Türk Ocakları Merkez Heyeti Binası cephe özellikleri ve yapı içindeki mekânların biçimlenmesinde milli olduğu, inşa sisteminde ise Batı'nın tekniklerini kullandığı görülmüştür. Bu da Gökalp'in

“Milli Hars ve Garp Medeniyetinin” bütünleşmesi fikrini mimarlık alanındaki uygulamasıydı. "Türk Ocakları", kurumsal ve ideolojik yapısıyla; başta mimarlık olmak üzere farklı alanları da etkilemişti.

Merkez binasında düzenlenen aktiviteler artık Batılılaşan Türk toplumunun da yapısını gösteriyordu. Tanzimatla beraber başlayan bu değişim sosyal yaşantının cami etrafında külliyeleşmeden uzaklaşıp kamu yapıları etrafında yoğunlaşma olduğunun bir göstergesiydi. Bu yapılaşma Batılılaşan laik cumhuriyet düşüncesinin de temelini oluşturunuyordu.

Milli hars ve garp medeniyetinin ürünü (Bkz. Resim 3.11, Bkz. Resim 3.12, Bkz. Şekil 3.5) olan bu yapılarda yerli ustaların çalışmasına dikkat ediliyordu. Yerli ürünler ve yerli işçiliklerin yanı sıra garp medeniyetinin teknikleri de dikkate alınıyordu.

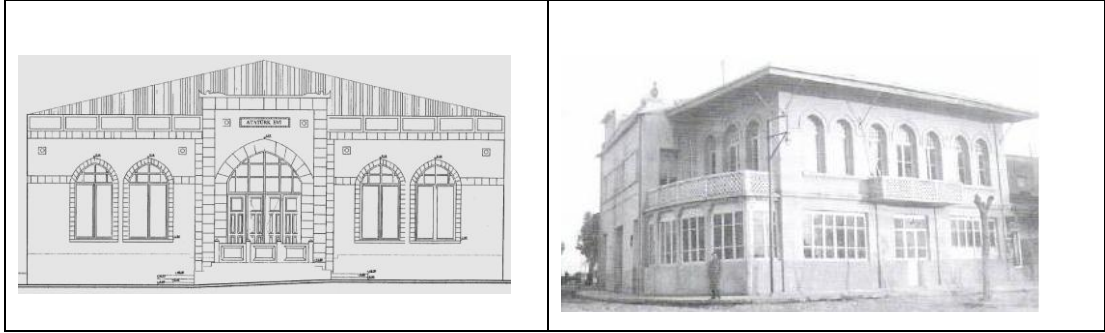
Resim 3.11. Balıkesir Türk Ocağı

Şekil 3.4. Uzunköprü Türk Ocağı [143]

Milli hars ve garp medeniyetinin en önemli örneği olan Ankara Türk Ocağı Merkez Heyeti binasındaki milli cephe kurgularının yanı sıra Batılı teknolojinin de kullanıldığı bir yapıydı. Koyunoğlu Ankara'daki binanın yapımı esnasında çalışanlarından övgüyle bahsediyordu. Taş ustabaşı Hüseyin Avni Efendi'nin Mimar Sinan döneminde bu yana en iyi sanatkarlardan biri olduğunu vurguluyordu. Taşçılar mimarın istediği gibi çalışıyorlardı. Hüseyin Avni başarılı bir mermer ustasıydı. Mermer ile ilgili her şeyle o uğraşırdı. Yapının

büyük, detaylı kapıların demir iskeletini İstanbul'daki eski ustalarından Kaço'ya yaptırmıştı [84].

Şekil 3.5. Malatya Türk Ocağı [138]

Resim 3.12. Aydın Türk Ocağı [144]

Ahmet Haşim, 12 Mayıs 1929 yılında İkdâm gazetesinde Türk Ocağı binası ile ilgili duygularını yazarken inşaatta çalışanlara değinmeden geçmiyor. Yapının mimarı kadar ustalarına da değeri verilmesi önemlidir. Mermer imalatını yapan kişiler: Mehmet, Hasan, Halit, İzzet. Oyulmuş tunçları yapan ustanın adı Hakkı. Nakkaşlarını isimleri: Hikmet, Mahmut, Bahri. Yapını içindeki ışıklandırma adı geçen kişi Raşit. Isıtma sistemin yapan kişi ise Bahattin'dir [85]. Bu isimlerin önemi yapıda çalışan ustaların yerli olmasıdır. Milli mimarının ancak Türk ustalar elinde yükseleceği de vurgulanmak istenmiştir. Ustalara verilen önem İkdâm dergisinde olduğu kadar Türk Yurdu'nda da görülecektir. Türk Yurdu dergisindeki mimari yazılar incelendiğinde Türk işçiliği başlığı altında da Türk ustalarına yer verilir.

İzmir Türk Ocağı'nın inşasında da yerli ustalar çalışmıştır (Bkz. Şekil 3.3). Binanın müteahhitliğini ise Mazlum adında biri yapar. Kontrol mühendisi olarak Behçet adı geçer. Beton imalatının Rıza Usta, salon nakışlarının düzenlenmesinin Avni Usta, alçı pencere imalatının Yusuf Usta, kalorifer sistemini elektrik mühendislerinden Fahrettin Bey'e ait olduğu belirtiliyor. Elektrikçi Abdurrahman Usta, doğramacı Hüseyin Usta ise yapımda emeği geçen diğer ustalardır [64].

Ankara ve İzmir Türk Ocağı'ndaki süslemeler de özgündür. İzmir Türk Ocağı'nın tiyatro salonunda Türk çinilerine rastlamak mümkündür.

Ankara'daki binada mermerler Marmara'dan getirilmiştir. Ankara'da ilk defa betonarme sistem Ankara'daki Türk Ocağı binasında kullanılmıştır. Batı medeniyetinin tekniklerinden de faydalanılmıştır. Yapım işi ve malzeme Avusturyalı Rella şirketince karşılanmıştır. Elektrik işlerini Siemens, kalorifer ve su tesisatını Körting Hanover çözmüştür. Siemens tarafından hazırlanan lambalar mimar tarafından tasarlanmıştır.

3.6.5. Yeni mimari üslup

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte değişmeye başlayan ideolojik, siyasal ve sosyal yapıdan mimarlık da etkilenmişti. Artık mimaride de Birinci Milli Mimari Üslubu eleştirilmeye başlanmıştır. Ülkede yeterli mimar bulunmayınca 1926 yılı ile birlikte yabancı mimarlar getirilmeye başlandı. Gelen yeni mimarlar mimarlık stilini de değiştirmeye başlamıştır. Yeni mimari modern mimaridir. Modern mimarinin özelliği ise yapıların kübik olarak bezemesiz tasarlanmasıydı. Yeni kübik yapıların yavaş yavaş kendisini göstermeye başlaması, Avrupa'da eğitim alan mimarların ülkeye dönüp bu stili benimsemesi milli mimariye eleştiriye arttıracaktı. Kubbeli ve kemerli yapılar gülünç bulunuyor hatta bu öğelerin bulunduğu yapılar çirkin nitelendirmesiyle karşı karşıya kalıyordu. Camiye benzeyen sinemaları, türbeye benzeyen hal yapılarını güzellikten payını almayan bir soysuzlaşma ve hatta irtica olduğunu söyleyenler bile vardı. Hatta Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bu yaklaşımı, Osmanlı'nın medrese ve imarethane mimarisinin soysuzlaşmış devam olarak belirtiyordu [86].

Kemalizm'in etkinliğini arttırmasıyla beraber cumhuriyet rejimi başkentte de değişiklik yapıyordu. İstanbul eskinin, gelenekselin, beynelmilelliğin, modern olmayanın temsilcisiydi. Ankara ise modernizmin yeni yüzüydü. Ankara, ileriye bakan, çağdaşa götüren şehir olacaktı. Bu yüzden başkent yapılmıştı. Nasıl ki Osmanlı'nın İstanbul'u beynelmilellyeti (uluslararasılığı) ile eski kültürün eserleriyle kendine bir dünya oluşturduysa Ankara'da milliliği, laikliği, çağdaşlığı ile kendi modern dünyasını oluşturacaktı. Yeni cumhuriyet de tıpkı kendinden önceki dönemler gibi ilk iş olarak mimarlık alanında kendi

simgelerini oluşturmak istiyordu. Milli mimarinin gelenekselliğinin zamanı geçmişti. Mimarinin de modern olması gerekiyordu. Modern yaşam modern mimari Batıda oluşuna göre modern mimarlar da Batıdaydı. Mimaride modernizmi Batılılar getirebilirdi. Ernst Egli, Clemens Holzmeister, Theodor Jost ve Hermann Jansen Ankara'ya getirildi. Egli ve Holzmeister Ankara modernizminin simgelerini oluşturacak kamu ve eğitim yapılarının yaparken Jansen ise Ankara'ya tamamen elden geçirerek imar planını hazırladı.

Holzmeister'in Milli Savunma Bakanlığı (1927-1930), Genelkurmay Başkanlığı (1929-1930); Egli'nin Devlet Konservatuvarı (1927-1929), Ankara Ticaret Lisesi (1928-1930), Eski Sayıştay Binası¹ (1928-1930), Theodor Jost'un Sağlık Bakanlığı (1926-1927) yapıları yeni mimarinin ilk örneklerini oluşturuyordu.

Yeni modern (kübik) mimaride yalın, sade, saf formlar seçiliyordu. Cephe kompozisyonları oldukça sadeydi. Milli mimarinin detaycı, bezemeli görünümüne karşı oldukça zıt bir karakter oluşturuyordu. Aslında cephe tasarımına bakıldığında çok farklı değildi. Simetrik mekân kurguları, geniş açıklıklar, anıtsal görünümle önceki dönemde de vardı. Fakat burada farklı olarak detay yoktu. En basit örnek açıklıklar, kemerli değil düzdü; çatı kubbeli değil düzdü. Kübik mimari, milli mimaride anlattığımız "öncelikle fasadları görelim" yaklaşımına karşıydı. Kübik mimari, rasyonel ve fonksiyoneldi. Bu yüzden kübik mimari modern mimariydi [73].

Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının mimarı olan ve Türk Yurdu dergisinde de yazılar yazan Arif Hikmet Koyunoğlu da mimarideki bu yeni süreçle ilgili düşüncelerini Hakimiyet-i Milliye gazetesinde değerlendiriyordu. Milli mimari ve modern mimariyi anlatıyor, dikkat edilmesi gereken noktaları vurgulayarak benzerlikleri de gündeme getiriyordu.

---

¹ Sayıştay Binası'nın mimarı Nazım Bey'dir. Birinci Milli Mimari Dönemi ilkelerine uygun olarak tasarlanmıştır. Yapının müteahhidi Arif Hikmet Koyunoğlu'dur. Yapıya modern görünüm verilmesi amacıyla Erns Egli görevlendirilmiştir.

Mimarideki geleneksel ögelerin tartışılmasına Arif Hikmet Koyunoğlu'da katılmıştı. Milli mimarinin önemli örneklerinden Etnografya Müzesi Hakimiyet-i Milliye gazetesinde 1927 yılında çıkan bir yazıda modern olmadığı gerekçesiyle eleştirilecekti. Koyunoğlu da bu "Mimari ve Modern Stil" başlıklı yazısıyla bu eleştirinin cevabını verirken yeni stile de vurgu yapacaktı. Etnografya Müzesi, modern olmamasıyla, kubbesiyle adeta bir türbeyi andırdığı düşüncesiyle eleştiriliyordu. Koyunoğlu'nun yapıları da modern dönemden gerekli eleştirileri almıştı. Koyunoğlu da yapısını modern olmamakla eleştiren yazıya karşılık milli ve modern mimariyi anlatıyordu. Koyunoğlu'na göre milli mimarimizde klasik unsurları kullanmanın bir sakıncası yoktur. Osmanlı mimarisinin klasik eserlerinin yurtdışında övüldüğü, hakkında araştırmaların yapıldığı bir ortamda mimarların da klasik öğeleri kullanması gayet doğaldır. Koyunoğlu'na göre milli mimari yerli olan mimaridir. Avrupa'dan ithal mimari milli olamaz. Yabancı mimarların yabancı öğelerle tasarladığı yapıların milli olması beklenemez. Mimari modernleşmelidir. Ama modernleşme ile Avrupa'daki mimarinin kopyası yapılmamalıdır. Kendisini eleştiren bu yazara bir de mimar tanımı yapıyor. Mimarın her şeyi kafasına göre değil kendisinden ne istenirse, müşteri neyi yapmasını isterse onu yapabileceğini söylüyor. Mimarı, kullanılan mimari stilleri öğrenip bu tarzlarda projeleri tasarlayan kişi olarak tanımlıyor. Aslında bu tanımlamada da yapının tasarımı için kendisinden geleneksel öğelerin kullanımının istendiğine yönelik de bir ipucu veriyor [87].

Koyunoğlu, Türk Mimarisi başlığı altında bir diğer yazısını da yine Hakimiyet-i Milliye'de 1927 yılında yazıyor. Yazıda öncelikle millet kavramı üzerinde duruyor. Milletler arası farklardan bahsediyor. Yazının başında Ziya Gökalp'in etkileri hissediliyor. Gökalp'in millet-kültür kavramlarına atıfta bulunur gibi tartışmaya başlayan Koyunoğlu, milletlerin kültürel özelliklerinin birbiriyle aynı olamayacağından, her milletin güzellik, estetik, sanat anlayışının dolayısıyla mimarisinin de farklı olacağından bahsediyor [87].

Bu kapsamda Türk'ün kendisine özgü mimari anlayışının olduğunu anlatan Koyunoğlu, Türk mimarisin Bizans mimarisin kopyası olduğu söylemini de eleştiriyor. Koyunoğlu'na göre Türk mimarisini sadece Selçuklu mimariyle özdeşleştirmek de doğru olmayacaktır. Çünkü Türk mimarisi, Asya steplerinden Çin'e kadar uzanan Türk mimarisini de içerisine alır. Milli mimariyi de ancak yerli mimarlar uygulayabilecektir [88].

Koyunoğlu'nu bu yazıda üzerinde durduğu bir diğer konu da dini ve kamusal mimaridir. Geleneksel mimarinin en önemli öznesi Mimar Sinan'ın hem dini hem de kamusal mimaride önemli eserleri vardır. Koyunoğlu'na göre dini yapıların yanında su kanalları, çeşmeler, sebiller, hamamlar, köprüler, aş evleri de vardır. Türk mimarisi sadece dini mimari değildir. Yıllar sonra hazırlanan Usul-i Mimari-i Osmani de bunun kanıtıdır [88].

Yazıda dikkat çektiği bir diğer nokta da Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitimidir. Burada eğitim gören öğrencilerin sadece %10'unun Türk olması Koyunoğlu'nu üzen bir durumdur. Yeteri kadar Türk öğrenci olmaması doğru değildir. Mektepte dört sene Grek, Greko-Romen, Rönesans mimarisi son sene de Otoman adlı altında Türk mimarisi anlatılmaktadır. Türk mimarisi anlatımında kamusal yapıların bir kenara bırakılarak dini yapıların anlatılması Koyunoğlu'na göre bir eksiklikler. Anlatılan bu mimari sadece anıtsal, büyük yapılarda uygulanabilir. Bu mimarinin konutlara uygulanması neredeyse mümkün değildir. Hatta bu mimari öğelerin küçük yapılarda kullanılmasını da Abdülhamit dönemindeki albay üniformalarının hünkar yaveri çocuklara giydirilmesindeki abes duruma benzetmektedir [88].

Yazısının sonunda da modern mimariye değinmeden geçmemiştir. Modern mimari Türk mimarisine yakın bir stildir. Modern mimarinin sadeliği ile Türk evi mimarisinin sadeliğinin birbirine uygundur. Modern mimarinin bu sade tutumunun Türk mimarisinde zaten yüzyıllar önce vardır. Bu yüzden Türk mimarisi modern mimariye ayak uydurmada zorlanmayacaktır [88].

Koyunoğlu, modern mimarlığı "Bugünün Mimarisi" başlığı altında da değerlendirmiştir. Bu dönemde yazılarında sık sık modern mimariye yer vermesi cumhuriyetin mimarlık anlayışında ki değişikliğe de adeta kanıt oluşturmuştur [89].

Koyunoğlu'na göre klasik mimarinin belli bir kuralı, belirli bir boyutu, belirli özellikleri olmasına rağmen modern mimari daha kuralsız ve serbest olarak tasarlanır. Klasik eserler, cephe kurgularıyla, kapı, pencere kenarlarıyla, çatılarıyla, saçaklarıyla daha detaylıdır. Bu yüksek işçilik yüzünden süresi uzun, yapımı pahalı, tasarrufu azdır. Buna karşı 20. yüzyıl yenilikler yılıdır. Makineleşme yılıdır. Her şey daha hızlı olmalıdır. Yeni cumhuriyet hızla ilerlemelidir. Modern mimari de bunun için daha sadedir. Cepheler öne çıkma geri kaçmalar ile artan-azalan yüksekliklerle farklılaştırılmıştır. Yeni mimarinin hedefi tasarruf, ucuzluk, hızlilik ve dolayısıyla zamandan da kazançtır. Bu modern mimariyi kabullenmek kolay olmayacaktır. Modern mimarinin öncelikli hedefi Türk'ün ruhunu etkilemek olmalıdır. Türk'ün ruhunu etkiledikten sonra bu mimari Türk Modern Mimarisi olarak adlandırılacaktır. Yani modern mimari, Alman resimlerindeki pencereyi, Fransız resimlerindeki kapıyı, kuzey ülkelerindeki çatıyı kopyalamakla ortaya çıkmayacaktır [89].

Arif Hikmet Koyunoğlu, Hakimiyet-i Milliye gazetesinde çıkan "Mimari ve Türk Mimarının İstikbali" adlı eserinde modern mimarlık ve mimarlık mesleğinin geleceği için yorumlarda bulunuyor. Son zamanlarda savaştan yeni çıkmış milletin mimarlık eğitimi daha da ilerlemelidir. Mimarlık iyice araştırılmalıdır. Avrupa'ya sadece mimar olsun diye değil mimar olduktan sonra Avrupa'nın mimarisini araştırması için de öğrenci gönderilmelidir. Modern mimariye geçiş de bu savaşıardan dolayı yavaş yavaş olacaktır. Çünkü mimarlar silah tutmaktan kalem tutmayı unutmuşlardır [90]. Koyunoğlu modern mimariyi eskiyi tamamen söküp atmak olarak algılayanlara da ince bir gönderme yapmıştır. Milletler modern mimariyi yakalayabilmek için tarihinden esinlenirler. Bu yüzden modern mimari, eski mimariyi kötülemek ve onu tamamen yok saymak değildir [90].

Koyunoğlu'nun yazıları, mimarideki milliyetçilik olgusuyla ciddi bir paralellik taşır. Projelerinde olduğu gibi yazılarında da Türk mimarisine, Türk mimarlarına, Türk yapılarına, Türk sanatına verdiği önem dikkatlerden kaçmaz. Yazılarında yaptığı eleştiriler ve yönlendirmelerle dönemin mimarisini ve doğru Türk mimarisini bulmaya çalıştığı görülmektedir. Aynı zamanda Türk mimarisin dönemin ideolojisiyle de olan ilişkisini görmek de mümkündür. Devletin Türk milliyetçiliğinin yönünü değiştirdiği günlerdeki eserlere yapılan eleştiriler, Koyunoğlu'nun da buna karşı verdiği cevaplar da mimari ve ideoloji arasındaki bağın da göstergesidir.

Koyunoğlu milli mimariyi vurgularken modern mimariye de değinmeden geçemiyor. Modern mimarinin milli mimari ile karşılaştırmasını yapıyor. Ülkedeki modern mimarlık algısına eleştirilerde bulunuyor. Klasik eserleri fazlaca eleştirenlere karşı duruyor. Klasik eserler Türk milletinin yüksek karakterini, sanat zevkini göstermektedir. Modern mimari algısının modern Batı medeniyetinden kopyalanınca modern olamayacaktır. Gelişmiş Avrupa medeniyetlerinin modern mimarilerinin geçmişten tamamen kopuk değildir. Klasik eserlerinden esinlenmelerle yeni stilleri uygulamaktadırlar. Koyunoğlu'na göre ülkedeki klasik eserleri yok sayan modern mimari algı oldukça yanlıştır. Kendisinin de modern mimarinin savunucusu olduğunu söylerken Türk'ün yüksek zevkini gösteren sanat eserlerinin de bu çerçeveye dahil edilmesi gerekliliğinin de altını çizmektedir. Ama yüzyıllarca detaylı ve bezemeli bir mimari algısı olan Türk sanatının modern formları kabullenebilmesi için bir süreç geçmeli ve bu mimari Türk milletinin ruhuna işlemelidir.

1927'de ki kongrede alınan kararlar Türk Ocakları devlet siyasetinde fırkayla beraber hareket etme kararı alması; Kemalizm'in kendisini göstermesi; devletin modern mimariden yana tavır almasıyla beraber Türk Ocakları da mimarlık alanında tavrını değiştirmeye başlamıştı. Bu tavır Türk Ocakları'nın 1930 yılı sürecinde yaptırdığı iki yapı ve Türk yurdu dergisindeki mimarlık yazılarıyla kendisini gösteriyordu.

Yalınlaşmanın hissedildiği Türk Ocakları'ndan biri Afyon Türk Ocağı diğeri ise Çankırı Türk Ocağı'dır. (Bkz. Resim 3.13) Kesin yapım tarihi bilinmemekle birlikte Çankırı Türk Ocağı'nın, Türk Ocakları'nın son dönemlerine doğru kullanıldığı tahmin edilmektedir. Afyon'daki Türk Ocağı binasının mimarı ise daha önce Birinci Milli Mimari'nin önemli eserlerine imza atan Arif Hikmet Koyunoğlu'dur.

a.

b.

Resim 3.13. Yeni üslupta Türk Ocağı yapıları

a. Çankırı Türk Ocağı

b. Afyon Türk Ocağı

Tam anlamıyla yalın modernist ve kübik yapılar olmayan Afyon Türk Ocağı ile Çankırı Türk Ocağı binalarında, birbirinden farklı bir plan şeması ve cephe kurgusu göremeyiz. Plan şeması açısından incelendiğinde Türk Ocakları'nın belli olan ihtiyaç programı doğrultusunda yönlendiği muhakkaktır. Buna göre

tiyatro, konferans salonu, seminer odaları, idare odaları ve kütüphaneler artık bütün ocak binalarında görebileceğimiz birimlerdir. Cephede hareketlilik sağlanması amacıyla önce ve geriye kaçışlar, bezemeden yoksun, saf, geometrik, rasyonel bir form, silmesiz açıklıkları ile yalın bir mimarinin belirgin özelliklerini taşımaktadırlar. Simetrik cephe kurgusu ise bu yapılarda da etkisini göstermektedir.

Tarihler 1930'lu yılları göstermeye başladığında Kemalizm'in kübik formdaki modern mimari olarak tanımlanan yapılarının sayısı da artmaya başladı. Türk Ocakları da bu değişimin farkındaydı. Mimar Kemalettin ile başlayıp Arif Hikmet ile devam eden mimarlık yazıları artık yön değiştiriyordu. Türk Ocakları da kübik mimarinin hükümet tarafından desteklendiğinin farkına varmış; kübik mimarinin en önemli mimarlarından Ernest Egli'nin yazılarını Türk Yurdu dergisinde paylaşmaya başlamıştı. Ernst Egli, Avusturya doğumlu bir mimardı. Egli, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Clemens Holzmeister'in asistanıydı. Egli daha sonra Holzmeister'in tavsiyesiyle 1927 yılında Türk Eğitim Bakanlığının Ankara'daki İnşaat Bölümüne baş mimar olarak atandı. Bu arada İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde de görevlendirildi. Buradaki eğitimi de Viyana'daki modern mimari eğitime göre düzenledi. Egli, Ankara'nın kentsel dönüşümüne, mimari oluşumuna büyük katkı sağlamıştı.

Türk mimarisi aslında hem ilginç hem de tekerrürlerle dolu bir dönemden geçiyordu. Osmanlı'nın son dönemlerine baktığımızda mimarideki yabancılaşmaya karşı bir yerleşme hareketi başlıyordu. Yurt dışından mimarlar getiriliyordu. Yurt dışındaki Neo-Klasik hareket Osmanlı ülkesini de etkilemişti. Ülkeye gelen Vallaury, Jahmund önemli yapıları neo-klasik tarzda tasarladılar. Mimarlık eğitiminin de verildiği Sanayi-i Nefise Mektebi kuruldu. Bu okul Avrupa'da ki neo-klasik eğitimin merkezi Beaux-Arts tarzında programlandı. Bu dönemle birlikte milli mimari rönesansı yaşanacak ve bu mimari 2. Meşrutiyet'in "Türkçü Mimari"si olacaktı. Egemen güç el değiştirdiğinde -İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet Halk Fırkası'na geçince- Kemalist hareket etkili olacaktı. İttihat Terakki gibi Fırka da kendi ideolojisini

mimarlık üzerinden de benimsetmeye çalışacaktı. Bu yüzden aynı sistem bu dönemde de uygulanacaktı. Kemalizm'in modernizasyon düşüncesiyle ters düşen İttihat ve Terakki'nin geleneksel mimarisini modernleştirmek için Avrupa'dan mimarlar getirildi. Bu mimarlar modern tasarımlarının yanı sıra mimarlık eğitimi vermeye başladılar. Bu sefer de modern mimarinin önemli okullarından olan Viyana Teknik Üniversitesi'nin programı uygulanmaya başladı. Sonunda da Kemalist mimari mimarlarını yetiştirip modern projeler uygulattı.

1926 yılında getirilen yabancı mimarlarla modern mimarinin temelleri atılacaktı. Modern Türkiye'ye yeni bir milli mimari getirilmeliydi. Bu milli mimari ise modern olmalıydı. Modern mimari Avrupa'daki mimariydi. Türkiye'nin Avrupalılaşması için modern mimariyi uygulaması gerekirdi. Avrupa'da dönemin kübik mimarisi Türkiye'ye getirilmişti. Türkiye'nin milli mimarisi Avrupa'nın modern mimarisiydi. Yani Türkiye mimarlık alanında da modernleşmiş ve Batılılaşmıştı.

Mimarlık medyasında argümanlar değişmişti. Milli mimari, önceden geleneksel olan öğelerin oluşturduğu mimari iken artık yeni olandı; geleneksel olmayan mimariydi; Osmanlı olmayan mimariydi; İslami olmayan mimariydi; kübik mimariydi. Türk evi de bunun en önemli örneğiydi. Türk evinin saf formuyla modern olan mimarinin saf formları birbirine benzemekteydi. Buna göre modern mimarinin temelleri Türk geleneği içinde yer almaktaydı. Yani gerçekte milli ve modern ayrıştırılması gereken kutuplar değil bir arada ele alınması gereken olgulardı [91].

Gökalp'in milli hars ve garp medeniyetinin bütünleşmesi yıllar önce birinci milli mimari döneminde gündemdeyken 1930'lu yılların sonundaki modern olarak tanımlanan mimarlık algısında da gündemdeydi. 1930'lardan sonra da mimarinin Türkleştirilmesinden, mimari tekniğin alınmasından fakat mimari ruhun korunmasından bahsediliyordu. Mimarlıkta milliyetçilik bu dönemlerde de modern anlayışla birlikte gündemdeydi [91].

Cumhuriyet öncesi ve sonrasında gündemde olan mimarlık akımlarının aslında çok ortak özelliği vardı. Fakat tamamen farklı kompozisyonları, farklı anlamları vardı. İkisi de milliyetçi mimariydi. İkisi de modern mimariydi. İkisinin de ana düşüncesi milli hars ve garp medeniyetinin bütünleşmesiydi. Fakat biri aşırı bezemeliyken diğeri tamamen saftı. İkisi de dönemleri itibariyle milli ve modern mimariler olmasına karşın ilk dönem milli olarak anılırken modernliği geri planda kalacaktı. İkincisi ise modernliği ile ön planda iken milliliği ikinci planda olacaktı. Cumhuriyet sonrası milli-modern mimariye göre cumhuriyet öncesi milli-modern mimari modern değildi, gelenekseldi ve hatta gericiydi. Bütün bunları söylerken insanın aklına şu sorular da gelmiyor değildi. Birinci Milli Mimari gerici mimariyse hangi milletin milliyetçi mimarisiydi? Hangi milli hars ve garp medeniyetinin sembolüydü? Hangi modernizm algısının moderniydi? Sanıyorum bu sorunun en güzel cevabını değişen konjonktür verecektir. Değişen iktidar, değişen ideolojik algı, değişen Türkiye, değişen milliyetçilik algısı. Mimarideki akım değişikliklerinin başlığı milliyetçi olmasına rağmen bambaşka mimari kompozisyonlar oluşması değişen ideolojideki algıdan kaynaklanmaktaydı.

3. 7. Türk Ocakları Yapılarının Mekân Kurguları

Türk Ocağı yapılarının mekân ihtiyaçları ve kurguları incelendiğinde belirli bir plan tipolojisi okunabilir. Türk Ocakları'nı en önemli amacı Türk milletini eğitmek, yönlendirmek olduğu için, bulunduracağı mekânlar eğitim ve öğretim odaklıydı. Derslikler, atölyeler, toplantı salonları, konferans salonları, tiyatro ve sinema salonları, fuayeler, kütüphaneler, yönetim odaları Türk Ocakları'nın genel olarak mekân ihtiyaçlarını oluşturuyordu. Bu mekân tercihleri ise yapının büyüklüğüne göre değişebiliyordu .

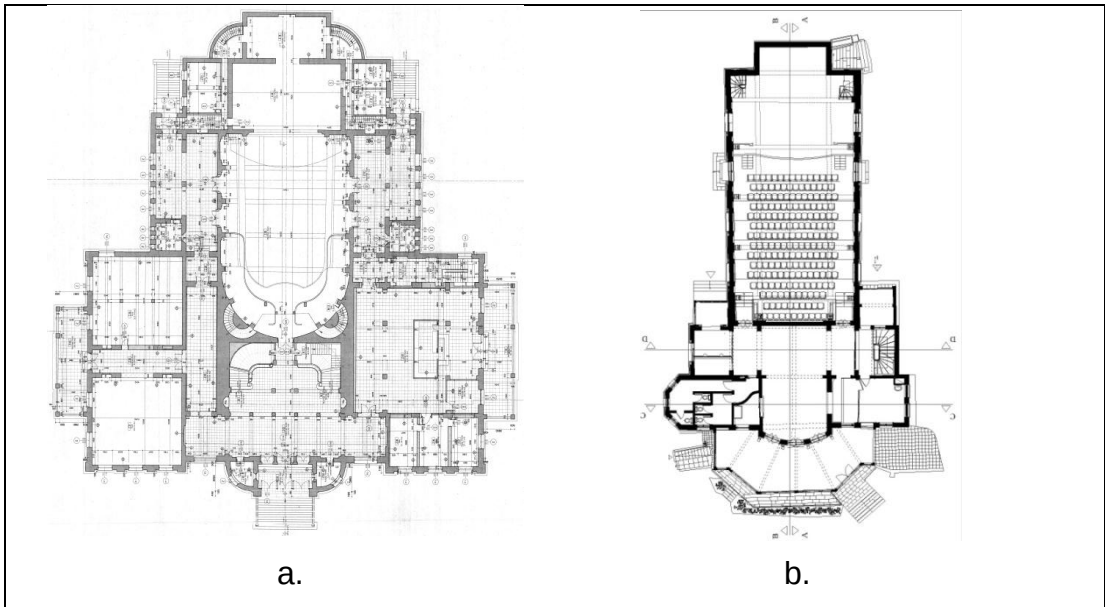
Hamdullah Suphi, Ankara Türk Ocağı yapısı tamamlanmadan önce yapının plan şemasını ve cephe özelliklerini anlatırken yapıdaki mermer kullanımına ve anıtsal tarza dikkat çekmiştir. Yapı "modern" bir tarzda olacaktır. Cepheler bezemeli ve mermer olacaktır. Yapının merdivenleri de mermer olacaktır. Tiyatro salonunda özgün süslemeler ve detaylar bulunacaktır. Yapının üst katından eski Ankara Evleri'ni hatırlatan Türk Salonu bulunacaktır. Yapılan planlamaya göre bu binada bin kişilik bir tiyatro salonu, müze salonları, jimnastik salonu, matbaa salonu, merkez heyeti ve hars heyeti salonları olacaktır. Bina yaklaşık 2 000 m² ve üç katlı olacaktı [92].

Ankara'daki Türk Ocağı Merkez Heyeti binası Türk Ocakları içerisindeki en büyük yapı olma özelliğini gösterdiği için içersinde barındırdığı mekân özellikleri de daha ayrıntılıydı. Yapı bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve küçük bir çatı katından oluşmaktadır. Girişin karşısında simetri merkezinde geniş bir tiyatro salonu bulunur. Fuaye ve odalar bu salonun etrafında konumlanır. Birinci kat zemin katın hemen hemen aynısıdır. Ön cephede odalar yer almaktadır. Yine bu katta Ankara evleri örnek alınarak yapılan Türk Odası yer almaktadır. Birinci kat ve çatı katında odalar, ofisler, yatak odaları, ıslak hacimler; bodrum katta da teknik odalar bulunmaktadır.

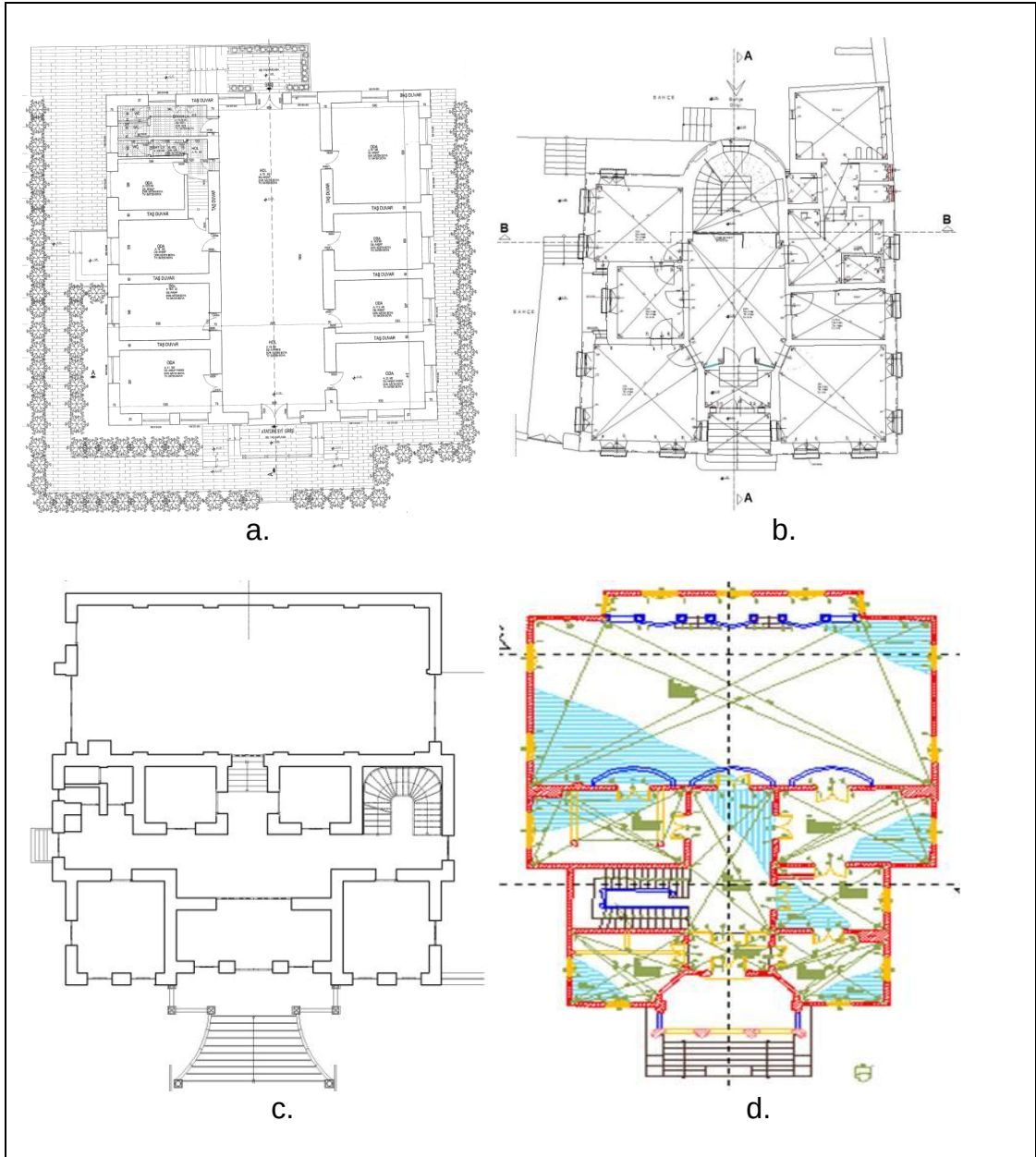
İzmir'deki Türk Ocağı'nda da benzer mekânlar bulunmaktadır. Bina yapılmadan önce Belediye reisi Aziz Bey yapıda bulunacak mekânlarla ilgili bilgiler de vermektedir. Yapıda 500 kişilik tiyatro salonunun dışında

kütüphane, idare odaları ve bilardo salonu yapılacaktır. Binaya deniz kenarında 4 m eninde 10 m boyunda etrafı ve üstü sarmaşık, gül ve hanımeli çiçekleriyle kaplı bir teras düşünülmektedir [64].

Ankara ve İzmir'deki Türk Ocağı binaları genel olarak diğer binalardan daha büyüktü. "T" şeklinde (Şekil 3.6) bir plan şeması vardı. Ankara Türk Ocağı'nın ana girişi yapının simetri eksenindedir. Hemen karşısında yapının arkasına doğru uzayan bir tiyatro salonu vardı. İzmir Türk Ocağı'nın planı da T şeklindeydi. Yapının girişi yan kısımdandı. İzmir'deki yapının ana cephesini deniz manzarası oluşturduğu için bu yapıda tiyatro salonu deniz manzarasının ters yönüne doğru bir "T" oluşturuyordu. "T" şeklindeki planın diğer kollarında ise bir aks etrafında kümelenmiş hacimler bulunuyordu. Bu yapılardan daha küçük boyutta olan yapılarda ise giriş aksının etrafında veya giriş aksına paralel bir aks bulunuyor ve hacimler de bu aks etrafında bulunuyordu. Aksın sonunda yapı ya bahçeye ya da büyük toplantı-konferans-seminer odalarına açılıyordu.

Şekil 3.6. Türk Ocağı yapıları plan kurguları
a. Ankara Türk Ocağı [132]
b. İzmir Türk Ocağı [134]

Şekil 3.7. Türk Ocağı yapıları plan kurguları

- a. Malatya Türk Ocağı
- b. Kırklareli Türk Ocağı
- c. Afyon Türk Ocağı
- d. Edirne Türk Ocağı

Türk Ocakları'nın diğer yapıları da incelendiğinde girişe paralel veya dik kesen ana bir hol (bu hol konaklarda sofaya dönüşüyor) ve bu holü çevreleyen mekânlar bulunmaktaydı (Şekil 3.7). Holün sonunda genellikle arka bahçe, konferansların toplantıların yapıldığı büyük salonlar ya da tiyatro

salonu bulunmaktaydı. Simetrik cephe vurgusu yapının içinde de kendisini göstermekteydi. Yapının simetri merkezi cephede girişler, planda ise hollerdi.

3.7.1 Derslikler, seminer odaları ve kütüphaneler

Amacı Türk milletinin yeniden diriltme, Türklük aşılama, Türk kültürünü benimsetme, cumhuriyetin inkılaplarını ve modernizasyon algısını halka özümsetme olan Türk Ocakları'nın bu amaçlarını yerine getirebilmesi için ihtiyaç duydukları mekânların başında derslikler, seminer odaları (Bkz. Resim 3.15, Bkz. Resim 3.16) ve kütüphaneler geliyordu. (Resim 3.14) Türk Ocakları kendisini bir kültür merkezi bir okul gibi görmektedir. İnkılapların benimsetilmesi, yeni lisanlar öğrenilmesi, Türk milletinin yeni lisanını öğrenmesi için dersliklere kütüphanelere ihtiyacı vardı. İstanbul'da açılan ilk Türk Ocağı'nın 1250 ciltlik bir kitaplık koleksiyonu bulunmaktaydı.²

Türk Ocakları kurulduğu 1912 yılından 1918 yılına kadar yaklaşık 500 adet konferans vermiştir. Üniversite hocalarından oluşturduğu eğitim gruplarıyla farklı alanlarda çok defa üniversite gibi çalışmıştır [24].

1926 yılındaki kongrede kütüphaneciliğe de değinilmiş ve her şubenin kütüphane konusuna dikkat etmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Kütüphanenin kitaplarının Türklüğü ilgilendiren konular olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca

---

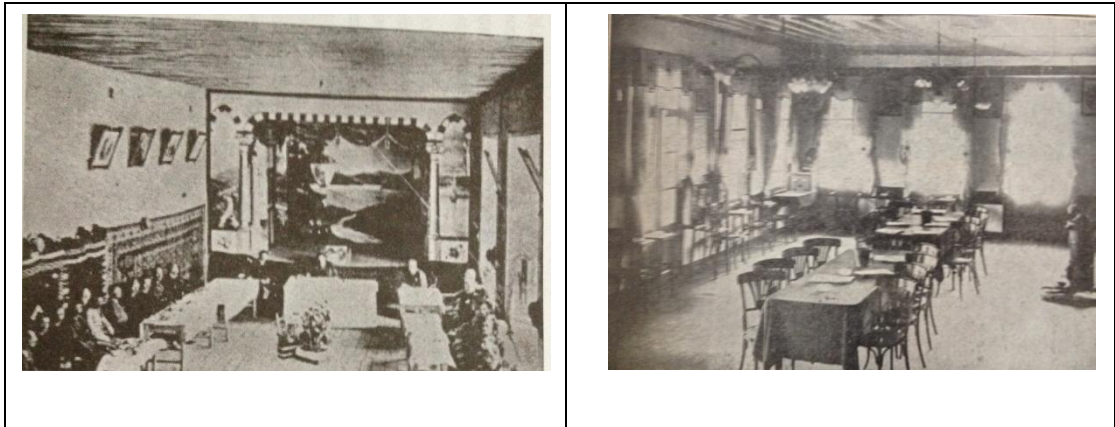
² Kütüphanecilik konusunda hassas davranan Türk Ocakları kimi zaman kendi şubelerinin bütçeleriyle, kimi zaman merkezin yardımıyla kendisine binlerce kitap tahsis etmiştir. 1926 yılı kongre raporuna göre Türk Ocağı merkezinden şubelere 5 200 kitap gönderilmiştir. Merkezde, şubelere dağıtılmak üzere 6 000 adet kitap hazırda bulundurulmaktadır. 1928 yılında Türk Ocakları'nın kitap sayısı 18 187 adettir. 1923 yılında Türkiye'deki en büyük kütüphanenin 17 915 adet kitabı olduğu varsayıldığında Türk Ocakları'nın kütüphaneciliğe verdiği önemi yadsıyamayacağımız ortaya çıkacaktır. Türk Ocakları'na başta Milli Eğitim Bakanlığı ve çeşitli bakanlıklar, kurumlar ile Genelkurmay Başkanlığı tarafından çok sayıda kitap bağışlanmıştır. Türk Ocağı kütüphaneleri uluslararası düzeyde desteklenmiş; Fransız hükümeti 1 600 adet, Yunanistan hükümeti 5 000 adet kitap bağışlamıştır. Bütün bunların sonucunda Ankara Türk Ocağı'nda 40 000 kitaplık bir kütüphane oluşturulmuştur [94].

yine her şube kıraat veya mütalaa salonları oluşturacaktır. Burada yurt içinde ve yurt dışında edinilecek bütün gazeteler, dergiler bulundurulacaktır. Böylece halkın yurdun her yerinden ve dünyadan haberdar edilmesi sağlanacaktır [93].

Resim 3.14. Balıkesir Türk Ocağı

a. Derslik
b. Kütüphane

Resim 3.15. Van Türk Ocağı [54]

Resim 3.16. İnebolu Türk Ocağı [54]

Türk Ocakları kendi küçük yapılarında bile kütüphane hacmine özel bir mekân oluşturmaya çalışmıştır. Elmalı Türk Ocağı iki kısma ayırdığı binasında bir okuma salonu bir de mütalaa-kütüphane salonu oluşturmuştur. Ordu'daki Türk Ocağı binasının alt katını kütüphane olarak kullanmıştır. Yeri geldiğinde bu kütüphaneler için heyetler, memurlar görevlendirilmiştir [94].

3.7.2 Sergi alanları

Türk Ocakları, sanat alanında da Türkçülüğü benimsediğinden yapı her şubesini bir sergi, bir müzeye dönüştürmeyi amaçlamıştır. Her türlü sanat eseri sergilenmeye çalışılmıştır. Türk Ocakları başkanı Hamdullah Suphi bunun ilk örneklerini ilk Türk Ocağı şubesi olan İstanbul Türk Ocağı'nda göstermeye çalışmıştır. Abdülhak Şinasi'de Hamdullah Suphi'nin bu tefrişat ve sergicilikteki inceliğine değinmiştir.

Milli eserler ve oluşturulan sergiler, koleksiyonlar, Türk gençliğinin eğitimi için çok önemlidir. Bu eserler Türk gençliğinin milli şuur edinmesine katkıda bulunacaktır. İstanbul Türk Ocağı'nın bulunduğu konakta, üç bin camdan oluşan bir koleksiyon vardı. Cilt, yazı, tezhib, renkli cam, sedef, çini mozaik, tahta oymalar, mermer işleri, kıyafetler, ünlü şahıslar, Türkistan'dan Cezayir'e kadar Türk hanedanları tarafından yapılmış eserler koleksiyonun en önemli parçalarıydı. Osmanlı ülkesinden manzaralar, tarihi şehirler, mezar taşları, kümbetler, türbeler, çeşmeler, hanlar, mabetler, saraylardan oluşan görseller de bu koleksiyonun önemli bir kısmını oluşturuyordu. Klasik devirlere ait olan çiniler, Selçuklu, Arap ve Acemlere ait olan parçalar, çini cami kandilleri, Rakka camları, Türk ressamların resimleri, Türk, Arap ve Bizans devirlerine ait olan paralar da bu koleksiyonun diğer parçalarıydı [59].

Başta Hamdullah Suphi'nin katkılarıyla ocak adeta bir müze haline gelmiştir. Her odada görülen süs eşyaları, tablolar, sehpa, avizeler, masaüstündeki eşyalar, koleksiyonlar ocağa sergi havası katmıştır (Bkz. Resim 3.17). Tabloların büyüklük ve küçüklükleri, asılma şekilleri, tablolar arasındaki orantılı aralıklar bir hayli dikkat çekicidir. Masaların ve sehpaların üzerinde de sıkça süs eşyaları izlenir. Hatta görsellerde hiç bir masanın ve sehpanın üstü boş bırakılmamıştır. Bu yaklaşımlar da ocağın mekâna, atmosfere, sanata ve mimariye verdiği önemi göstermiştir.

Bu tarz koleksiyonlar Cağaloğlu'ndaki konakta da bulunmaktaydı. Konağın odaları, sofaları, salonları Hamdullah Suphi'nin sayesinde başta tablolar

olmak üzere bir çok sanat eseriyle buluşmuştur. Hamdullah Suphi ocağa yok pahasına aldığı bir çok süs eşyasıyla adeta kıymetli bir koleksiyon kazandırmıştır. Fakat işgal sırasında bu eserler de payına düşen tahribatı almıştır.

Abdülhak Şinasi'ye göre Cağaloğlu'ndaki konakta son zamanlarda milli tezyini sanat eşyası diye niteledikleri eserler artmıştı. Tavanlarda billur avizelerin kaseleri, camlı dolaplarda eski zaman kadehleri, tabakları, Türk çini motifleri ve bir çok eski eser ocağa tarih havası katmıştır. Sehpalar üzerinde ocak büyüklerinin resimleri, duvardaki yaldızlı çerçeveler bulunmaktadır [58].

İdare heyetinin raporuna göre 1918 kongresine kadar İstanbul Türk Ocağı üç defa sergi düzenlemişti. Dördüncüsüne de hazırlık yapılıyordu. Bu eserlerin en önemli özelliği Türk'e ait, milli olmasıydı. Ancak Türk sanatçılarının hazırlayamayacağı eserler yabancılara yaptırılıyordu. Bu eserler de gençlerin eğitimi için çok önemliydi. Hatta bu eserler çocuklar için okullarda bile tanıtılıyordu [59].

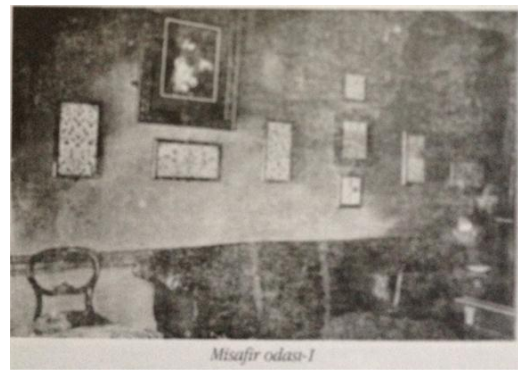
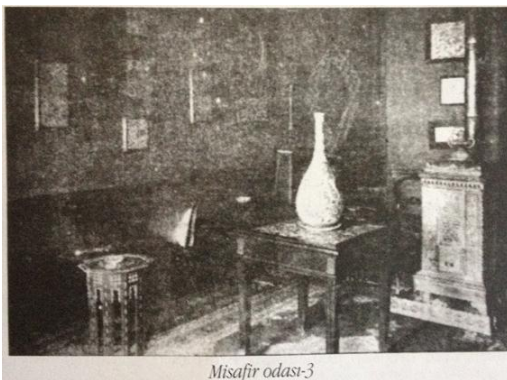
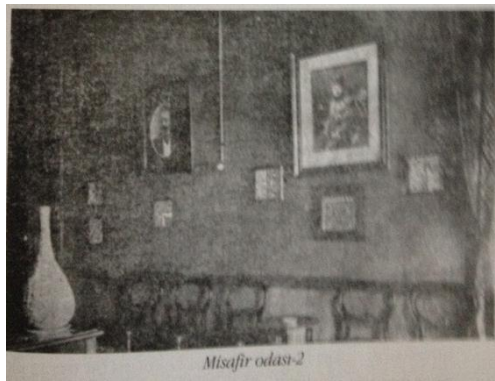
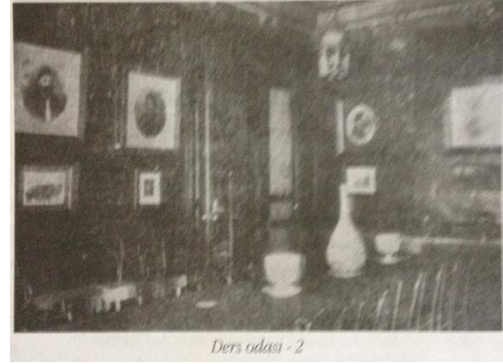
İstanbul Türk Ocağı'nın yanı sıra Ankara ve İzmir'deki Türk Ocakları'nda da sık sergiler düzenlenmektedir. Türk halkına, zihninde Türk tasavvuru oluşturması açısından Türk tezyinatının sergilenmesi önemlidir. Kesin tespit edemememize rağmen diğer şubelerde de sergileme alanlarının bulunması muhakkaktır. ³

---

³Ankara Türk Ocağı'nda fotoğraf koleksiyonları, diyapozitif koleksiyonları ve sergiler hazırlamıştır. Ankara Türk Ocağı'nda 1924 yılında 200 resimlik bir sergi açılmıştır. Ankara Türk Ocağı'nda 15 Nisan 1929 yılında resim sergisi, 20 Nisan 1930'da yerli malı sergisi, Nisan-Haziran 1930 tarihleri arasında "Milli Sanayi Numune Sergisi", "Genç Ressamlar ve Heykeltraşlar Segisi", Haziran 1930'da müstakil ressamlar sergisi düzenlemiştir [60].

İzmir'deki yeni Türk Ocağı binasında da resim sergileri artmıştır. Ressam Nüzhet, Kadri, Turgut, Celal Beylerin resim sergisi İzmir Türk Ocağı'nda sunulmuştur [95].

Resim 3.17. İstanbul Türk Ocağı salonları [59]

3.7.3 Hitap balkonu

Hitap balkonu da neredeyse mimari kurgunun olmazsa olmazlarındandı. Yapılarda genellikle simetri merkezlerinde, girişin üstünde bulunmaktaydı. Girişin farklılaşmasını da sağlamaktaydı. Kimi yapılarda mermer malzemesiyle yapıya anıtsallık da katmaktaydı. Yapının simetri merkezinde bulunan balkonlar simetri eksenini ve anıtsallığı vurgulamakla birlikte hatibin hitap balkonundaki hitabetini herkese duyurabilmesi, hatibin herkesi gözlemleyebilmesi, izleyenlerin hatibi merkezlerine alabilmesini de sağlıyordu. Türk Ocakları'nın Türk milletini milli uyanışa götürmek için yaptığı propagandalarda, hitabetlerde hitap balkonunun önemli bir yeri vardı.

Türk Ocağı için özel olarak inşa edilen yapıların simetri merkezlerindeki balkonları hitap amaçlı değerlendirmek doğru olabilir. Fakat Türk Ocakları'nın kullandığı mevcut yapılardaki bu balkonların hitap balkonu olarak tasarlanmadığı olasılığı yüksektir. Mevcut yapılar incelendiğinde konakların genel tipolojisi ve bulundukları dönemin genel özellikleri simetrik kurguda giriş üzerinde bir balkon tertibini doğurmuştur. Bu balkonlar Türk Ocakları kurgusunda hitap balkonu olarak tanımlanabilir.

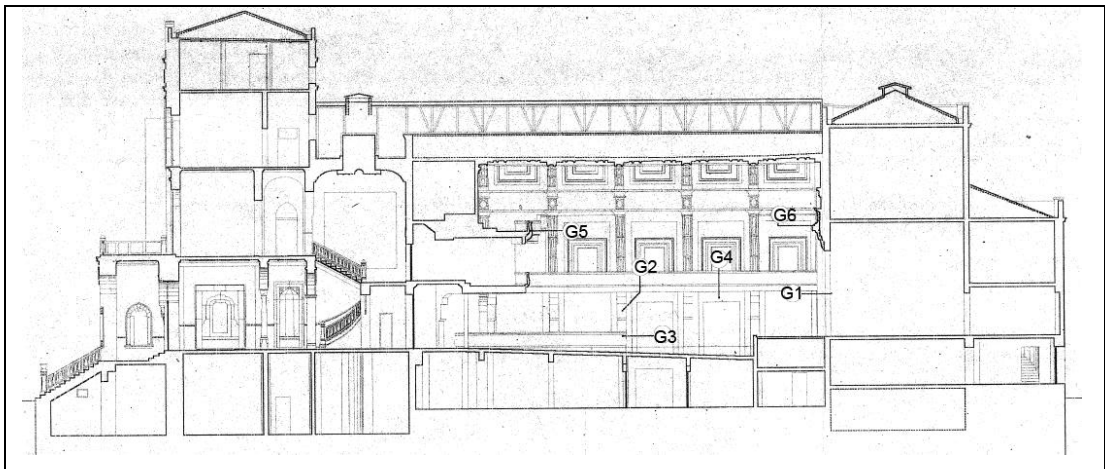
3.7.4 Tiyatro - sinema salonları

Türk Ocakları'nın önem verdiği mekânlardan biri de tiyatro veya sinema salonlarıydı. Türk Ocakları yeni kültür merkezleriydi. Halk bu yapılar etrafında sosyal yaşamlarını gerçekleştirmeye başlamıştı. Osmanlı zamanında dini yapılar etrafında yaşamını sürdüren halk artık kamusal yapılar etrafında yaşamlarını sürdürüyordu. Tiyatro gösterileri, sinema gösterileri, konserler, müzik eğitimleri, konferans gibi bir çok sosyal aktiviteyi sergileyen Türk Ocakları'nda tiyatro salonları özel bir yer tutuyordu. Adana, Antalya, Aydın, Burhaniye, Edremit, Bursa, Ödemiş, Tire, Kula, Mersin, Fethiye, Biga, Elazığ Türk Ocakları'nın özel sinema binaları veya sinema arsaları bulunmaktaydı. Başta Ankara, İzmir, Balıkesir Türk Ocağı'nın olmak üzere muhtemel olarak bir çok şubenin tiyatro salonu bulunmaktadır. Ankara'daki merkez bina

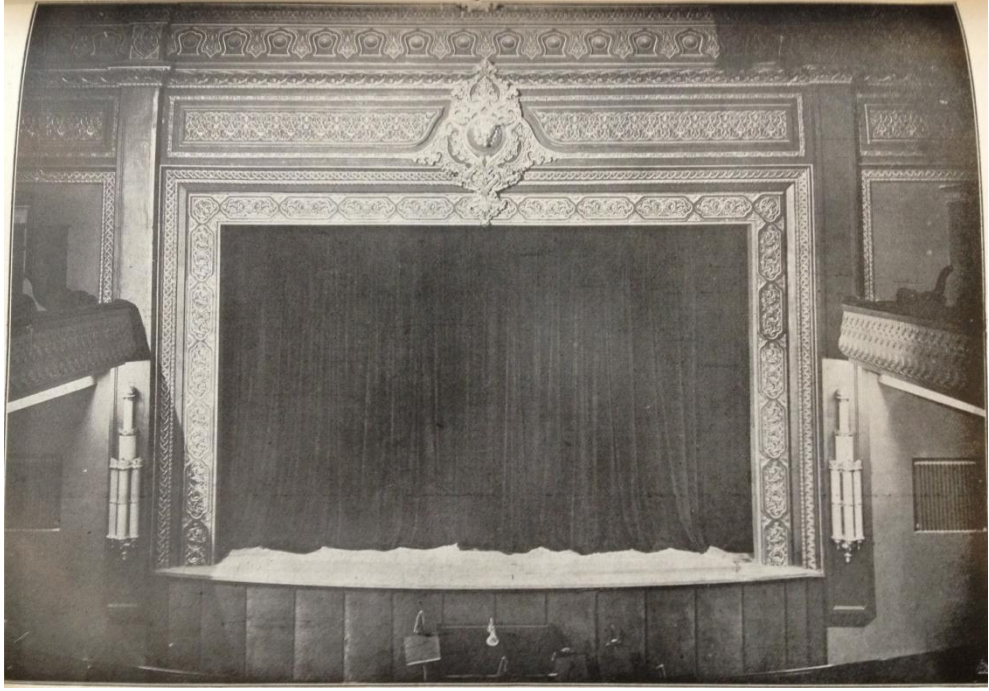
yapılmadan önce Ankara Türk Ocağı'nın kullandığı binada 400 kişilik bir konferans salonu hazırlanmıştır. Balıkesir'deki Türk Ocağı'nın 500 kişilik bir tiyatro salonu vardır. İzmir Türk Ocağı'nın da yaklaşık 500 kişilik bir tiyatro salonu vardır. Sinema salonlarının tiyatro salonu olarak da kullanılabildiği yüksek olasılıktır. Şubelerinde tiyatro sinema salonu bulunduran bu yapılar aslında bulundukları şehirlerin de önemli salonlarıdır.

Bir diğer görüş ise Ankara Türk Ocağı Merkez Heyeti'nin tiyatro salonu (Şekil 3.8) diğerlerinden daha farklı olduğudur. Kaliteli bir akustik ve sahne tesisatı olan Ankara Türk Ocağı'ndaki tiyatro salonu zemin kata yerleştirilmiştir (Bkz. Resim 3.19). Salonun iki yanında localar yer almaktadır. Sahne portalında ise zengin silmeler kendisini göstermektedir. Silmelerin ortasında Türk Ocağı'nın amblemi kurt başı bulunmaktadır. Bütün silmeler, balkon ve localardaki korkuluklar kırmızı üzerine ay yıldızlı motiflerle bezenmiştir. Salondaki ahşap koltuklar gül ağacındandır.

Tiyatronun balkon katının ortasını onur locası şereflendirmiştir [84]. Bu loca aynı zamanda Atatürk özel locasıdır. Koyunoğlu bir gece çıra ışığında tiyatro salonunun projelerini çizmiştir. O esnada Atatürk gelir. Localar da dahil her yerin Türk motifleriyle tasarlanmasını ister. O sırada Atatürk çizilen motifleri görür ve beğenir [52].

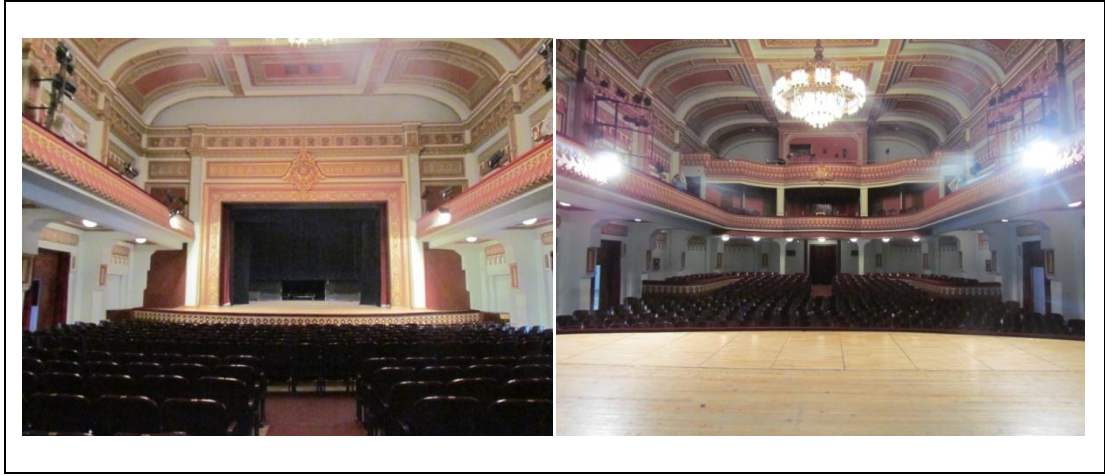

Şekil 3.8. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası kesiti [132]

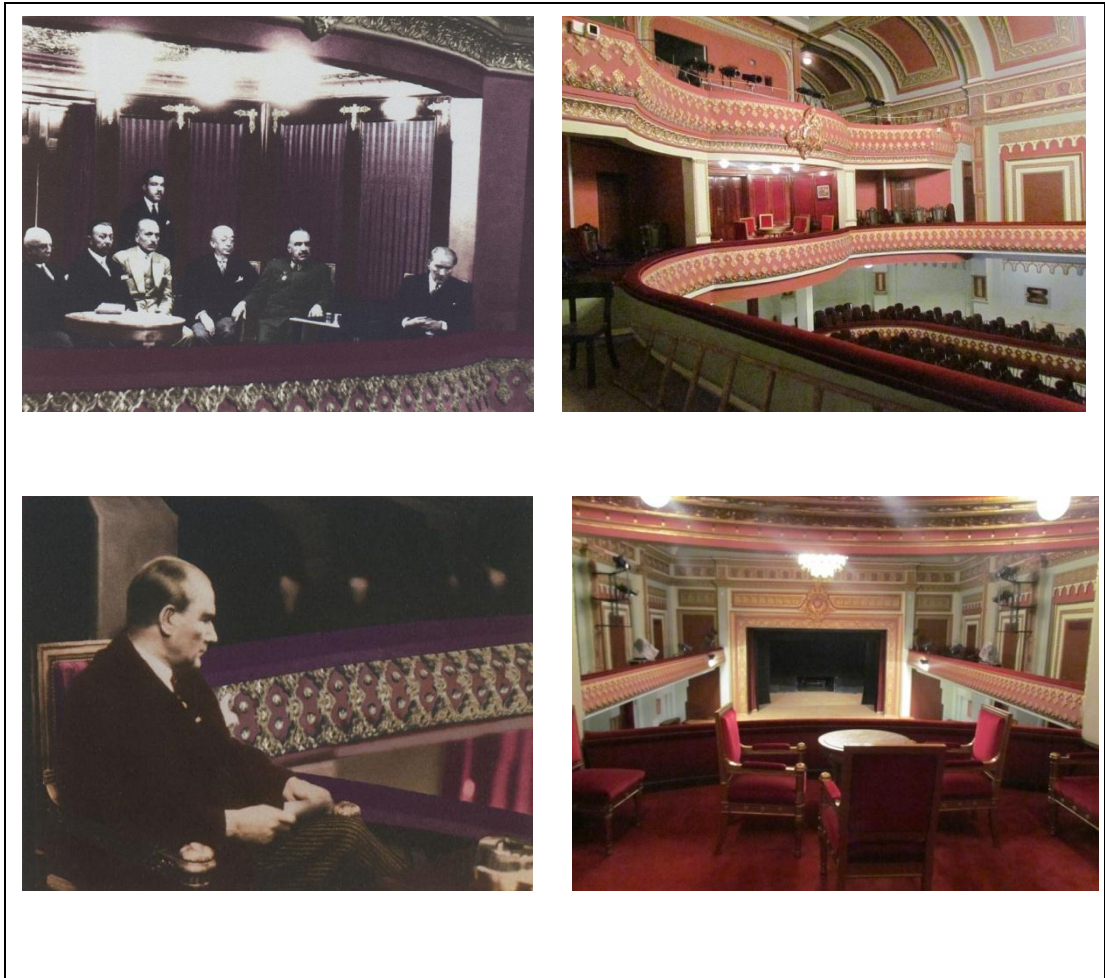

Resim 3.18. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası tiyatro salonu [98]

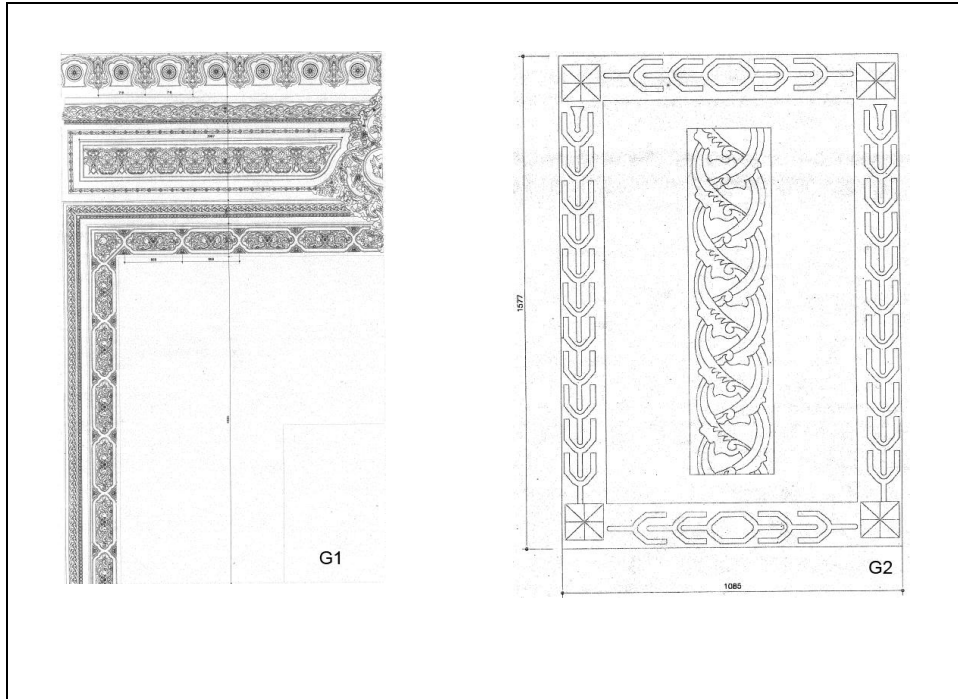
Resim 3.19. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu

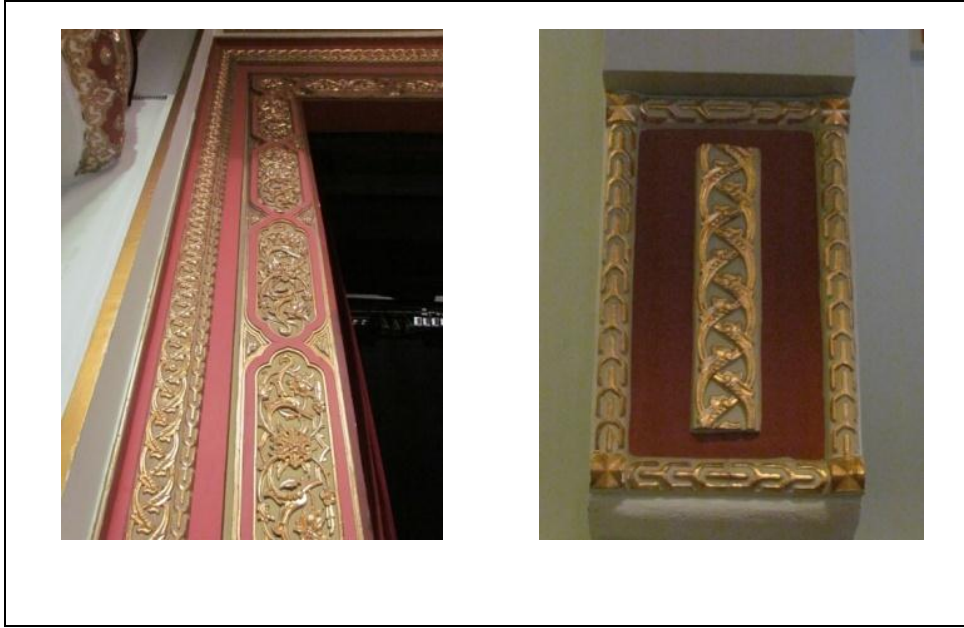
Resim 3.20. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası şeref locası

Tiyatro salonunun sahnesi için çelik bir perde yaptırılmıştır. Yangın çıktığı zaman bir düğmeye basılmasıyla birlikte çelik perde aşağı inerek sular

boşalacaktır. Fakat Koyunoğlu çelik perdenin çalındığını anılarında üzülererek söylüyor. Koyunoğlu aynı zamanda sahne tesisatının mükemmelliğinden bahsediyor. Sahnenin iki tarafında projeksiyon bulunmaktadır. Oyuna göre efektlerin buraya yansıtılacak ve bu efektlerle çıkacak sesin de duyulacaktır. Fakat bu projeksiyonların da orada artık bulunmadığını üzülererek söyleyecektir [81]. Sahne asansör gibi adeta iki kat inip çıkacaktır. Sahneye konulan perdenin yüksekliği 6 m'dir. Koyunoğlu bu durumu övüyor ve sahneye uzaktan bakıldığında sahnenin doğal bir tabiat gibi görüneceğini söylüyordu. Sahnedeki gösteri bittiğinde perde kapanacak, düğmeye basıldığında sahne üste çıkacak ve alttaki sahne kullanıma hazır olacaktı. Salonun akustiği de çok iyiydi. İnşaat esnasında Koyunoğlu tanıdığı çalgıcıları çağırıyordu. Onların çıkarttığı seslere göre testler yapıyordu. En ufak bir ses için bile günlerce uğraşıyordu [84].

Şekil 3.9. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detayları [132]

Resim 3.21. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detaylar

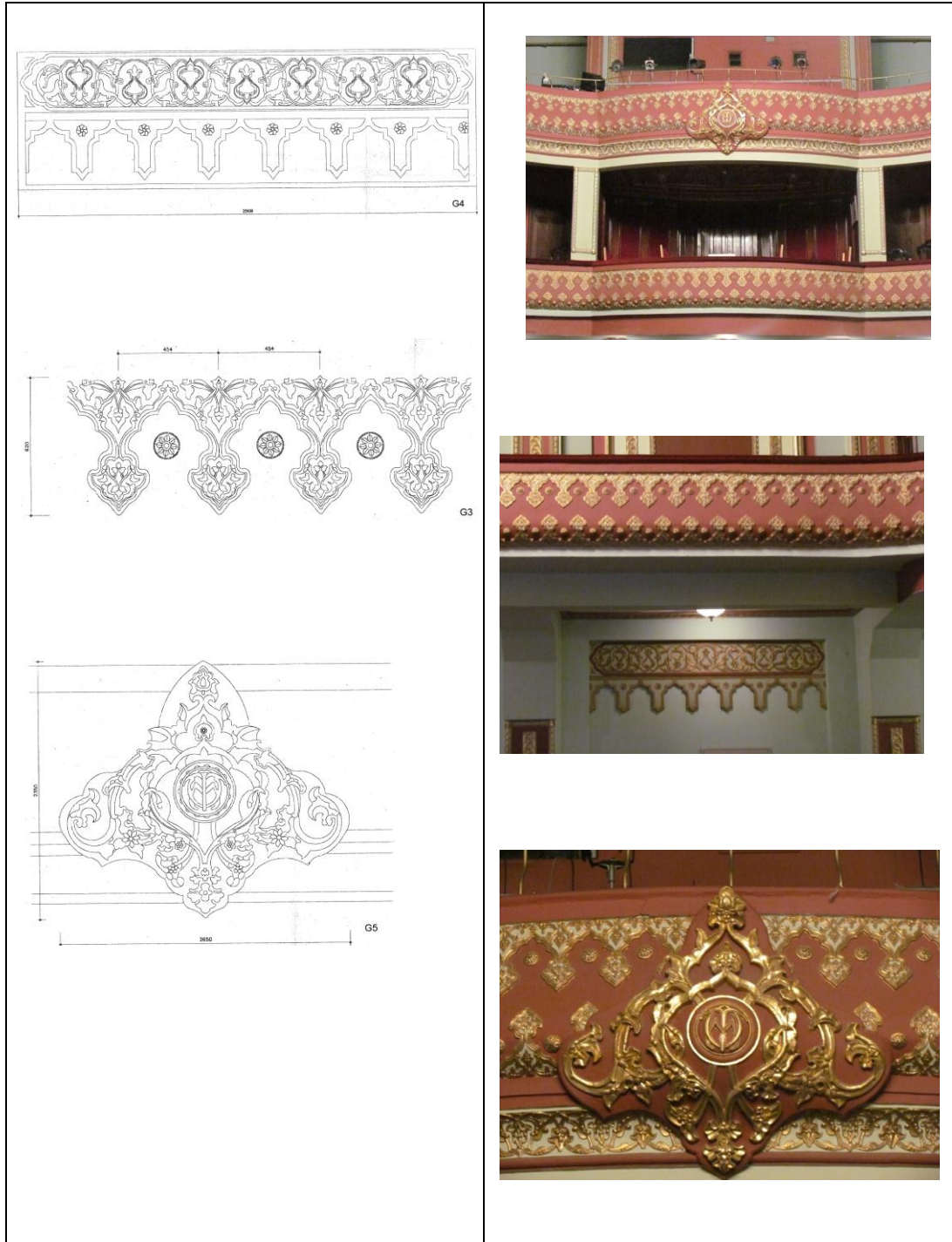
Zaten tiyatro salonu binaya gelip aktivitelerde bulunanların oldukça dikkatini çekiyordu. Sanatçılar harika beyanlarda bulunuyorlardı. Paris'ten gelen sanatçı Bell bu tarz bir salonda her zaman gösteri yapabileceğinin söylüyordu. Yine bu salonda gösteri yapan Alman virtüöz Kulennkampff gördüğü salonun karşısında şaşırıyordu. Böyle bir salon merkezinin Ankara'da olmasına bizzat şaşırıyordu [84].

Türk Ocağı'nın bu güzel salonunda bir çok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Nuh'un gemisi, Sevdalılar, Napolyon'un Emiri, İki Ahbap Çavuşları, Kan Gemisi, Venüs' ten Güzel Cehennemler Hakimi filmleri Türk Ocağı'nın tiyatro salonunda gösterilmiştir. Bu salonda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Münir Nurettin Selçuk, Alman Wolfgang Rase ve Arthur Snabel de konserler vermiştir [60].

Türk Yurdu dergisinde bulunan ve 22 Mart tarihli Mehmet Asım'ın yazısı Türk Ocağı binasındaki tiyatro salonunun önemine de dikkat çekilmiştir. Salonun teknik yönden çok iyi hazırlandığı, salon ve sahne kısmında seslerin akışları bakımından dünyada ikinci sırada olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca herhangi bir yangın esnasında hemen yangını söndürebilecek tertibat da yapılmıştır.

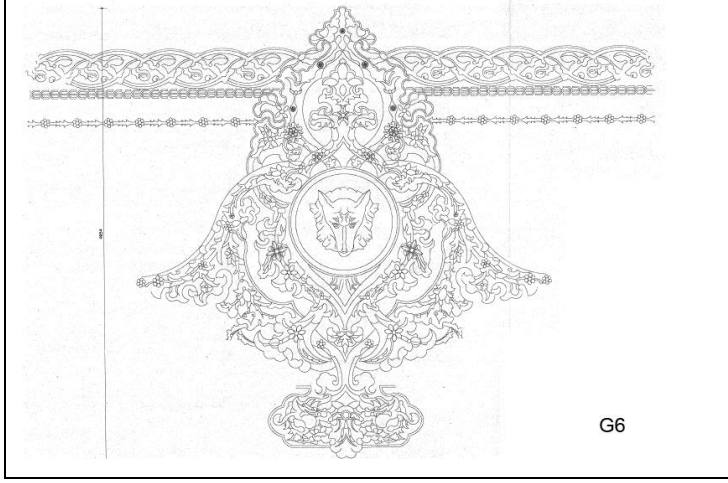
Salondaki hava değişimi de cereyana izin vermeden sağlanmıştır. Geniş hava kanalları ve vantilatörlerle hava değişimi sağlanmaya çalışılmıştır [62].

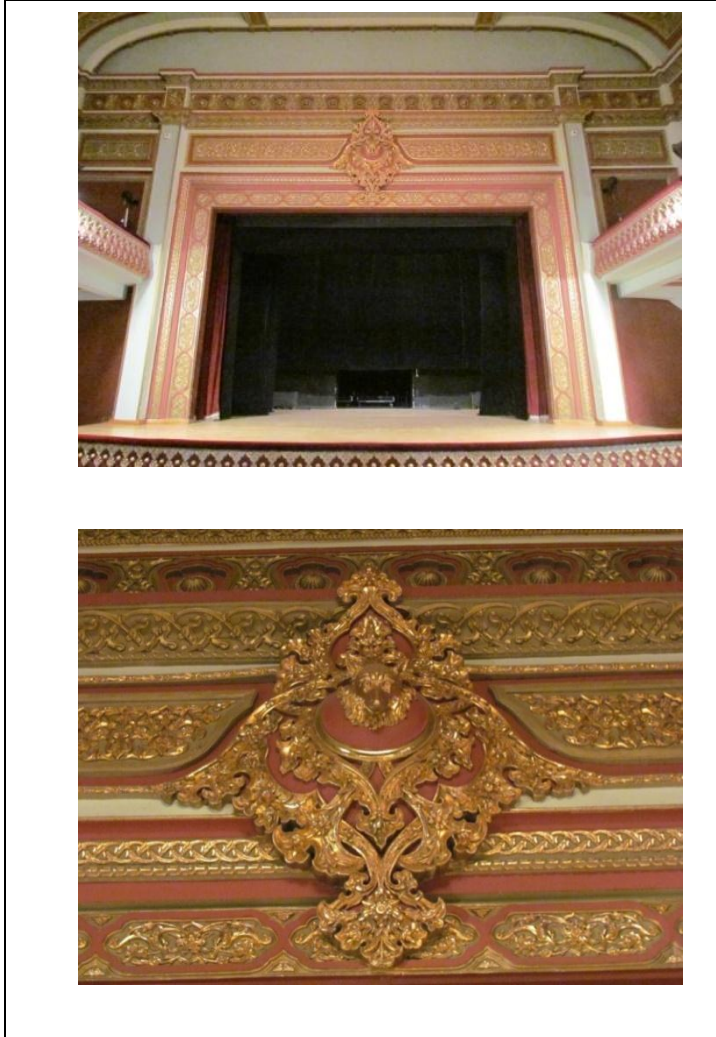
şekil 3.10. Tiyatro salonu detayları [132] Resim 3.22. Tiyatro salonu detayı

Türk Ocağı binasının tiyatro salonun sahne portalındaki bozkurt sembolü Atatürk'ün emriyle yaptırılmıştır. (Bkz. Şekil 3.11) Bozkurt kökü Orta Asya'ya dayanan milli bir sembolüdür. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde de bozkurt sembolüne sık sık rastlanmaktadır. Bozkurtun savaşı, sadık ve bağımsızlığına düşkün karakteri Türk milletinin yapısına benzetilmektedir. Aynı zamanda efsaneye göre Türkler Ergenekon adını verdikleri yerde sıkışıp kalmalarından sonra kendilerine bir bozkurt yardım etmiş, bozkurtun yardımıyla sıkışıp kaldıkları yerden çıkmışlardır. Ayrıca Ergenekon'dan çıkışı simgelen bir resim o dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'nın duvarına asılmıştır. (Ergenekon'dan çıkışı temsil eden resim günümüzde de Türk Ocağı binasının duvarında asılıdır.) Hükümetin çıkardığı ilk pullar yine Mustafa Kemal'in emriyle bozkurt resimlidir. Atatürk döneminde basılan paralar bozkurt sembolüdür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti arması için açılan yarışmada bozkurtlu arma birinci seçilmiştir. Fakat yarışmaya katılan armaların hiç biri yeteri kadar beğenilmediği için yarışma iptal edilmiştir. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü kuruluşu sırasında Köprülüzade Fuat Bey Atatürk' e nasıl bir amblem yapılması gerektiğini sorar. Atatürk'ün verdiği cevap ilginçtir. Atatürk amblemde arkasında Tanrı Dağları bulunan meşaleli bir bozkurt yapılmasını söyler. Meşale ilmi simgeler. Bozkurt ise Türk milletinin kurduğu yeni devletinin ifadesidir. Yine Mahmut Esat'a Bozkurt soyadı Atatürk tarafından verilmiştir. İlk milli petrol şirketi Petrol Ofisi'nin sembolü bozkurt başıdır. H.C. Armstrong'un Atatürk'ü anlattığı kitabın adı Bozkurt'tur. Bütün bunların yanı sıra Türk Ocağı'nın sembolü de bir bozkurt başıdır (Bkz. Resim 3.23) [85].

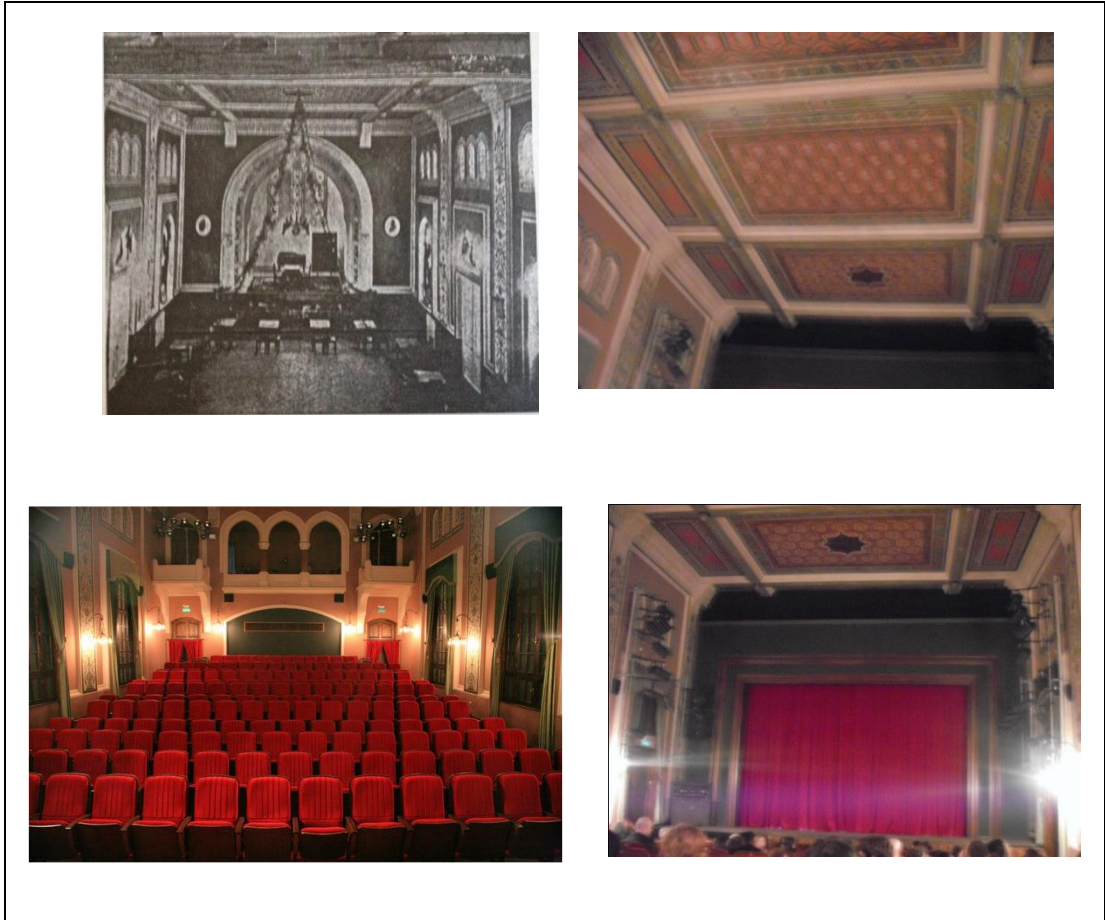
Şekil 3.11. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detayları [132]

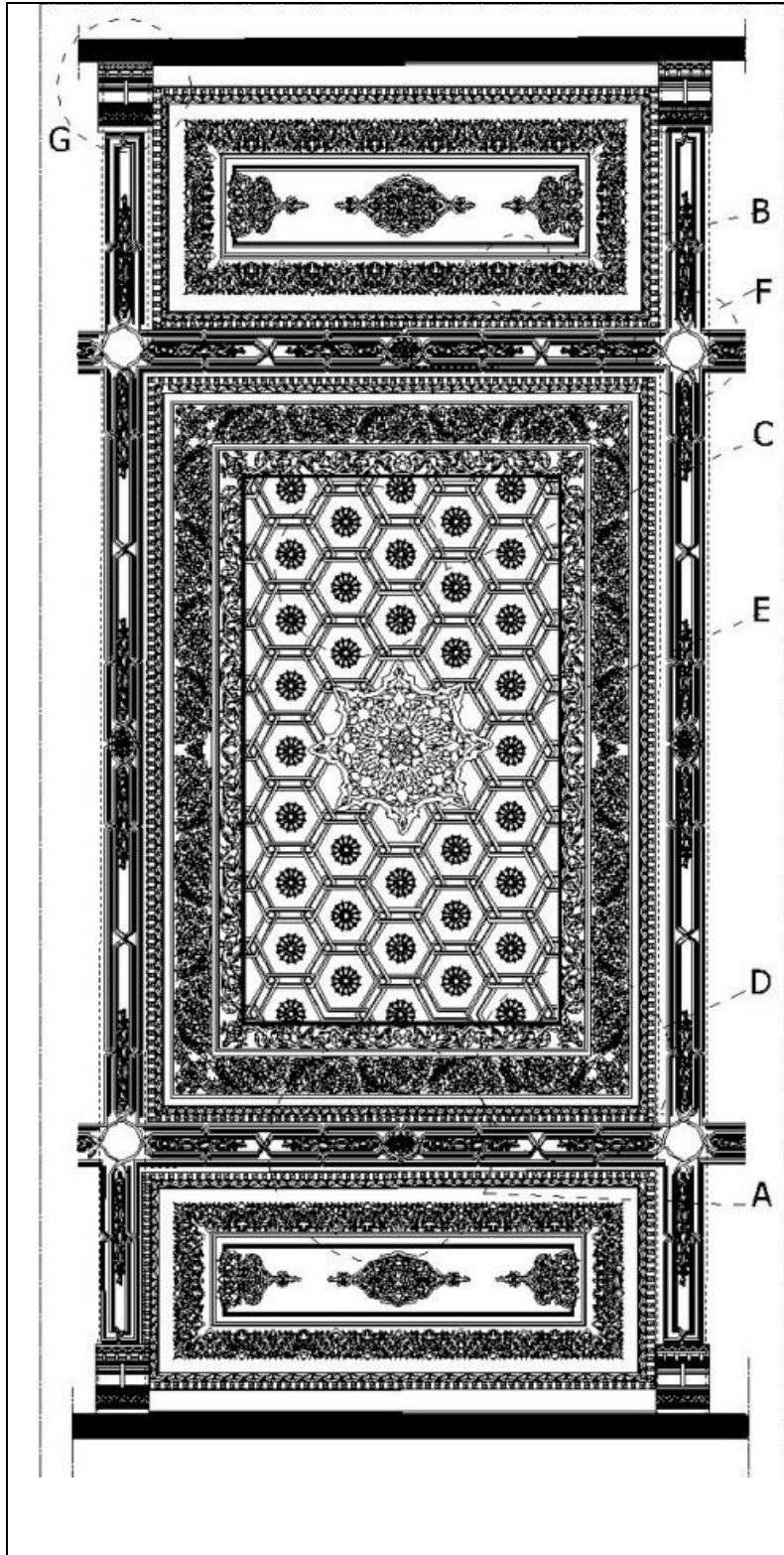
Resim 3.23. Ocağı Merkez Heyeti binası tiyatro salonu detayları

İzmir'de bulunan Türk Ocağı binasının tiyatro salonu da önemlidir. (Resim 3.24) Tiyatro salonunun duvarlarında ve tavanlarındaki süslemeler dikkat çekicidir. (Bkz. Şekil 3.12) Süslemelerde bitki motifleri ağırlıktadır. Üst sıradaki üç açıklı renkli camlı pencereler de ilgi çeken bir başka noktadır [55]. Sahne kısmı yükseltilerek sofito oluşturulmuştur. Sahne cepheinde bir çıkma ve yükseltimle kule havasına bürünmüştür. Bu kule şeklindeki çıkmanın üstü geniş saçaklı bir çatıyla kapatılmıştır. Çatı ahşaplarla desteklenmiş kiremitle kaplanmıştır.

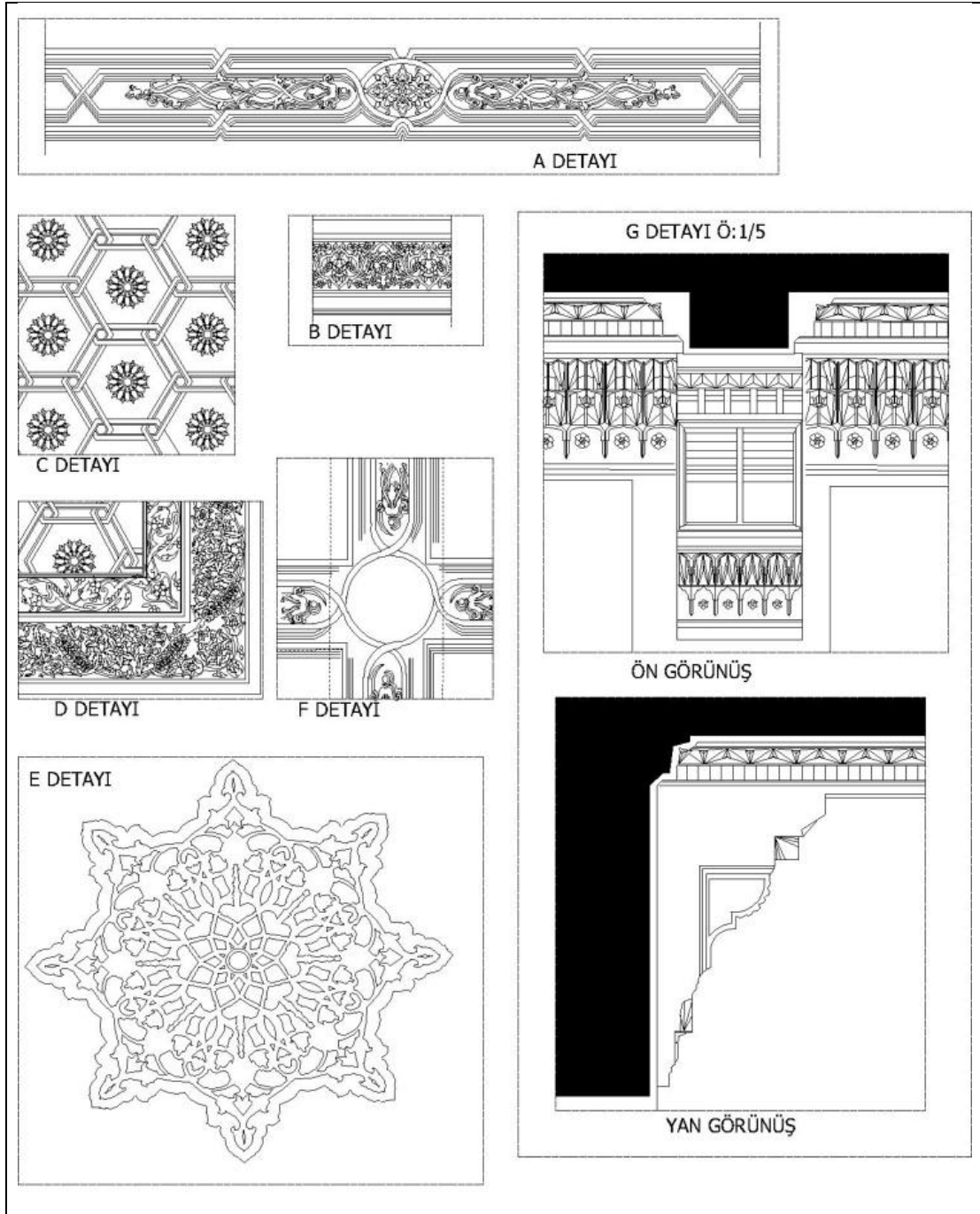
İzmir'de bulunan Türk Ocağı binasında da çok sayıda faaliyet yapılıyordu. Hafız Burhan ve Nezihe Hanım gibi önemli isimler İzmir Türk Ocağı'nda konserler veriyordu. Yine İzmir Türk Ocağı'nda Muhlis Selahattin Bey'in Süreyya Paşa opereti sunulmuştur [95].

Resim 3.24. İzmir Türk Ocağı binası tiyatro salonu [65, 133]

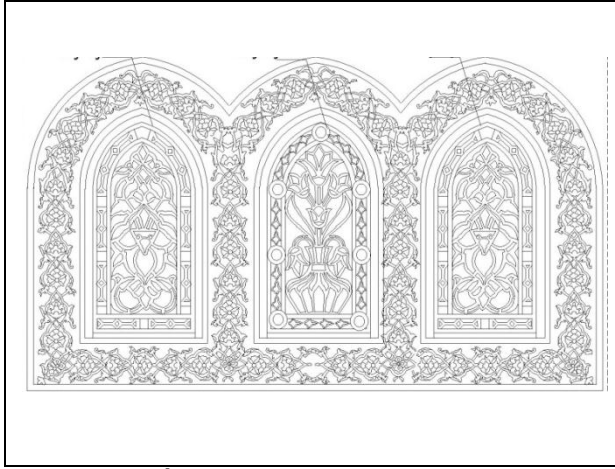

Şekil 3.12. İzmir Türk Ocağı binası tiyatro salonu tavan detayları [134]

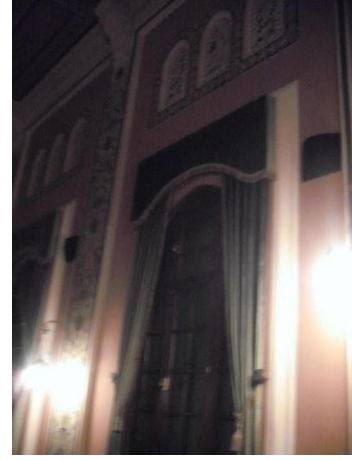

Şekil 3.12. (Devam) İzmir Türk Ocağı binası tiyatro salonu detayları [134]

Şekil 3.13. İzmir Türk Ocağı binası
tiyatro salonu detayları [134]

Resim 3.25. İzmir Türk Ocağı
tiyatro salonu

Türk Ocağı'nın 1926 yılındaki kongresindeki mesai programında da tiyatroya da değinilmiştir. Yeni cumhuriyetin önemli eksiklerinden biri de tiyatrodur. Türk gençleri artık kendilerini tiyatro alanında geliştirmelidirler. Hatta yabancı eserler tercüme edilmeli ve bu oyunların temsilleri sunulmalıdır. Bunun için de Türk Ocakları ve tiyatro salonları bu gelişime açıktır [93].

Türk milletinin ilerlemesi gereken bir konu da Türk musikisidir. Türk milletinin milli müziği artık garp müziğidir. Türk milleti garp çalgılarıyla kendisine milli marşlar bestelemelidir. Yapılacak müzik eğitimleri ve düzenlenecek konserler ile Türk milleti musiki konusunda da eksiklerini giderecektir. Bunun en güzel yeri de yine Türk Ocakları'dır (Bkz. Resim 3.26) [93].

Resim 3.26. Balıkesir Türk Ocağı tiyatro salonu [148]

3.8. Milliyet Mabetleri

Sosyal, kültürel, sanat, spor, eğitim alanında bir çok faaliyetin yapıldığı Türk Ocakları yapıları birer "mabet" olarak da görülüyordu. Türk Ocaklılar ve devlet büyükleri, milli hars ve garp medeniyetinin bütünleşmesi olarak tanımlanan bu yapıları "milli mabet" olarak nitelendirmişti. Bu kapsamda Türk Ocağı Merkez Heyeti binası için değinilen önemli konulardan biri de yapılara atfedilen "milli mabet" metaforuydu (Resim 3.27) [96, 172].

Türk Yurdu dergisinin Mart-Nisan 1930 yılında çıkan 27-28. sayılarında "Türk Ocakları Merkez Binası" adlı yazıda yeni bina "milli, içtimai ve ilmi gayeler uğrunda çalışan Ocaklıların bir mefkure mabedi" olarak tanımlanmıştır [97].

Yapı, Türk milletinin yeninden uyanışına, küllerinden doğuşuna ve artık Türk milletinin kendi fen adamını, kendi sanatçısını yetiştirdiğine bir örnektir. Aynı zamanda mimarının da milli bir heyecanla çalışmasının bir ürünüdür. Yapı İsmail Sefa'nın Türk Yurdu'ndaki yorumuna göre "Türk'ün Kabesi"dir. Binanın bulunduğu yer milli bir Arafat'tır. Türk'ün yüksek karakterini gösteren bu bina madde ile maneviyatın birbiriyle harmanlandığı milli bir eserdir [63].

Resim 3.27. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası [61]

Türk Yurdu dergisinde düşüncelerini aktaran Mehmet Asım'a göre bu mabet yüksek bir idealizmin ürünüdür. Öyle ki bina, uzaktan başı yukarı kalkmış gökleri delen, kanatları Ankara ufuklarına açılan büyük bir esatir kuşu gibidir. Bu mabet, Türkçülük idealinin yanı sıra Türk sanatının ve işçiliğinin bir göstergesidir. Mabet öyle büyüleyicidir ki yapının içine girmeye bile gerek yoktur. Yapıya dışarıdan bakmak bile yeterlidir [62].

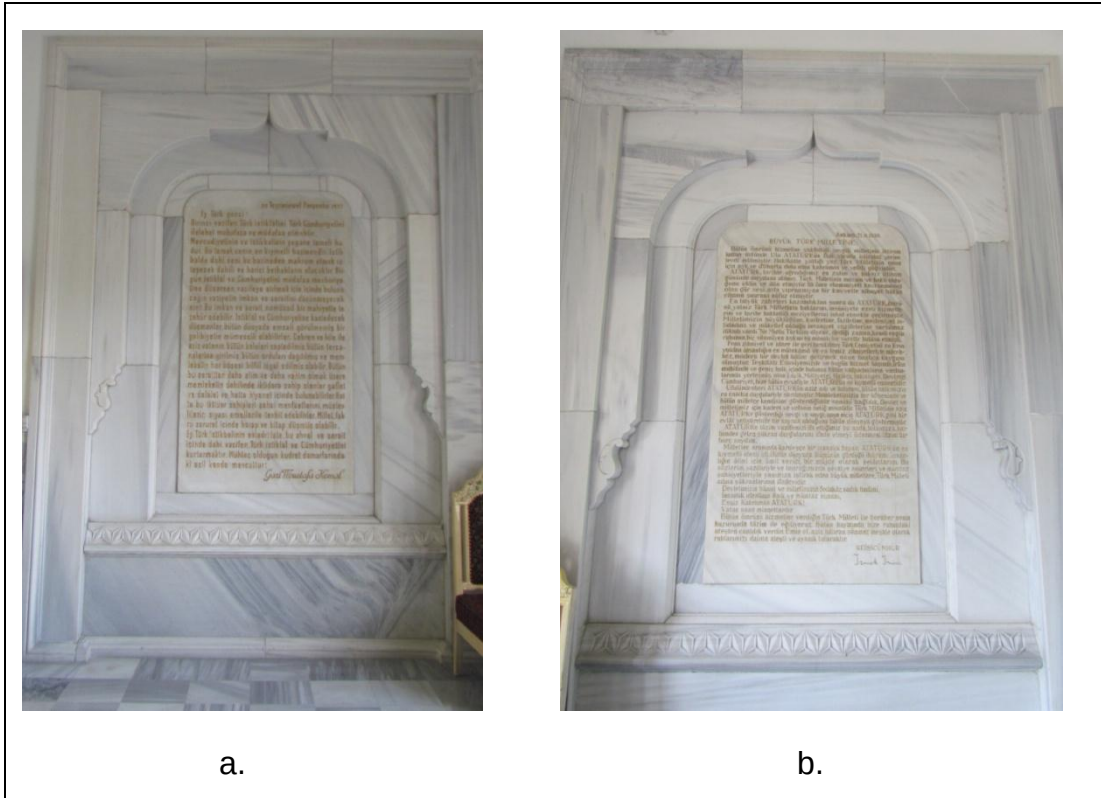
Bir "Milli Mefkure Mabedi" olan Türk Ocağı'nın bulunduğu Namazgah Tepe Arafat, Türk Ocağı Merkez Heyeti binası ise "Türk'ün Kabesi" idi. Mabet hissi öyle kuvvetliydi ki Türk Ocağı Marşı'nda bile "mabet" vurgusu yapılıyordu:

Türküz ederiz daim iftihar.
Hilkatle başlar tarihimiz var.
Kalplerde Türklük aşk ile çarpar.
Yok bize başka yar.

Önde sancak, elde süngü, kalpte Tanrı
Biz dünyaya hâkim olmak isteriz.
Mabedimiz Türk Ocağı
Kâbemiz de yüce parlak Turan'dır hep ancak.

Türkçülük ve Turancılık ideolojilerinin de vurgulandığı Türk Ocakları Marşı'nda bu ideolojinin mabedi de Türk Ocağı olarak belirtilmiştir. Yapıdaki anıtsal hava ve mabet olgusu yapının cephe kompozisyonu, kullanılan malzemesi ve yapının proporsiyonuyla sağlanmasıyla beraber yapının içinde de mabet atmosferi devam ettirilmiştir. Mabet algısı yapıya girildiğinde sağ ve sol taraflara konulan mermer levhalar (Bkz. Resim 3.28) üzerine yazılan yazılarla da sağlanmıştır. Sol tarafta İnönü'nün yazısı, sağ tarafta ise Atatürk'ün gençliğe hitabesi yer alır. Yapının iç hacmi için düşünülen bu fikir binayı bir uygarlık mabedi olarak gören Hamdullah Suphi'ye aittir. Dini bir mabede girildiğinde kullanıcıları nasıl hadisler karşılıyorsa bu Türklük mabedinde de insanları Türklüğe ait özlü sözler karşılamalıdır. Bu uygarlık mabedinde daha alfabe devrimi olmadan Latin harfleri ile mermer panolara Gençliğe Hitabe yazılmıştır. Bu yapı adeta ibadet mekânı şemasını almıştı [96].

Resim 3.28. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasında mermer hitabetler

a. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

b. İsmet İnönü'nün Nutku

Koyunoğlu, 17 Ağustos 1978 yılında Milliyet Gazetesi yazarı Burhan Felek'e yazdığı mektubunda bu konuyla ilgili anısını anlatıyor. Binanın yapımı esnasında gelen bir heyet bu büyük mermer levhalar üzerine ne yapılması gerektiğinin konuşurken şair Mehmet Emin buraya milli yazılar, şiirler, sözler yazılarak insanların uyarılması gerektiğini önerir. Tanrıöver bu düşüncüyü uygun bulur. Bu yapı Türk ideallerini sağlamlaştırmak için yapılan bir uygarlık, ilim, kültür merkezidir. Dini yapılarda uyarıcı olarak nasıl hadisler, ayetler yazılıyorsa bu milli mabette de Türk milletine ait uyarıcılar bulunmalıdır. Mermer levhalar için bu fikir uygun görülünce de Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin yazılması kararlaştırılmıştır [84].

Ankara'daki Türk Ocağı binasında fazlaca kullanılan mermer malzemeye Hamdullah Suphi de dikkat çekmiştir. Giriş merdivenleri, iki tarafındaki trabzanları, giriş cephesinin ve alanının tüm bölümü, girişin üzerindeki balkon

korkulukları, kapıların iki tarafında bulunan mihraplar, hemen hemen bütün pencerelerin parapetleri, kemerleri ve alınları, saçaklar, silmeler, çatı parapetleri beyaz Marmara mermerinden yapılmıştır. Yapıya mabet, anıt gibi kutsal değerlerin verilmesini sağlayan önemli nedenlerden biri de kuşkusuz mermerin bu kadar çok kullanılmasıdır [84].

Hamdullah Suphi 23 Nisan 1930 yılında yaptığı Ankara'daki Türk Ocağı binasının açılış konuşmasında da yapıya yine bir dini merkez vurgusu yapmıştır. Mermerler Hamdullah Suphi'ye adeta ışık saçmaktadır. Hamdullah Suphi, binada sıkça kullanılan mermere dini anlamlar yüklemiştir:

"....yeni binamızın içinde müteşekkik ve mesut dolaşırken, bazen bir ışığa bakar gibi onun mermerlerine bakıyorum. Mermer.. Bütün tarihte, milletlerin din arkadaşıdır. Nerede bir din doğarsa, mermer direk oraya gelir, tavanları, kubbeler, yukarı kaldırır, mermer kemer mesafeleri, derinlikleri açık tutar... Mermer hassasiyeti, aynı heyecanla cevap verir. Secdelerin sesiyle beraber, onun da inlediğini duyarsınız. Hitabetinizi söylerken, her taraftan gelen bir coşkunlukla, sizin sözlerinizi benimser, bir ikrar halinde size tekrar eder. İçtima ruhu, kalabalığı kendini toplayan köşelerde doğar. Mabet lisani susmayan daima bir telkin vasıtasıdır."

Resim 3.29. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasında mermer kolonat düzeni

Suphi'ye göre dini yapılardaki öğelerin yapıya verdiği anıtsal atmosferin en büyük destekçilerinden biri de mermerdir (Resim 3.29). Mermerin akustik özelliği yapı içindeki eylemlerde ortaya çıkan seslerde ayrı bir haz

vermektedir. Bu özellikleriyle mermer adeta bir mabet malzemesidir (Bkz. Resim 3.30) [98].

Tanrıöver aynı konuşmasında Atina Akropolü'ndeki Panteon tapınağıyla yeni Türk mabedini birbirine benzetiyor. Nasıl ki Yunanlılar Panteon'u hac gibi görüp bu mabet etrafında kümelenip zafere ulaşıtlarsa Türk Ocağı binası da aynı paralellikte gelişecek Türk milletinin ilerleyişini sağlayacaktır [98].

Türk Yurdu dergisinin Haziran 1930 sayısında "Türkçülük Mabedi" başlığıyla Ankara Hukuk Mektebi talebelerinin bir yazısı da yer alıyor. Hamdullah Suphi'ye teşekkür maiyetinde yazılan yazı Türk milletinin içine düştüğü buhrandan, Türkçülükle bu buhrandan çıkmasından, Türkçülüğün yükselen mabedinden ve Hamdullah Suphi'den bahsetmektedir.

Büyük Türk milleti zafer üstüne zafer kazanmış; adını dünyaya duyurmuştur. Gelgelelim yaptığı yanlışlara bir yok oluş sürecine girmiştir. Ancak büyük mütefekkirler "Türkçülük" diyerek bu gidişe dur demişlerdir. "Türkçülük" bir düşünce akımı olmanın dışında bir duygu, bir his, bir şuur olayıdır. Türkçülük insanları peşinden sürüklemiş yüksek bir idealdir:

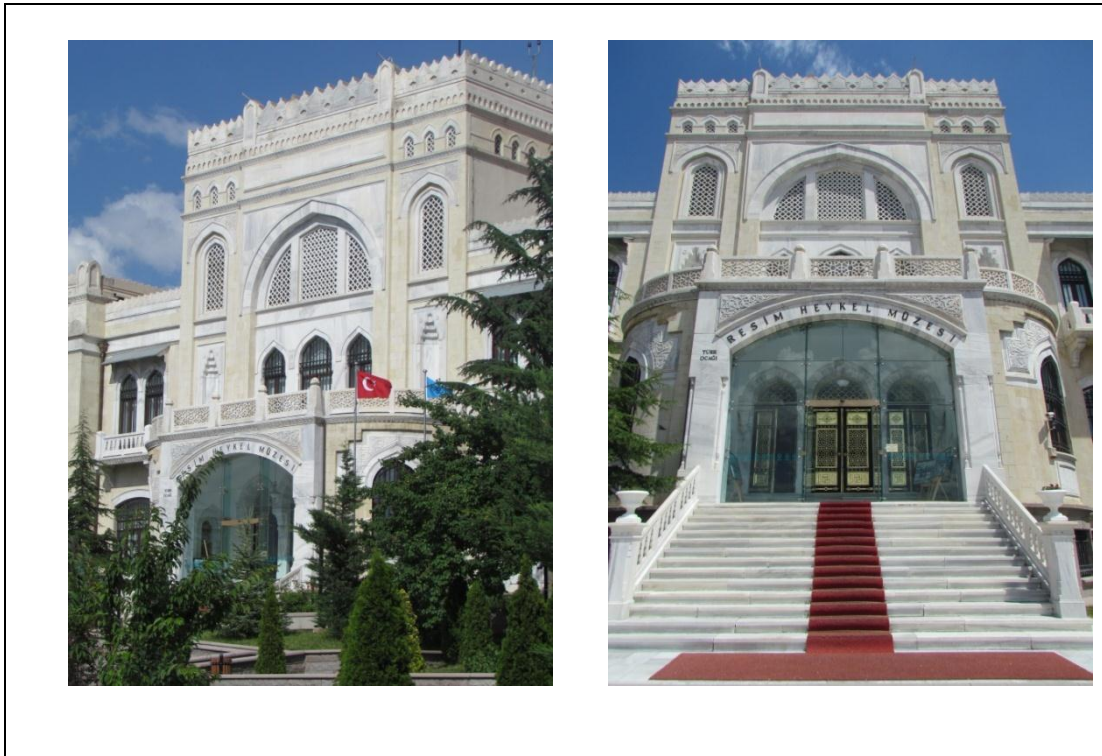
"Türkçülük, bütün Türk ırkını uyanmaya davet eden, ruhlara hayat bahşeden, gözleri yeni ufuklara döndüren, kalpleri ümitle dolduran bir dindir [99]."

Yeni Türkiye de bu ideolojinin ürünüdür. Türkçülük, yüksek bir idealdir. Din gibi tartışılmaz bir görülmektedir. Bu dinin mabedi de Türk Ocağı Merkez Heyeti binasıdır. Bu mabedin içi ise Türkçülük aşkı ile doludur. Türkçülük ideolojisinin büyüklüğü mabedin büyüklüğü ile kıyaslanmıştır. Böyle büyük bir mabede sahip olan bir ideolojinin basit bir ideoloji olma imkanı yoktur. Ankara'daki Türk Ocağı binası Türk milletinin ilerlemesinin maddi bir örneği konumundadır [99].

"Ne saadet; Türk Ocaklarının bu merkezi binası, tabiri caizse, bir dinin büyük Türkçülük dininin bir kabesi, bir vatanın manevi Türk vatanının mercei, millet evi olacaktır [99]."

Hukuk öğrencileri, Türkçülük ideolojisi ve Türkçülüğün mabedi olan binaya bakışın tanımını yapıyorlar. Türkçülük eleştirilemez, tartışılmaz, tek çıkış yolu olan bir ideoloji; Türk Ocağı binası ise bu ideolojinin hatta bu dinin herkesin önünde eğildiği, herkesin yönünü çevirdiği merkezi konumundadır. Yapı için "millet evi" vurgusu yapılarak da Türk milletinin her an içinde olabileceği, hayatını devam ettirebileceği belki de sosyal yaşantısını sürdürebileceği bir mekân olgusu yaratılıyor [99]. Belki de bir yıl sonra kurulacak "Halk Evi" ne bir ön hazırlık yapılıyor.

Yazının ilerleyen bölümünde ise Hamdullah Suphi ile Türk Ocağı binası kıyaslanıyor. Hamdullah Suphi'nin Türk milletinin yüksek karakterini yansıtan, vatan aşkı dolan yüreği ile sanatkarane ruhuyla Türk Ocağı binası karşılaştırılıyor. Bu yapının ancak böyle bir ruhla yapılabileceği, yapının asıl tasarım kaynağının bu ruh olduğu vurgulanıyor [99].

Resim 3.30. Türk Ocağı Merkez Heyeti binasında mermer cephe kaplamaları

Mabet metaforu, Ankara'daki Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının açılışından sonra İzmir ve Malatya'daki Türk Ocağı yapıları için de kullanılmıştır.

Resim 3.31. İzmir Türk Ocağı [61]

Hamdullah Suphi "Bir Aylık Ocak Haberleri"nde İzmir Türk Ocağı'nın yeni binasını anlatırken "600 kişilik şuurlu bir gençliği toplayan bir mabet" cümlesiyle konuşmasına başlıyor. Ülkenin her tarafına yayılan Türk Ocakları'nı "milliyet mabetleri" olarak değerlendiriyor. Hamdullah Suphi konuşmasında bir de not düşüyor. Türkiye'de ilk defa milli mabet yapan ocağın İzmir Türk Ocağı (Resim 3.31) olduğunu söylüyor. Suphi'ye göre İzmir Türk Ocağı, İzmir'in düşman işgalinden kurtulup zaferle buluşmasını sağlayan, Türk göklerini aşık eden, Akdeniz kıyılarından garp ufuklarına karşı yükselen milliyet fikrinin mabedidir [65].

Türk Ocağı için özel olarak tasarlanmış "milliyet mabetlerinden" biri de Malatya Türk Ocağı'dır. 1926-1928 dönemlerinde tamamlanan binanın açılış konuşmasında mimarisinin Türk Ocaklılar tarafından "Türk Üslubu"nda yapıldığı önemle vurgulanmıştır. Açılış töreni "halkın yüce mabedinin etrafını sarması" olarak tanımlanmıştır. Böylece Türk Ocakları dini yapılar gibi etrafında dolanılan bir yapı, milli bir tapınak anlamı yüklenmiştir [54]. Konuşmanın büyük bölümünde, Osmanlı-Selçuklu klasik yapılarını hatırlatan, simetrik, kemerli açıklıkların dikkat çektiği, yapımında kesme taş kullanılan Malatya Türk Ocağı binasından mabet olarak bahsedilmiştir:

Resim 3.32. Malatya Türk Ocağı [54]

"Ey Türk evladı; buraya koş. Burası senin mabedindir. Onu daima ziyaret et, sana hiç bir zevkin vermeyeceği saadeti burada bulacaksın."

Türk'ün mabedi olarak değinilen Malatya Türk Ocağı'nda, (Resim 3.32) mabede yapılan ziyaret çağrıları ve burada yaşanacak milli hazdan bahsedilerek halkın dini yapıları ziyaret ederek aldığı manevi hazla eş tutulmuştur. Binanın açılışı için "milli mabedin nurlu kapılarının açılışı" tasviri yapılmıştır [54].

3.9. Konaklar ve Türk Ocakları

Türk mimarisi, oluşturduğu imajlarla Türk milletinin geleneksel hayatını, yerli ve milli özelliklerini hatırlatmıştır. Tanzimat'ın aşırı Batılılaşmasıyla kendinden uzaklaşan ve kendinden uzaklaştıkça başarısızlıklarla karşılaşan Türk milleti kendi özüne dönüş hareketini başlatmıştı. Bu harekete, mimarlık da Batılı üslup özelliklerine karşı kendi yerli öğelerine dönüş ile destek olmuştu. Başta Türk Ocakları yapıları olmak geleneksel motifleri cephe kompozisyonlarında barındıran yapılar insanların gözünde milli tasavvurlar oluşturuyordu.

Türk Ocakları'nın kendisi için özel olarak inşa etmeyip satın aldığı veya kiraladığı yapılara baktığımızda konak tarzında yapıların ön planda olduğunu görürüz. Anadolu'nun farklı etnik unsurlarının bir arada yaşadığı bu konaklar arasından farklı etnik unsurlara ait konakları görebildiğimiz gibi tipik Türk evi özelliği gösteren konaklara da rastlayabiliriz. Bu konaklar genellikle ortada bir sofa veya merkezde bir hol ve bu holü çevreleyen mekânlardan oluşur

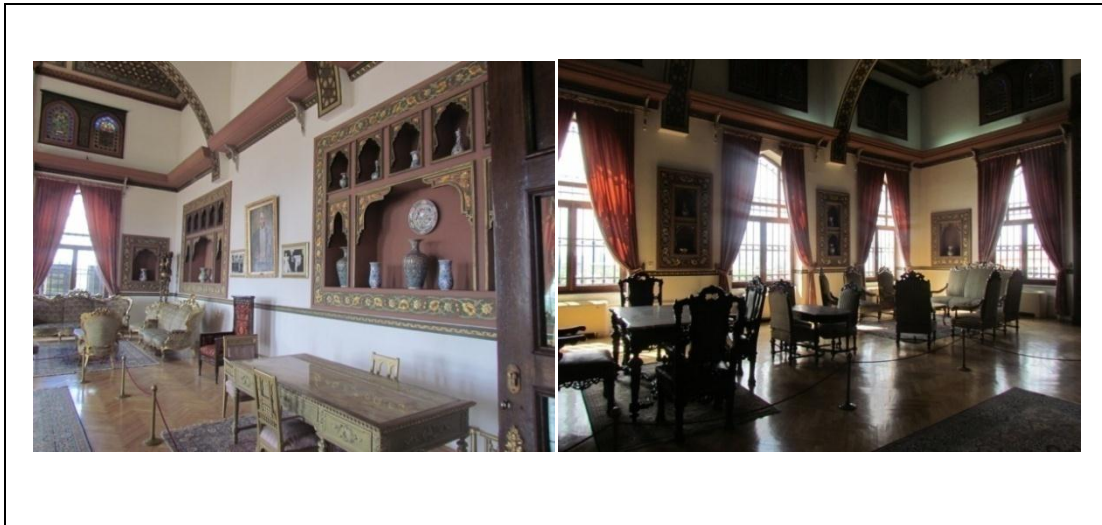
Türk Ocakları başkanı Hamdullah Suphi de halkın bizzat yaşadığı hatta bir çok şubede Türk Ocakları'nın varlığını sürdürdüğü konakları anlatarak bu durumu dile getiriyordu. Hamdullah Suphi Türk Ocağı'nda verdiği bir seminerde halkı milli duygularına seslenmek için mimarinin halkın içinde bıraktığı etkiden yararlanıyordu. Türk Yurdu dergisinde "Eski Türk Evleri" başlığı altında yayınlanan ve iki bölümden oluşan yazının birinci bölümünde Türk Evi'nden bahsedilirken, ikinci bölümünde Türk kadınının giyiminden, yerel ürünlerden ve yerli malından bahsedilmektedir.

Hamdullah Suphi'nin "Eski Türk Evleri" başlıklı aslında bir konuşma olan ilk yazısı bize Türk Evi'yle ilgili daha sonraki dönemlerde akademikleşen bilgileri sunuyor. Konuşma yine bir öz eleştiri ile başlıyor. Fazla Batılılaşma İstanbul'un yapısını, şehirlerin yapısını, karakterini değiştirmiştir. Tanzimatla bu değişim had safhaya ulaşmıştır. Suphi'ye göre yeni yapılan evleri atalarımız görse "sizi evinize kadar işgal etmişler" dedirtecek kadar geleneksel kültürden uzaklaşmıştır. Ve Hamdullah Suphi insanların

duygularını atalarla ve ataların düşmanlarıyla harekete geçirerek Türk evini anlatmaya başlıyor [100].

Hamdullah Suphi, Türk Evi'ni anlatmaya cephelerden başlıyor. Atalar eski evlerde sağlığa çok dikkat ederlerdi. O yüzden bol güneş ışığı alsın diye üst üste iki sıra pencereler yapılırdı. Bu pencerelerden alt tarafta olanı kadınların görünmemesi için kafeslerle ve perdelerle örtülürdü. Üst taraftaki pencere ise evin içine bol güneş alması için açık bırakılırdı. Yapının ikinci katı birinci kattan daha öne çıkartılarak cumbalar oluşturulurdu. Bu çıkımlar ise günlerini evde geçiren kadınların adeta sokağa çıktığı yerdı. Geniş saçaklar yapılarak yağmurdan korunma sağlanırdı. Yine kadınların gezinebilmesi amacıyla Türk evlerinin büyük çoğunluğunda bahçe bulunurdu. Bu bahçelerde ise havuzlar ve çeşmeler önem arz ederdi [100].

Eskiden Türkler ata çok meraklıydı. Bu yüzden de evlerin selamlık kısmında binek taşı bulunurdu. (Suphi'ye göre insanlar da eskisi kadar at konusunda başarılı değildir. Yani Türk milleti atı dörtnala koşturan savaşçı özelliğini de kaybetmeye başlamıştır.) Selamlıktaki odalarda seyislerin, uşakların, kahyaların, ayvazların, çubukçuların, kahvecilerin, kilercilerin; mutfakta da pilavcılarının, börekçilerin, tatlıcılarının, aşçıların kaldığını da belirtiyor [100].

Resim 3.33. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası Türk Odası

Hamdullah Suphi, Batılılaşma dönemindeki yapılarda kullanılan eşyalara da eleştiriler yöneltiyor. Eskiden Türk şehirlerinde en güzel yerli eserlerin kullanıldığını şimdi ise Avrupa'nın ürünlerinin kullanıldığını anlatarak bu durumu eleştiriyor. Duvarlardaki süslerden, oymalardan, sanat eseri kıvamındaki Kuran-ı Kerim ve bunların sarıldığı kumaşlardan, bütün masalarındaki sedef malzemelerden, duvara konulan sanatsal süs eşyalarından, destilerden, bardaklardan, çerçevelerden bahsediyor. Önemle vurguladığı bir diğer nokta da tavanlardaki süslemeler oluyor. Ahşap işçiliğini önemle vurguluyor. Türk odalarından da bahsederek yatmak, yemek ve oturmak için aynı plan şemasının kullandığını, karyolanın gündüz saklanıp gece tekrar döşendiğini, yemeğin bir sininin içinde birlik ve beraberlik içinde yendiğini anlatıyor (Bkz. Resim 3.33) [100]. Bu konuşmanın devamı niteliğindeki "Eski Türk Evleri" başlıklı ikinci bölümde de bu evlerde kadınların nasıl giyindiğini anlatıyor. Yine duvarların savaş aletleriyle süslenmesinden bahsediyor. Türk kızının kahveyi hangi malzemelerle nasıl servis yaptığını belirtiyor. Bütün bunlardan sonra yerli malının önemini belirtiyor. Ataların kazandığı başarılarda kullandığı yerli ürünlerden, yabancı alımların yerli sanatları öldürüp yerli esnafları batırdığından bahsederek kısacası her alanda milli bir duruş sergilenmesi gerekliliğini de vurguluyordu [100]. Prof. Dr. Carel Bertram, "Türk tahayyülünde Osmanlı Evi: Günlük Hayatın Araştırılması" adlı makalesinde Hamdullah Suphi'nin Türk evi yazılarına değinir. Bertram'a göre Hamdullah Suphi, milli kimlikle eski ahşap evi birleştiriyordu. Türk Evi'ni, Türkçülüğün ikonlarından biri yapan ilk kişiydi. Suphi, geleneksel evlerle duygusal bağlar kurarak, insanlara bu evlerdeki anılarını hatırlatarak bir Türk tasavvuru oluşturmaya çalışıyordu. Suphi, insanlara evin her köşesindeki anılarını hatırlatıyordu. Evin büyüklerinin sevdiği şeylerden evde kullanılan eşyalara kadar (Kuran, halı, çini) her şeyin yerli, milli ve Türk olduğunu söylüyordu. Yani sadece ev değil evin içindeki yaşam da kullanılan eşyalar da Türk'tü [101].

Suphi evi Türkleştirirken Tanzimat ve Batılılaşmaya karşı da tavrını gösteriyordu. Türk evlerinin bir değişim sürecinden geçtiğini, Türk evinin ve

sokaklarının değiştiğini, yıkılan evlerin yerine buram buram Avrupa kokan apartmanların aldığını, yapıların içindeki eşyaların bile Avrupalılaştığını söylüyordu. Savaşlardan çok Batılılaşmanın Türk evini ve yaşantısını bitirmişti. Türk evi aslında aşırı Batılılaşma karşıtı bir Türklüğün de simgesiydi.

"Eğer dedelerimizi mezarlarından kaldırıp bugünkü hallerindeki evlerine getirmek mümkün olsaydı, eşikten içeriye adımlarını atar atmaz derhal arkalarını döner ve bize "Bunlar Türk evi değil! Bunlar Müslüman evi değil! Düşman tarafından öylesine işgal edilmişsiniz ki evlerinizin mukaddesliğini bile ele geçirmişler!" derlerdi [101].

Hamdullah Suphi bu cümleleri kullanarak müthiş bir şekilde anti-Batı tezi içerisinde milli duygulara sesleniyordu. Bertram'a göre eski geleneksel ahşap eve Türk adını veren Hamdullah Suphi oluyordu. İnsanların duygularına seslenerek görsel hafızalarındaki eksik ahşap evi Türkleştiriyor ve milli bir romantizm oluşturuyordu. Belki de yıllar sonra yapılacak Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası'ndaki "Türk Odası" bu söylemlerin bir dışa vurumu olacaktı (Bkz. Resim 3.34) [101].

Bertram'ın işaret ettiği gibi Hamdullah Suphi'nin yıllar önce kafasında oluşturduğu Türk Evi, yıllar sonra Ankara'daki Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının Türk Salonu bölümünde kendisini bulur. Yapının içindeki ahşap kullanımı, kullanılan renkler, açıklıklar, süs eşyaları neredeyse Hamdullah Suphi'nin yıllar önceki tanımlarıyla kendini buluyordu. Hatta Hamdullah Suphi'nin Türk Salonu isteğini Atatürk'e bildirmesi, yıllar önce anlattığı evi yıllar sonra uygulamaya koydurmasıyla hatırlatmak istediği milli imajı artık ortaya koyacaktı [81].

Yapıda bulunan Türk Salonu, Ankara evleri örnek alınarak yapılmıştır. Bu konuda Atatürk'ün bizzat emri vardır. Atatürk bir gün inşaata Koyunoğlu'nun yanına gelir. Koyunoğlu'na şöyle söyler:

"Ben eski Türk tezyinatını çok severim, hatta kütüphaneme bu konuda birçok kitap da getirttim, baktım. Fakat ben başka bir şey düşünüyorum: Bu eski

Ankara evlerinde, eski tezyinatlı odalarda birçok mühim kararlar verdik, sonunda muvaffak olduk. Yapacağın bu tezyinat, eski Ankara evlerinden alınan ilhamla yapılsın ki, buraya gelince eski hatıralarımızı yad edelim. Sen gezmeyi seversin, kaleye çık; kroki hazırla, ona göre yap [81]."

Koyunoğlu, Paşa'nın isteklerini yapmıştır. Fakat bir gün salon için kullanılan sıva bitmiştir. Tanrıöver ellerinde hiç para kalmadığını söylemesine rağmen Koyunoğlu biraz boya, bir kaç fırça ile sıvayı kendilerinin yapabileceğini söyler. Orhan Alsaç, İsmet Barutçu ve Şinasi Barutçu' yu yanına alan Koyunoğlu tavanı 4,5 ayda boyar. Kartonpiyer kalıplarını bile kendisi işler. Türk Odası tamamlandıktan sonra Atatürk gelir ve burada oturduğunda kendisini Ankara evinde oturuyormuş gibi hissederek Koyunoğlu'na teşekkür eder [81].

Atatürk Türk Salonu'nu yapması için Koyunoğlu'na Ankara evlerini araştırmasını ister. Koyunoğlu'da bu araştırmaları yaparak Türk Yurdu dergisinde 1929 yılının Mayıs/Haziran sayısında Ankara Evleri'nin özelliklerini anlatır. Bu araştırmalara göre de Türk Salonu'nu tasarlar (Bkz. Resim 3.35).

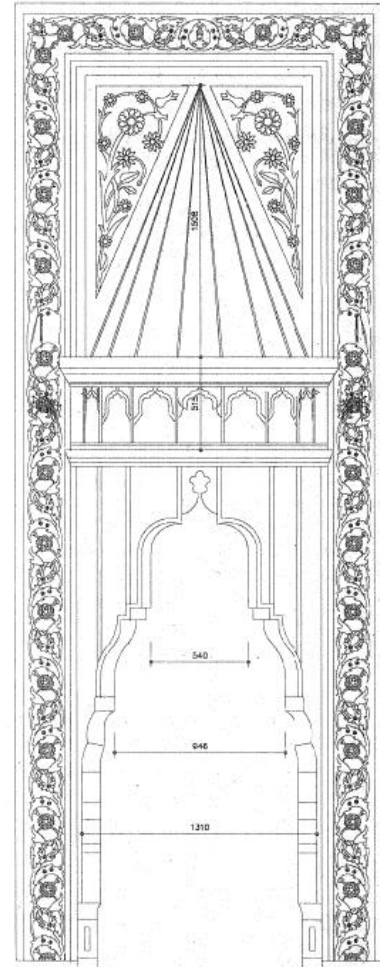
Koyunoğlu Türk Yurdu dergisindeki "Ankara Evleri" yazısına büyük yapılar ve küçük yapılar arasındaki farkı anlatarak başlar. Büyük resmi yapılar ülkenin karakterini belirlerken küçük yapılar ise şehrin karakterini belirlerler. Bu küçük özel tipler bulundukları yerin doğal koşullarına göre değişir. Türk ev mimarisi de böyledir. Ankara evleri İstanbul ve doğu evleri arasında kalmış bir tipolojidedir [102].

a.

b.

ŞÖMİNE GÖRÜNÜŞÜ

Resim 3.34. Türk Ocağı Merkez Heyeti binası Türk Odası

Şekil 3.14. Türk Odası [132]

Resim 3.35. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası Türk Odası (Atatürk ve Türk Ocaklılar) [98]

Ankara'yı donuk renkli bir yer olarak anlatıyor Koyunoğlu. Şehre hakim olan renk ise gri ve toprak rengidir. Dolayısıyla Ankara evi kül rengine uygun bir biçimde renklendirilmelidir. Alt katı taş ve sıva olan evler geniş saçaklara sahiptir. Köşelerde etrafı deveboynu kemerlerle sarılan hayatlar vardır. Misafir odasındaki pencereler buraya bakar. Yanık renkli kirişler ve kırmızı renkli tuğlalara sahiptir. Bazı odalar özel olarak yapılır. Odada ocaklar bulunur. Bu odalarda pencerelerin üst kısmından bir korniş geçer. Kornişin altında kitabeler yapılarak binanın yapımı sırasındaki hatıralar yazılır. Tavan süslemeleri ise çok özeldir. Tavanlar nakış nakış işlenmiştir. Bu nakışlarda karanfil, boru çiçeği, yıldız çiçeği, lale ve sümbül desenleri görülür. Nakışlar genellikle koyu yeşildir. Zemin rengi olarak kullanılmıştır. Bazı nakışlarda kanarya sarısı ve beyaz da kullanılmıştır [102].

Türk Ocağı binasındaki Türk Salonu'na yazarın/mimarın Ankara Evleri yazısındaki özelliklere rastlayabiliyoruz. Mekânın içinde genellikle beyaz sıva üzerine kırmızımsı kiremit rengi diyebileceğimiz nişlerle yeşil ve sarı renklerle

yapılmış süslemeler, yeşil zemin üzerine sarı ve kiremit rengi desenlerin bulunduğu bir ocak, kiremit rengi korniş, ondan sonra gelen cam kemerli cam vitraylar, yine kiremit rengi, sarı, turuncu, yeşil, kahverenginin hakim olduğu tavan süslemeleri dikkati çekmektedir.

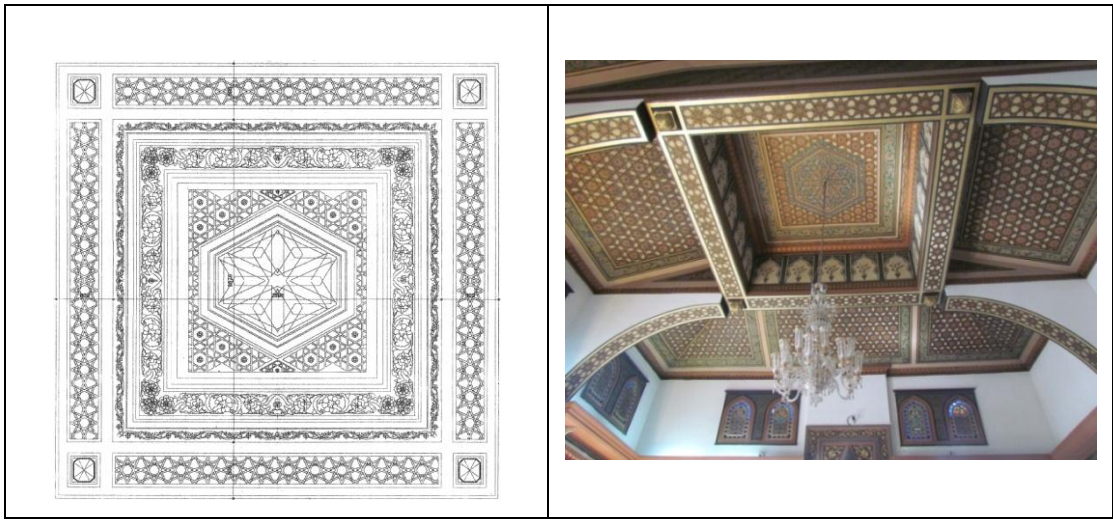

Resim 3.36. Türk Ocağı Merkez Heyeti Binası Türk Odası [97]

Türk salonuna kemerli bir kapıdan girilmektedir (Resim 3.36). Mekânın üç tarafı geniş pencere ve nişlerle çevrilidir. Sağ tarafta kalan sağır duvar da geniş nişlerle hareketlendirilmiştir. Nişlere konulan her bir eser odaya aynı zamanda sergi havası da katmıştır. Nişler genellikle kiremit kırmızısı diyebileceğimiz renkle zemin oluşturmuştur. Bu rengin üzerine yeşil renkli bir çerçeve, onun üzerinde ise genellikle sarı renkli çiçek motifleri kullanılmıştır. Mekâna girişte karşıda duran yeşil rengin ağırlıkta olduğu bir ocak bulunmaktadır. Odada pencere ve nişlerin hemen üstünden kornişler geçirilmiştir. Yine kiremit renginde olan bu kornişlerin üstünde ise iki duvar cephesinde kemerli kırmızı, mavi, sarı, yeşil renklerinin hüküm sürdüğü vitraylar bulunmaktadır. Tavan süslemeleri ise Ankara evlerindeki gibi detaylı

ve özeldir. Geleneksel Türk evlerinde genelde geniş mekânı toparlamak için ortada düz bir kare bırakılır. (Şekil 3.15) Türk Salonu'nda da tekne şeklinde merkezde bulunan kare tavan mekânın orijinini göstermektedir. Bu kare içinde altıgen bir tavan süslemesi vardır. (Resim 3.37) Tavan dörtgen bölmelere ayrılmıştır. Her bölme etrafında yeşil renkli bir çerçeve ve üzerinde kiremit renginde çiçekli motiflere sahiptir. Tavandaki yıldız, çiçek, C, S biçimindeki motifler kalem işi süslemelerdir.

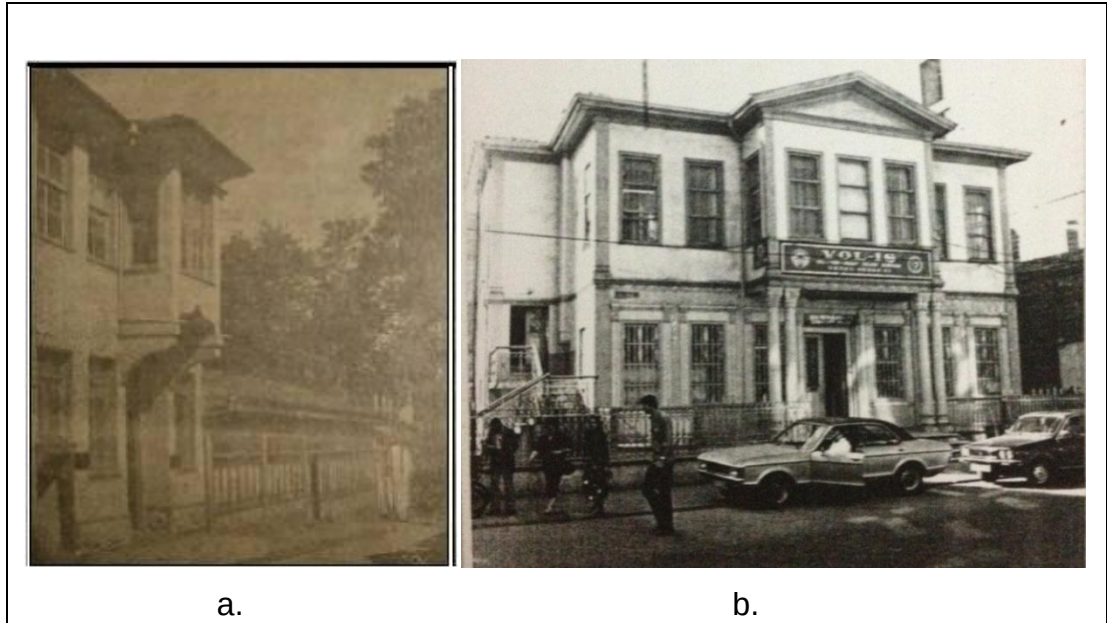

Şekil 3.15. Türk Odası detayı[132]

Resim 3.37. Türk Odası

Türk Yurdu dergisindeki Ankara Evleri yazısı ve Türk Ocağı binasındaki Türk Salonu kıyaslandığında aralarında paraleldir. Koyunoğlu, Türk odasını Türk Yurdu dergisinde yazdığı gibi tasarlamıştır. Renkleri, nişleri, kornişler, süslemeleri, çiçek desenleri, tavan desenleriyle Türk Salonu bir Ankara evi özelliği göstermektedir.

Elimizdeki görsellerden anlaşıldığı üzere Samsun Türk Ocağı ve Bursa Türk Ocağı'nın bulunduğu konaklar tipik bir Türk evidir. (Bkz. Resim 3.38) Beyaz renkleri, cumbaları, geniş çatı saçakları, ahşap pencereleri ile klasik Türk evi özelliği gösterirler. Mevcut odalar kütüphane, seminer, konferans salonları, ders odaları, ofisler, yönetim odaları olarak kullanılmıştır.

Resim 3.38. Türk Ocakları ve Konaklar
 a.Bursa Türk Ocağı
 b.Samsun Türk Ocağı

Türk Ocakları'nın kullandığı diğer konakları incelediğimizde Osmanlı'nın son dönemlerindeki bir gerçeği de görebiliriz. Ayrılıkçı hareketlerin iyice arttığı bu dönemde ulus savaşı giderek kızışınca Balkanlarda değiş tokuş başladı. Türkler Anadolu'ya gönderiliyor; Rumlar ise artık Yunan olan topraklara gidiyordu. Edirne, Kırklareli, İnebolu, Isparta Türk Ocağı binaları da Rumlardan kalma binalardı (Resim 3.38). Hatta Trabzon Türk Ocağı da daha önce bir Pontus cemiyetinden kalmadır.

Bu yapıların bir çoğunun 19. yüzyıl'da yani Osmanlı son dönemlerinde yapıldığı görülmektedir. Edirne ve Kırklareli'ndeki Rum konakları 19. yüzyıl'da Avrupa'da başlayan Klasik Yunan tarzında yapılan konaklardır. Anıtsal görünümü ve kullanılan taş malzeme dikkat çekicidir. Isparta'daki Rum evi ve Samsun'daki konak ise daha çok Anadolu'daki daha sade yaşam tarzına uygun şekildedir.

Benzer şekilde Türk Ocakları'nın ilk şubesi olan İstanbul Türk Ocağı da bir konaktır. Hamdullah Suphi'nin bahsettiği geleneksel Türk evinin yarattığı hava aynen bu konakta da gözlenmektedir. Hamdullah Suphi'nin konaklar

üzerinden konuşarak halkın eski yaşantısını, geleneksel kültürlerini anlatarak adeta yüreklerine dokunduğu ve buradan da milli bir atmosfer oluşturduğu eski Türk evine en güzel örneklerden biri de Beyazıt'da İstanbul Türk Ocağı'nın bulunduğu konaktır. Hamdullah Suphi'nin Türk evi konuşmalarına sanatseverliği de eklenince İstanbul'daki konak adeta müze haline gelecekti.

c.

d.

Resim 3.38. (Devam) Türk Ocakları ve Konaklar

c. Isparta Türk Ocağı

d. Edirne Türk Ocağı

e.

f.

g.

h.

ı.

i.

Resim 3. 38 (Devam) Türk Ocakları ve Konaklar

e.Yozgat Türk Ocağı

f. İstanbul Türk Ocağı

g.Bafra Türk Ocağı

h. İnebolu Türk Ocağı

ı. Trabzon Türk Ocağı

i. Kırklareli Türk Ocağı

Türk sanatçılarından oluşan bir çok eserle, resimlerle, posterlerle Hamdullah Suphi Türk Ocağı'na gelenlerin milli heyecanlar yaşamasını sağlıyordu. Hamdullah Suphi İstanbul'daki bu konakta yaptığı tefrişlerle adeta kendinden sonra açılacak olan şubelere örnek oluyordu.

İstanbul Türk Ocağı önce Divanyolu'ndaki bir kahvenin üst katında bulunan kargir bir binaya taşınmıştır. Küçük bir mekândır. Dönemin politik-ideolojik yapısının değişmesiyle birlikte Türk Ocağı üyesi sayısı artınca burası da küçük gelince Divanyolu'ndan ayrılan Türk Ocağı bu sefer Beyazıt'ta bir konağa taşınmıştır [57].

Beyazıt'taki Türk Ocağı'nın mekân kurguları, mekânlardaki faaliyetler ilerde açılacak yeni şubelere adeta örnek olur. Yani Beyazıt'taki bina daha sonra yaptırılacak olan binaların plan şeması ile ilgili ön görüde bulunmamızı sağlıyor. Ahşap konağa girince boş bir avlu ile karşılaşılıyor. Oradan ahşap iki kollu bir merdivenle üst kata çıkılıyor. Üst katta geniş bir misafir odasına varılıyor. Onun üst katında ise toplantı salonu olarak kullanılan merkez bir sofa ve etrafında ise bir kaç oda bulunuyor [58]. Beyazıt'taki konağın toplantı salonu önceki yapıya göre 2-3 kat daha büyüktür. Fakat bu konağın konferans salonu da yeterli olmamıştır. Ocaklı bir mühendisin yardımıyla 500-600 kişilik bir konferans salonu yapılmıştır [59].

Türk Yurdu dergisinin 30 Haziran 1918 seneli 159. sayısında İstanbul Türk Ocağı binasına özel olarak değiniyor. Türk Ocağı kongresindeki Türk Ocağı İdare Raporu'nda Türk Ocağı'nın binasında ne tarz çalışma yapacağı hangi mekânlara ihtiyaç duyacakları anlatılıyor. Yüksek ihtimalle Hamdullah Suphi Tanrıöver'in okumuş olduğu bu rapora göre toplantı yapılacak, Türk Ocağı ismine yakışacak güzel bir yapı aranmaktadır. İçinde güzelce çalışılabilinecek, halka milliyetçilik fikri anlatılabilecek, Türk çocuklarına yardımcı olunabilecek, Türklerin bir araya getirilmesini sağlayacak, gazete, mecmua okunabilecek, kütüphanesi olan bir mekân aranmaktadır. Amaç ise dört kelime ile belirlenmiştir: "Yer, yardım, fikirler telkin etmek ve sık sık toplantı yapmak [59]."

3.10. Türk Yurdu Dergisindeki Mimarlık Yazıları

Türk Yurdu 31 Ağustos 1911 yılında kurulmuş bir cemiyettir. Türk Ocakları'nın bu alandaki ilerleyişinden sonra Türk milliyetçisi diğer cemiyetler gibi Türk Ocakları'na katılmıştır. Türk Ocakları'nın resmi yayın organı olmuştur. Türk Yurdu'nun kurucuları Mehmet Emin Yurdakul, Ahmed Hikmet Müftüoğlu, Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura gibi Türkçülerdi.

"Türklüğe hizmet etmek, Türklere faide dokundurmak istiyoruz" amacı altında ilk sayısını çıkartan Türk Yurdu dergisi içerdiği yazılarla Türkçülük ideolojisinin öğreticisi konumunda olmuştur. Önemli ideologlarıyla dil, edebiyat, kültür, siyaset, ekonomi, tarih, sanat, resim, arkeoloji, resim, müzik, spor, tiyatro, seyahatname, mimarlık gibi her konuda Türkçülüğün benimsenmesinde ve uygulanmasında rol üstlenmiştir. Ayrıca Türk Ocakları'nın işleyişleri, kongreleri ile de ilgili bilgiler vermiştir. Kongrelerde alınan kararlar, kongrelerde yapılan konuşmalar, şubelerle ilgili bilgiler de Türk Yurdu dergisinin konuları arasındadır.

Türk Yurdu dergisindeki üzerinde duracağımız konu ise mimarlık alanında yayımladığı yazılardır. Türk Ocakları, mimarlık alanına "milli mabet" olarak tanımladığı yapılarının yanı sıra Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazılarıyla da müdahil olmuştur. Türk Ocakları ve dolayısıyla Türk Yurdu'nun hedefi Türk milli kimliğini benimsetmek ve bunun için Türkçülüğü anlatmak olduğu için mimarlık da bu amaca hizmet etmeliydi. Çünkü mimarlık simgesel özellikleri, büyük kütleleri ve tarihsel vurguları ile insanların hayallerinde çeşitli tasavvurlar oluşturmaktaydı. Tarihsel vurgular insanların milli duygularını harekete geçirmekteydi. Mimarlık alanındaki değişim kullanıcıların hayatını da aynı paralellikte değiştirmekteydi. Mimarlığın bu gücü bu mesleği dönemin ideolojisiyle birlikte anılmasına neden olmuştu. Türk Yurdu dergisi de mimari yazılara yer vermiştir.

Türk Yurdu dergisindeki mimari yazılar önce Mimar Kemalettin ile başlar. Mehmed Ziya'nın eski eserlerle ilgili yazılarıyla devam eder. Hamdullah

Suphi Türk Evi'ne değiniyor. Türk mimarisine Celal Esad da değiniyor. Mübarek Galib yine eski eserlere ait bilgiler veriyor. Arif Hikmet Koyunoğlu kendisine gelen mektubu cevapsız bırakmıyor. O da Türk Yurdu dergisinde mimarlık konularına değiniyor. Türk Yurdu dergisinde mimari konularla ilgili en çok Arif Hikmet Koyunoğlu yazı yazıyor. Zaten hazırladığı projeleri, yazıları ve üyeliğiyle Türk Ocaklarına en çok hizmet eden mimar olarak da öne çıkıyor. Son dönemlere doğru da Ernst Egli ve Nusreddin İbrahim'in yazıları dikkat çekiyor.

Türk Yurdu dergisinde mimarlık konulu yazılarının yanı sıra açılan müzeleri, sanat okullarını ve mimarlık cemiyetini destekler nitelikte yazılar bulunmaktadır. Yerli sanat eserlerinin tarihlerine ve tanıtımlarına dair yazıları içermektedir. Türk Ocağı'nın bünyesinde inşa edilen ya da kiralanan yapılara dair bilgiler ve fotoğrafların yanı sıra özellikle de Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının fotoğrafları ve yapı hakkındaki olumlu yorumlar dikkat çekmektedir.

Türk Yurdu dergisinde mimarlıkta Türkçülük kapsamında Türk mimarisi, Türk mimarisinin sanatsal detayları, Türk mimarisinin önemli eserleri, Türk şehirciliği, en büyük Türk mimarı olarak görülen Mimar Sinan hakkında yazılar yer almaktadır. Mimarlık mesleğinin örgütlenmesi sonucunda kurulan Türk Mimarlar Cemiyeti'ne ait bir yazı da Türk Yurdu dergisinden bulunmaktadır. Türk Yurdu dergisi bu başlıklar altında Türk milletin kendine has özelliklerini mimarlık alanında da vurgulamıştır.

Türk Yurdu dergisindeki mimarlık konulu yazıların yazarlarından Mimar Kemalettin, Arif Hikmet Koyunoğlu, Ernst Egli'yi dönemine damga vuran mimarlar; Celal Esad Arseven'i sanat tarihçisi; Hamdullah Suphi'yi ise Türk Ocağı'nda uzun süre başkanlık yapan bir siyasi figür olarak tanıyoruz. Mehmed Ziya, Sanayi-i Nefise Mektebi mezunlarındandır. İstanbul Muhibleri Cemiyeti'nin aktif üyelerindendir. İstanbul'un kültürel özelliklerini derinlemesine incelemiştir. Asar-ı Atika Encümeni Daimisi olarak da görev yapmıştır. İstanbul ve Boğaziçi, Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Ölümsüz Mirası adlı bir kitabı da hazırlanışından yaklaşık 76 yıl sonra çıkarılmıştır.

Mübarek Galip ise cumhuriyetin ilk kültür müdürü ve 1921 yılında Akkale'de Ankara'daki ilk müzeyi kuran kişidir. Amcaları Osman Hamdi Bey ve Edhem Eldem'dir. Sedad Hakkı Eldem'in de dayısıdır.

Türk Yurdu'ndaki mimari yazıların kronolojisine dikkat edildiğinde Türk mimarisinin gelişim seyrini de fark edebiliriz. Erken Cumhuriyet döneminin mimarlık algısındaki değişiklikler Türk Yurdu dergisinde de kendisini hissettirmiştir. Erken Cumhuriyet döneminin Osmanlı ve Selçuklu öğelerinin yeniden gündeme geldiği ve 1930'lu yıllara doğru bu mimarının eleştirilmeye başlandığı dönemi Türk Yurdu dergisinde de hissetmemiz mümkündür.

Türk Yurdu dergisinin ilk sayılarında Mimar Kemalettin'in yazılarını görüyoruz. Arif Hikmet Koyunoğlu'nun yazıları ise 1927 yılı ile başlıyor. 1930'lara yaklaşıldıkça Ernst Egli'nin yazıları dikkat çekiyor. Bu sıralı değişim Erken Cumhuriyet döneminin mimari değişkenliğini de gösteriyor. Milli mimarlık akımının ilk olarak Mimar Kemalettin ve Vedat Tek eliyle gelişim göstermesi ile Türk Yurdu dergisindeki ilk mimarlık yazılarının Mimar Kemalettin tarafından yazılması bu paralelliğin bir göstergesidir. 20.yüzyıl'ın ilk çeyreğinin sonlarına doğru Mimar Kemalettin'in projelerinin eleştirilmeye başlanması, kendisine verilen Türk Ocağı binasının projesini gerçekleştirememesi ve Türk Ocağı binası projesinin Arif Hikmet Koyunoğlu'nun kazanması yeni bir gelişmenin göstergesiydi. Mimar Kemalettin'in yapıları modern Türkiye'ye paralellik gösteremiyordu. Mimar Kemalettin'in yapıları modern değildi. Bu durumda artık başta Türk Ocağı binası olmak üzere Arif Hikmet'in yapıları dikkat çekiyordu. Bu durum Türk Ocakları'nda Arif Hikmet Koyunoğlu'nu ön plana çıkartacak ve Türk Yurdu dergisinde Arif Hikmet Koyunoğlu'nun yazılarına ağırlık verilmesini sağlayacaktı. Hatta Arif Hikmet dönemin sonlarına doğru gündeme gelecek modern mimarının özelliklerini yapılarında kullanacaktır. 1930'lu yıllara doğru Neoklasik mimarının eleştirilmeye başlandığı, bu mimarının yeni dönemin ideolojisine uygun olmadığı görülüyor. Bunun üzerine Avrupa'dan da mimarlar getirilerek kübik mimari olarak da bilinen modern mimarının ilk

adımları atılıyor. Artık milli mimari neoklasik eserlerle değil daha sade ve saf formlarla vurgulanıyor. Ernst Egli de Cumhuriyet'in ideolojisindeki bu dönüşümünün mimarideki önderlerinden biri oluyor. Türk Ocakları ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ortak hareket etmesi, ortak ideolojileri mimaride de bu dönüşümü gerekli kılıyor. Bu fikir doğrultusunda da Ernst Egli, Türk Yurdu dergisinde yeni mimariyi anlatmak için yazılar yazıyor.

Bahsettiğimiz bu dönüşüm, Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazıları, hükümetin mimarlıkla olan ilişkisini de gösteriyor. Türk Ocakları'nın hükümetle ortak çalışma kararı alması, inkılapları yayma çalışması 1926-1927 yıllarıyla birlikte mimarlıktaki yeni mimariyi de tanıtmaya görevini doğurmuştu. Bu görev de hükümetin yurt dışından getirdiği mimar Ernst Egli ile sağlanıyordu.

Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazıları, Mimar Kemalettin'in yazıları ile derginin ilk yıllarından (1912-1913) itibaren başlamaktadır. Mimar Kemalettin'in Türk Yurdu dergisindeki restorasyon konusundaki ilk yazısı Konya'daki Alaeddin Tepesi ve buradaki Alaeddin Sarayı'ndan bahsettiği "Bir Türk Akropolü [103]" başlıklı yazısıdır. İkinci yazısı ise "Mektuplar ve Cevaplarımız [104]"da Yeni Camii'nin restorasyonu ve Ebu'l Fazl Mahmud Efendi Medresesi'nin tahrip edilmesi konusunda "Tasvir-i Efkar" gazetesine verdiği cevap bulunmaktadır. Arkasından ise "Eski İstanbul İmar-ı Belde Belası" ve bu yazısından dolayı aldığı eleştirilere yanıt olarak "Mektuplar ve Cevaplarımız" bölümünde "İmar-ı Belde Fikrinin Yanlış Tatbikinden Mütevellid Tahribat" başlığıyla verdiği yanıt bulunmaktadır.

Mimar Kemalettin yazıları incelendiğinde dönemin milliyetçi ideolojisinden etkilendiği görülmektedir. Yazılarında tarihi yapıları koruma ve onlara uygun restorasyonlar yapma işini milli bir görev olarak tanımlamaktadır. Ona göre tarihi yapılara yapılacak koruma işlemleri Türk milliyetçiliğinin bir parçasıdır ve Türklüğe en büyük hizmettir.

İlhan Tekeli ve Selim İlkin'in "*Mimar Kemalettin'in Yazdıkları*" adlı kitapta Mimar Kemalettin'in Türk Yurdu dergisinde yazdığı "İmarı Belde Fikrinin Yanlış Tatbikinden Mütevellit Tahribat" başlıklı yazıyı "kentsel tasarım ve şehir mimarlığı konusundaki ilk Türkçe yazı" olarak tanımlanır [168]. Ayrıca Mimar Kemalettin'in "Mektuplar ve Cevaplarımız" başlıklı köşesi Türk Yurdu dergisinde çıkan mimarlık yazılarının ciddi bir şekilde takip edildiğini gösterir. Mimar Kemalettin'in bu köşede, kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermesi, Türk Ocakları ve Türk Yurdu dergisinin mimarlık üzerindeki etkilerinin de birer göstergesidir.

Mimar Kemalettin yazılarında ana tema Osmanlı'nın son dönemdeki aşırı Batılılaşma yaklaşımlarının eleştirisidir. Kemalettin'e göre Türk milletinin sanat ve mimarideki milli öğeleri, ataların o güzel eserleri, garplılaşma yolunda bozulmuştur. Her şey alafrangalaşmıştır. Batılılaşma İstanbul'u da vurmuştur. "Ah İstanbul" ünlemleriyle adeta "Nerede o eski İstanbul" dedirtmektedir [106]. Yazılarının sonuç kısmında ise Türk medeniyetinin milli eserlerini korumanın, Türk ve İslam medeniyetine göre imar faaliyetlerinde bulunmanın her Türk'ün görevi olduğunu vurgulayarak mimaride milli değerlerin öneminin altını çizmektedir [105].

Celal Esad (Arseven)'in yazısının "Türk Mimarisinin Saikleri" başlığı Türk Ocakları'nın amacına uygun bir başlık olarak da dikkat çekmektedir. Türklüğün her alanda etkili olduğu, mimarlık alanında da etkili olacağı fikri daha yazının başlığından belli olmaktadır. Celal Esad, Türk mimarisinin genel özelliklerini anlattığı yazısına milletlerin mimari farklılıklarının nedenlerinden bahsederek başlıyor. Milletlerin temellerinden gelen zevkleri, diğer milletlerle münasebetlerinden kaynaklı zevkler, milletlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve dini özelliklerinden kaynaklanan sebepler olarak sınıflandırıp bu sebepleri mimarilerin farklı özellikler göstermesini sağlayan sebepler olarak vurguluyor. Türk mimarisinin ise en çok dini yaşamdan etkilendiğini söylüyor [107].

Celal Esad'a göre Türklerin İslam mimarisinden etkilenmesinin nedeni, İslamiyeti yayma düşünceleri, İslamiyeti yayma girişimleri, İslam dünyasının

lideri olma idealinden kaynaklanmaktadır. Ona göre İslam dünyası içinde en dindar millet Türklerdir. Türk milleti İslamla kendini öyle yoğurmuştur ki neredeyse Türklüğünü unutmuştur. Bu özelliklerinden dolayı Türklerin en önemli yapısı camilerdir. Camileri taştan yapan Türkler, kendi evlerini o kadar önemsemeyip kerpiçten yapmıştır. Okumayı bile dini bir vazife olarak gören Türkler mektep ve medreseleri yapmıştır. Dini inanış gereği fakire yardım yapmayı gerekli gören Türkler'de imarethane, çeşme, sebil yapımları artmıştır. Bunlara artı olarak su bentleri yapmışlardır. Mezar ve türbe konusunda ise Türkler dini temelden biraz uzaklaşmışlardır. İslam kültürü çok daha sade mezar yapılarını savunurken Türklerin mezarları fazla bezemeli olmamakla birlikte büyüklere olan saygı kültüründen dolayı İslami mezar tarzından biraz daha farklıdır. Bu mimaride de dini değerler değil geleneksel kültürel değerler etkili olmuştur. Türklerin konut mimarisinden de bahseden Celal Esad, konutun, dini mimariden sonra ikinci planda kaldığını ve Türklerin konutu pek önemsenmediğini söylüyor. Fazla süslü ve büyük konutların da inanış gereği hoş görülmeceğinden bahsediyor [107].

Celal Esad, Türklerin farklı ihtiyaçlara hizmet eden yapılarının birbirinden farklı özellikler gösterdiğini vurgulayarak cami, medrese, hamam veya bir çeşmenin birbirlerine benzemediğini, hepsinin ayrı ayrı özelliklerinin olduğunu söylemektedir [107].

Arseven'in yazısı aslında dönemin milliyetçi ideolojisinin durumunu ve bu durumun mimariye yansımaları da özetliyor. Türkçülük ideolojisinin İslami yapısından bu yapının mimariyle olan birlikteliği, yazının içeriğinden anlaşılmaktadır. Türkçülüğün Osmanlı ve İslam kültürü ile olan sentezi Osmanlı-Türk mimarisinin İslam mimarisiyle olan sentezi arasındaki paralelliği göstermektedir. Osmanlı-İslam mimarisine atıfta bulunan bu mimari özelliklere milli mimari döneminde Türklük tanımı yüklenecektir.

Türk Yurdu dergisinde mimari yazılar, "Atikiyat" başlığı altında devam etmektedir. Bazı camilerin yapım süreçlerinden, mimari özelliklerinden

bahsedilmiş; çeşitli seyahatler sonrasında görülen bazı yapılar, seyahat edilen yerlerdeki mimari özellikler hakkında bilgiler verilmiştir.

"Sanat Tarihi" genel başlığı altında Profesör Heinrich Glück'ün, Köprülüzade Ahmed Cemal'in "İslam Hamamının Menşe ve Tekamülü", İslam hamamlarının plan şeması, bölümleri, özellikleri anlatılıp; İslam hamamları Roma ve Bizans hamamlarıyla kıyaslanmaktadır.

Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Türk Yurdu dergisindeki yazıları ise Türk Ocağı Merkez Heyeti binasının inşasına başlamasının hemen ardından 1928 yılında görülmektedir. Koyunoğlu'nun Türk Yurdu dergisindeki on dört yazısından ikisi resimle on ikisi de mimarlıkla ilgilidir. Bu konuda dergiye en çok katkıda bulunan yazardır.

Koyunoğlu'nun yazıları da diğer yazılar gibi Türk Ocakları'nın ve Türkçülük fikrinin mimarlıktaki etkilerini yansıtır. Yazıların başlıkları bile Türk Ocakları'nın görevlerine uygun düşmektedir. Koyunoğlu, Türk mimarisi merkezinde, Türk mimarisinin detaylarıyla, malzemeleriyle, işleyişiyle ilgili yazılar yazmaktadır. Koyunoğlu'nun yazıları Türk mimarisi yazı dizisi gibidir. Koyunoğlu'nun, Türk mimarisi ve Türk mimarisinde işçilik, ahşap, taşçılık, mezar taşları, çinicilik konuları yazıların başlıklarını oluşturmaktadır. Yine Türk mimarisinin en önemli mimarı Mimar Sinan'a Türkçü bir bakış açısıyla yaklaşır. Osmanlı'nın ilk kurulduğu yer olan İznik'teki mimari eserler ve çinilerinin önemi vurgulanmaktadır.

Ankara Türk Ocağı'ndaki Türk Odası'nı, Ankara Evleri örneğinde tasarlayan Arif Hikmet Koyunoğlu, Ankara Evleri adlı yazısıyla da bu alandaki araştırmalarını Türk Yurdu dergisinde paylaşmaktadır. Koyunoğlu'nun "Türk" tamlayanlı yazı başlıkları dönemin ideolojisi Türk milliyetçiliğine ve bu ideolojinin adeta birinci örgütü Türk Ocakları'nın fikri zeminine paralellik göstermektedir. Böylece mimarideki geleneksel öğeler millileştirilerek milli bir duruş sergilenmiştir. Türk işçiliği, Türk taşçılığı, Türk çinileri, Ankara evleri yazılarıyla mimarideki milli hars nitelenmiştir. Gökalp'in milli hars ve garp

medeniyeti kurgusu bu yazılarda da kendini hissettirmiştir. Mimarideki milli harslar işte bu başlıklardaki tamlananlardır.

Arif Hikmet Koyunoğlu, Türk Yurdu dergisindeki yazılarına "Türk İşçiliği" yazısı ile başlıyor. Koyunoğlu'na göre Türk ustaları sanatçıdır. Türk mimarisinin taş işçiliğindeki, ahşap işçiliğindeki, oymacılıktaki, çinicilikteki, demircilikteki, dökmeçilikteki, nakkaşlıktaki, kısaca bütün tezyinattaki başarı Türk ustalarının sanatçılığından kaynaklanmaktadır [109].

Türk İşçiliği gibi genel bir kavramdan sonra Türk mimarisinin öğelerini detaylandırmaya başlayan Koyunoğlu, sonraki yazısını "Türk Mimarisi: Taşçılık" başlığıyla yazmıştır. Türk taşçılığının yüksek bir sanat değeri taşıdığını vurgulayan Koyunoğlu, bu konuyu mezar taşları üzerinden tartışır. Mezar taşları üzerindeki oymaların, çiçek motiflerinin, tezyinatın yüksek bir sanat değeri taşıdığını vurgulamaktadır. Fakat 19. yüzyıl Batıcılığının mimarideki bu alanı köreltmeye başladığını eklemektedir. Türk milliyetçiliğinin eleştiri oklarını yönelttiği, 19. yüzyıl'ın Barok ve Rokoko öğelerinin, Türk taşçılığını bozduğu kanaatindedir. Türk işçiliğindeki lale, sümbül gibi motiflerin yerini asma, üzüm, servi, elma, armut gibi meyvelerin aldığını söyler. Ancak bu eski taş ustalarının dahi kalmadığını ve taşçılık sanatının neredeyse sona erdiğini belirtir [110].

Koyunoğlu, Türk mimarisindeki mezar taşlarına ayrı bir başlık açmıştır. Selçuklu-Osmanlı devri Türk mezarlarının özelliklerinden, mezar taşlarından, malzemelerin özelliklerinden tezyinattan bahseden Koyunoğlu, 19. yüzyıl'daki Batı etkisine eleştirisine de değinmeden geçmez. Bu özelliklerin Türk işçiliğini bozduğunu bir kez daha vurgular [111].

Arif Hikmet, Mimar Sinan ile ilgili yazısında onu Türk sanatının dehası olarak vurgular. Mimar Sinan'ı milli bir söylemle vurgulaması gözlerden kaçmaz. İstanbul'un adeta mimari fethini anlatır. İstanbul'un mimari alandaki Fatih'i, Mimar Sinan'dır. Onun İstanbul'u fethiyle Türklüğün ruhu İstanbul'u sarmış ve her yeri cennete çevirmiştir. Yaptığı eserleri birer mabettir [112]. Koyunoğlu,

Mimar Sinan'ın ölümünün 341. yılında da konu alır ve ustalığını yine dile getirir [115]. 342. yılında ise Türk mimarisinin en önemli mimarlarından olduğunu, Türk mimarisinin en önemli örneklerini yaptığını söylerken Türk mimarisini Arap mimarisinden de kurtardığını belirtir [116].

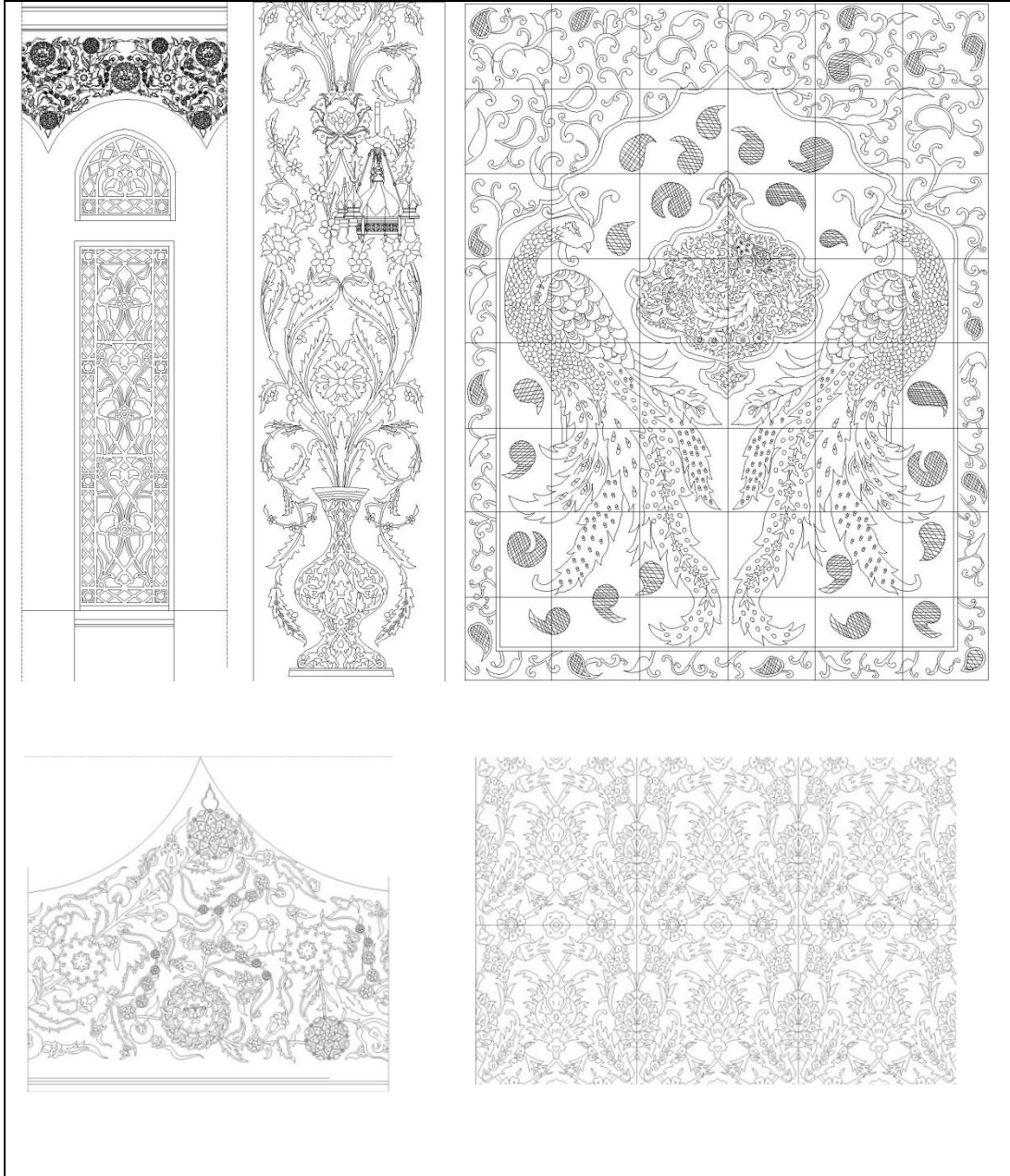
Koyunoğlu'nun Mimar Sinan yazıları da dikkat çekicidir. Mimar Sinan, Türk mimarisinin temelidir. Bir Osmanlı mimarı olan Mimar Sinan'ı Osmanlı mimarı değil Türk mimarı olarak vurgulamıştır. Koyunoğlu'na göre Mimar Sinan'ın eserleri İstanbul'u Türklüğün simgelerinden biri haline getirmiştir.

Arif Hikmet, Türk çiniciliğinin temelini Selçuklulara dayanan Türk mimarisinin en önemli öğelerinden biri olarak vurguluyor. (Bkz. Şekil 3.16) Osmanlı mimarisinin son dönemindeki barok üslubun ise Türk çiniciliğine zarar verdiğini söylüyor. Arif Hikmet'e göre Erken Cumhuriyet döneminde bu sanata tekrar önem verilmiştir. Fakat bu sanatı arz edecek eski sanatçılar artık kalmamıştır. Koyunoğlu, Avrupa'nın vazolarını taklit edeceğimize bu sanata yönelmemiz gerektiğini ifade eder. Avrupa Türk çiniciliğine önem vererek bu sanattan kendi sanatlarına bir şeyler kazandırmayı amaçlarken Türk mimarisinin bu özelliklerinden uzaklaşması uygun değildir [113].

Koyunoğlu, Bursa ve İznik'teki eski eserleri de incelemiş ve bu eserlerin Türk mimarisinin en önemli eserlerinden olduğunu vurgulamıştır. Diğer milletlerin eserlerinden etkilenmiş olan Selçukluların mimari öğelerinde bu milletlerin ruhlarını taşımadığını söylerken Osmanlı mimarisi için aynı şeyi söylemez. Fakat bu dönem içinde Bursa İznik'deki mimariyi başta Yeşil Camii olmak üzere orijinal Türk mimarisi olarak görür [114]. Yine Bursa ve İznik'te görülen inşaat sisteminin de önemine değinmektedir. Taş ve tuğladan oluşan bu karışık sistem Bizans temelli değildir. Taş ve tuğla klasik Türk sanatının en önemli unsurlarındandır [114].

Koyunoğlu'nun Ankara Türk Ocağı binasında da gördüğümüz Türk Salonu'nda Ankara Evleri örneklerini Türk Yurdu dergisinde de yazmadan geçmemiştir. Daha önce değindiğimiz gibi Atatürk'ün emriyle yaptığı Türk

Salonu için Ankara evlerini araştırmış ve bu araştırmalarını da Türk Yurdu dergisinde yayınlamıştır. Koyunoğlu, Ankara evlerinin özelliklerini, tipolojisini, yapımda kullanılan malzemeleri, yapı içindeki detayları anlatmıştır [102].

Şekil 3.16. İzmir Türk Ocağı çini detayları [134]

1930'lu yıllara gelindiğinde halkçı ve modernist düşüncenin kendini hissettirmesinden mimarlık alanı da etkilenmişti. Bu etki Türk Yurdu dergisinin mimarlık yazılarında da kendini gösterir. Milli mimarının ve Türk

Ocakları'nın en önemli mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu yerini kübik mimarinin Türkiye'deki önemli temsilcilerinden Ernst Egli'ye bırakmıştır.

Egli'nin Türk Yurdu'ndaki iki adet yazısından ilki 1930 yılı Haziran ayında "Mimari Muhit" başlığıyla yayınlanmıştır. Modern mimariye geçiş için bir hazırlık yazısı gibidir. Türk Yurdu dergisinin genelindeki mimarlık yazılarına bakıldığında ilk defa millet kavramının ve milliyetçilik duygularının dışına çıkıldığı görülmektedir. Egli, mimari muhit olarak yapının bulunduğu çevrenin doğal ortamından bahsetmektedir. Sanki Türk Yurdu'ndaki daha önce yazılan yazıları eleştirircesine insanların farklılıklarını millet ve ırklarına göre değil yaşadığı çevreye göre belirlemiştir. Buna da muhit demiştir. Mimari milli konularla bağdaştırılmamış yapılı çevrenin fiziksel özellikleri vurgulanmıştır [117].

Egli, modern mimariyi anlatırken modern mimarinin uluslararası olmasından da bahsediyordu. Ona göre son dönemlerde modern adı altında yapılmış yapıların hepsi modern olamaz. Yazısındaki görseller incelendiğinde dönemin yeni örnekleri ve yeni üslubu da göze çarpmaktadır. Klasik formları barındıran yapıların değil daha saf geometrik formlarla yapılan modern kübik yapıların yer aldığı görülmektedir [117]. Egli bir diğer yazısında mimarlığın ne olduğunu, mimarlığın neyi amaçladığını anlatmaktadır. Mimarinin ilkelerinden ve görevinden bahsetmektedir. Dönemin mimarisi insana hizmet etmektedir. İnsanların ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Dönemin mimarisi serbesttir; hiç bir kurala bağlı değildir. Tek kuralı insanların ihtiyaçlarına kısa sürede cevap vermektir [118].

Egli'nin yazılarından sonra bulunan mimari yazılar ise Nureddin İbrahim'e ait. "Selçukilerde Çinicilik [119]", "Samara ve Rakka Çinileri [120]", "Arap Mimarisinin Doğuşu [120]" başlıklı yazılarda yine eski eserler vurgulanmaktadır. Konya'daki Selçuklu eserlerinden ve buradaki çini öğelerinden, Türk çiniciliğinden bahsedilir. Yine Arap coğrafyasında Arap mimarisinin de özellikleri vurgulanmıştır.

Türk Yurdu dergisinde Hamdullah Suphi'nin Türk Evi başlıklı iki yazısı bulunmaktadır. Bu yazılar Hamdullah Suphi'nin Türk Ocakları'nda yaptığı konuşmalardır. Türk Ocakları ve Türk Evi başlığı altında tartışılan bu yazı Türk Yurdu dergisindeki önemli yazılardandır. Türk Evi üzerinde milli söylemler vurgulanarak okuyuculara ve dinleyicilere Türklerin geleneksel yaşamı hatırlatılmıştır. Batıyı taklidin milleti ne hallere düşürdüğü söylenerek mimari üzerinde Batı karşıtı milliyetçi bir söylem gerçekleştirilmiştir.

Türk Yurdu dergisindeki mimarlık alanındaki bir diğer yazı da "Türk Mimarlar Cemiyeti" başlığı altında yazılmıştır. Mimarlık Örgütlenmesi başlığı altında da tartıştığımız yazı mimarlık mesleği ile doğrudan ilişkili olması açısından önemlidir. Türk mimarların sonradan örgütlenmeye başlamasını ve bu örgütlenmenin henüz başarıya ulaşamaması eleştirilmiştir. Bu meslek örgütünün başarıya ulaşabilmesi için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Türk Yurdu dergisi mimarideki görsel öğelere milliyetçilik yüklemenin yanı sıra mimarlık mesleğine de milliyetçi bir söylem yüklemiştir. Bu da yeni Türkiye'nin her alandaki milliyetçi tutumunun bir göstergesidir. Zaten bu dönemde mimarlar da milliyetçi duruşu görev bilmişlerdir. Yeni devletin mimarlık alanında gelişimini bir devlet politikası olarak görmüşlerdir. Mimarlık mesleğinin de yabancıların elinden alınıp Türk mimarlarının eline geçmesini ilke edinmişlerdir.

Türk Ocakları, mimarlık alanına yaptığı binaların yanı sıra Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazılarıyla katkıda bulunmuştur. Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazıları adeta Türk mimarlık öğretisi niteliğindedir. Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazıları Türk Ocakları'nın milli söylemlerine uygun niteliktedir. "Türk" eksenli mimarlık yazıları mimarlıktaki Türkçülük algısının karşılığı niteliğindedir.

Türk Yurdu dergisindeki mimarlık yazılarının seyri Erken Cumhuriyet dönemindeki mimarlık algısını ve bu mimarlık algısındaki değişiklikleri de gösterir niteliktedir. Türk Yurdu dergisindeki yazıların Mimar Kemalettin - Arif Hikmet Koyunoğlu - Ernst Egli kronolojisi dikkat çekicidir. Birinci Milli Mimari

akımının Mimar Kemalettin ile başladığı, Arif Hikmet Koyunoğlu ile devam ettiği ve modernizm ana temelinde Türk Ocakları'nın da kapatılma sürecine denk gelen Ernst Egli dönemi ile sona erdiği görülmektedir. Ernst Egli dönemin Türk Devlet ideolojisindeki değişimin mimarideki dönüşümünün Türk Yurdu dergisine yansımalarıdır. Egli yazılarına kadar mimaride milli değerler vurgulanırken ve milli değerler genellikle Osmanlı ve İslam mimarisindeki öğeler olarak görülürken Egli ile beraber bu durum tamamen değişmektedir. Egli milli değil milletlerarası vurguyu yapmaktadır. Egli'ye kadar Türk kelimesi kullanılırken Egli Anadolu demektedir. Egli milli öğeler yerine Anadolu'daki yerel öğelere dikkat çekmektedir. Hatta Ankara'da yapılan batı tarzındaki villaları eleştirerek Anadolu'daki evleri tercih etmektedir.

Türk Yurdu'nun dışında, Türk Ocakları'nın çıkardığı bir diğer dergi, ilki 1914 yılında çıkan, ikincisi ise 1928 yılında Yusuf Akçura tarafından çıkarılan Türk Yılı dergisidir. Türk milliyetçiliğinin usta kalemlerinin yazılarının bulunduğu bir kültür sanat yayıdır. Türk milliyetçiliğinin farklı alanları üzerine yazılar içermektedir. Bunlardan biri de mimarlıktır. Türk Yılı'nda mimarlık yazısını Mimar Kemalettin yazmıştır.

Mimar Kemalettin, "Türk Meslek Mimarisinde Yanlış Telakkiler" adlı yazısında Türk mimarlık mesleği, eserleri ve bu eserlerin sanatçılarıyla ilgili değerlendirmelerde bulunur [169]. Bu yazısında Türk mimarlık tarihi alanında yeterli ve doğru bir akademik çalışma yapılmadığını söyler. Bir diğer eleştirisi de mimari bir eserin sadece mimarın adıyla anılmasıdır. Oysa ki bir eser sadece bir mimarla değil, o yapıda çalışan diğer sanatçı ustaların da eseridir. Eski eserler böyledir. Sanatçıları da eseridir. Ancak kapitalist düzenin yeni eserlerinde ustalar ne yaptığından habersizdir. Verilen projeyi detaylarına bakarak uygular. O kompozisyonun bütününden habersizdir [173].

Bu eleştiriyi yaparken de Mimar Sinan örneğiyle başlaması ilginçtir. Yani Sinan'ın yaptığı eserler sadece Sinan eserleri değildir. Bu eserler aynı zamanda bu oradan çalışan sanatçıların eseridir. Sinan ile ilgili yazılar yazılırken bu sanatçılara da yer verilmelidir.

3.12. Türk Ocakları'ndan Halkevleri'ne

Türk Ocakları 1930-1931 yılları itibariyle zor dönemlerden geçiyordu. Kemalizm'in, Tek Parti'nin etkisi git gide artıyordu. Türk Ocakları her ne kadar Kemalizm'e destek olsa da İttihat ve Terakki temelinden geliyordu. Türk Ocakları'ndan ise yavaş yavaş muhalif sesler yükselmeye başlamıştı. Bu sesler tek parti iktidarı için tehlike oluşturmaya başlamıştı. Türk Ocakları'nın Türkçülük politikası ise devlet politikaları gereği riskliydi. Çünkü Türk Ocakları'nın Orta Asya Türkleri üzerindeki etkisi yadsınamazdı. Bu da Türkiye ile Rusya'nın arasının açılmasına neden olabilirdi. Bu gibi nedenler Mustafa Kemal'in isteğiyle Türk Ocakları'nın kapatılması sonucunu doğurdu. Türk Ocakları kapatılınca yerine Halkevleri kuruldu. Türk Ocakları'nın mal varlığı da CHF'ye ve Halkevleri'ne devredildi. Bir çok yerde Türk Ocaklı üyeler de Halkevleri'ne katılmaya başlamıştı. Halkevleri, Türk Ocakları'nın devrettiği yapılarda çalışmalarını başlamıştı. Kemalist proje artık Halkevleri ile yayılacaktı [24].

Türk Ocağı binasının projesinde olduğu kadar Türk Ocakları yönetiminde de bulunan Arif Hikmet Koyunoğlu, Türk Ocakları'nın kapatılmasına ilişkin süreci bir anısıyla anlatıyor. Başta Hamdullah Suphi, Ağaoğlu Ahmet, Recep Peker, Yusuf Akçura, Kazım Özalp, Arif Hikmet gibi dönemin önde gelen siyasilere sık sık bir araya gelirler. Bu toplantılara arada Mustafa Kemal Paşa'da katılır. Bir akşam da Hamdullah Suphi'nin evindeki toplantıya Atatürk de gelir. Konuşma esnasında Atatürk Hamdullah Suphi'ye ocak şubelerinin ve azalarının sayısını sorar. Merkez Heyeti'nde aza olan ve şubelerle de ilgilenen Koyunoğlu, Türk Ocakları'nın 276 şube 32 000 üyesi olduğunu söyler. Rakamları duyan Paşa şaşırır. Çünkü iktidarda bulunan Halk Fırkası'nın sadece 4 000 üyesi vardır. Bunun üzerine Atatürk Hamdullah Suphi'ye şöyle söyler:

"Korkarım, siz hükümete bir beyanname vererek siyasi hale geçersiniz, bizim parti de ortadan siliniverir"

Bu durumda ocakların muhalif olması durumunda olacakları düşünülmektedir. Hamdullah Suphi ise Türk Ocakları'nın siyasi bir faaliyetinin olmadığını ve olmayacağını, ocağın görevinin bilim, kültür merkezi olarak halkı eğitmek olduğunu söyler [84].

Türk Ocakları'nın kapanması sürecinin daha Ankara Türk Ocağı binası açılmadan gündemde olduğunu Arif Hikmet Koyunoğlu yaşadığı bir başka anısıyla da destekliyor. Türk Ocağı binasının inşaatının son günleridir. Yapının misafir salonunun bezeme işi kalmıştır. Koyunoğlu iskele kurar ve yerlerin kirlenmemesi için de iskelenin üstünü de yan yana koyduğu tahtalarla kapatır. O esnada içeri birileri girer. Bu kişiler CHF'nin siyaset adamları Recep Peker ve Saffet Arıkan'dır. Koyunoğlu'nu çalıştığı yerden görmezler. Koyunoğlu onların konuşmalarına kulak misafiri olur. Fakat konuşma esnasında fırkalıların binayı paylaştıklarını duymuştur. Karşıdaki odayı riyaset, yanındaki odayı umumi katip, büyük bir odayı da müfettiş odası yapmayı düşündüklerini duyar. Bu olayı Hamdullah Suphi ile paylaştıktan sonra Suphi, kendisini böyle bir durum olmayacak diye teselli eder [84].

Aynı durum Afyon'daki Türk Ocağı binası için de yaşanır. Türk Ocağı başkanı olan Türk Ocakları kapandığında ise Halkevi başkanı olarak görev yapan Galip Demirel'in Taşpınar dergisinde anlattığı anıları da bu konuyu açıklar. Bir gün Reşit Galip Bey ile Atatürk, Afyon'da yeni inşa edilmiş olan Türk Ocağı binasına ziyarete gelirler. Reşit Galip, Atatürk'e bu binanın çok güzel olduğunu fakat bu binanın halkevi yapılması gerektiğini söyler. Atatürk de "Evet! Halkevi, Halkevleri" diye cevap vermiştir. Bunu duyan Galip Demirel biraz şaşırmıştır. Çünkü halkevleri sözüne bir anlam getirememiştir. Fakat altı ay sonra Türk Ocakları kapatılmış halkevleri kurulmuştur [121].

Koyunoğlu, ocaklıların normalde fırkaya katılmayı düşünmediklerini söylüyor. Fakat şubelere yeteri kadar genelge gönderilememiş ve son kurultaya hemen hemen sadece Ankara delegeleri katılmıştı. (CHF mebusları kendi bölgelerinde kurultay delegesi olabileceklerine dair belge almıştır [122].)

Bunun sonunda ocak fırkaya bağlanmıştır. Ocak binalarına, kütüphanelerine, koleksiyonlarına kısaca her şeye adeta el konulur [84].

Türk Ocakları'nın kapatılmasından sonra Koyunoğlu sıkıntılar yaşar. Ona göre Fırka bütün ocaklılara baskı uygulamaktadır. Memur olmayan herkesin işleri baltalanır. Koyunoğlu da iş sıkıntısı yaşar. Hatta Türk Ocağı binasının yapımından dolayı daha 20 000 lira alacağı vardır. Amacı bu parayı alıp yurt dışında mimari araştırmalar yapmaktır. Fakat bu parayı fırkadan alamamıştır. Parasını almak için başvurduğu makamlar hep sırtını döner. CHP'ye de başvurmuş fakat parasını yine alamamıştır. Türk Ocakları'nın kapanmasıyla birlikte Koyunoğlu için zorlu bir süreç başlamıştır [84].

Türk Ocakları 10 Nisan 1931'de kapatılmıştır. Türk Ocakları'nın kapatılmadığını CHF'ye iltihak ettiğini söyleyenler de vardı [24]. Türk Ocakları'nın kapatılmasıyla cumhuriyetin fikirlerinin yeni yürütücü gücü Halkevleri kurulmuştu. 14 Şubat 1932'de 14 ilde halkevleri açıldı. Türk Ocağı'nın malları halkevleri ve fırka tarafından paylaşıldı. Ankara'daki Türk Ocağı mabedi de Ankara Halkevi olmuştu. Ankara, İzmir, Malatya, Samsun, Konya, Denizli, Kayseri, Balıkesir, Kırklareli, Uzunköprü, Aydın, Afyon, Senirkent, Isparta, Çankırı, Kastamonu, İnebolu, Burhaniye, Antalya başta olmak üzere bir çok Halkevi Türk Ocakları binasında açılışlarını yapmışlar ve bir süre bu binaları kullanmışlardı.

Halkevleri binaları da Türk Ocakları binaları gibi döneminin ideolojilerini yansıtıyordu. Türk Ocakları'nın Türkçü ideolojisinin karşılığında geleneksel mimarisine karşılık Halkevlerinin halkçı ideolojisine karşılık modernist, kübik, sade bir kompozisyonu vardı. Ulus-devlet yapısının simgesi olan Halkevleri "Cumhuriyet Meydanları"nda kentin merkezine kentin simgesi olarak inşa edilmiştir. Öyle ki şehirdeki protokol validen sonra Halkevi başkanı; vali konağından sonra halkevi binası gelecek şekildedir [123].

Türk Ocakları'ndaki mabet geleneği Halkevlerinde de devam etmiştir [96]. Dini yapılara adeta alternatif olma durumundadır. Camideki cemaatleşmeye

karşılık Halkevinde bir uluslaşma politikası vardır. Laik toplumun yeni ibadet mekânı gibidir. Hatta kimi şehirde şehre hakim olan Halkevi kuleleri cami minareleriyle yarışır konumdadır [123].

Kütüphaneler, toplantı-konferans salonları, halkodalarıyla Halkevleri adeta bir okul konumundadır. Sürekli eğitimler verilmektedir. Gösterilerin yapıldığı geniş bahçeleri ve tiyatro salonlarıyla kültür merkezi konumundadır. Kimi şubede ise spor ve folklor faaliyetlerinin yapıldığı spor salonları da bulunmaktadır. Halkevleri'nin olmazsa olmazlarından biri de hitap balkonu ile önündeki meydandır ve halkın hitap balkonundan konuşmacıyı dinlemesi fikriyle hazırlanmış bir alandır. Hitap balkonları da yine yapıların genellikle hem girişini hazırlayıp hem de simetri ekseninde bulunarak merkezden halkı kapsamaktadır. İdeolojinin, devrimlerin benimsetildiği, halkın önünde toplanıp başkanın hislerini anlattığı mekân olması açısından büyük önem teşkil etmiştir.

Türk Ocakları ile Halkevleri yapıları incelendiğinde mekân kurguları açısından benzer özellikleri gösterdiklerini görebiliriz. İkisinin de birer kültür merkezi gibi çalışması, ikisinin de eğitime önem vermesi ikisinin de seminer odaları, kütüphaneler, hitap balkonu gibi mekânları barındırmalarını zorunlu kılıyordu. Fakat ikisi de farklı bir Türk tahayyülü amaçlıyordu. Türk Ocakları'nın cephe kompozisyonu gelenekselciydi. Fakat Halkevleri'nin kompozisyonları daha yeni daha moderndi. Zaten iki kurumun da en büyük farkı modernlikti. İki kurum da kendi dönemlerinde moderndi. Ama Türk Ocakları yapıları milli mimari örneklemine yer aldığı için modernliğini kaybetmiş gibiydi. Tıpkı İslami çerçeveden ayrılamayan gelenekselci Türkçülük gibi. Halkevleri yapıları da aynı ideolojisi gibi halkçı, modern çağdaştı. Yani Türk Ocakları ile Halkevleri arasına modernlik konusunda bir yorum farkı girmişti.

4. SONUÇ

Son dönem Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi kurumu olan Türk Ocakları ve onun milliyetçi ideolojisinin mimarlık pratiğindeki yansımalarını tartıştığımız bu tez çalışmasında mimarlığın devlet ideolojisi ve politikasıyla olan ortaklığı da görülmüştür. Bu ortaklık sadece Türkiye'de değil bir çok ülkede bir çok dönem görülmüştür.

Mimarlığın salt barınma, yaşama, eylemleri gerçekleştirebilme ihtiyacını karşılama işlevi olmadığı değişen sosyo-kültürel yapıyı da yönlendirebildiği gözlenebilir. Bu sadece mimarlık için değil diğer sanat dalları için de geçerli olmuştur. Fakat mimarlığın etkisi diğerlerinden daha çok olmuştur. Çünkü mimarlık diğer sanat dalları gibi bulunduğu hacimde ziyaretçilerini bekleyen bir nesne olmanın dışında, kamusal mekânları biçimlendiren, kentleri oluşturan, içine girilebilen, kullanılabilen, insan hayatı boyunca ona eşlik eden bir olgudur.

Mimarlığın ideolojik doğrultuda kullanılması ya da mimarlığın ideolojiyi kullanması sadece Osmanlı'nın son dönemlerinde değil hemen hemen her dönemde, dünya üzerinde her coğrafyada, hemen hemen her siyasi iktidar döneminde yaşanmıştır. Liderler ideolojilerini anlatmak, ideolojilerinin ve iktidarlarının büyüklüklerini gösterebilmek için mimariye başvurmuşlardır. Devletin ve iktidarlarının gücünü görmek isteyen liderler yaptırdıkları büyük, gösterişli devlet yapılarıyla bunu ispatladıklarını düşünmüşlerdir. Batı dünyası, genellikle neo-klasik mimariyi uygulayarak bunu elde eder. Fransa'da Napolyon kendi ideolojisini belirtmek, eski Roma'nın devamı olduğunu göstermek için geleneksel mimariden yararlanmıştır. Beaux Arts geleneğiyle eski Yunan-Roma mimarlığıyla bu ideolojiyi göstermeye çalışmıştır. Mimarlık-ideoloji-politika paraleline bir diğer örnek de Hitler'dir. Mimar Albert Speer ile birlikte tasarladıkları devasa neo-klasik yapılarını faşist iktidarlarının büyüklüğünü göstermek için kullanmışlardır. Ancak Türkiye'de modernleşme projesi modern mimarlıkla örtüşmüş, modern mimarlık devlet ideolojisini temsil etmek için uygun bir araç olmuştur.

Mimarlık ve devlet politikalarının ortaklığına günümüz Türkiye'sini de örnek verebiliriz. Tez çalışmasını hazırladığımız şu günlerde Taksim'de yoğun bir yapı faaliyeti gündemdedir. Öyle ki bu yapılanmanın karşısında olanların başlattığı tepkiler ve bu tepkilere rağmen hükümetin bu dönüşüm isteği önemli kitlesel olaylara yol açmıştır. Halk sokaklara dökülmüş, çok sayıda çatışma meydana gelmiştir. Bu durum yurt dışında da çok ses getirmiştir. Taksim projesinin dışında günümüzde hazırlanan bir çok mimari projenin devletin ideolojik güdümüyle gerçekleştiği otoriteler tarafından vurgulanmaktadır.

Mimarlığın ideoloji ve kültürel alandaki bu denli etkileşimi Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak cumhuriyetin kuruluşu ve sonrasında da görülmektedir. Osmanlı gerilemeye başlayıp bu kötü gidişten kurtulmak isteyince modernleşme ve bunun da kaynağı olan Batılılaşmaya yönelmişti. Osmanlı'nın Avrupa'yla bu büyük etkileşimi Avrupa'nın yaşadığı sosyal, kültürel, sanat hayatındaki yaşadıklarının Osmanlı topraklarına yayılmasına neden olmuştur. Alaturka yaşamın yerini alafranga bir hayat almıştır.

Bu değişiklikler Osmanlı'daki mimari kurguyu da değiştirmişti. Batılı yaşam tarzı Batılı mimari öğeleri beraberinde getirdi. Osmanlı klasik öğelerinin yerini Batı'nın barok, rokoko gibi stilleri aldı. Barok, rokoko gibi mimari stiller fazla bezemeli, fazla detaylı, fazla karışıktı. Buna yapı ustaları da alışmakta zorluk çekti. Bunun için Batıdan mimarlar ve ustalar bile getirildi. İnşaat yönetmeliklerinde de değişiklikler meydana geldi.

Batılılaşma her alanda etkisini gösteriyordu. Yeni ideolojiler yeni yaklaşımlar deneniyordu. Aşırı batılılaşma sonunda bir yerlileşme hareketi de başlamıştı. Yerlileşme hareketinin de modernleşmeyle harmanlanması isteniyordu. Bu yerlileşme hareketinin mimarlık alanında da etkisini göstermeye başlamıştı. Avrupa'nın barok, rokoko gibi tarzları Osmanlı klasik öğeleriyle aynı yapıda kullanılıyordu. Yapılar farklı öğelerle eklektik olarak tanımlanan karma bir kompozisyon oluşturuyordu. Aslında bu eklektik tarz tam da Osmanlı'yı tanımlıyordu. İçinde bulunduğu karmaşadan kurtulmak amacıyla sürekli bir

yenilik, değişiklik hareketine giren bu değişiklikleri yaptıkça daha da içinden çıkılamayan durumlarla karşılaşan, toprakları korumak, ekonomiyi kurtarmak için yapılan yeniliklerle iyice karmaşık bir hal alan Osmanlı'nın son dönemlerdeki bu yapısı da mimarlıktaki bu eklektik kompozisyonlarla paralellik gösteriyordu.

Kurtuluş için Osmanlıcılık, İslamcılık ve sonunda Türkçülük ideolojileriyle Batıya karşı bir tavır alan Osmanlı mimarlıkta da bu tavrı gösteriyordu. Muasırlaşma yine bu dönemin altın sözcüğüydü. Eklektik yapıların yerini klasik Osmanlı ve Selçuklu öğelerinin bulunduğu yapılar almıştı. Mimarlıktaki yerleşme hareketi Osmanlı'nın ideolojik olarak bu hareketi benimsemesinin yanında Avrupa'daki gelişmelerin de etkisi vardı. Avrupa'da bir öze dönüş hakimdi. Avrupa'da da klasik Yunan ve Roma unsurlarının mimaride tekrar gündeme gelmesi Osmanlı'yı da etkilemişti.

Sosyal hayatta yerleşme devam ediyordu. Kurtuluş için İslamcılık, Osmanlıcılık ve Türkçülük politikaları denenişor ve en sonunda Türkçülük ideolojisinde karar kılınıyordu. Türkçülük, Türk milletinin egemenliğine ve liderliğine dayanan, Türk milletinin ekseninde olan, kültürünü kendi içinde arayıp, bilim ve teknik alanında modernleşmek isteyen ve bu modernleşmeyi Batıda arayan, Batıya karşı Batıcı bir düşünceydi. Bu ideolojinin benimsenmesi, uygulanmasını sağlayan kurum ise Türk Ocakları'ydı.

Türk Ocakları, Türkçülüğün her ortamda yayılması için çalışıyordu. Bu ortamlardan biri de mimarlıktı. Ziya Gökalp'in temellendirdiğı Türk Ocakları'nın "milli hars ve garp medeniyetinin sentezi" fikri dönemin mimarlık akımının da temelini teşkil ediyordu. Birinci Milli Mimari diye adlandırılan bu dönemde klasik Osmanlı ve Selçuklu cephe kompozisyonlarıyla tasarlanan yapılar Batı teknikleriyle inşa ediliyordu. Bu tanımlama mimarlıktaki Türkçü yaklaşımının tanımıydı. Kültürel öğelerini tarihinden, tekniğini ise batının biliminden alıyordu.

Dönemin önemli devlet yapılarının yanı sıra kamusal yapılar milli mimari ile tasarlanırken Türk Ocakları'nın genel merkez binası da milli mimari ilkelerine uygun olarak tasarlanıyordu. Hatta bu yapı dönemini en iyi anlatan yapıları arasında gösteriliyordu. Türk Ocakları'nın inşa ettiği diğer yapılarda da bu kapsamda olmasa da milli mimarinin öğelerine rastlanıyordu.

Türk Ocakları'nın milli mimari ilkeleriyle tasarlanan bu yapıları birer "Milliyet Mabedi" olarak tanımlanıyordu. Türkçülük adeta bir inanç biçimiydi. Bu dinin tapınağı da Türk Ocakları yapılarıydı. Türk Ocakları, halkın bu mabetler etrafında gündelik yaşamlarını geçirmesi gerektiğini anlatıyordu. Çünkü bu yapılar birer kültür merkeziydi. Yeni Türkiye'nin milliyetçi algıları bu kurumun yapılarını oluşturuluyordu. Bu mabetlerde sık sık sosyal, sanatsal aktiviteler yapılırdı. Türk Ocakları yapıları Osmanlı'nın son döneminde halkın yaşamını dini yapıların etrafından kamu yapıları etrafına yönlendirmesinin bir örneğiydi.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkçülüğün yön değiştirmesi yani geleneksel fikirlerle bezenmiş milliyetçiliğin yerini Batıya uygun modern halkçılığın almasıyla beraber Türk Ocakları da buna ayak uydurmaya çalışıyordu. 1927 kurultayında Cumhuriyet Halk Fırkasıyla beraber hareket etme kararı almıştı. Bu değişiklik mimarlık alanında da etkisini göstermişti. Türk Ocakları'nın son dönemlerine denk gelen bu durum Afyon ve Çankırı Türk Ocakları'nın geleneksel özelliklerinin yanı sıra sade ve saf geometrik tasarımlarıyla dönemin çağdaş ve modern yeni düzenine benzemeye çalışıyordu

Türk Ocakları, yapılarının yanı sıra konferansları ve Türk Yurdu dergisindeki yazılarla da mimarlıkta etkinliğini göstermekteydi. Mimar Kemalettin ile başlayan yazılar Arif Hikmet ile devam ediyor ve Ernst Egli ile son buluyordu. Bu sıralama aslında mimarlık alanındaki değişimi de gösteriyordu. Birinci Milli Mimari'nin en önemli mimarı Mimar Kemalettin Türk Ocakları'nın kurulduğu dönemde kendisinin de en parlak döneminde yazılarını yazıyor. Kendisinin eleştirilmeye başlandığı hatta Türk Ocakları'nın binası için düzenlenen proje yarışmasını kaybetmesiyle birlikte yerini Arif Hikmet Koyunoğlu'na bırakıyor. Cumhuriyetin ideolojik çizgiyi değiştirmesiyle beraber mimarlık alanındaki

değişim için Avrupa'dan getirilen mimarlardan Egli de bu değişikliği anlatmak için Türk Yurdu dergisinde yazılar yazıyor.

Türk Yurdu dergisinde bunların yanı sıra mimarlık örgütlenmesiyle ilgili bildiri biçiminde de yazılar bulunuyor. Osmanlı döneminde zayıf kalan hatta yabancıların elinde bulunan mimarlık örgütlenmesi de Türkçü dönüşümü yaşıyor. Önce Osmanlı Mühendis ve Mimarlar Cemiyeti kuruluyor. Ardından da Türk Mimarlar Cemiyeti kuruluyor. Mimarlık alanında da Türklerin söz sahibi olması ve milli birliğin oluşturulması amaçlanıyor. Türk Ocakları da bu derneklere çeşitli eleştirilerde bulunarak Türk mimari örgütlenmesi için çeşitli öneriler sunuyor.

Türk Ocakları'nın bu Türkçü mimarisi aslına bakıldığında Osmanlı'nın klasik öğelerini kullanan bir mimariydi. Türk mimarisi miydi yoksa Osmanlı mimarisi mi? Aslında kimine göre Osmanlı olan bu mimari Türkleştirilmişti. Osmanlı ve Selçuklu olan bu mimari yeni ideolojiyle beraber Türkleştiriliyordu. Yeni Türk devletinin yeni modern mimarisiydi. Cumhuriyetin kurulmasından bir kaç yıl sonra ise bu mimari Osmanlı olduğu için modern sayılmayacaktı. Yani yeni döneme göre bu mimari Türk değil gelenekseldi ve Osmanlı'ydı. Türk mimarisi artık modern kübik mimarisiydi. Zaten geleneksel Türk evleri de kübik mimari gibi saf formlara sahipti. Bezemelerden uzaktı. Aslına bakıldığında modern mimari Türklerin zaten kullandığı bir tarzdı.

Aslında mimarlık alanındaki bu değişimler iktidarın ve ideolojisinin değişimiymi. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uygulanan milli mimarinin ilkeleri cumhuriyetin kurulmasından sonra hem gerici olarak algılanacak hem de Türklüğü sorgulanacaktı. Avrupa'dan gelen mimari yeni Türk mimarisiydi.

Mimarideki bu Türklük algısı iktidarların Türklük algısıyla da doğru orantılıydı. Biri Türklük algısını gelenekselde, İslami öğelerde ararken; diğeri Batıda, daha modernde daha çağdaşta, daha laik bir yapıda arıyordu. O yüzden biri Osmanlı unsurlarını tercih ederken diğeri Avrupa'daki Batı mimarisini uygun görüyordu.

Aslında dikkatli bakıldığında dönemin mimari üslupları arasında ortak bir kaç nokta vardı. Birbirlerini geleneksel veya modern olarak tanımlayan mimariler benzer süreçlerden geçiyordu. İki mimari de milliyetçilik vurgusu yapıyordu; iki mimari anlayış da dönemlerinde Avrupa'yı örnek alıyordu; iki mimari de bulundukları dönemin modern mimarisiydi; iki mimari de bulundukları dönemin devlet destekli mimarisiydi. Fakat değişen ideolojik atmosfer bu iki mimari arasında farklılıklar oluşturunuyordu.

Türk Ocakları bu iki dönemi de yaşıyordu. Milliyetçilik ve dönüştüğü halkçılık Türk Ocakları'nın benimsediği ideolojydi. İdeoloji ve mimarideki bu dönüşümü Türk Ocakları da hissediyordu. Türk Ocakları bu değişimleri ve dönüşümleri kendi içinde özümüyor ve kendine biçtiği görevle mimarlık literatüründe etkisini gösteriyordu.

Osmanlı'nın son döneminde kurulan cumhuriyet ideolojisinin yayılmasında önemli rol üstlenen Türk Ocakları mimarlık alanında da etkili olmuştu. Mimarlığı, yapılarındaki konferanslarıyla, Türk Yurdu dergisindeki Türk mimarlığı yazı dizisi formatındaki makalelerle oluşturdukları milli vurgularla hem kuramsal alanda hem milli unsurların ön planda olduğu milli mabetleriyle, içerisinde bulunan sergi alanları, tiyatro salonlarıyla oluşturdukları kültür merkezleriyle, yapı üretimi yani pratik alanda hem de kurumunun içersindeki Türk mimarisinin önemli mimarlarıyla Türk Ocakları, Ocak-iktidar-ideoloji- mimarlık arasındaki bağı ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

1. İnalçık, H., "Tanzimat, Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu", **Phoenix**, Ankara, 13 (2006).
2. Saydam, A., "Tanzimat Devri Reformları", **Türkler Ansiklopedisi**, 12, **Yeni Türkiye**, Ankara, 1326-1327 (2002).
3. Eriş, M., "Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma Hareketleri", **Türkler Ansiklopedisi**, 12, **Yeni Türkiye**, Ankara, 1064, 1065-1066, (2002).
4. Zürcher, E., "Modernleşen Türkiye'nin Tarihi", **İletişim Yayınları**, İstanbul, 87-88, 101, 116-129, 157-161, 272-275 (1993).
5. Boratav, K., "Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009", **İmge Kitabevi Yayınları**, Ankara, 19-20 (2012).
6. Lewis, B., "Modern Türkiye'nin Doğuşu", **Arkadaş Yayınevi**, Ankara, 154-155, 195-196, 197-199, 234, 246, 250-253, 360-364, 370-372 (2011).
7. Batur, A., "Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, 4, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 1038-1039, 1040, 1043-1044, 1046, 1047-1048 (1985).
8. Eyice, S., "Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Türk Sanatı", **Türkler Ansiklopedisi**, 15, **Yeni Türkiye**, Ankara, 467 (2002).
9. Akpolat, M., "Tanzimat Sonrası Osmanlı Mimarlığı", **Türkler Ansiklopedisi**, 15, **Yeni Türkiye**, Ankara, 574, 575, 577 (2002).
10. Tekeli, İ., "Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarih Yazıları", **Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, İstanbul, 62, 63, 304-305 (2011).
11. Kuran, A., "Selçuklulardan Cumhuriyete Mimarlık", **İş Bankası Kültür Yayınları**, İstanbul, 598, 604, 609-610 (2012).
12. Topuz, E., "Osmanlı Kimliğinin Gelişmesinde Tanzimat Fermanının Rolü", Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum, 49-52 (2009).
13. Petrosyan, Y., "1876 Anayasası ve Türk Tarihindeki Yeri", **Türkler Ansiklopedisi**, 12, **Yeni Türkiye**, Ankara, 1531-1532, 1533-1535, 1543 (2002).
14. Eyice, S., "Batı Akımlarının Getirdiği Osmanlı Dönemi Türk Sanatı", **Türkler Ansiklopedisi**, 15, **Yeni Türkiye**, Ankara, 469 (2002).

15. Özdenler, Z., "Sirkeci Garı'nın İstanbul'daki Geç Dönem Eklektik Anlayışla İnşa Edilen Oryantalist Üsluptaki Yapılar İçindeki Yeri", Yüksek Lisans, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 32-33 (2010).
16. Yazıcı, N., "Osmanlı'nın İlk Mimari Kitabı: Usul-i Mimari-i Osmani", Temmuz-Ağustos, 2003-04, **Arkitekt**, 12-13, 18-19, (2003).
17. Akşin, S., "Türkiye Tarihi", 3, **Cem Yayınevi**, İstanbul, 171, 173, 181-183 (1995).
18. Kodaman, B., "2. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914)", Türkler Ansiklopedisi, 13, **Yeni Türkiye**, Ankara, 296-309 (2002).
19. Deniz, K., "Dil Sosyolojisi Açısından "Ocak" Kavramı", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, 64, 223-225 (2012).
20. İnan, A., "Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar", **Türk Tarih Kurumu Basımevi**, Ankara, 68 (1986).
21. Georgeon, F., "Osmanlı Türk Modernleşmesi (1900-1930)", **Yapı Kredi Yayınları**, İstanbul, 42-43, 52-53, 64-65, 70 (2006).
22. Sarınoy, Y., "Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları", **Ötüken Neşriyat**, İstanbul, 141-144, 148, 276-277, 348-355, 364, 370 (2005).
23. Üstel, F., "Türk Ocakları", Modern Türkiye' de Siyasi Düşünce - Milliyetçilik, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 265 (2002).
24. Acar, İ., "Türk Ocakları", Balıkesir, 29-30, 38, 39, 59-60, 63-64, 67, 85, 91-96 (2004).
25. Karaer, İ., "Türk Ocakları (1912-1931)", **Türk Yurdu Neşriyatı**, Ankara, 13-14 (1992).
26. Uzdu, H., "Şerif Mardin'de Osmanlı Modernleşmesi", Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyon, 8-10 (2011).
27. Berman, M., "Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor", **İletişim Yayınları**, İstanbul, 29 (2010).
28. Gönültaş, E., "Edwar Said'in Eserlerinde Emperyalizm ve Oryantalizm İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı**, Kırıkkale, 35 (2008).

29. Sarı, O., "Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Elazığ, 2 (2008).
30. Uzun, T., Atasever, G., "Türkiye'de Modernleşme Süreci Bağlamında Oryentalist ve Oksidentalst Bakışlar", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2 (26): 176, 177 (2010).
31. Çiğdem, A., "Bir İmkan Olarak ModerniteWeber ve Habermas", **İletişim Yayınları**, İstanbul, 68-69, 72-73 (1997).
32. Altun, F., "Modernleşme Kuramı: Eleştirel Bir Giriş", **Yöneliş Yayınları**, İstanbul, 23 (2002).
33. Türköne, M., "Türk Modernleşmesi", **Lotus Yayınları**, Ankara, 9 (2003).
34. Çiğdem, A., "Batılılaşma Modernite ve Modernizasyon", Modernleşme ve Batıcılık, 3, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 68-69, 72-73, 74-75 (2007).
35. Gökalp, Z., "Türkleşmek,İslamlaşmak,Muasırlaşmak", Türk Yurdu, 2-35, **Tütibay Yayınları**, 184, 185, 186 (2002).
36. Akçura, Y., "Üç Tarz-ı Siyaset", **Türk Tarih Kurumu Yayınları**, Ankara, 27-29, 31-32, 34-35 (1976).
37. Sırma, İ., "2. Abdülhamit'in İslam Birliği Siyaseti", **Beyan Yayınları**, İstanbul, 50-51 (2007).
38. Akçura, Y., "Siyasiyat ve İctimaiyat : Milliyet Fikri ve Millet Muharebeleri (1913)", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 2 (33): 149 (2002).
39. Akçura, Y., "Siyasiyat ve İctimaiyat : Milliyet Fikri ve Millet Muharebeleri (1913)", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 3 (34): 149 (2002).
40. Gökalp, Z., "Türkçülüğün Esasları," Kemal Bek, **Bordo Siyah Klasik Yayınlar**, İstanbul, 25-26, 27-30,41, 50-51, 76-77, 94, 193-195 (2006).
41. Ahmad, F., "İttihatçılıktan Kemalizme", **Kaynak Yayınları**, İstanbul, 219-220 (1996).
42. Akyürek, G., "Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi ve İktidar", **Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, İstanbul, 51-52, 54 (2011).
43. Taş, M., "Osmanlı'dan Günümüze Yapı Üretiminde Mimarlık Meslek Örgütlenmesinin Gelişimi", **Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi**, 8-1, 204-207 (2008).

44. Ünalın, Ç., "Cumhuriyet Mimarlığının Kuruluşu ve Kurumlaşması Sürecinde Türk Mimarlar Cemiyetinden Mimarlar Derneği 1927'ye", **Mimarlar Derneği 1927**, Ankara, 19, 20, 26, 34 (2002).
45. Şenyurt, O., "Osmanlı Mimarlık Örgütlenmesinde Değişim ve Dönüşüm", **Doğu Kitabevi**, İstanbul, 97, 98-105, 243-244, 249 (2011)
46. Akpolat, M., "Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallaury", Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 26-28, 35-36 (1991).
47. Sey, Y., Tapan, M., "Türkiye'de Mimarlık Eğitimi", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 5, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 1421 (1983).
48. Kılıç, A., "Vallaury'nin Klasisist Cepheleri", Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 13-15, 16-24, 50-57 (2006).
49. Anonim, "Türk Mimarlar Cemiyeti", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (21/7-196/35): 128, 129 (2002).
50. Parvus, "İktisadiyat", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, 2 (41): 312 (2002).
51. Batur, A., "Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 5, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 1380, 1381, 1383 (1983).
52. Fırat, N., "Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası", **Kültür ve Turizm Bakanlığı**, Ankara, 63, 70, 78 (1998).
53. Güneş, G., "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın Türk Ocağı (1923-1931)", 32-300, **Türk Yurdu**, Ankara, 58, 59 (2012).
54. Anonim, "Bir Aylık Ocak Haberleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 14 (203/42): 137, 138, 144, 185 (2002).
55. Aslanoğlu, İ., "Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938", **Bilge Kültür Sanat Yayınları**, İstanbul, 35-36, 37, 40, 192 (2010).
56. Tapan, M., "Cumhuriyet Döneminde Yapı Teknolojisinin Gelişimi", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 5, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 1423, 1424 (1983).
57. Sevük, İ., "Ocak, Ev, Konak", **Cumhuriyet**, Kasım 24, 2 (1950).

58. Hisar, A., "Ocağın Doğduğu Zaman ve Muhit", 1, **Türk Yurdu**, Ankara, 4-5, 6-7 (1954).
59. Anonim, "Türk Ocağı İdare Raporu", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 7 (156): 215-216, 217, 224 (2002).
60. İpek, A., "Ankara Türk Ocağı", Yüksek Lisans tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 97, 119, 116-120 (2010).
61. Anonim, "Türk Ocakları Merkez Heyeti Binası", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (27-28): 80, 81, 98, 99 (2002).
62. Asım, M., "Yeni Türk Ocağı Binası", Türk Yurdu, Ankara, **Tütibay Yayınları**, 16 (27-28): 84, 85, 86 (2002).
63. Sefa, İ., "Yeni Türk Ocağı", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (27-28): 82-83 (2002).
64. Güneş, G. "İzmir Türk Ocağı 1923-1931", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **DEU AİTE**, İzmir, 51, 52, 53, 54, 55 (1990)
65. Tanrıöver, H., "İzmir Ocağımızın Geçen Seneki Kıymetli Mesaisi Nelerdir?", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (200-39): 335, 340 (2002).
66. Tanrıöver, H., "Bir Aylık Ocak Haberleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (200-39): 336 (2002).
67. Anonim, "Bir Aylık Ocak Haberleri 1928 Kurultayı Müzakereleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (198-37): 232 (2002).
68. Anonim, "Bir Aylık Ocak Haberleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 14 (202-41): 100 (2002).
69. Yalvaç, C., "Atatürk Evi'nin Öyküsü", Malatya Haber Gazetesi, (2005).
70. Güneş, G., "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın Türk Ocağı (1923-1931)", **Türk Yurdu**, Ankara, 32 (300): 60, 66 (2012).
71. Ilgar, Y., "Türk Ocakları Afyonkarahisar Şubesi (1914-1931)", **Türk Yurdu**, 31 (282): 196 (2011).
72. Yavuz, Y., "Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi", **Odtü Mimarlık Fakültesi**, Ankara, 6, 10, 11-12, 21, 61, 70, 71 (1981).
73. Sözen, M., "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı", **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**, Ankara, 27, 30, 31, 36-37, 171-173 (1984).

74. Bozdoğan, S., "Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür", **Metis Yayınları**, İstanbul, 34, 41 (2002).
75. Aslanoğlu, İ., "Birinci ve İkinci Milli Mimarlık Akımları Üzerine Düşünceler", **Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri**, İstanbul, 42 (1984).
76. Cansever, T., **Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri**, İstanbul, 30 (1984).
77. Arseven, C., "Türk Sanatı", Sanat Ansiklopedisi, 4, **Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi**, İstanbul, 2089 (1952).
78. Yavuz, Y., "Yeni Bulguların Işığında Mimar Kemalettin ve Yapıtları, Mimar Kemalettin ve Çağı", **Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını**, Ankara, 130-131, 133 (2009).
79. Yavuz, Y., "İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin:1870-1927", **Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını**, Ankara, 111-121 (2009).
80. Anonim, "Türk Ocakları Şuunu", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 18-180/19: 54 (2002).
81. Birkan, G., Pehlivanlı, S., "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi", **Mimarlık**, 150, 12, 14 (1977).
82. Alsaç, Ü., "Koyunoğlu, Ahmet Arif Hikmet", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, **YEM Yayınları**, 1053 (2008).
83. Cengizkan, N., "İzmir Kentinin "İmar" Edilmesinde Geride Duran Bir İsim: Mimar Mesut Özkök", Mimarlık Dergisi, 319, **Mimarlar Odası Adına Yayın Komitesi**, Ankara (2004).
84. Kuruyazıcı, H., "Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu Anılar,Yazılar, Mektuplar, Belgeler", **Yapı Kredi Yayınları**, İstanbul, 39, 40, 41, 202-203, 261, 264-265, 268, 272, 273 (2008).
85. Çongur, R., "Ankara Türk Ocağı Binası Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu", **Türk Yurdu**, Ankara, 32 (295): 190, 192 (2012).
86. Aslanoğlu, İ., "Modernizmin Başlangıç Aşamasında 1926-33 Yılları Arası Türk Mimarlığında Yaşanan Gelişmelerin Bir Değerlendirmesi", Prof. Doğan Kuban'a Armağan, **Eren Yayıncılık**, İstanbul, 17-18 (1996).
87. Koyunoğlu, A., **Hakimiyet-i Milliye**, 4 Teşrinisani, 2272, 2-4 (1927).

88. Koyunoğlu, A., **Hakimiyet-i Milliye**, 20 Teşrinisani, 2288, 4, 5 (1927).
89. Koyunoğlu, A., **Hakimiyet-i Milliye**, 16 Teşrinisani, 2284, 2 (1927).
90. Koyunoğlu, A., **Hakimiyet-i Milliye**, 5 Kanunusani, 2334, 5 (1928).
91. Yıldırım, S., Gurallar, N., "İdeoloji ve Mekân", **İdeoloji ve Mimarlık Sempozyumu**, İzmir, 312, 313 (1996).
92. Tanrıöver, H., "Türk Ocakları Merkez Heyeti Binasının Temel Atma Merasimi", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 12 (188-27): 138-139, 142 (2002).
93. Üstel, F., "Türk Ocakları (1912-1931)", **İletişim Yayınları**, İstanbul, 215, 224, 225 (2004).
94. Karaer, İ., "Türk Ocakları Kütüphaneleri (1912-1931)", **Türk Kütüphaneciliği**, 4 (2): 57, 58-59 (1990).
95. Günver, G., "Türk Devrimi ve İzmir Türk Ocağı", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 3 (8): 119, 120 (1999).
96. Gurallar, N., Mabet: Türk Ocakları Genel Merkezi'nden Halkevlerine, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Zeynep Yasa Yaman, **Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları**, Ankara, 29, 30 (2013).
97. Anonim, Türk Ocakları Merkez Heyeti Binası, Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (27-28): 79, 80-84 (2002).
98. Tanrıöver, H., "Türk Ocakları Merkez Binasının Açılması", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (29): 77, 80, 87 (2002).
99. Ankara Hukuk Mektebi Talebeleri, "Türkçülük Mabedi", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (30/224): 52-53 (2002).
100. Tanrıöver, H., "Eski Türk Evleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 3 (60): 203-204, 205 (2002).
101. Bertram, C., "Türk Tahayyülünde Osmanlı Evi: Günlük Hayatın Araştırılması", Türkler Ansiklopedisi, 11, **Yeni Türkiye**, Ankara, 1653 - 1654, 1655 (2002).
102. Koyunoğlu, A., "Ankara Evleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 15: 45, 46-48 (2002).
103. Mimar Kemalettin, "Bir Türk Akropolü", Türk Yurdu, 1-11, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 180-181 (2002)

104. Mimar Kemalettin, "Mektuplar ve Cevaplarımız", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 2 (30): 108-110 (2002).
105. Mimar Kemalettin, "Mektuplar ve Cevaplarımız", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 2 (36): 209-210 (2002).
106. Mimar Kemalettin, "Mektuplar ve Cevaplarımız İmarı Belde Fikrinin Yanlış Tatbikinden Mütevellit Tahribat", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 2 (39): 272-275 (2002).
107. Arseven, C., "Türk Mimarisinin Saikleri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 9 (171-10): 151, 152, 153 (2002).
108. Glück, H., "İslam Hamamının Menşe ve Tekamülü", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 12 (188-27): 129-133 (2002).
109. Koyunoğlu, A., "Eski Türk Mimarisinde İşçilik", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (195-34): 45-47 (2002).
110. Koyunoğlu, A., "Türk Mimarisi: Taşçılık", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (195-34): 47-49 (2002).
111. Koyunoğlu, A., "Türk Mimarisi: Mezar Taşları", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (195-34): 47-49 (2002).
112. Koyunoğlu, A., "Bir Sanat Dahisinin Sene-i Devriyesi Mimar Sinan", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 13 (197-36): 172-173 (2002).
113. Koyunoğlu, A., "Türk Mimarisinde Çinicilik", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 14 (204-43): 164-167 (2002).
114. Koyunoğlu, A., "Mimaride Bursa-İznik Devri", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 15 (12-14/206-208): 34-36, 38-41 (2002).
115. Koyunoğlu, A., "Mimar Sinan'ın Ölümünün Üçyüz Kırk Birinci Yıl Dönümü", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 15 (15-16/209-210): 49-53 (2002).
116. Koyunoğlu, A., "Mimar Sinan'ın Ölümünün Üçyüz Kırk İkinci Yıl Dönümü", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (27-28/221-222): 57-58 (2002).
117. Egli, E., "Mimari Muhit", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (30/224): 32-36 (2002).
118. Egli, E., "Mimarlıkta Maksat Düşüncesi", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 17 (32/226): 23-24 (2002).

119. İbrahim, N., "Selçukilerde Çinicilik", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 17 (32-226): 25-28 (2002).
120. İbrahim, N., "Samara ve Rakka Çinileri", **Tütibay Yayınları**, Ankara, 17(33-227): 25-26 (2002).
121. Anonim, "Taşpınar Halkevi Dergisi", 7, **Afyon Halkevi**, Afyon, 4 (1933).
122. Arıkan, M., Deniz, A., "Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Konya, 410 (2004).
123. Gurallar, N., "Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık", **İletişim Yayınları**, İstanbul, 140-141, 145, 155-164 (1999).
124. Bağman, L., "Uzunköprü Tarihi ve Belgeler", **Ulusal Yayınları**, Edirne, 154-155 (2005).
125. Anonim, "Balıkesir Halkevi Tesis Faaliyetleri", **Kaynak Dergisi**, 32: 34 (1933).
126. Karaer, İ., "Dünden Bugüne Senirkent", **Senirkent Kültür ve Dayanışma Derneği**, 528 (2011).
127. Kahraman, A., "Ölümünün 60. Yılında Peyami Safa/ Doğumunun 60. Yılında Sevim Burak, 155, **Kitaplık Dergisi**, (2011).
128. Demirkoç, F., "Çankırı Türk Ocağı Tarihçesi (1925-1931)", 298, **Türk Yurdu**, Ankara, 38 (2012).
129. Karaçam, N., "Efsane'den Gerçeğe Kırklareli", **Kırklareli Belediyesi**, Kırklareli, (1995).
130. İnternet: "İnebolu Türk Ocağı ve Şapa Nutku/İnebolu Türk Ocağı", <http://www.inebolu.bel.tr/inebolu-turk-ocagi-sapkanutku.asp?ContentId=13> (2011).
131. Eyüpgiller, K., "İnebolu Türk Ocağı Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri", **Mimarlıkta Malzeme**, 13, 70, 71 (2009).
132. Ankara Türk Ocağı, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi
133. İnternet: Devlet Tiyatroları "İzmir Devlet Tiyatrosu Konak Sahnesi" <http://www.devtiyatro.gov.tr/programlar-izmir-sahneler.html> (2012).

134. Bilginperk, C., İzmir Türk Ocağı, Dor İnşaat Taah. Mim. İth. ve İhr. San. Ltd. Şti.
135. Uzun, M., Hacaloğlu, Y., "Türk Ocağı Belgeseli Belgeler - Resimler 1992 - 1994", **Türk Yurdu Neşriyatı**, Ankara, 148, 149, 152, 158, 161 (1994).
136. İnternet: Arkitera "Geçmişin Modern Mimarlığında İzmir" <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=55135> (2010).
137. İnternet: Mimarlık Müzesi "İzmir Türk Ocağı-Halkevi Binası" http://www.mimarlikmuzesi.org/Collection/Detail_izmir-turk-ocagi-halkevi-binası_10137.html (2012).
138. Malatya Türk Ocağı, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşiv
139. İnternet: "Malatya Atatürk Evi Müzesi" Mustafa Kuşçuoğlu Arşivi <http://www.tayproject.org/habereski4.html> (2005).
140. İnternet: "Malatya Türk Ocağı - Halkevi" <http://www.eskimalatya.com> (2006).
141. İnternet: Malatya Valiliği "Atatürk'ün Malatya'ya Gelişi" http://malatya.gov.tr/?modul=detay&k_id=48&m_id=26 (2012).
142. İnternet: Malatya Kültür Turizm "Malatya Türk Ocağı" <http://www.malatyakulturturizm.com/muze/muze.html> (2012).
143. Uzunköprü Türk Ocağı, İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü Arşivi
144. Akçiçek, E., Karayaman, M., "Atatürk'ün Türk Ocakları'nı Ziyareti ve Yaptığı Konuşmaları", İzmir, 171,191, 194 (2007).
145. Daşdemir, L., "Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri", **Kocatepe Üniversitesi**, Afyon, 139 (2002).
146. Afyon Türk Ocağı, Afyon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
147. Afyon Türk Ocağı, Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri, Envanter No: 03.00.0/1.2/, (1979).
148. Balıkesir Türk Ocağı, Necati Alptekin Arşivi
149. Balıkesir Türk Ocağı, Aydın Ayhan Arşivi

150. Çankırı Türk Ocağı, Metin Yılmaz Arşivi
151. Kırklareli Türk Ocağı, ETUR A.Ş. Rölöve Restorasyon Bürosu
152. Kırklareli Türk Ocağı, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri, Envanter No:14
153. Edirne Türk Ocağı, Erdemir, O., ETUR A.Ş. Rölöve Restorasyon Bürosu
154. Bafra Türk Ocağı, Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri, Envanter No:55-00.0(1.3)/4
155. Samsun Türk Ocağı, Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
156. İnternet: "Samsun Türk Ocağı"
<http://wowturkey.com/forum/> (2010).
157. "Isparta Türk Ocağı", BMT Mimarlık
158. "Isparta 1880-1980", **Isparta Valiliği**, İstanbul, 54 (2001).
159. "Burhaniye Türk Ocağı", Burhaniye Belediyesi Arşivi
160. İnternet: "Burhaniye Türk Ocağı", Burhaniye Belediyesi "Burhaniye'nin Tarihi ve Kültürel Zenginlikleri",
<http://www.burhaniye.bel.tr/detail.aspx?did=2225> (2008).
161. Anonim, "1930 Kurultayına Arzedilen Merkez, İlim ve Sanat ve Mürakebe Heyetleri Raporları", Türk Yurdu, **Tütibay Yayınları**, Ankara, 16 (27-28/221-222): 99, 101,103,110, 114 (2002).
162. İnternet: Bozüyük Türk Ocağı "88 Yıldır Tüten Ocak: Bozüyük Türk Ocağı"
http://www.bozuyukturkocagi.org.tr/haber_detay.asp?haberID=128 (2011).
163. Anonim, "Bir Aylık Ocak Haberleri, Türk Yurdu", **Tütibay Yayınları**, Ankara, 14 (203-42): 144 (2002).
164. Uzun, M., "Bursa Türk Ocağı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri", **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**, İstanbul, 132 (2012).

165. İnternet : Kahramanmaraş Türk Ocağı "Kahramanmaraş Türk Ocağı Tarihinden" <http://kahramanmarasturkocagi.org/index.php/tarihi/tarihi-2> (2013).
166. Çelikdönmez, Ö., " Zonguldak Türk Ocağı", **Türk Yurdu**, 31 (282): 227 (2011).
167. Erden, F., "Türk Ocakları Merkez Binasının Tarihi Durumu ve Türk Ocağı'nın Bugüne Kadar Geçirdiği Safhalar", **Türk Yurdu**, Ankara, 3: 56-63 (1963).
168. Tekeli, İ., İlkin, S., Mimar Kemalettin'in Yazdıkları, **Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı**, Ankara, 22, 72-73, 201-202 (1997).
169. İnternet : Türk Ocakları Genel Merkezi "Atatürk ve Türk Ocakları" <http://www.turkocagi.org.tr/index.php/tarih/atatuerk-ve-tuerk-ocaklar/1575-adana-tuerk-oca-defterine-atatuerkuen-yazdklargg> (2008).
170. İnternet : Beykoz Türk Ocağı "Türk Tarih Kurumu 80 Yaşında" http://www.beykozturkocagi.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=%2011141&catid=75:nisan-2011&Itemid=236 (2011).
171. İnternet : Türk Silahlı Kuvvetleri "Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkı Tanıyan Yeni Belediye Kanunun Kabulü" http://www.tsk.tr/8_tarihten_kesitler/8_4_turk_tarihinde_onemli_gunler/yeni_belediye_kanunu/belediye_kanunu.html
172. Bora, T., Türk Ocağı Binası, Bina Kimlikleri Söyleşisi, **TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi**, Ankara, 15 (2009).
173. Ertekin, H., Kemalettin Bey'i Anarken, **Mimarlık**, 181-7, Ankara, 10-12 (1982).

EKLER

EK - 1 Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.1. Afyon Türk Ocağı

Yer : Afyon

Yapım Yılı : 1930

Mimar : Arif Hikmet Koyunoğlu

Ada : 358

Pafta : 16

Parsel : 27

Kullanım Değişimleri :

Halkevi

Defterdarlık

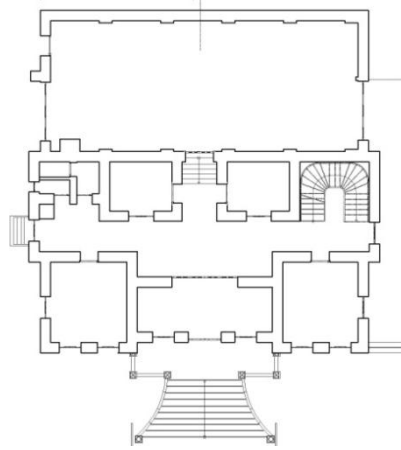
Rıza Çerçel Kültür Merkezi

Günümüzdeki Kullanımı :

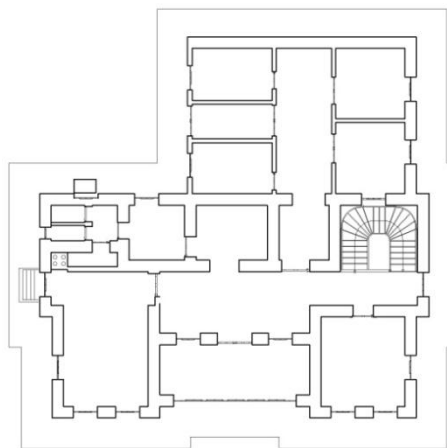
Rıza Çerçel Kültür Merkezi

Şekil 1.1.a. Vaziyet Planı

Şekil 1.1.b. Zemin Kat Planı

Şekil 1.1.c. Birinci Kat Planı

Yapı İle İlgili Bilgiler

Afyon Türk Ocağı binasını, envanter fişinde CHP'nin yaptırdığı yazmaktadır [147].

Yapının mimarı net olarak bilinmemekle birlikte Arif Hikmet Koyunoğlu olduğu düşünülmektedir. 3 Mart 1928 Afyon Sonhaber gazetesinde çıkan haber; "Evkaf Gazinosu civarındaki arsaya inşa edilecek olan Türk Ocağı binasının planı Türk Ocakları Mimarı Hikmet Bey tarafından tanzim" edileceği yönündedir [71].

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Plan Özellikleri

Afyon Türk Ocağı binası iki katlıdır. Ana girişi güneydoğu cephedendir. Girişe mermer merdivenle ulaşılır. Girişin hemen yanında iki oda bulunur. Binayı enine kesen bir hol ve buna paralel odalar bulunmaktadır. Birinci kat da zemin kat gibi benzer plan kurgusuna sahiptir.

Cephe Özellikleri

Yapı genel olarak incelendiğinde yapıldığı dönemin özelliklerini göstermektedir. Birinci milli mimarlık döneminin eleştirilmeye başlandığı 1920'li yılların sonuna doğru yapılan bina modernist tarzda yapılaraya geçiş yapısı niteliğindedir. Bu dönemin modern mimarisinden etkilendiği görülmektedir. Birinci milli mimarideki detayların aksine gayet sade ve saf geometrik unsurların yer aldığı bir binadır. Yapının çatısı kırmadır. Marsilya tipi kiremit ile örtülüdür. 90-100 cm genişliğinde saçaklar bulunmaktadır. Saçak altları geometrik desenlidir.

Şekil 1.1.d. Ön Görünüş

Şekil 1.1.e. Sağ Yan Görünüş

Şekil 1.1.f. Sol Yan Görünüş

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Resim 1.1.d. [146]

Resim 1.1.e. [146]

Resim 1.1.a. [145]

Resim 1.1.b.

Resim 1.1.c.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

**1.2 Ankara Türk Ocağı
(Türk Ocağı Merkez Heyeti
Binası)**

Yer : Ankara

Yapım Yılı : 1927-1930

Mimar : Arif Hikmet Koyunoğlu

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Kullanım Değişimleri :

Halkevi (1932)

Türk Ocakları (1952), Devlet Tiyatroları 3. sahne temsilieri, Ankara Belediyesi'nin nikah salonu

Türk Ocakları ve Milli Eğitim Bakanlığı (1961)

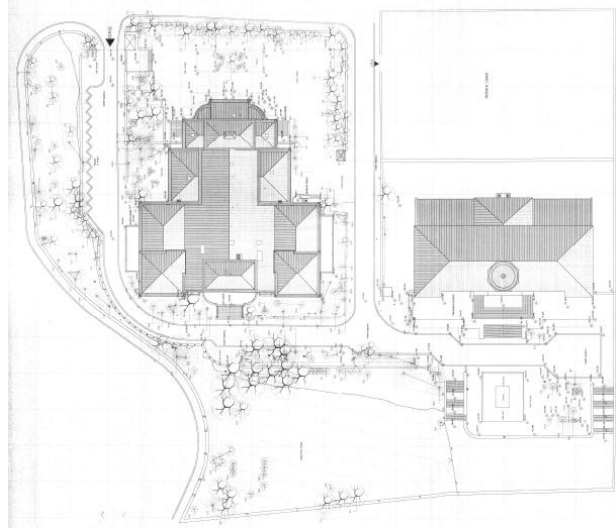
Türk Ocakları ve Köy İşleri Başkanlığı (1965)

Milli Savunma Bakanlığı (1971)

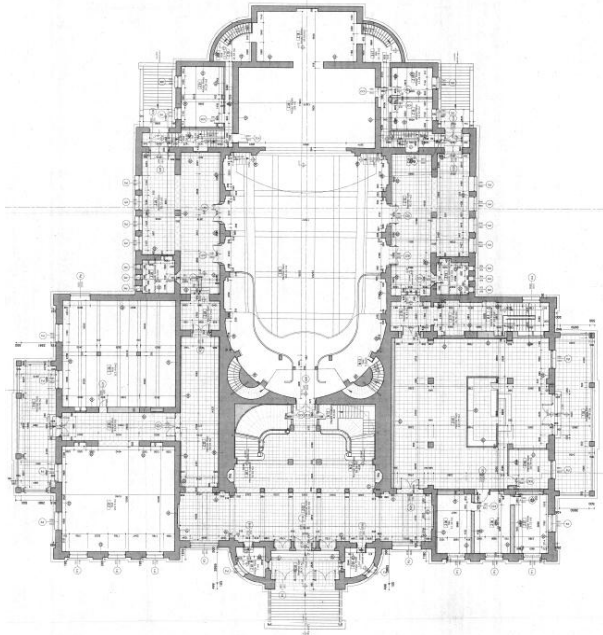
Milli Eğitim Bakanlığı ve Ankara Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu (1972)

Kültür Bakanlığı (1975)

Günümüzdeki Kullanımı :
Resim ve Heykel Müzesi

Şekil 1.2. a. Vaziyet Planı [132]

Şekil 1.2. b. Zemin Kat Planı [132]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Yapı İle İlgili Bilgiler

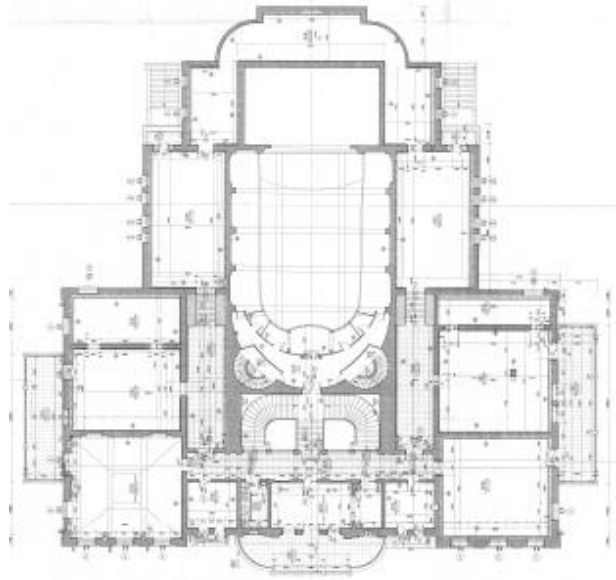
Binanın temelini 21 Mart 1927'de Atatürk'ün emriyle İsmet Paşa atmıştır. 28 Şubat 1930'da tiyatro salonu, 23 Nisan 1930'da da binanın tamamı kullanıma açılmıştır.

Plan Özellikleri

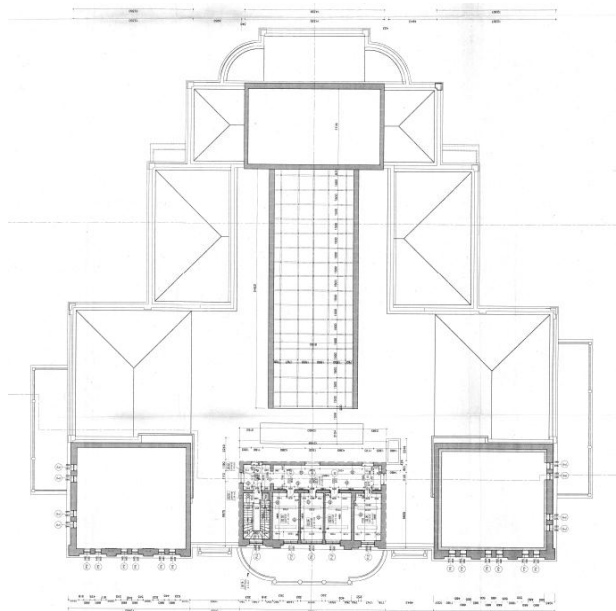
Temel derinliği arazinin bulunduğu konuma göre 2-8 m arasındadır. Temeller çimento harçlar ile yapılmıştır [61].

Binanın bodrum katında matbaa ve ek odaları, hizmetli odaları, dekor depoları, kalorifer ve havalandırma dairesi, mutfak, kömür depoları, transformatör dairesi, tamirat atölyesi, musiki salonu, kağıt depoları bulunmaktadır. Bodrum katı arazinin eğimine göre iki kademe üzerine inşa edilmiştir. Zemin katta ise bezemeli bir şekilde mermer hol, tiyatro salonu, sahne arkasında sahne deposu, kütüphane, müze ve toplantı salonları holler, vestiyer ve sanatçı odaları vardır [61].

Yapının ikinci katında ile özel detaylarla süslenmiş bir Türk salonu, İlim ve Sanat Heyeti salonu ve büroları, Merkez Heyeti salonu ve büroları, yatak odaları, banyolar ve çay salonu vardır.

Şekil 1.2. c. Birinci Kat Planı [132]

Şekil 1.2. d. İkinci Kat Planı [132]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

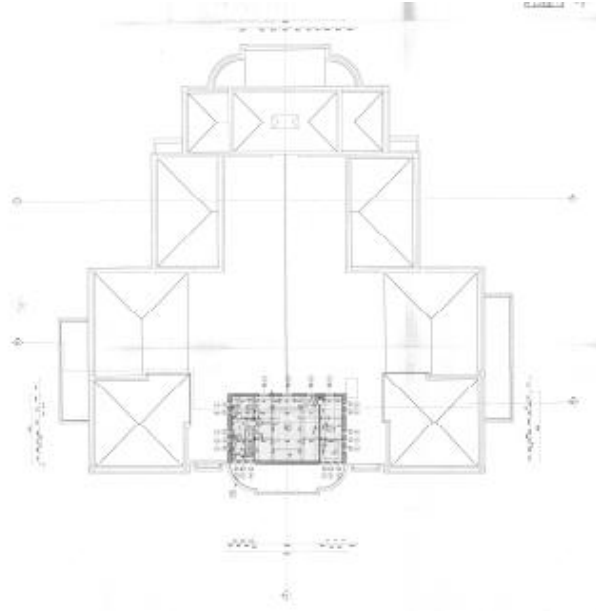
Ayrıca yine sanatçı odaları ve tiyatro fümuarları diye tabir edilen sigara salonu da bulunmaktadır. Kat yüksekliği azami 5,25 m olarak belirtilmiştir. Ayrıca çatı katında da hizmetli odaları ve bir de resim atölyesi vardır [61].

Arka ve yan cephelerde de girişleri bulunan yapının ana girişi, üst kata balkon oluşturur.

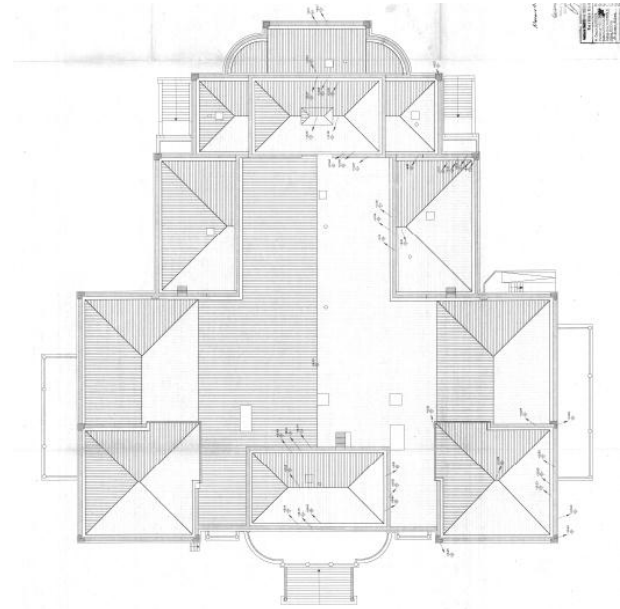
Giriş, yarı açık, bezemeli bir alandan oluşur. Ana giriş simetri ekseninde bulunmaktadır. Girişte mermer sütunlara yer verilmiştir.

Giriş bölümü beyaz mermerlerle kaplanmıştır. Girişin sağ kısmında Gençliğe Hitabe'nin bulunduğu bir mermer levha bulunmaktadır. Bu hol altı adet mermer sütundan ayrılmaktadır. Bu sütunlardan sonra yan taraflardan iki adet mermer merdiven üst kata çıkmaktadır. Üst kata çıkan dönel merdivenler sahanlıkta birleşmektedir. Sahanlıktaki birleşimden sonra tek parça olarak devam eden holle girişin üst kısmında birinci kat koridoruna varılmaktadır. Bu merdivenlerin korkulukları mihrapçıklarla süslenmiştir. Bu motiflere balkon korkuluklarında da

rastlanmaktadır [84].

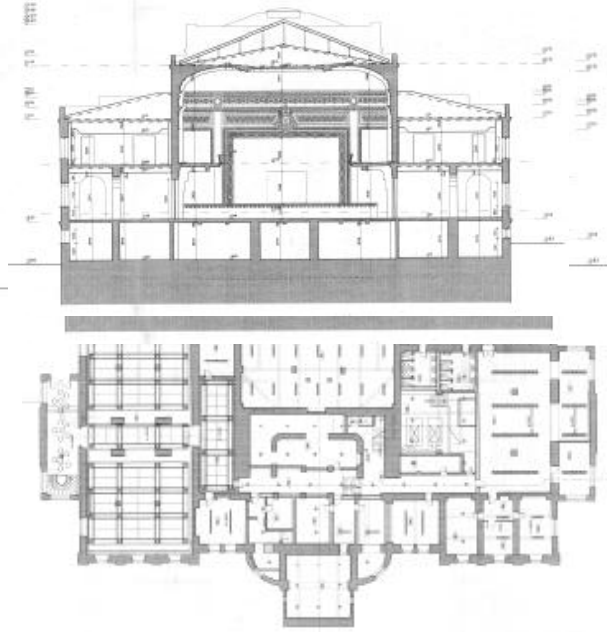
Şekil 1.1. e. Üçüncü Kat Planı[132]

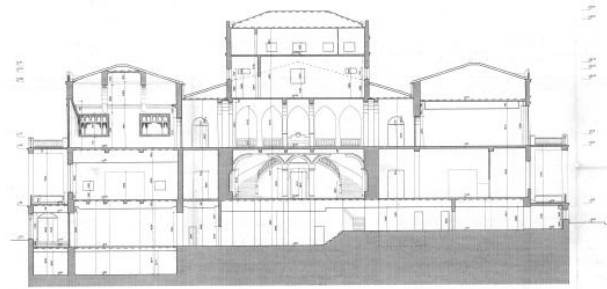
Şekil 1.2. f. Çatı Planı [132]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

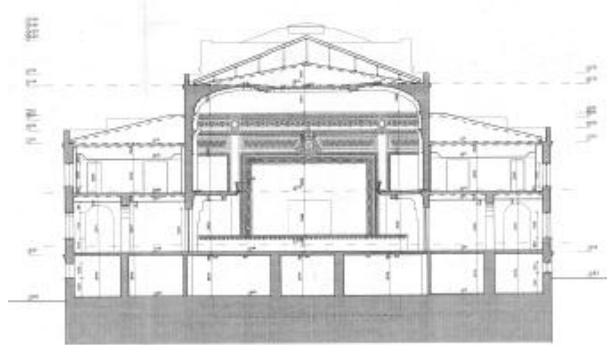
Bodrum kat yerden 2,5 m yüksektedir. Bu yüzden ana girişe bir merdivenle ulaşılır. Girişteki kemerin sol ayağında taş kaplama ile oyulmuş "Mimar Hikmet İsmet" yazmaktadır. Birinci kat küçük farklılıklarla zemin katın aynısıdır. Merdivenin ulaştığı koridorun etrafında ön cephe boyunca odalar sıralanmaktadır. Ortadaki oda girişin üstündedir ve geniş balkona açılmaktadır. Yapının üst katında, ön cepheye bakan odalardan kuzey uçta olanı "Türk Salonu"dur. Türk Odası'nda eski Türk evlerindeki usüllere göre sedirler kullanılmıştır. Yine bu odanın orta kısmına bir ocak yapılmıştır. Bu ocağa da elektrik tesisatı yapılarak odaya ışık verilmiştir [62]. Bu katta ayrıca, Bilim Sanat Kuruluna ve Merkez Kurulu'na ait ofisler, bürolar; konuklar için yatak odaları, banyo ve tuvaletler, çay salonları, balkon locaları için iki fuaye de bulunmaktadır.

Şekil 1.2. g. Birinci Bodrum Kat[132]

Şekil 1.2. h. B-B Kesiti [132]

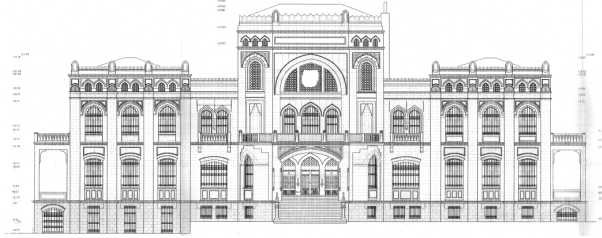
Şekil 1.2. ı. C-C Kesiti [132]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

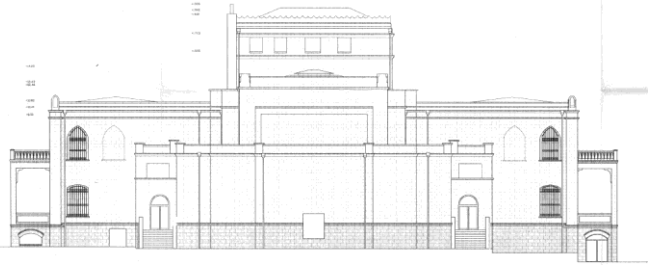
Üst kat ise koridor ve çevresindeki dört mekândan ibarettir. Bunlar görevli odaları ve resim atölyesidir. Bodrum katta ise; görevli odaları, matbaa, dekor depoları, kalorifer ve havalandırma dairesi, mutfak, kömür depoları, transformatör dairesi, onarım atölyesi, müzik salonu ve kağıt depoları bulunmaktadır [84].

Yapı Milli Mimarlık akımı özelliklerini yansıtmaktadır. Yapının ön cephesindeki çıkmalar, orta ve köşe kısımlardaki yukarı taşmalarla döneminin özellikleri gibi hareketi cephe kurgusunda yakalamıştır. Binanın ön ve yan cepheleri açık krem renkli küfeki taşıyla kaplanmıştır. Arka cephe ise yine açık krem renginde sıvanmıştır. Üzerine derzlerle taş görünümü verilmiştir. Bodrum katı duvarlar ise Ankara taşıdır [84].

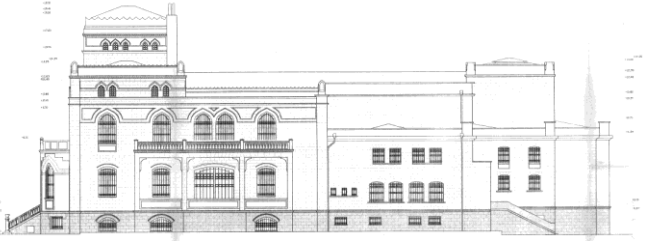
Orta ve yan hacimlerin yükseltilmesi dönemin özelliklerindendir. Ön cephenin tümü yüzey bezemeleriyle düzenlenmiş, yan ve arka cepheler de ona göre daha sade olmuştur.

Şekil 1.2. i. Batı Cephesi[132]

Şekil 1.2. j. Doğu Cephesi [132]

Şekil 1.2. k. Kuzey Cephe [132]

Şekil 1.2. l. Güney Cephe [132]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Zemin katın pencereleri basık, üst katın pencereleri sivri kemerlidir. Önden çatı hattı işlenmiş ve duvarla yükseltilmiştir. Yapının arka cephesi iki yan kapı ve tiyatro salonuna malzeme taşımak için açılan kapı hariç sağırdır [55].

Yapıda girişin farklılaştırılması ve balkon oluşturulması, sivri kemerli pencereleri, bu kemerler üzerindeki süslemeler, balkonlardaki korkulukları, çıkmalar, yükseklik farkları, cephede alınlardaki süsleme detayları, ön cephenin diğer cephelere göre detaylı oluşu ile bir milli mimarlık örneğidir.

Binanın yapım sistemi yığmadır. Fakat döşemelerde, lentolarda ve bazı kemerlerde betonarme kullanılmıştır. Koyunoğlu anılarında Ankara'da betonun ilk kez bu binada kullanıldığını söylemiştir. Bodrum katı dıştan yer yer rustik taşla kaplanmıştır. Üst katlardaki mermer Marmara Adası'ndan getirilmiştir. Ayrıca Ayaş'tan getirilen lezgi taşı da kullanılmıştır [55]. Ankara'da yer yer betonarmenin kullanıldığı ilk binadır.

Resim 1.2.a. [52]

Resim 1.2.b.

Resim 1.2.c.

Resim 1.2.d.

Resim 1.2.e.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları Yapı Kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.3. Aydın Türk Ocağı Yer : Aydın Yapım Yılı : 1924-1925 Ada : Pafta : Parsel : Mimar : Selahattin Bey Kullanım Değişimleri : Bilinmiyor Günümüzdeki Kullanımı : Yıkılmıştır	Resim 1.3.a. [144]
Yapıyla İlgili Bilgiler Binada kütüphane, toplantı salonu, büfe ve bir bahçe bulunmaktadır. Yapı da sağlıklı olduğu için Ticaret Odası, Ziraat Odası ve Hilal-i Ahmer de çalışmalarını yeni yapılan binada sürdürmüştür. Aydın Türk Ocağı binası cumhuriyetin ilk yıllarında bir çok etkinliğin yapıldığı kültür merkezi konumundadır [53]. Cephe Özellikleri Yapı simetriktir. Anlatılanlara göre zemin katın dükkan, kıraathane, büfe olma olasılığı vardır. Üst kat, cephe tasarımıyla milli mimari özelliklerini yansıtmaktadır.	RAMAZAN PAŞA CAMİİ MİNARESİNDEN GÜNEYBATIYA BAKIŞ Resim 1.3.b. İSTASYON MEYDANI GÜNEYDOĞU KESİTİ Resim 1.3.c.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Milli mimari ve Türk Ocakları binalarında genel olarak görülen girişin üstünde balkon konumlandırılması bu yapıda da vardır. Balkon korkulukları süslemelidir. Beyaz mermer olabileceği düşünülmektedir. Üst katta cephedeki bütün pencere ve kapılar dairesel kemerlidir. Balkondaki merkezde bulunan kapılar ise hem simetriyi hem de farklı işlevi vurgulamak amacıyla daha büyük yapılmıştır. Fotoğraflarda kemerlerin etrafında söve olduğu anlaşılmaktadır. Kemerlerden çatıya kadar olan cephe duvarlarında işlemler olduğu tahmin edilmektedir. Dönemin özellikleri gibi geniş saçaklıdır. Ahşap dikmelerle tutturulmaktadır.

Resim 1.3.d.

HÜKÜMET CADDESİ'NDEN MEYDAN'A DOĞRU BİR KESİT

Resim 1.3.e.

BEY CAMİİ MİNARESİNDEN KUZEYDOĞUYA BAKIŞ

Resim 1.3.f.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.4. Balıkesir Türk Ocağı

Yer : Balıkesir

Yapım Yılı : 1930

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri :

Halkevi (1932)

Nikah Salonu

Günümüzdeki Kullanımı :

Yıkılmıştır

Yapı İle İlgili Bilgiler

Cephe kurgusu bakımından Milli Mimari döneminin karakteristik özelliklerini göstermektedir. 1980'lerde yıkılıp yerine belediye binası yaptırılmıştır.

Yapının hemen yanına daha sonra vali konağı yaptırılmıştır. Bu konakta İran şahı ağırlandı. Bu konak da milli mimari özellikleri gösterir. Hatta bazı söylemlere göre bu konağın Türk Ocağı binasıyla benzer plan şemasının olduğu ve Türk Ocağı binasının biraz büyüğü olduğu söylenmektedir.

Resim 1.4.a.

Resim 1.4.b.

Resim 1.4.c.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Plan Özellikleri

Balıkesir Halkevi şubesinin çıkardığı Kaynak dergisine göre bu binanın yedi odası, 80 ve 500 kişilik iki adet salonu, bir sahnesi bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri

Fotoğraflarından anlaşıldığı üzere yapı iki katlı ve simetrik. Merkezinde merdivenlerle geçilen bir girişi bulunmaktadır. Girişin bulunduğu terasta dairesel kemerli açıklıklar bulunmaktadır. Girişin üstünde hitap balkonu vardır. Yine girişin her iki yanında dairesel kemerli pencereler bulunmaktadır. Üst kattaki sivri kemerlerin hemen üstünde bitki motifli süslemeler bulunmaktadır. Yapının giriş cephesi üç bölüme ayrılmıştır. Yapının sol tarafındaki bölüm daha geniştir.. Bu cephe diğer iki cepheye göre öne çıkmıştır. Buranın büyük çok amaçlı salon kısmı olabileceği muhtemeldir. Yapı döneminin örnekleri gibi geniş saçaklıdır ve bu geniş saçaklar ahşap dikmelerle desteklenmektedir.

Resim 1.4.d.

Resim 1.4.e.

Resim 1.4.f. [148]

Resim 1.4.g. [149]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.5. Beyşehir Türk Ocağı

Yer : Konya / Beyşehir

Yapım Yılı : 1927

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri : -

Günümüzdeki Kullanımı : Beyşehir Beyaz Park Otel

Resim 1.5.a [161]

Resim 1.5.b

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.6. Çankırı Türk Ocağı

Yer : Çankırı

Yapım Yılı : -

Mimar : -

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Kullanım Değişimleri :

Halkevi

Halk Eğitim Merkezi

Bugünkü Kullanımı : Yıkılmıştır

Yapı İle İlgili Bilgiler

Çankırı Türk Ocağı'nın 1925 yılı itibariyle faaliyete başladığı bilinmektedir. Önce iki katlı ahşap bir binada çalışmalarına başlamıştır. Fotoğraftan anlaşıldığı üzere klasik Osmanlı konaklarını anımsatmaktadır. Daha sonra kendisi için özel tasarlanmış binasına taşınmıştır. Bu yapı Atatürk Anıtı ve eski hükümet binasının karşısındadır. Sarı renkte olan bina daha sonra yıkılıp yerine Kültür Müdürlüğü yapılmıştır. Yapı iki katlı ve betonarmedir. Birinci katta iki idare odası, bir tiyatro ve konferans salonu bulunmaktadır. Üst katta da idare odaları vardır ve tabanları ahşaptır. Yapının yanına daha sonra bir kütüphane yapılmıştır. Yapının bahçesi de bulunmaktadır. 1931 yılında Halkevi'ne devredilen bina Halk Eğitim Merkezi olarak da kullanılmıştır. 1980 yılında da yıkılmıştır [128].

Resim 1.6.a. [150]

Resim 1.6.b. [128]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.7.İzmir Türk Ocağı

Yer : İzmir

Yapım Yılı : 1927

Mimar : Necmettin Emre

Pafta : 83

Ada : 527

Parsel : 2

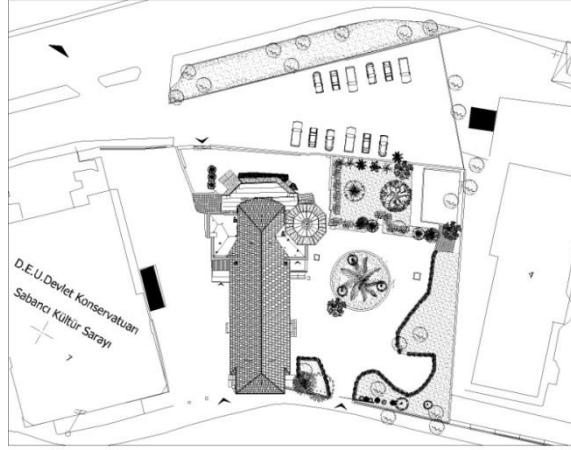
Kullanım Değişimleri :

Halkevi (1932)

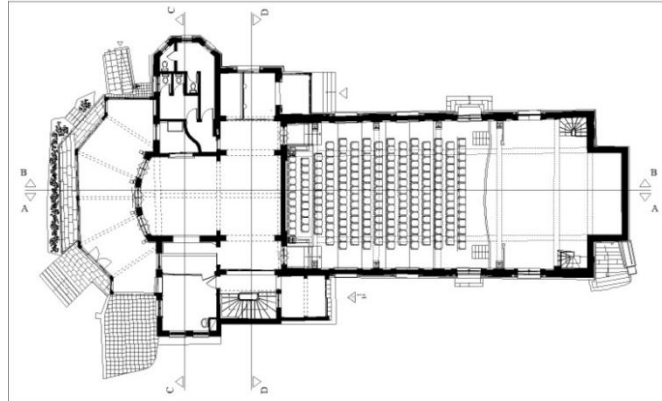
Devlet Tiyatrosu (1957)

Günümüzdeki Kullanımı : İzmir

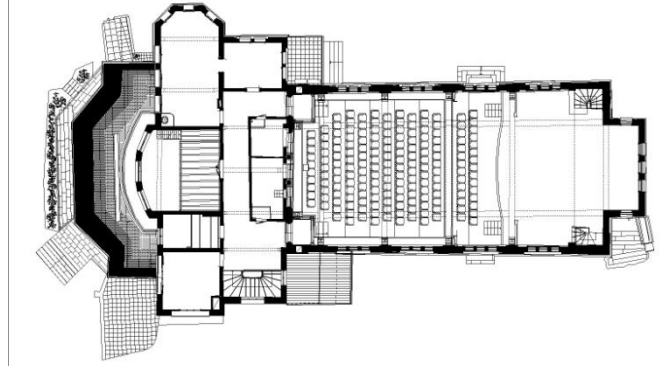
Devlet Tiyatrosu Konak Sahnesi

Şekil 1.3.a. Vaziyet Planı [134]

Şekil 1.3.b. Zemin Kat Planı [134]

Şekil 1.3.c. Üst Kat Planı [134]

Yapıyla İlgili Bilgiler

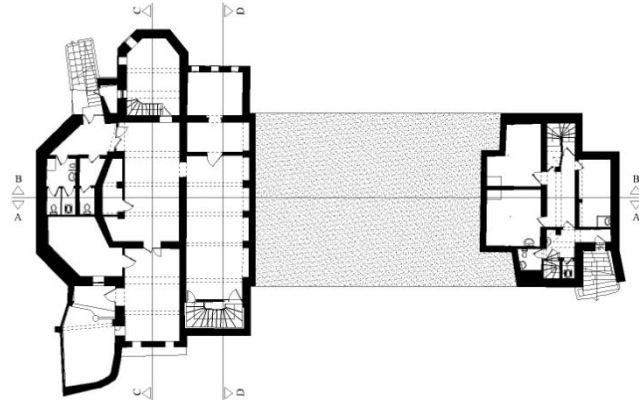
Binanın yapım yılı İnci Aslanoğlu'nun Erken Cumhuriyet Dönemi 1923-1938 adlı eserinde 1925 olarak gösterilmektedir. Bir diğer kaynakta ise yapının temel atma töreni 28 Kanun-ı Sani 1926 perşembe günü yapıldığı; binanın açılış töreninin ise 30 Teşrin- Evvel 1927 günü yapıldığı yazmaktadır [64]. Yine Türk Yurdu dergisinin Haziran 1928 sayısında binanın inşaatının 10 ay evvel cumhuriyet gününde açıldığı söylenmektedir. Bu bilgi binanın 1927 yılında tamamlandığını doğrular niteliktedir [66].

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

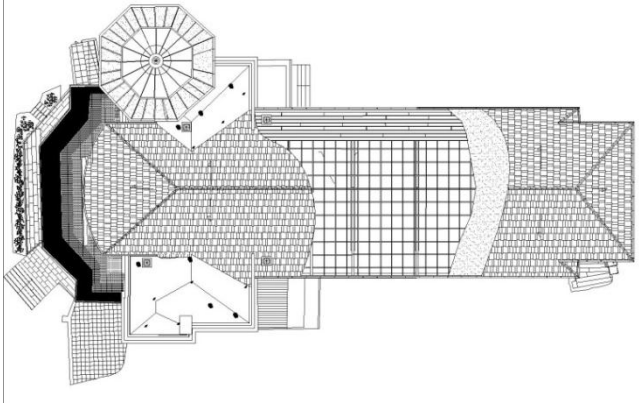
İlk olarak binaya 500 kişilik bir toplantı salonu düşünülmektedir. Ayrıca binada kütüphane, idare odası ve bilardo salonu yapılacaktır. Salon döşemelerinin dansa uygun şekilde ahşap olacaktır. Salonun ses sistemine de önem verilecektir. Yapının ısınma sistemi de dikkatle incelenip uygun bir kalorifer sistemi uygulanacaktır. Yapı Türk mimarisine uygun olarak tasarlanacaktır [64]. 28 Kanun-ı Sani (1.ay) 1926 günü temel atma töreni yapılmıştır. Binanın ne zaman biteceği de henüz kestirilememiştir. Yapı 30 Teşrin- Evvel (8.ay) 1927'de bina bitirilmiştir [64].

Plan Özellikleri

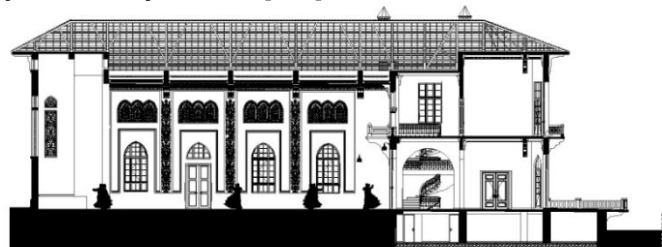
Binanın giriş katında fuaye, tiyatro salonu, kitaplık ve çalışma alanları bulunmaktadır. Fuayeye iki taraftan varılmaktadır. Salonda localar da bulunmaktadır. Localardan biri üç adet sivri kemerli açıklığa sahiptir. Bu loca Atatürk'e ayrılmıştır. Üst katta da çalışma odaları toplantı salonları bulunmaktadır [55].

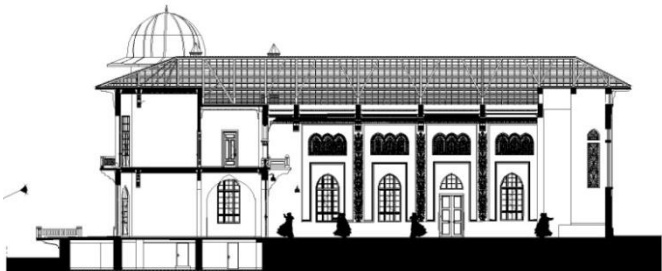
Şekil 1.3.d. Bodrum Kat Planı [134]

Şekil 1.3.e. Çatı Planı [134]

Şekil 1.3.f. A-A Kesiti [134]

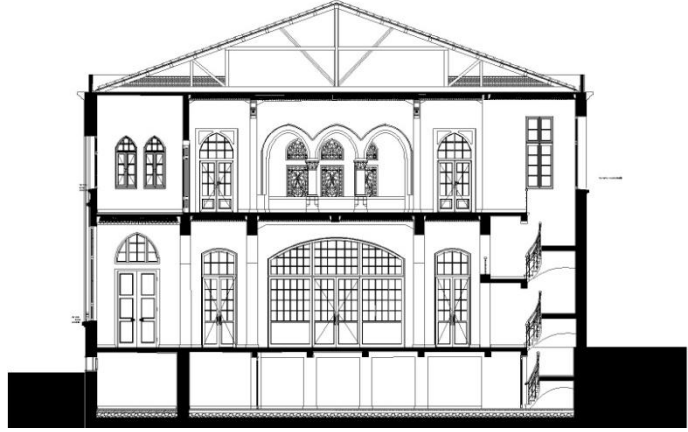
Şekil 1.3.g. B-B Kesiti [134]

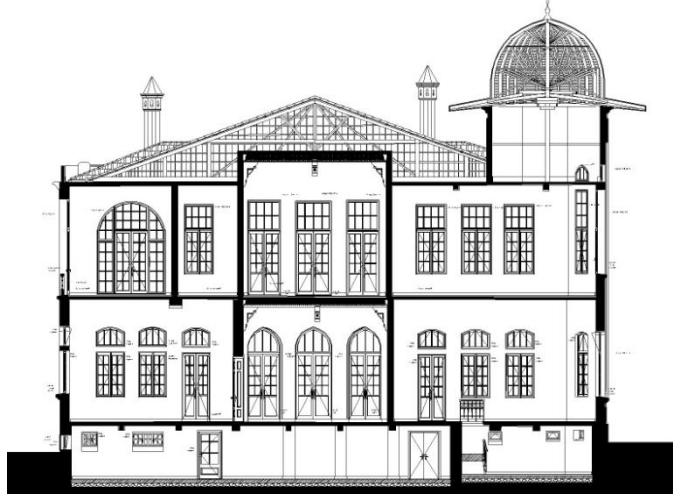
EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Cephe Özellikleri

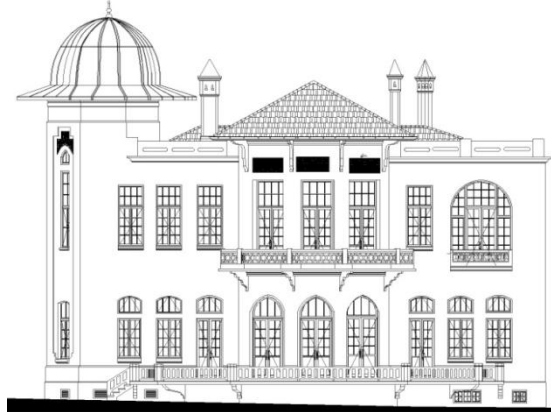
Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu'nun özelliği göstermektedir. Yapı kubbeli tasarımıyla geleneksel Selçuklu-Osmanlı mimarisi özelliklerini göstermektedir. Yapının cephelerinde ve iç hacimlerinde Osmanlı-Türk süsleme sanatının motifleri yer almaktadır. Ön cephesi diğer cephelerine göre daha ayrıntılıdır. Yine yan cephelerde geniş saçaklı çatılarla örtülmüştür. Yapının denize bakan cephesinde sol tarafta çokgen bir kule vardır. Bu kulenin üstü dönemdekiler gibi yalancı kubbeye örtülmüştür. Kulede sivri kemerli dar ve uzunca pencere açıklıkları vardır. Bu açıklıkların üstü çini panolarla tamamlanmıştır. Yapının kapı, pencere kemerleri taş; yüzeyi ise sıvadır [55].

Şekil 1.3.h. C-C Kesiti [134]

Şekil 1.3.ı. D-D Kesiti [134]

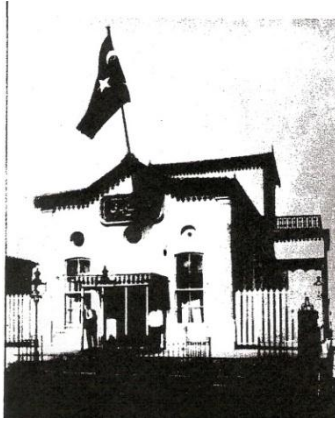

Şekil 1.3.i. Kuzey Batı Cephesi [134]

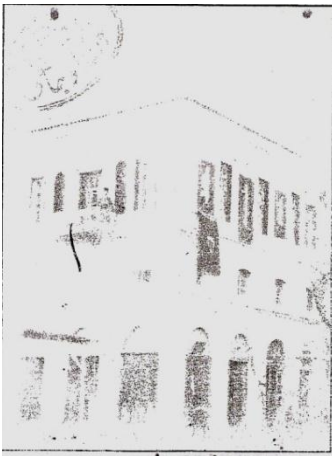
EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Resim 1.7.a. İzmir Türk Ocağı
Tilkilik Mahfili [135]

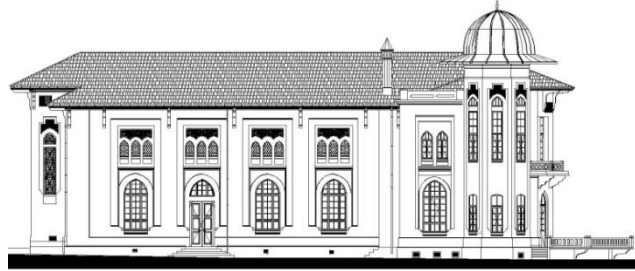
Resim 1.7.b. İzmir Türk Ocağı
Yalıları Mahfili [135]

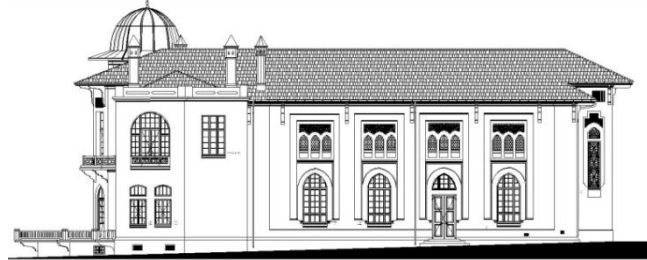
Resim 1.7.c. Çeşme (İzmir)
Türk Ocağı [135]

Şekil 1.3.j. Güneydoğu Cephesi [134]

Şekil 1.3.k. Kuzeydoğu Cephesi [134]

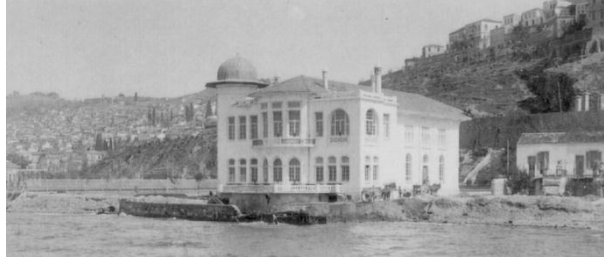

Şekil 1.3.l. Güneybatı Cephesi [134]

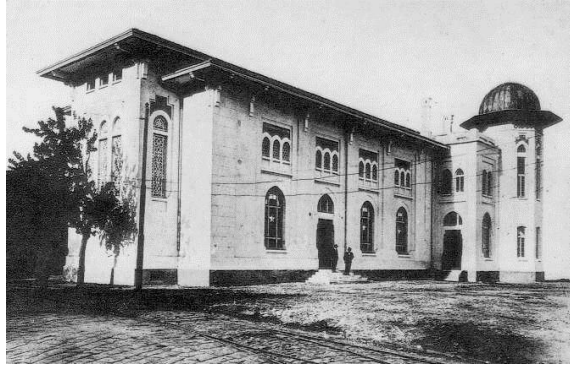

Resim 1.3.d. [133]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Resim 1.7.e. [136]

Resim 1.7.f. [136]

Resim 1.7.g. [137]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.3.Malatya Türk Ocağı

Yer : Malatya

Yapım Yılı : 1927-1928

Mimar : Bilinmiyor

Pafta : 12

Ada : 309

Parsel : 164

Kullanım Değişimleri :

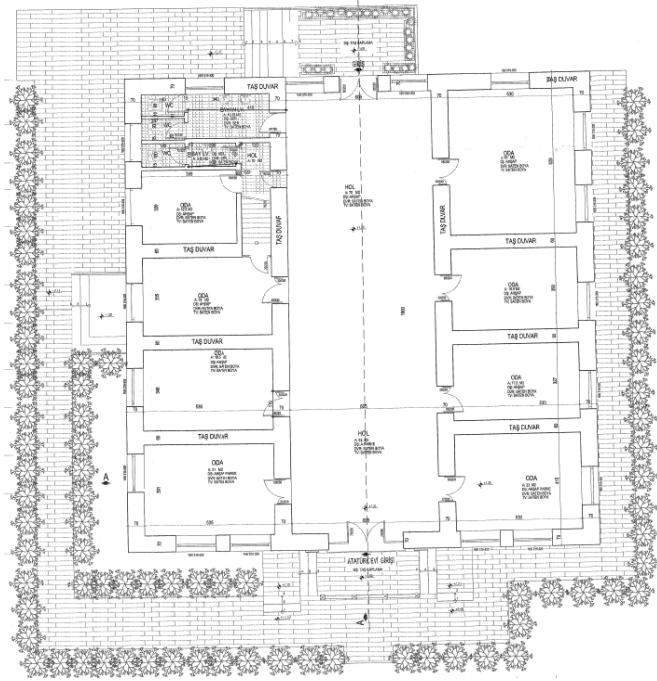
Halkevi (1932)

Halk Eğitim Merkezi (1952)

Atatürk Evi Müzesi (1981)

Günümüzdeki Kullanımı :

Atatürk Evi Müzesi

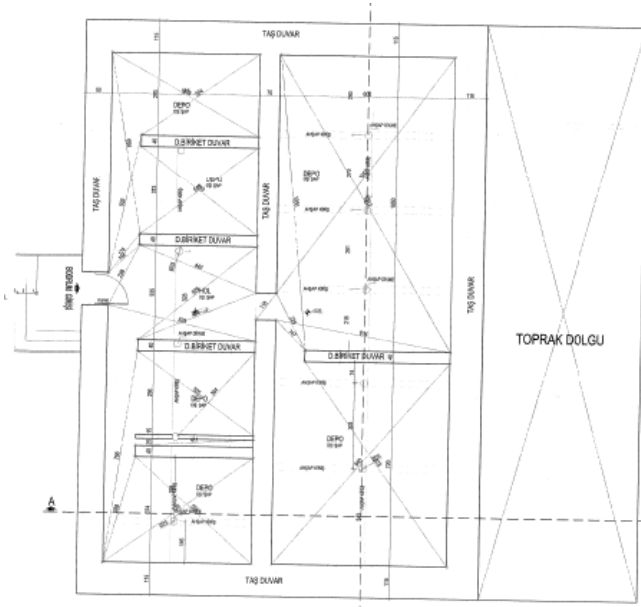

Şekil 1.4.a. Zemin Kat Planı [138]

Yapıyla İlgili Bilgiler :

Malatya Türk Ocağı binası, kendisi için özel olarak bina inşa edilen Türk Ocakları arasındadır. Bunda İsmet İnönü'nün de etkisi olduğu muhakkaktır. Resmi açılışı 1928 yılıdır. Malatya Türk Ocağı, Malatya şehir merkezinde, Hüseyin bey mahallesindedir. Atatürk bulvarı üzerinde bulunan yapının karşısında bir de Atatürk anıtı bulunmaktadır.

Türk Yurdu dergisindeki yazıda binanın açılışının 31 Ağustos'ta yapıldığı ve temelinin iki sene önce atıldığı belirtilmiştir.

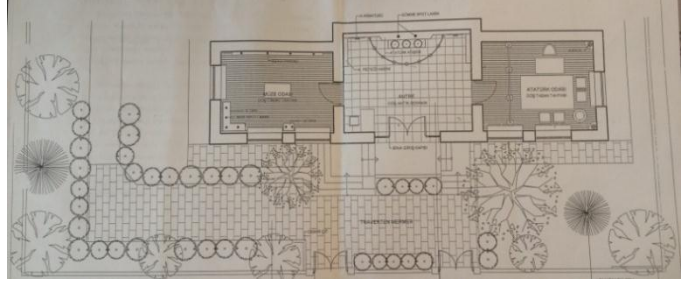
Şekil 1.4.b. Bodrum Kat Planı [138]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

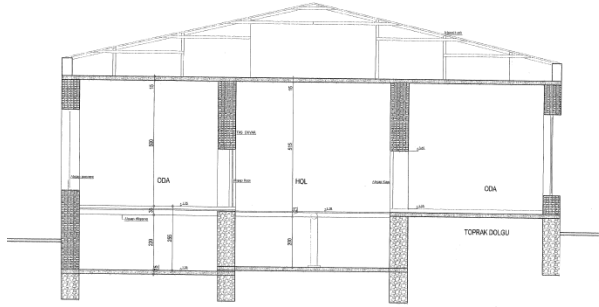
Türk üslubuyla yapıldığı söylenen yapının doğu illerinin en güzel yapılarından biri olduğu belirtilmiştir [54].

Bugün Atatürk Evi Müzesi olarak kullanılan kısım, giriş ve hemen iki yanındaki odadır. Sağ taraftaki odada Atatürk'ün Malatya Halkevi'ni ziyaret ettiğinde kullandığı masa, koltuk ve işlemeli sehpa bulunmaktadır. Soldaki oda da ise Atatürk'ün kitapları sergilenmiştir.

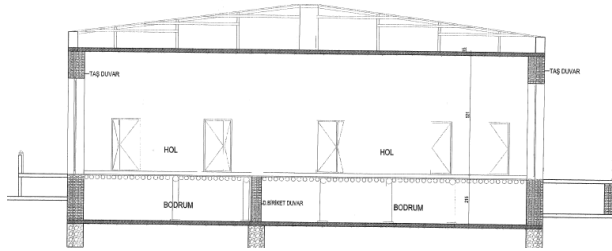
Kültür Bakanlığı'nın Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın hazırladığı raporla yapı 1976 yılında koruma altına alınmıştır. Atatürk'ün ziyaret ettiği yapılardan biridir. İsmet İnönü'nün de Malatya Türk Ocağı'na ayrı bir desteği vardır.

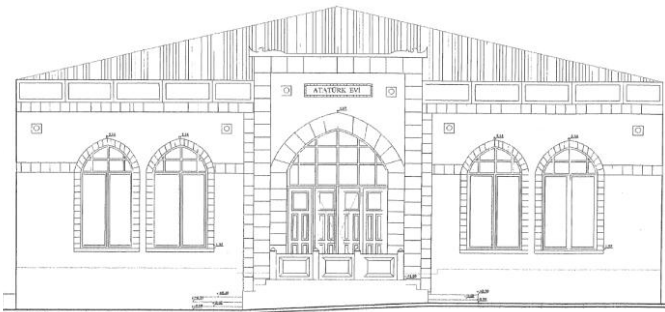
Şekil 1.4.c. Atatürk Evi Müzesi Planı [138]

Şekil 1.4.d. A-A Kesiti [138]

Şekil 1.4.e. B-B Kesiti [138]

Şekil 1.4.f. Ön Görünüş [138]

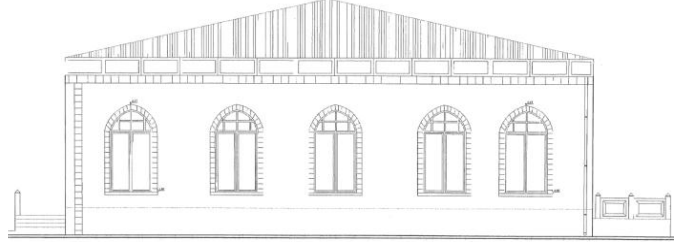

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

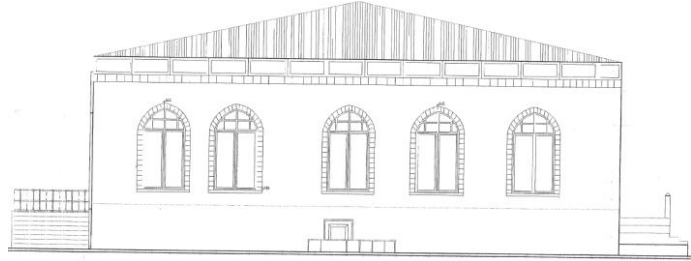
Plan Özellikleri

Kesme taştan yapılan binanın iç mekânı ayıran ana bölmeleri taştır. Oda bölmeleri ve tavan ise kargirdir. Yapının girişine merdivenlerden gelinmektedir. Giriş yapının tam ortasındadır. Yapı bodrum kat ve zemin kattan oluşmaktadır. Envanter fişinde, yapılan onarımlar kısmında ise yapının ihtiyaca göre kargirle bölünerek odaların çoğaltıldığı, iç duvar ve tavanın sıvanarak beyaza boyandığı ve üstünün çatıyla örtüldüğü yazılmıştır.

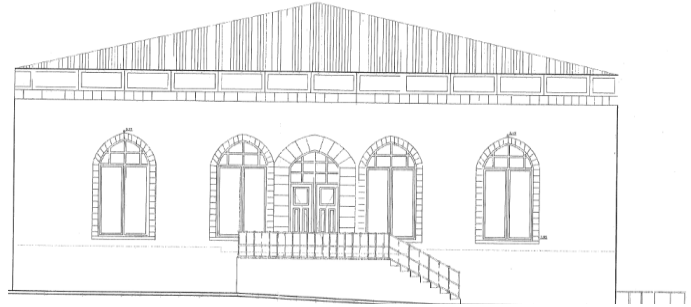
Malatya Türk Ocağı binası 1827 m² arsa üzerine inşa edilmiştir. Karemsi bir yapıdır. Bahçe duvarları kesme taş olup üzerine boğumlu beton parmaklıklar yapılmıştır. Yapının planında giriş kısmında bir hol, etrafında 8 adet oda ve bir tane de ıslak hacim bulunmaktadır. Fakat envanter fişinde bir salon ve salona açılan dört oda olduğu belirtilmiştir.

Şekil 1.4.g. Sağ Yan Görünüş [138]

Şekil 1.4.h. Sol Yan Görünüş [138]

Şekil 1.4.i. Arka Görünüş [138]

Resim 1.8.a. [139]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Yine envanter fişinde salonun ön cepheye paralel olarak bölünerek uzunca bir hol yapıldığı da yazmaktadır. Giriş revağında önceden bir kitabe bulunduğu ve sonradan bu kitabenin kaldırıldığı da envanter fişinde yazmaktadır. Yapının genişliği 19,50 x 20,40 m' dir. Odaların genişliği 5,30 m; holün genişliği ise 6,30 m'dir. Yapının yüksekliği 10,20 m, kat yüksekliği ise 5,20 m'dir.

Cephe Özellikleri

Yapı çok detaylı olmamakla birlikte milli mimari döneminin özelliklerini taşımaktadır. Yapının ön cephesi simetriktir. Giriş açıklığı ve hemen yanlarında bulunan ikişer pencereyle simetri vurgulanmıştır. Yapının bütün pencereleri sivri kemerlidir. Ön ve arkada dörder tane yan cephelerde ise beşer adet pencere bulunmaktadır. Giriş kısmı daha geniş bir sivri kemer bulunmaktadır. Giriş portalı yan daha yüksek yapılmıştır. Büyük giriş portalı ve sivri kemerle yapıya anıtsal bir görünüm kazandırılmıştır.

Resim 1.8.b. [139]

Resim 1.8.c. [140]

Resim 1.8.d. [140]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Resim 1.8.h. [142]

Resim 1.8.i. [142]

Resim 1.8.i. [141]

Resim 1.8.j. [141]

Resim 1.8.e. [140]

Resim 1.8.f.

Resim 1.8.g.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.9. Manisa Türk Ocağı

Yer : Manisa

Yapım Yılı : 1938-1940

Mimar : Arif Hikmet Koyunoğlu

Ada : 254

Pafta : 56

Parsel : -

Kullanım Değişimleri : Manisa İl Halk Kütüphanesi (Kitapsaray)

Bugünkü Kullanımı : Manisa İl Halk Kütüphanesi (Kitapsaray)

Yapı İle İlgili Bilgiler

Manisa'daki bu bina aslında Türk Ocağı olarak hiç kullanılmamıştır. Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından projelendirilmiştir. Yapının temelleri atılmıştır. Türk Ocakları kapatılınca yapının inşası da durdurulmuştur [127]. Yapının Türk Ocakları'nın kapatılması döneminde inşa edildiği düşünülürse 1930 yılında projelendirilebileceği düşünülebilir. Hatta aynı tarihlerde yapılan Afyon Türk Ocağı'nın da Arif Hikmet tarafından projelendirildiği düşünülürse yapının benzer bir tarzda, modernist mimari örneklerinden kübik bir şekilde tasarlanma ihtimali düşünülebilir. 1936-1937 yıllarında Dr. Lütfü Kırdar'ın Manisa'ya Vali olarak gelmesiyle beraber yapının inşası yeniden başlamıştır. 1937-1938 yıllarında ise binanın yapımı tamamlanmıştır. Hatta Manisa için yapılmış ilk kütüphane binasıdır. Halkın çok büyük katkılarıyla yapılan bina İkinci Dünya Savaşı sırasında hastane olarak kullanılmıştır. 1945 yılında da tekrar kütüphane olarak kullanılmaya başlamıştır[127].

Resim 1.9.a.

Resim 1.9.b.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.10. Senirkent Türk Ocağı

Yer : Isparta / Senirkent

Yapım Yılı : 1927

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri :

Halkevi (1932)

Halk Kütüphanesi

Günümüzdeki Kullanımı :

Yıkılmıştır

Yapı ile İlgili Bilgiler

Senirkent Türk Ocağı'nın cumhuriyet öncesi tarihi tam bilinmemektedir. Cumhuriyet dönemi sonrasında ise 1925 yılında çalıştığı gözlenmiştir. Senirkent'teki Türk Ocağı, Türk Ocağı için inşa edilmiş binalar arasındadır. 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapanmasıyla önce halkevi daha sonra da halk kütüphanesi olarak kullanılmıştır. Halkevi olarak kullanıldığı dönemde yeterli bulunamamıştır. Senirkent için yeni halkevi binası çalışmaları başlamıştır. 1980'li yıllarda yıkılan binanın yerinde bugünkü ilçe emniyet müdürlüğü binası vardır [126]. Senirken Türk Ocağı binası milli bayram gibi önemli günlerde halkın toplanma ve eğlenme mekânlarından biri olmuştur. Ayrıca çok sayıda konferans verilmiş temsiller düzenlenmiştir [126].

Dr. İbrahim Karaer'in anlattığına göre Senirkent Türk Ocağı, Senirkent Belediye Parkı'nın köşesinde tek katlı, çatılı, sarı boyalı bir binadır. Hükümet konağına 100 m uzaklıktadır.

Plan Özellikleri

Dr. İbrahim Karaer'in anlattıklarına göre binaya girişte küçük bir hol vardır. Holün girişinde sağa açılan bir kapı vardır. Bu kapı salona açılmaktadır. Salon doğu Batı istikametinde tahminen 10x15 m veya 8x12 m' dir. Kuzey, güney ve doğu cephelerinde pencereler bulunmaktadır. Salon aydınlık ve ferahdır. Holün diğer tarafında ise memur odası ve depo bulunmaktadır. Karaer, yapının bu kısmının Türk Ocağı döneminde sahne ve sahne arkası kısmını oluşturduğunu düşünmektedir. İbrahim Karaer, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivindeki bir belgede Senirkent Türk Ocağı binasının 1930'lu yıllarda tamamlandığı bilgisinin anlaşıldığını söylemektedir.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.11. Uzunköprü Türk Ocağı

Yer : Edirne - Uzunköprü

Yapım Yılı : 1927

Mimar : Bilinmiyor

Ada : 200

Pafta : 71

Parsel : 7

Kullanım Değişimleri :

Halkevi (1932)

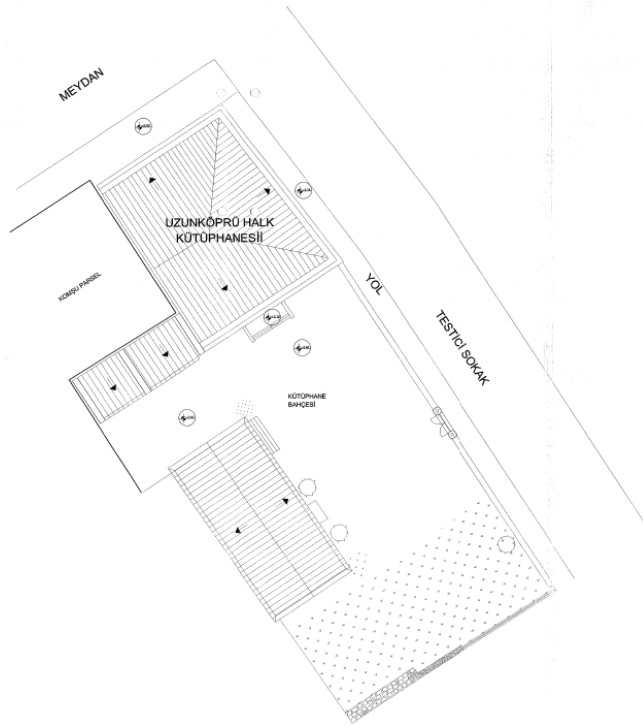
Uzunköprü İlçe Halk
Kütüphanesi

Günümüzdeki Kullanımı :

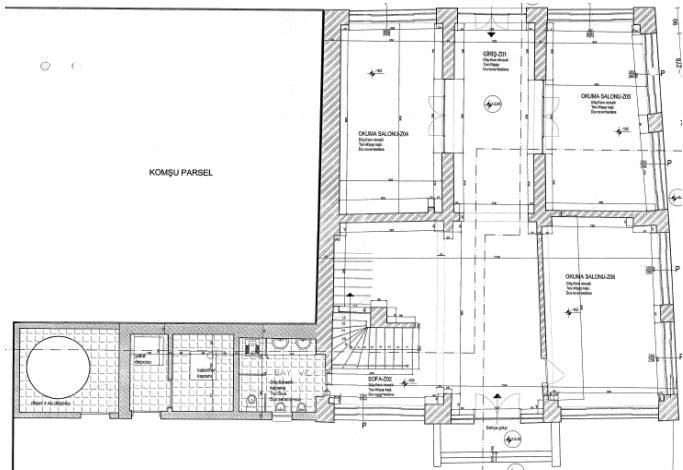
Uzunköprü İlçe Halk
Kütüphanesi

Plan Özellikleri

Yapının zemin katında cephelerde görüldüğü gibi yan yana üç bölümden oluşmaktadır. Giriş ve her iki tarafında bulunan odalarla simetri özelliğini yapının planında da göstermektedir. Girişin sol tarafındaki bölümünde iki adet oda bulunmaktadır. Bugünkü kullanımıyla okuma salonu olarak değerlendirilmiştir. Sağ bölümde ise bir okuma salonu ve üst kata çıkmak için merdiven bulunmaktadır. Malzeme olarak zeminde ve tavanda ahşap kaplama bulunmaktadır.

Şekil 1.5.a. Vaziyet Planı [143]

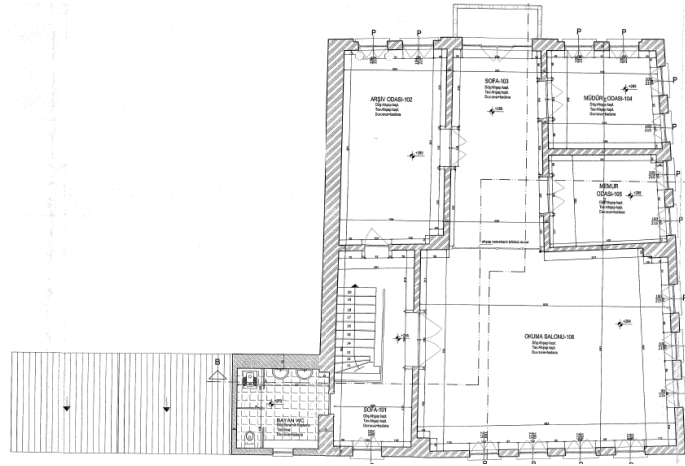
Şekil 1.5.b. Zemin Kat Planı [143]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

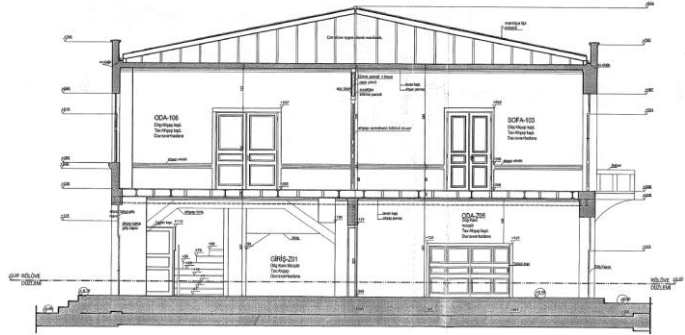
Türk Ocağı binalarının genel şeması düşünüldüğünde zemin katta bulunan odaların derslikler, kütüphane olabileceği düşünülebilir. Birinci kat da zemin katın tekrarı gibidir. Giriş bölümünün üst kısmı balkona çıkan sofa gibi değerlendirilmiştir. Bu katta bulunan odalar bugünkü kullanımlarıyla müdür, memur ve arşiv odası olarak değerlendirilmiştir. Türk Ocağı döneminde ise heyet üyelerinin odaları ve toplantı odası olarak kullanıldığı düşünülebilir. Sofanın karşısındaki geniş salon ise Türk Ocakları'nın büyük önem verdiği konferans ve seminerler için değerlendirilen bir oda olabilir.

Cephe Özellikleri

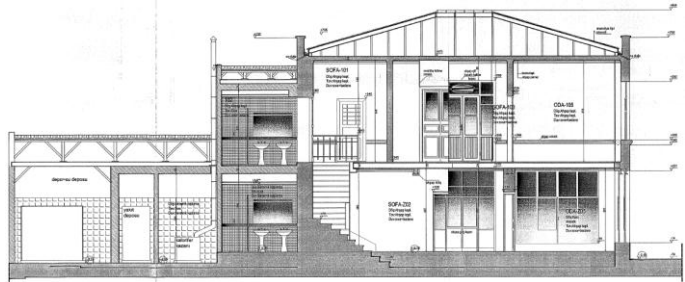
Zemin kat ve birinci kat olmak üzere iki kattan oluşan yapı simetrik. Girişin üstünde bir hitap balkonu bulunmaktadır. Zemin katta girişin her iki yanında geniş pencereler bulunmaktadır. Ön cephe dikey çizgilerden oluşan sütunlarla 3 bölüme ayrılmıştır. İki kenardaki sütunlar yıldız motifiyle sonlandırılmıştır.

Şekil 1.5.c. Birinci Kat Planı [143]

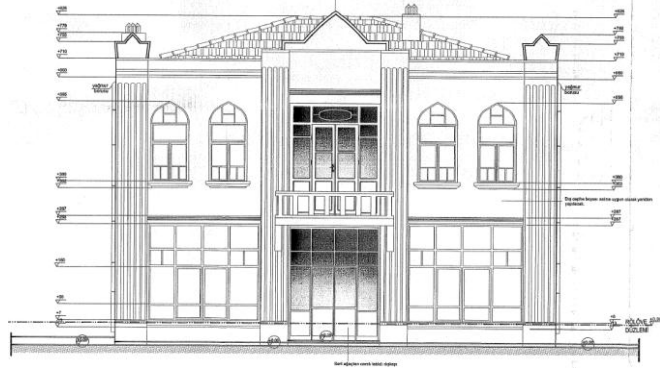
Şekil 1.5.d. A-A Kesiti [143]

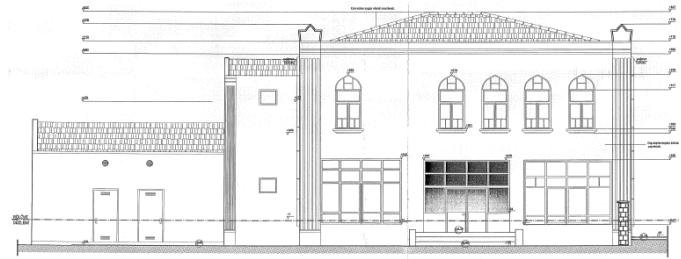
Şekil 1.5.e. B-B Kesiti [143]

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

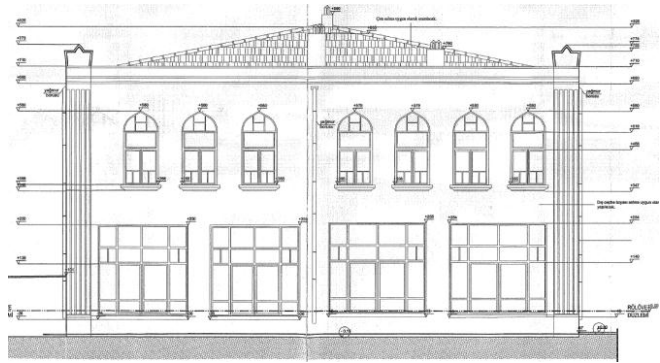
Giriş cephesinin bu iki sütun arasındaki en üst kısmı ise yine yıldız motifiyle cepheye anıtsallık katılmak istenmiştir. Yapıyı genel olarak dönemin özelliklerini göstermektedir. Ön cephesinin diğer cephelere göre daha bezemeli olması, giriş kısmının çatı kısmındaki alınlığıyla belirginleşmesi, dikey sütunlarla cepheye anıtsallık ve hareket katılması, klasik Türk mimarisinin özelliklerinden biri olan sivri kemer pencere kullanılması ile milli mimarlık döneminin özelliklerinin yakalandığını görmekteyiz. Yine ön cephedeki kurguya, sivri kemerlere rağmen fazla bezemeli olmaması ile de klasik mimari öğelerinin eleştirilip modern mimarinin gündeme geldi 1926-1927 yıllarının modern cephelerini de andırdığı görülmektedir. Ama bu cephelerin modern görünüm kazansın diye mi yoksa eldeki maddi kaynaklara göre mi daha sade tasarlandığı tartışma konusudur.

Şekil 1.5.f. Ön Görünüş [143]

Şekil 1.5.g. Arka Görünüş [143]

Şekil 1.5.h. Sol Yan Görünüş [143]

Resim 1.10.a

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

Resim 1.10.b.

Resim 1.10.c.

Resim 1.10.d.

EK - 1 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - Türk Ocakları tarafından inşa edilen yapılar

1.12. Van Türk Ocağı

Yer : Van

Yapım Yılı : 1927

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri : Bilinmiyor

Günümüzdeki Kullanımı : Bilinmiyor

Resim 1.11..

EK - 2 Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.1. Ayvalık Türk Ocağı

Yer : Balıkesir / Ayvalık

Yapım Yılı : 1927

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri : Bilinmiyor

Günümüzdeki Kullanımı : Bilinmiyor

Resim 2.1. [161]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.2. Bafra Türk Ocağı

Yer : Samsun / Bafra

Yapım Yılı : -

Mimar : -

Ada : 68

Pafta : 50

Parsel : 2

Kullanım Değişimleri : Bilinmiyor

Bugünkü Kullanımı : Kız Meslek Lisesi

Yapıyla İlgili Bilgiler

Samsun'un Bafra ilçesinde, Gazi Paşa mahallesinde 27 numarada bulunmaktadır. Yapı Türkocağı caddesi üzerindedir.

Plan Özellikleri

Bahçe içinde bulunan yapı, zemin kat ve üstündeki iki kattan oluşmaktadır.

Cephe Özellikleri

Ön cephede ikinci kat çıkmalıdır. Dış duvarlar tuğlalı, iç duvarlar bağdadidir.

Yapının envanter fişinde erken cumhuriyet dönemi yapısı olduğu belirtilmiştir. Yapının girişi ön cephesinde iki taraftan çıkılan birinci kattaki terastadır. İkinci katta bulunan çıkma ise üçgen alınıklıdır. Bu çıkma önde dört arkada da duvar gömülü iki sütunla taşınmaktadır. Sütunların üzeri yivli ve başlıkları süslüdür. Üçgen alınlığın kenarı dişlerle, ortası bitkisel motiflerle süslüdür. Sol yan cephede de birinci ve ikinci katlar çıkmalıdır.

Resim 2.2a. [154]

Resim 2.2.b. [154]

Resim 2.2.c.

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.3. Burhaniye Türk Ocağı

Yer : Balıkesir / Burhaniye

Yapım Yılı : 18. Yüzyıl

Mimar : Bilinmiyor

Ada : 125

Pafta : 28 29 L

Parsel : 50

Kullanım Değişimleri :

Türk Ocağı

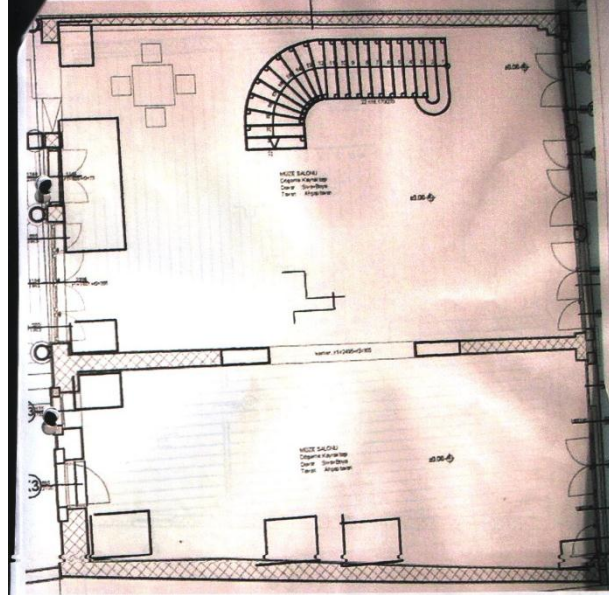
Halkevi

Askeriye Yapısı

Kuvayı Milliye Müzesi

Bugünkü Kullanımı :

Kuvayı Milliye Müzesi

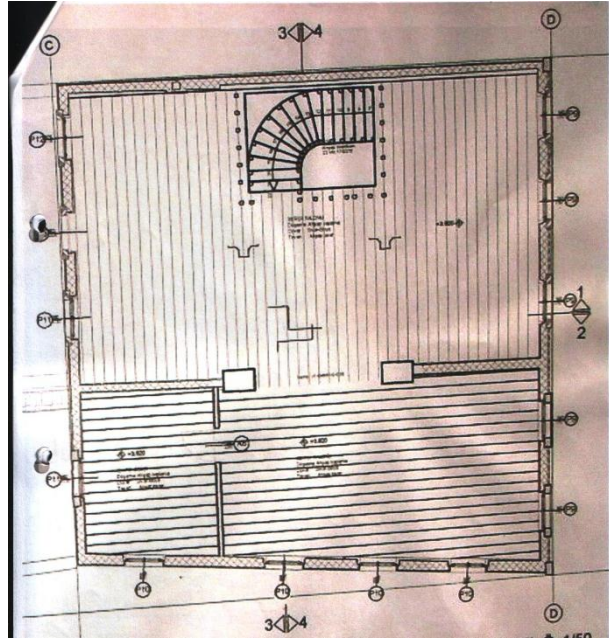

Şekil 2.1.a. Zemin Kat Planı [159]

Yapıyla İlgili Bilgiler

Yapılan araştırmalar binanın Türk Ocağı'ndan önce de kullanıldığını göstermektedir.

Bina ilk olarak 18. yüzyıl'da kullanılmaya başlanmıştır. Zemin kattaki camlı bölümde kahve diğer kısım ise hırdavatçı olarak kullanılmıştır. Aynı dönemde birinci kat ise otel olarak kullanılmıştır. Bu binada halkevi döneminde çeşitli konserler verilmiştir. Halkevlerinin kapatılmasıyla birlikte bina askeriye'nin bir yeri olarak kullanılmıştır. Askeriye binanın alt katını gazino, üst katını da berber ve terzi olarak kullanmıştır.

Şekil 2.1.b. Birinci Kat Planı [159]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Plan Özellikleri

Halkevi döneminde zemin katta girişin sol kısmı kütüphane olarak kullanılmaktaydı. Üst katta ise odalar ve büyük bir salon bulunmaktaydı. Günümüzdeki kullanımı zemin katta iki adet müze salonu şeklindedir. Üst katta geniş olan salon kısmından alt kattan gelen merdivenler bulunmaktadır. Hemen yanındaki salon da iki

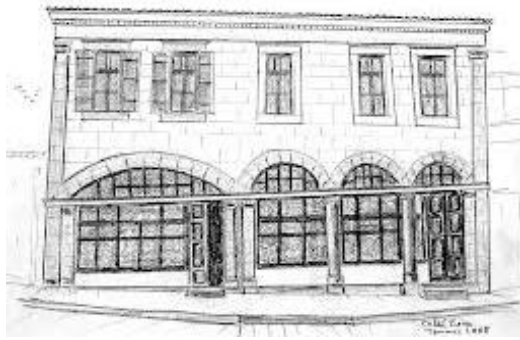
Yapının ilk dönemlerinde zemin kattaki iki farklı amaçla kullanılmasından kaynaklı olarak ön cephede iki mekâna ayrı ayrı giriş verildiği düşünülebilir.

Cephe Özellikleri

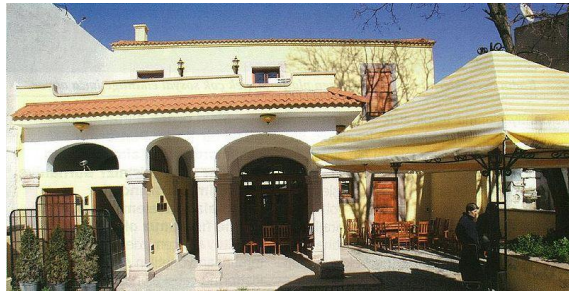
Giriş bölgesindeki kemerler dikkat çeker. Kemerler dairesel ve dörtgensel sütunlara oturmaktadır. Bu sütunlarla ve kemerlerle anıtsal görünüm kazandırılmaya çalışılmıştır. Giriş cephesinin birinci katında ise dört adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin etrafı sövelerle çevrilerek cepheye hareketlilik kazandırmıştır.

Resim 2.3.a.

Resim 2.3.b. [160]

Resim 2.3.c.

Resim 2.3.d.

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.4. Edirne Türk Ocağı

Yer : Edirne

Yapım Yılı : 1905

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri :

Konak

Türk Ocağı

Devlet Hastanesi

Şehir Kulübü

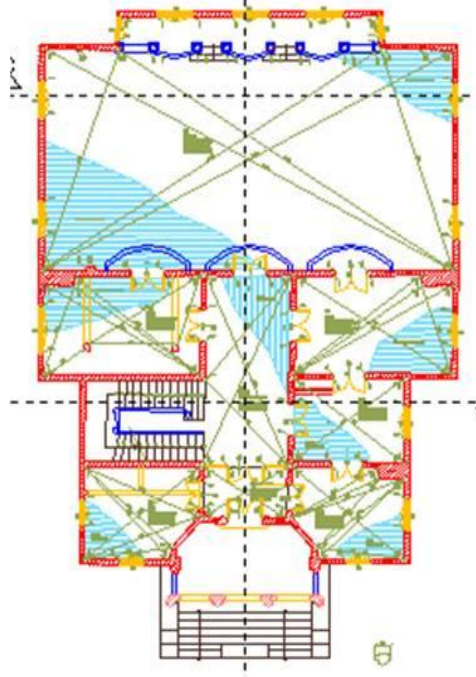
Kız Yetiştirme Yurdu

Edirne Devlet Türk Müziği Korosu

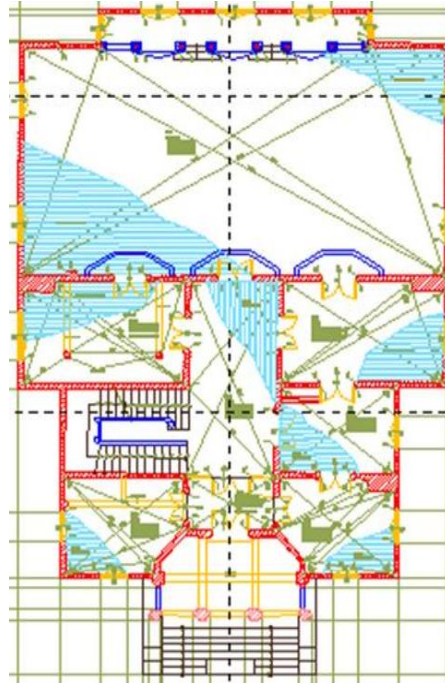
Bugünkü Kullanımı : Edirne Türk Müziği Topluluğu Hizmet Binası

Plan Özellikleri

Bina ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Salon kısmında yığma yapım tekniği görülmüştür. Fakat buranın sonradan yapıldığı ön görülmektedir. Yapı bodrum kat ve üzerindeki iki kattan oluşur. Bodrum katta sofaya çay ocağı, ıslak hacimler, kazan dairesi, arşiv açılmaktadır. ıslak hacimlerin bir kısmının binanın yurt olarak kullanıldığı dönemde yapıldığı düşünülmektedir [153].

Şekil 2.2.a. Zemin Kat Planı [153]

Şekil 2.2.b. Birinci Kat Planı [153]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

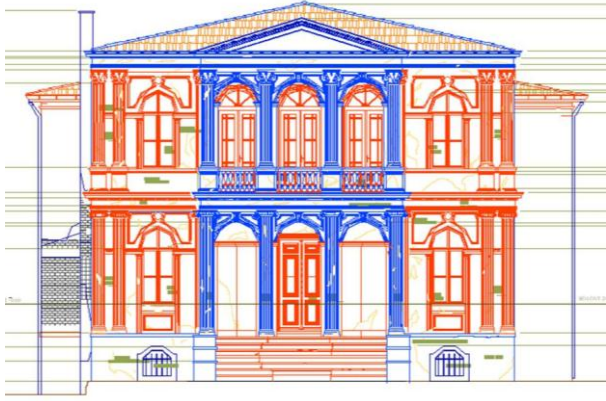
Zemin kat ve birinci kat karniyarik plan şemalıdır. Yapının girişi Kırklareli Türk Ocağı binasına benzemektedir. Merdivenlerden giriş kapısına varılır. Kapıdan geçince bir rüzgarlıkla karşılaşılır. Rüzgarlığa iki adet salonu açılmaktadır. Rüzgarlıktan sonra sofaya açılan dört oda bulunmaktadır. Sofanın karşısında büyük konser salonu yer almaktadır. Zemin ve tavan kaplamaları ahşaptır. Her odada farklılık gösteren bir ahşap tavan kaplamalar vardır. Duvarların ise daha sonra ahşap çıtayla kaplandığı belirlenmiştir [153].

Türk Ocağı binalarının genel özellikleri düşünüldüğünde bu katta bulunan konser salonunun o dönem konferans salonu olabileceği düşüncesini oluşturmaktadır. Yan odaları toplantı salonları, derslikler, kütüphane olarak düşünülebilir. Yine üst katlarda ise heyet odaları, kütüphane olarak da kurgulanmış olabilir.

Birinci kata sofanın solundaki iki kollu ahşap merdivenlerle ulaşılır. Bu katta toplan üç oda bulunmaktadır.

Şekil 2.2.c. B - B Kesiti [153]

Şekil 2.2.d. Doğu Cephesi [153]

Şekil 2.2.e. Kuzey Cephesi [153]

Resim 2.4..a. [153]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Cephe Özellikleri

Yapı simetrik olarak tasarlanmıştır. Cephelerinden de anlaşılmaktadır. Ön cephesi diğer cephelere göre daha süslüdür. Girişin üzerinde yer alan balkon ahşap kolonlarla taşınmaktadır. Kolonlar arası kemerlerle birleştirilmiştir. Yapının giriş cephesi önce çıkarılarak cephede hareket sağlanmıştır. Giriş kısmındaki kolonlar sütun başlıkları zemin katta ve birinci katta farklılık gösterir. Yine cephelerde üçlü kurgu dikkat çekmektedir. Balkonu taşıyan kolonlar kenarlardaki yalancı kolonlarla tamamlanarak cephedeki bütünlük sağlanmıştır. Giriş cephesinde balkonu taşıyan sütunların üst kısmı üçgen alınlıkla sonlandırılmıştır. Yine kat silmeleri bütün cephelerde görülmektedir. Yapının diğer cepheleri daha sadedir. Ön cephede kullanılan sütunlar, sütun başlıkları, üçgen alınlık anıtsal bir hava katmıştır. Klasik Yunan mimarisi formlarının andırmaktadır. Yunan tapınaklarına da benzeyen yapı Türk Ocakları'nın mabet düşüncesiyle paralellik gösteren bir binadır.

Resim 2.4.b. [153]

Resim 2.4.c.

Resim 2.4.d. [153]

Resim 2.4.e. [153]

Resim 2.4.f. [153]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.5. Isparta Türk Ocağı

Yer : Isparta

Yapım yılı : 19. Yüzyıl

Mimar : -

Ada : 1392

Pafta : -

Parsel : 5

Kullanım Değişimleri : Halkevi

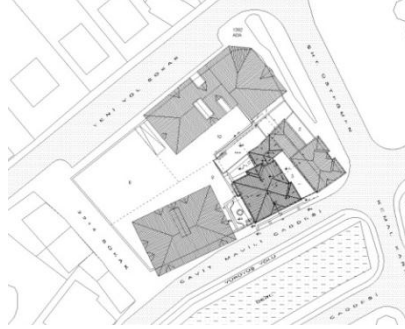
Bugünkü Kullanımı : Konut

Yapıyla İlgili Bilgiler

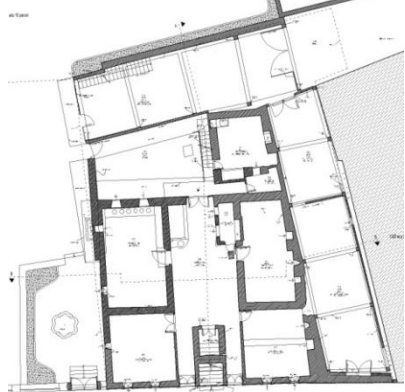
Yapı, Isparta'daki Rum ailelerin kullandıkları yapılara benzemektedir. Tapu kayıtlarından 2006 yılı itibari ile yapının Ali İhsan Toka, Nuray Hatice Toka, Mustafa Toka, Hasan Onur Toka, Aliye Nurcan Toka, Hacer Toka, Dudu Meral Toka adlarına kayıtlı olduğu anlaşılmaktadır. İki yıl öncesine kadar konut olarak kullanılan yapı günümüzde kullanılmamaktadır.

Plan Özellikleri

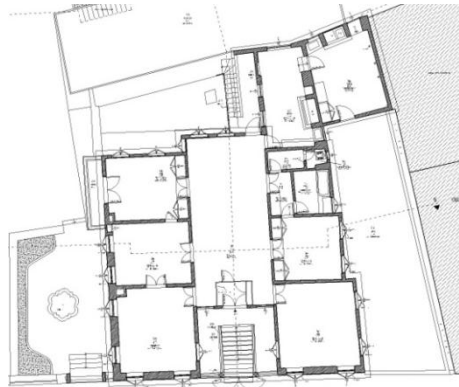
Konut orta sofalıdır. Üst katta sofa etrafında altı oda bulunmaktadır. Alt katın ise kömürlük ve ahır olarak kullanıldığı görülmüştür. Yapının girişi kemerli ahşap sütunlar arasındandır. Bu Isparta evlerinde pek rastlanan bir özellik değildir.

Şekil 2.3.a. Vaziyet Planı [157]

Şekil 2.3.b. Zemin Kat Planı [157]

Şekil 2.3.c. Birinci Kat Planı [157]

Şekil 2.3.d. A-A Kesiti [157]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

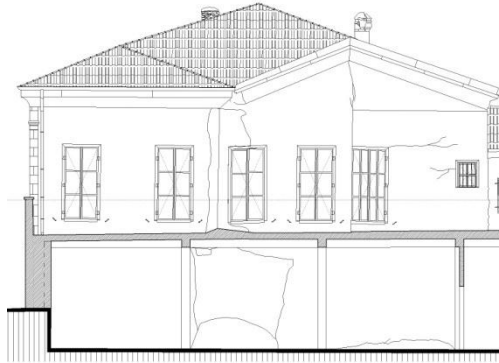
Yapının alt katı taş duvardır. Sonraki dönemlerde briket eklendiği görülmüştür Yapının ön cephesinden görülen merdiven taş, arka cephede yer alan merdiven ise dökme mozaik mermerdir.

Cephe Özellikleri

Yapının inşasında kesme taş kullanılmıştır. Yapı iki katlıdır. Birinci kat zemin hizasından alt kottadır. Güney cepheden birinci kattan düz merdivenle ikinci kata çıkılır. İkinci katın cephe aksından, iki ahşap sütun bir üçgen alınlığı taşır. Yapıya da bu alınlığın örttüğü sahanlıktan iki kanatlı bir kapıyla girilir. Yine giriş cephesinin iki tarafındaki cephelerde de ikişer metal kepenkli pencere bulunmaktadır. Üst katın pencereleri taş lentolu ve üstlerinde sivri alınlıklar vardır. Doğu cephesi de sivri alınlıklıdır. Bina kırma çatısı alaturka kiremit kaplıdır.

Şekil 2.3.e. Ön Cephe [157]

Şekil 2.3.f. Sağ Yan Cephe [157]

Şekil 2.3.g. Sol Yan Cephe [157]

Şekil 2.3.h. Arka Cephe [157]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Resim 2.5.a.

Resim 2.5.b.

Resim 2.5.c.

Resim 2.5.d.

Resim 2.5.e. [158]

Resim 2.5.f.

Resim 2.5.g.

Resim 2.5.h.

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.6. İnebolu Türk Ocağı

Yer : Kastamonu / İnebolu

Yapım Yılı : 1893

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri

Rum Konağı

Türk Ocağı

Halkevi (1932)

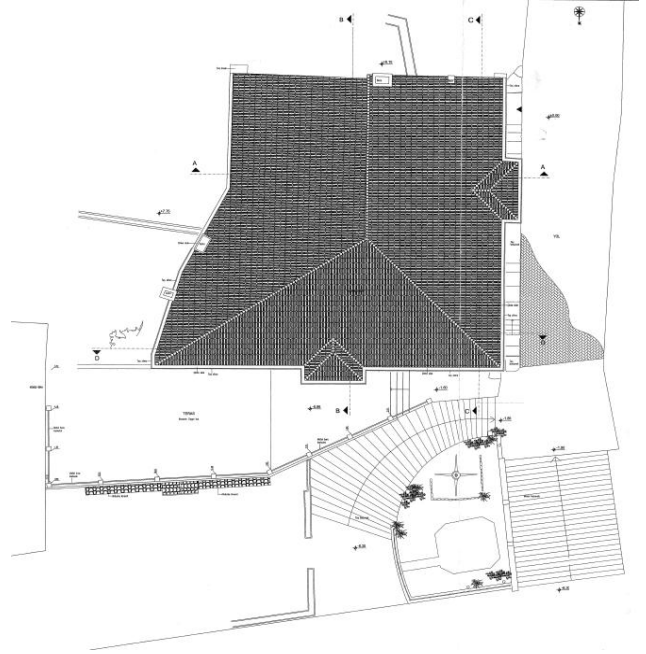
Otel

Halk Eğitim Merkezi

İnebolu Türk Ocağı Müzesi

Bugünkü Kullanımı

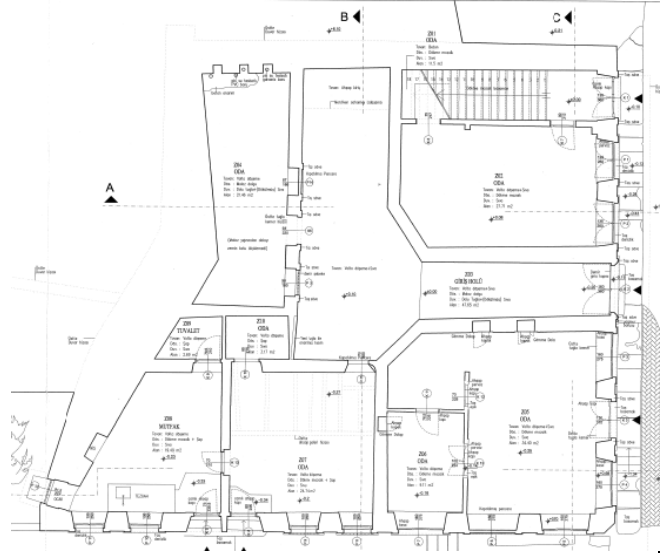
İnebolu Türk Ocağı Müzesi

Şekil 2.4.a. Vaziyet Planı [132]

Yapı İle İlgili Bilgiler

İnebolu Türk Ocağı Binası, İnebolu'da Cami-i Kebir mahallesinde bulunmaktadır. Yapı sahil şeridindedir. Binanın güneydoğusunda da İnebolu Hükümet Konağı bulunmaktadır. Yapı denizden 4,5 m yüksekliktedir. Binaya alt kottan taş bir merdivenle ulaşılmaktadır. Kayıtlara göre İnebolu'daki bina Rumi Ağustos 1309'da yapılmıştır. Bu da Miladi olarak Ağustos/Eylül 1893 yılına denk gelmektedir. Binayı Karagüllezzade Mehmet Yazıcı ve Karamanyan Hacı Ohanüs Ağa yaptırmıştır.

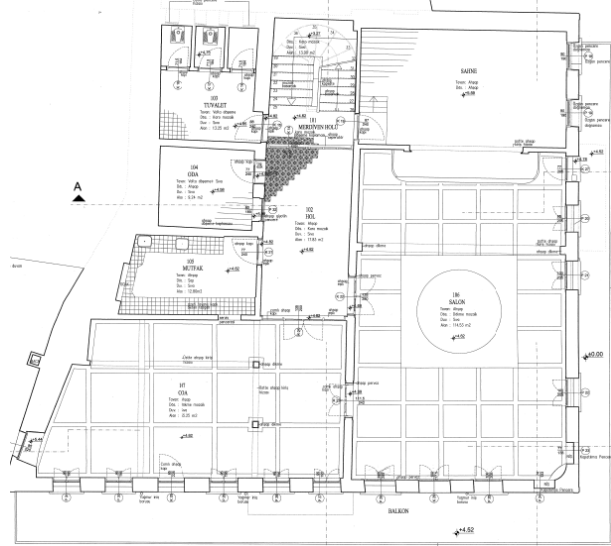
Şekil 2.4.b. Zemin Kat Planı [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

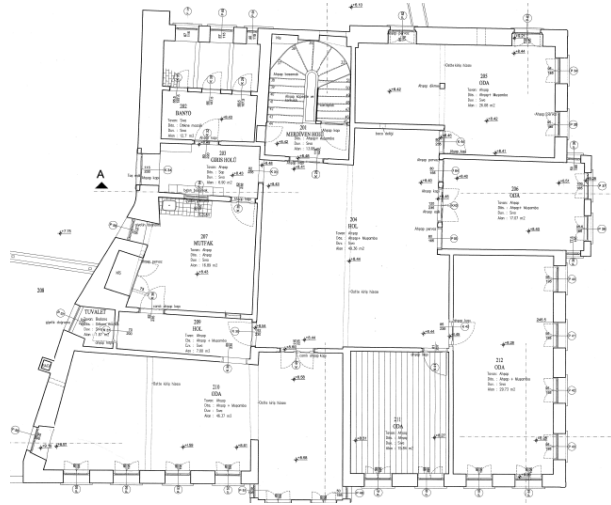
Daha sonra yapının bütün mülkiyeti Rum asıllı Karamanyan ailesine geçmiştir. Binanın mülkiyeti 1913 yılında hazine tarafından Rum ailden alınmıştır. Fakat bir süre sonra geri verilmiştir.

Kurtuluş Savaşı sonrasında Rumlar Anadolu'yu terk etmişlerdir. 1923 yılındaki bu göçe Karamanyan ailesinin katılabileceği düşünüldüğünde 1923 yılında bu yapıya taşınılmış olabileceği yorumu yapılır. Zaten 27 Ağustos 1925 yılında Atatürk Şapka Nutku'nu İnebolu Türk Ocağı binasında atmıştır. 1925 yılı öncesi binanın kullanıldığı muhakkaktır. [130]

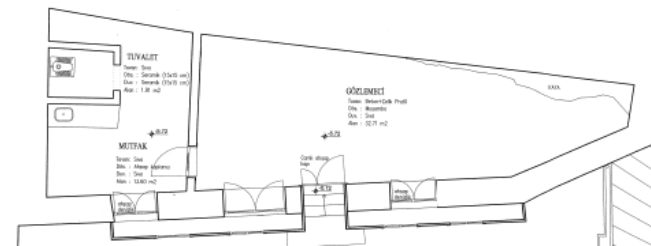
Tapu kayıtları bina mülkiyetinin Türk Ocağı'na 1926 yılında verildiği yazmaktadır. Binanın bir bölümünün hala Karamanyan ailesine ait olduğu 1929 yılındaki nüfus mübedelsinde belli olmuştur. Mübadeleye göre Batı Trakya'dan göç edenlerin malları Rumlara, Türkiye'den göç eden Rumların malları ise Türklere kalıyordu. Böylece binanın tamamı Türk Ocağı'na geçmiştir. 1928 yılında da bir piyango tertip edilerek ocağın eksikleri giderilmeye çalışılmıştır [130].

Şekil 2.4.c. Birinci Kat Planı [132]

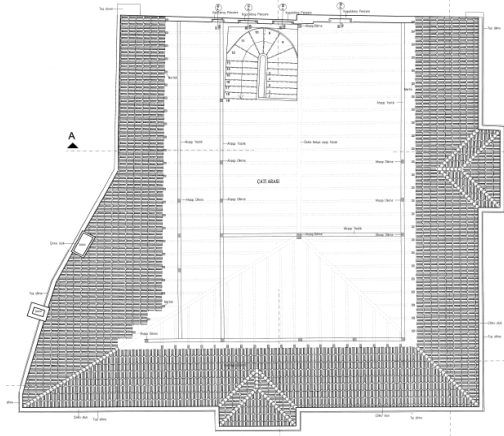
Şekil 2.4.d. İkinci Kat Planı [132]

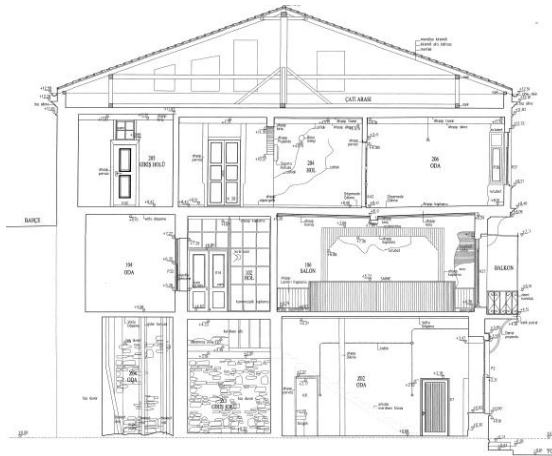
Şekil 2.4.e. -6.30 Kotu Planı [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Yapı, Türk Ocakları'nın kapatılmasıyla Halkevi olarak kullanılmaya başlamıştır. 1951 yılından sonra binanın mülkiyeti hazineye geçmiştir. 1956 yılında turistik otel yapımı için tescil edilmiştir. 1956 yılında bina otel olarak kullanılmıştır. Alt kattaki mağazalar da "Vapur Acentası" ve "Yarbaş Lokantası" olarak kullanılmıştır. Yapıda 1963 yılında yangın çıkmıştır. 1975-1994 yılları arasında İnebolu Halk Eğitim Merkezi tarafından kiralanmıştır. Bina 1991 yılında tescil edilmiştir. Bina son olarak Kastamonu İl Özel İdare Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. 5 Ağustos 2006'da kullanıma açılmıştır [130]. 2005-2006 yılları arasında restorasyonu yapılan bina İnebolu Türk Ocağı Müzesi olarak kullanılmaktadır. Yapının restorasyon projesi Doç. Dr. Kutgün Eyüpgiller'in önderliğinde yapılmıştır. Yapının restorasyon projesi "1. Ulusal Mimarlık Koruma Ödülleri" kapsamında Sivil Mimarlık Örneği Restorasyon Projesi kategorisinde ödül almıştır.

Şekil 2.4.f. Çatı Planı [132]

Şekil 2.4.g. A-A Kesiti [132]

Şekil 2.4.h. D-D Kesiti [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Plan Özellikleri

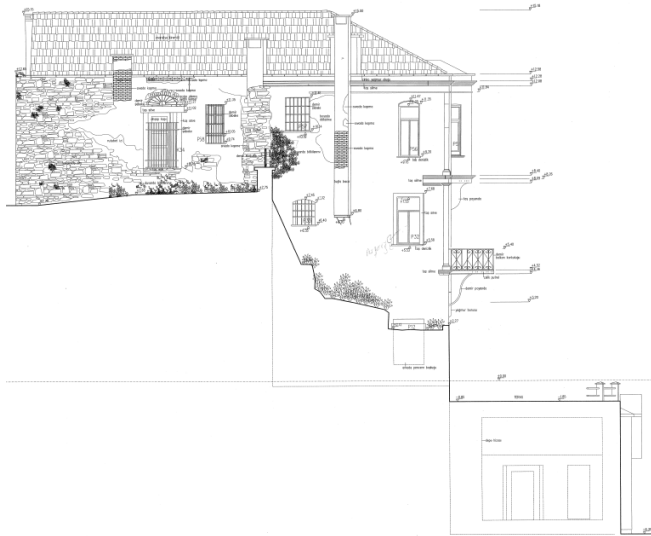
İnebolu Türk Ocağı binası yaklaşık olarak 19.75 x 16,95 m boyutundadır. Dikdörtgenimsi bir formu vardır. Zemin katının altında -6,30 kotunda küçük bir kat, zemin kat, birinci kat, ikinci kat ve çatı arası bir kattan oluşmaktadır. Batı cephesinde bulunan üç kapıdan merkezde bulunan kapı ana giriştir. Kuzey cephede de iki adet kapı bulunmaktadır. Ana giriş kapısının dışındaki kapıların dükkan kapı kapısı olduğu düşünülmektedir. Yapının kuzey cephesi sahile bakmaktadır. Bu cephe bir terasa açılmaktadır. Yapı kırma çatılı olup Marsilya tipi kiremitle döşenmiştir [131].

Yapının zemin katının dükkanlara ayrıldığı düşünülmektedir. Buna göre kuzey cephede üç, Batı cephesinde ise bir dükkan yer almaktadır.

Birinci kat uzun bir hol ve etrafındaki mekânlardan oluşmaktadır. Sofanın güney kısmında ahşap merdiven vardır. Sofanın Batı kısmında konferans ve çeşitli gösterilerin düzenlendiği geniş bir salon bulunmaktadır. Bu salonda sahne ve seyirci kısımları ayrılmıştır.

Şekil 2.4.i. Kuzey Cephe [132]

Şekil 2.4.i. Doğu Cephesi [132]

Şekil 2.4.j. Güney Cephesi [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

İkinci kat da birinci kat gibi bir sofa ve etrafındaki mekânlardan oluşmaktadır. Sofanın sonradan büyütüldüğü gözlenmiştir.

Cephe Özellikleri

Kuzey cephe sahil manzarasından, Batı cephesi de giriş cephesi olduğu için farklılaştırılmıştır. Bu iki cephede zemin katta dairesel kemerli pencerelerden oluşur. Kapı açıklıkları da dairesel kemerlidir. Dairesel kemerli pencere ve kapılar taş sövelidir. Bu iki cephedeki zemin kat diğer üst katlardan farklılaştırılmıştır. Zemin kat üzerindeki balkon bandıyla üst katlardan ayrılmıştır [131].

Birinci ve ikinci katlarda pencereler düz atkılı açıklıklıdır. İkinci katta Batı ve kuzey cephede cumbalarla cepheye hareket kazandırılmıştır. Katları ayıran kornişler yatay etkiyi kuvvetlendirmektedir. Güney cephesinde ikinci kattan sonra üçgen bir alınlık bulunmaktadır. Fakat önceden bu alınlıkların diğer cephelerde de kullanıldığı tahmin edilmektedir. [131]

Şekil 2.4.k. Batı Cephesi [132]

Resim 2.6.a. [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Resim 2.6.d. [132]

Resim 2.6.e. [132]

Resim 2.6.b. [132]

Resim 2.6.c. [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.7. İstanbul Türk Ocağı Yer : İstanbul Yapım Yılı : - Ada : - Pafta : - Parsel : - Mimar : Bilinmiyor Kullanım Değişimleri Bilinmiyor Günümüzdeki Kullanımı Yıkılmıştır	<i>İstanbul Türk Ocağı</i> Resim 2.7.a. [59] <i>Merhal ve merdivenler</i> Resim 2.7.b. [59] <i>Üst kattaki kabul salonu - 1</i> Resim 2.7.c. [59]
Yapı İle İlgili Bilgiler Türk Yurdu dergisinin 1918 yılında çıkardığı 159. sayısında İstanbul Türk Ocağı ile ilgili çeşitli bilgiler veriyor. Yanda görseli verilen bina tanıtılırken Divanyolu'ndaki binadan sonra bu binaya taşındığı söyleniyor. Türk Ocakları ilk toplantılarını Akbıyık'ta Türk Yurdu dergisinin idarehanesinde yapıyor. Daha sonra Divanyolu'nda üç odalı bir binada faaliyetlerine devam ediyor. Binanın kirası da ödenemeyince ocak kapatılma sürecine giriyor. Daha sonra Beyazıt ve Cağaloğlu'nda yeni konaklara taşınıyor [22].	

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

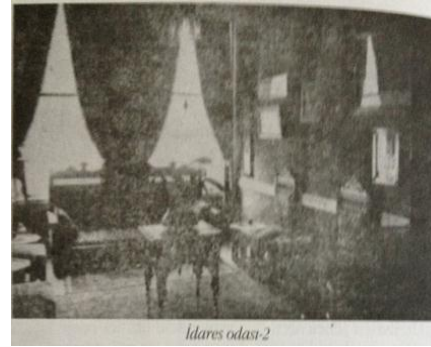
Planı Özellikleri

Kurşuni renkteki konak ahşaptı. Konağa kapıdan girdikten sonra boş bir avlu karşılıyordu. Tahta merdivenlerden çıkıldıktan sonra misafir odasına varılıyordu. Daha üst kata çıktıktan sonra da toplantı salonu olarak kullanılan büyük bir sofa ve 2,3 odaya geçiliyordu.Yapı iki kollu merdivenliydi [58].

Görüldüğü üzere ocağın iç mekân tefrişine önem verilmişti. Her ihtiyaç için farklı mekânlar oluşturulmuştu. Tefrişler ve kullanılan mobilyalar dikkat çekmiştir. Osmanlı kültürünün getirdiği divan havası, bağdaş kurup oturma düşüncesi yoktur. Her mekânda bulunan koltuklar ve sandalyeler Batılılaşma bir göstergesi olmuştur.

Resim 2.7.d. [59]

Resim 2.7.e. [59]

Resim 2.7.f. [59]

Resim 2.7.g. [59]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.8. Kastamonu Türk Ocağı

Yer : Kastamonu

Yapım Yılı : 1914-1917

Mimar : Mimar Kemalettin Bey

Ada : 220

Pafta : 35-34

Kullanım Değişimleri

İttihat ve Terakki Kulübü

İstiklal Mahkemesi

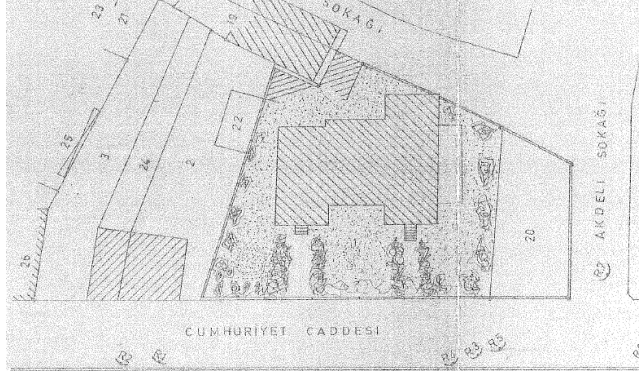
Türk Ocağı

Halk Fırkası

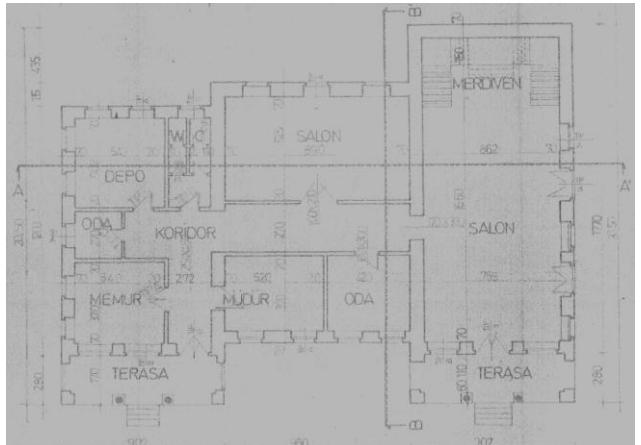
Kastamonu Gençlik Teşkilatı

Kastamonu Arkeoloji Müzesi

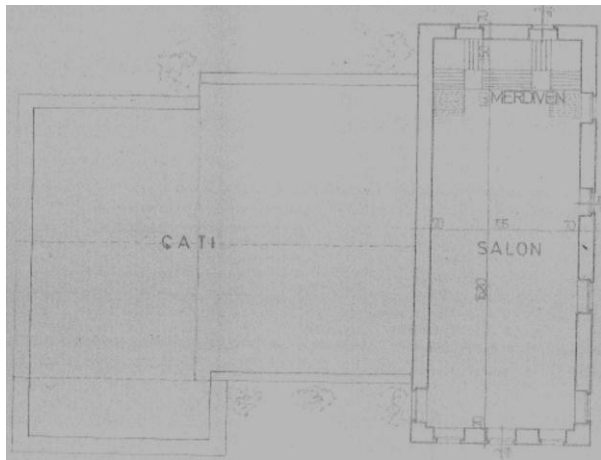
Bugünkü Kullanımı Kastamonu Arkeoloji Müzesi

Şekil 2.5.a. Vaziyet Planı [132]

Şekil 2.5.b. Zemin Kat Planı [132]

Şekil 2.5.c. Birinci Kat Planı [132]

Yapıyla İlgili Bilgiler

Günümüzde Kastamonu Arkeoloji müzesi olarak kullanılan Kastamonu Türk Ocağı binası Cumhuriyet caddesinde konumlanmıştır. İlk olarak 1914-1917 yılları arasında Kastamonu İttihat ve Terakki Kulübü binası olarak yaptırılmıştır.

Plan Özellikleri

Yapının plan özellikleri incelendiğinde üç dikdörtgensel hacimden oluştuğu gözlenmiştir. Bina 27,64 x 20,50 m boyutundadır. Yapının girişi soldaki dörtgen bölümdedir.

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

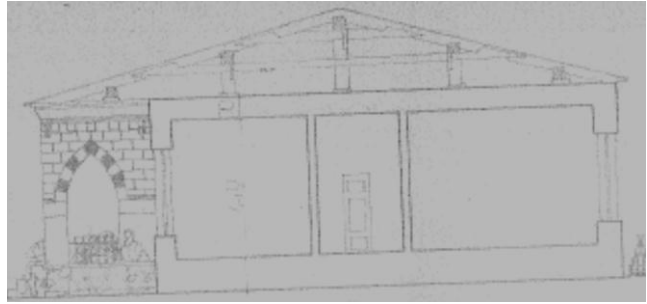
Girişe terastan ulaşılmaktadır. Yapının orta kısmındaki dikdörtgen parça diğer iki parçaya göre daha geniştir ve iki parça arasında köprü görevindedir. En sağdaki dikdörtgen hacim diğer hacimlere göre daha uzundur. Bu hacim iki katlıdır. Zemin kattaki küçük odaları, salonları Türk Ocağı döneminde heyet odaları, toplantı odaları, derslikler olarak tertiplenebileceğini düşünebiliriz. En sağda kalan kısım ise konferansların, seminerlerin yapıldığı büyük salon veya kütüphane olarak tertip edilme olasılığı yüksektir.

Cephe Özellikleri

9,60 m genişliğindeki orta cephenin sağında ve solundaki cephelerin 9,02 m genişliğindeki cepheleriyle yapı simetriktir. Yan cepheler aynı aksta olup ön cepheden 2,80 m öne çekilerek cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. İki terasın girişinde de üç adet sivri kemer bu kemerlerin birleştiği anıtsal sütunlar bulunmaktadır.

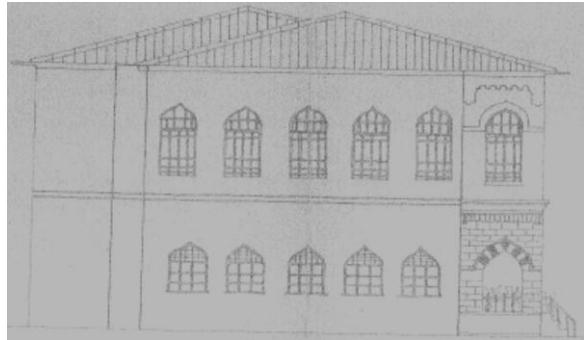
Şekil 2.5.d. A-A Kesiti [132]

Şekil 2.5.e. B-B Kesiti [132]

Şekil 2.5.f. Ön Cephe [132]

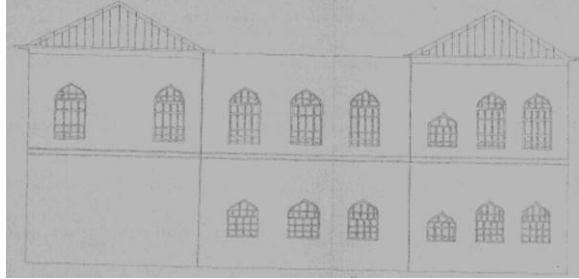
Şekil 2.5.g. Sol Yan Cephe [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

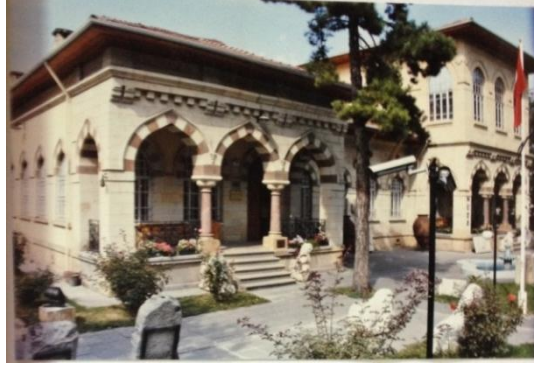
Kemerler renk değişimleriyle belirginleştirilmiştir. Yapının pencerelerinde ise dairesel kemerlidir. Kat sonlamalarında ve kat aralarında yapılan silmelerle cepheler daha belirgin hale getirilmiştir. Geniş çatı saçakları ahşap dikmelerle desteklenmiştir. Yapının ön cephesi taş malzemedir. Yan ve arka cepheler daha sade olup sadece sıva ve krem rengi bir boya göze çarpmaktadır. Yapı Mimar Kemalettin ve Birinci Milli Mimarlık Dönemi'nin özelliklerini kendinde göstermektedir. Dairesel ve sivri kemerleri, sütunları ve sütun başlıkları, taş malzemesi, öne geriye doğru cephe çıkmaları, geniş saçakları, simetrisi ile klasik Osmanlı-Selçuklu yapı geleneğini andırmaktadır.

Resim 2.8.d. [132]

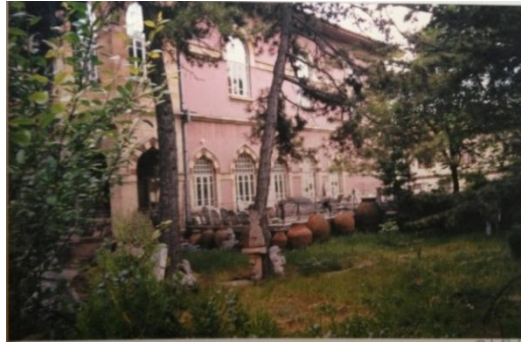
Şekil 2.5.h. Arka Cephe [132]

Resim 2.8.a. [132]

Resim 2.8.b. [132]

Resim 2.8.c. [132]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.9. Kırklareli Türk Ocağı

Yer : Kırklareli

Yapım Yılı : 19. yüzyıl sonu

Mimar : Bilinmiyor

Ada : 87

Pafta : 20

Parsel : 41

Kullanım Değişimleri

Dr. Peterkof Konağı

Türk Ocağı

Halkevi

Çocuk Esirgeme Kurumu

Verem Savaş Dispanseri

Bugünkü Kullanımı :

Kullanılmamaktadır

Yapı İle İlgili Bilgiler

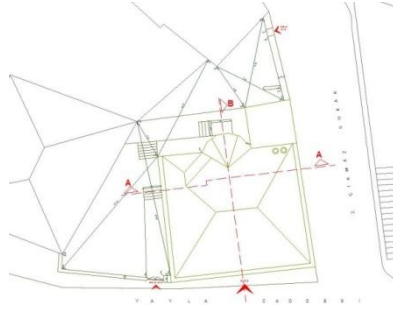
Kırklareli Türk Ocağı, Edirne Koruma Kurulu'nun 20.04.1990 tarihli kararıyla tescillenmiş bir yapıdır [152].

Atatürk bu binaya ziyarete gelmiştir. Kuvayı Milliye de bu binada örgütlenmiştir [129].

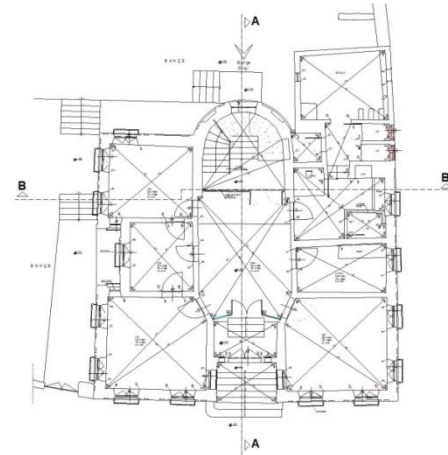
Plan Özellikleri

Yapı bodrum kat üzeri iki katlı kübiktir. Yapı ahşap karkastır. Bodrum kat dış duvarları taşır. Diğer katlarda taş ve tuğla ile örülmüştür.

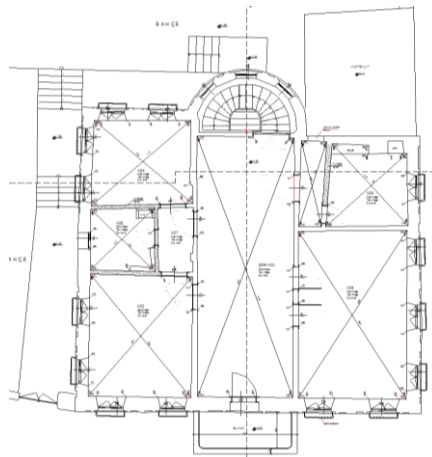
Arka cephede de bahçe bulunmaktadır.

Şekil 2.6.a. Vaziyet Planı [151]

Şekil 2.6.b. Zemin Kat Planı [151]

Şekil 2.6.b. Birinci Kat Planı [151]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

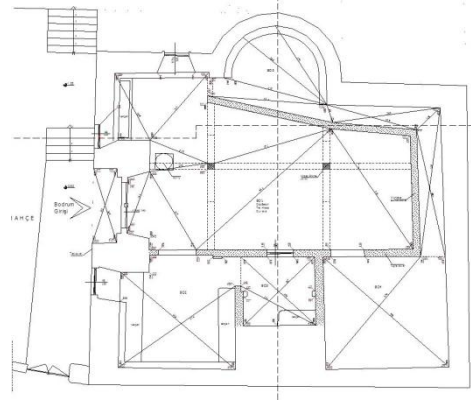
Üst kattaki pencerelerin üstünde bulunan silmelerinin üst kısmında tuğa ile işlenmiş bir çerçeve vardır. Katları sınırlayan yatay silmeler belirgindir. Çatı derindir. İkinci kat silmesinden sonra yükselir ve yarım metre yüksekliğindeki duvarın arkasına gizlenmiştir [152]. Bodrum kat tek bir hacim olarak düşünülmüştür. Ahşap dikmelerle desteklenmiştir. Bodrum kata güney doğu cephesinden girilir.

Zemin katta mekânlar giriş aksı doğrultusundaki holün etrafına düzenlenmiştir. Üst katta da hemen hemen aynı kurgudur.

Yapının genel itibarıyla tavanları ahşaptır. Tavan kaplamalarındaki tahribatlardan da mekânın bölümlendirilmesinin değiştirildiği anlaşılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Neo Klasik stilde Rum Ustalar tarafından yapılmış; zengin Rumlar tarafından kullanılan bir konaktır. Yapının cepheleri çok detaylı değildir. Ön cephesi simetrik. Merkezde ahşap kapının her iki tarafında silmeli ve demir korkuluklu iki adet pencere bulunur. Üst katta da aynı sistem devam etmektedir. Simetri merkezinde hitap balkonu bulunmaktadır.

Şekil 2.6.c. Bodrum Kat Planı [151]

Şekil 2.6.d. A - A Kesiti [151]

Şekil 2.6.e. B - B Kesiti [151]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Üst kattaki pencerelerde üçgen alınlıklar kullanılmıştır. Ön cephe de yine dikey çizgilerle de hareketlendirilmiştir. Her açıklık iki çizgi arasına ortalanmıştır. Yapıda aynı zamanda girişin kontrolü için iki yan odadan giriş sofasına pencereler açılmıştır. Arka cephe önce cepheden farklıdır. Merdivenlerin bulunduğu merkez kısmı daireseldir. Cephedeki söveler ve sütunlar plaster başlıklarla süslenmiştir. Yine bu sütunlar ve söveler cepheye hareket katmıştır.

Resim 2.9.a. [151]

Resim 2.9.b. [151]

Şekil 2.6.f. Ön Görünüş [151]

Şekil 2.6.g. Sağ Yan Görünüş [151]

Şekil 2.6..h. Sol Yan Görünüş [151]

Şekil 2.6.i. Arka Görünüş [151]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.10. Samsun Türk Ocağı

Yer : Samsun

Yapım Yılı : -

Mimar : -

Ada : 489

Pafta : 65

Parsel : 71

Kullanım Değişimleri :

Halkevi

Bugünkü Kullanımı :

Yol-iş Sendikası

Plan Özellikleri

Kargir yapı, bodrum kat ve üzerinde iki kattan oluşmaktadır. Ön ve arka cephede çıkmlar bulunmaktadır. Çatı geniş saçaklıdır [154].

Yapının ana taşıyıcıları taş beden duvarları üzerinde ahşap-tuğla dolgu hımiştir. Ana girişin olduğu bölümde çıkmayı taşıyan sütunlarda barok tarzın etkileri hissedilmektedir. Sol yan cephede de bir giriş mevcuttur. Yapının konut işlevi için yapıldığı ve bu girişin de haremlik-selamlık ayrımı için yapıldığı düşünülmektedir.

Plan olarak da orta sofa ve sofaya açılan mekânlardan oluşmaktadır. Döşemeleri dolgu hacimler dışında hepsi ahşaptır.

Resim 2.10.a. [156]

Resim 2.10.b. [155]

Resim 2.10.c. [155]

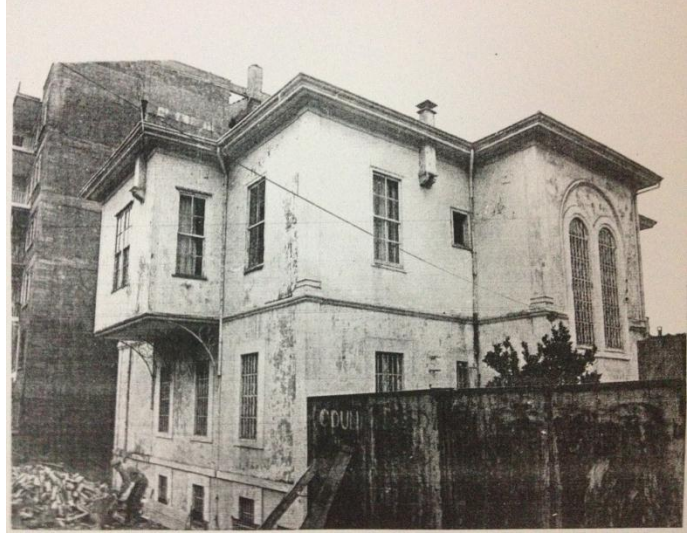

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

Cephe Özellikleri

Yapı simetriktir. İkinci katta cumba bulunmaktadır. Cumbayı dört adet sütun taşımaktadır. Yan cephesinde ise zeminden itibaren çıkma bulunmaktadır. Bu çıkmanın ortasında ise yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır. Bu niş içinde birbirine bitişik iki dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Arka cephede ise ikinci katta demir konsollarla taşınan bir çıkma görülmektedir. Giriş cephesinin sol tarafında ise zemin kotunda bir çeşme bulunmaktadır [154].

Restorasyon sırasında güney cephe çıkması hariç çatısı ve birinci katı tamamen yıkılmıştır. Zemin kata girişi oluşturan sütunlu çıkma ve güneydeki çıkma ahşap malzeme ile sağlamlaştırılmıştır. Üst katta tuğla duvar örülmüştür.

Resim 2.10.d. [155]

Resim 2.10.e. [155]

Resim 2.10.f. [155]

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.11. Trabzon Türk Ocağı

Yer : Trabzon

Yapım Yılı :

Ada : -

Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri : Bilinmiyor

Günümüzdeki Kullanımı : Bilinmiyor

Resim 2.11.a.

Resim 2.11.b.

EK - 2 (Devam) Türk Ocakları yapı kataloğu - mevcut yapıyı kullanan Türk Ocakları

2.12. Zonguldak Türk Ocağı

Yer : Zonguldak

Yapım Yılı :

Ada : -

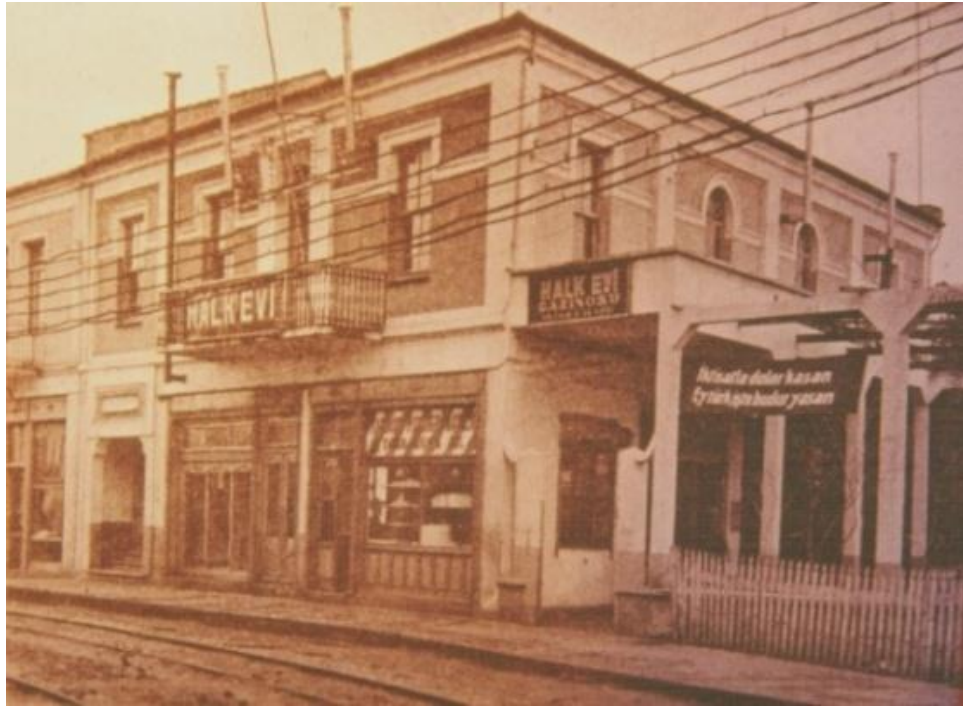
Pafta : -

Parsel : -

Mimar : Bilinmiyor

Kullanım Değişimleri : Bilinmiyor

Günümüzdeki Kullanımı : Bilinmiyor

Resim 2.12.

EK - 3 Türk Ocakları yapı kataloğu - inşa durumu belirlenemeyen Türk Ocağı yapıları

3.1 Adana Türk Ocağı

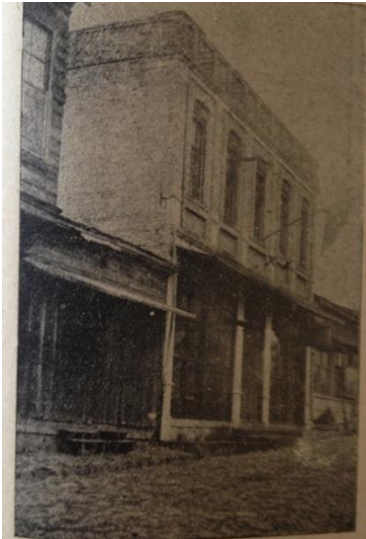

Resim 3.1.a [144]

Resim 3.1.b

3.2. Biga Türk Ocağı

Resim 3.2. [161]

3.3. Bozüyük Türk Ocağı

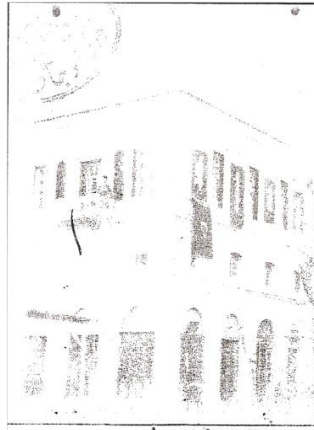
Resim 3.3. [162]

3.4. Bursa Türk Ocağı

Resim 3.4. [144]

3.5. Çeşme Türk Ocağı

Resim 3.5. [135]

EK - 3 (Devam) TÜRK Ocakları yapı kataloğu - inşa durumu belirlenemeyen
Türk Ocağı yapıları

3.6 Kahramanmaraş Türk Ocağı

Resim 3.6. [165]

3.7. Karacabey Türk Ocağı

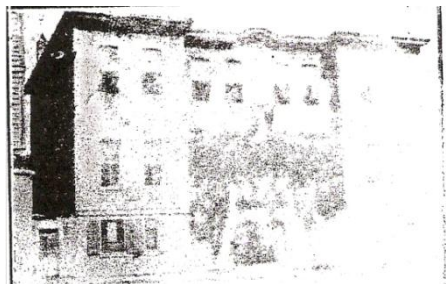
Resim 3.7. [164]

3.8. Nizip Türk Ocağı

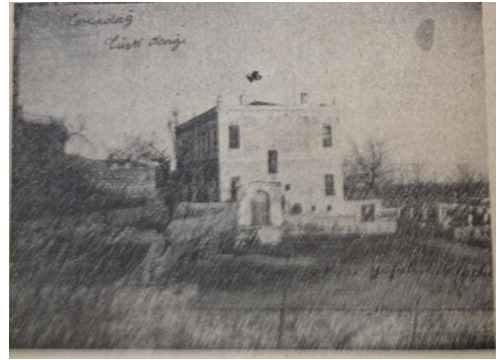
Resim 3.8. [135]

3.9. Sinop Türk Ocağı

Resim 3.9. [135]

3.10. Tekirdağ Türk Ocağı

Resim 3.10. [161]

3.11. Urla Türk Ocağı

Resim 3.11. [144]

3.12. Yozgat Türk Ocağı

Resim 3.12. [161]

EK - 4 Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.1. 1918'de açılan 35 Türk Ocağı şubesinden 17 tanesinin isim listesi aşağıdaki gibidir.

1	İstanbul	10	Üsküdar
2	Adana	11	Sivrihisar
3	Mihalıççık	12	Ankara
4	Bakü	13	Elazığ
5	Bursa	14	Gaziantep
6	Giresun	15	Erzurum
7	İzmir	16	Kavari Sahip
8	Konya	17	Salihli
9	Ödemiş		

Çizelge 4.2. 1922'de açılan 19 Türk Ocağı şubesinden 18 tanesinin isim listesi aşağıdaki gibidir.

1	İzmir	10	Urla
2	Bursa	11	Üsküdar
3	İstanbul	12	Salihli
4	Akhisar	13	Kuşadası
5	Konya	14	Söke
6	Manisa	15	Edirne
7	Karaağaç	16	Edremit
8	Soma	17	Ödemiş
9	Bayındır	18	Mudanya

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.3. 1923 yılında açılan Türk Ocağı şubelerinden 21 tanesinin isim listesi aşağıdaki gibidir.

1	Afyon	10	Eskişehir
2	Aydın	11	Simav
3	Sivas	12	İstanbul(resmi)
4	Ayvalık	13	Uşak
5	Adana	14	Kars
6	Karacabey	15	Gediz
7	Bergama	16	Silifke
8	Sarıkamış	17	Amasya
9	Ankara	18	Bozüyük
10	İnebolu	19	Kastamonu
11	Zonguldak	20	Antalya
12	İlgın	21	Uluborlu
13	Buldan		

Çizelge 4.4. 1925 yılına kadar açılan Türk Ocağı şubeleri isim listesi aşağıdaki gibidir.

1	Artvin	64	Zongudak
2	Adana	65	Sarayköy
3	Afyon	66	Seferihisar
4	Akçaşehir	67	Senirkent
5	Akhisar	68	Söğüt
6	Akşehir	69	Simav
7	Alaşehir	70	Sinop
8	Amasya	71	Sivas
9	Antalya	72	Sivrihisar
10	Ankara	73	Sarıkamış

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.4. (Devam) 1925 yılına kadar açılan Türk Ocağı şubeleri isim listesi aşağıdaki gibidir.

11	Ayaş	74	Salihli
12	Aydın	75	Sandıklı
13	Ayvalık	76	Susurluk
14	Edremit	77	Soma
15	Edirne	78	Samsun
16	İzmir	79	Trabzon
17	İzmit	80	Tarsus
18	Erbaa	81	Tavas
19	Ereğli(Karadeniz)	82	Tosya
20	Ereğli(Konya)	83	Arapkir
21	Ermenek	84	Uşak
22	İstanbul	85	Acıbadem
23	Eskişehir	86	Fethiye
24	Eğridir	87	Foça
25	Emet	88	Kars
26	Elazığ	89	Kırkkilise
27	Elmalı	90	Kırkağaç
28	Ödemiş	91	Şarki Karaağaç
29	Uzunköprü	92	Karacabey
30	Urla	93	Karacasu
31	Ulubey	94	Karahisarı Şarki
32	Uluborlu	95	Kastamonu
33	İnebolu	96	Kasaba
34	Babaeski	97	Kuşadası
35	Balıkesir	98	Kula
36	Bayındır	99	Konya

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.4. (Devam) 1925 yılına kadar açılan Türk Ocağı şubeleri isim listesi aşağıdaki gibidir.

37	Bergama	100	Kırşehir
38	Bursa	101	Kayseri
39	Burhaniye	102	Gediz
40	Bor	103	Gerede
41	Burdur	104	Kütahya
42	Bozüyük	105	Göğdes
43	Bozdoğan	106	Mudanya
44	Buldan	107	Mudurnu
45	Bolu	108	Mersin
46	Boyabat	109	Maraş
47	Biga	110	Manisa
48	Palamut	111	Malatya
49	Terme	112	Menemen
50	Tekfurdağı	113	Mucur
51	Tire	114	Mut
52	Çal	115	Milas
53	Çanakkale	116	Nazilli
54	Çorum	117	Nevşehir
55	Çarşamba	118	Nif
56	Çine	119	Niğde
57	Harput	120	Van
58	Hayrabolu	121	Yalvaç
59	Denizli	122	Yenişehir
60	Demirci	123	Van
61	Devrek	124	Yalvaç
62	Dinar	125	Yenişehir
63	Rize		

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.5. 1927'de doğuda açılan Türk Ocağı şubeleri isim listesi

1	Diyarbakır	10	Pashaf
2	Ergani	11	Çıldır
3	Ahlat	12	Antep
4	Artvin	13	Bitlis
5	Siirt	14	Silvan
6	Urfa	15	Malatya
7	Ardıhan	16	Kilis
8	Birecik	17	Mardin
9	Palu		Muş

Çizelge 4.6. 1931'de Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihakıyla CHF ve Halkevleri'ne devrettikleri yapıların şehirlere göre listesi

SIRA	İLLER	YER	ÖZEL BİNAYA SAHİP TÜRK OCAKLARI	CHF'YE DEVREDİLE N BİNALAR	HALKEVİ'NE DEVREDİLE N BİNALAR
1	ADANA	ADANA	1	1	1
2	AMASYA	AMASYA	1		
3	ANTALYA	ANTALYA	1	1	1
4	AYDIN	AYDIN	1	1	
5		ÇİNE	1		
6		NAZİLİ	1		
7		SÖKE	1		
8	BALIKESİR	BALIKESİR	1	1	
9		AYVALIK	1		
10		BURHANİYE	1		1

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.6. (Devam) 1931'de Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihakıyla CHF ve Halkevleri'ne devrettikleri yapıların şehirlere göre listesi

11		BANDIRMA	1		1
12		SINDIRGI	1	1	1
13		SUSURLUK	1		
14		KARAKÖSE	1		
15		IĞDIR	1		
16	BOLU	MUDURNU	1		
17		AKÇAŞEHİR	1	1	
18	BURDUR	BURDUR	1	1	
19	BURSA	BURSA	1		1
20		C.BEREKET	1	1	
21	ÇANAKKALE	GELİBOLU	1	1	
22	ÇORUM	ÇORUM	1	1	
23	DENİZLİ	DENİZLİ	1		
24		ACIPAYAM	1	1	1
25		ÇAL	1	1	
26		ÇEVİRİL	1		
27		SARAYKÖY	1	1	
28	DİYARBAKIR	DİYARBAKIR	1		
29	EDİRNE	EDİRNE	1		1
30		UZUNKÖPRÜ	1	1	
31	ERZURUM	OLTU	1	1	
32	ESKİŞEHİR	ESKİŞEHİR	1		1
33	GAZİANTEP	GAZİANTEP	1	1	1

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.6. (Devam) 1931'de Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihakıyla CHF ve Halkevleri'ne devrettikleri yapıların şehirlere göre listesi

34	GAZİANTEP	KİLİS	1		
35	ISPARTA	ISPARTA	1		
36		ULIBORLU	1	1	
40		BAYINDIR	1	1	1
41		BERGAMA	1	1	
42		ÇEŞME	1	1	
43		KUŞADASI	1	1	
44		KEMALPAŞA	1	1	
45		ÖDEMİŞ	1		
46		TİRE	1	1	1
47		FOÇA	1	1	
48		BORNOVA	1	1	
49		PAZARYERİ	1	1	1
50	KARS	KARS	1		
51		ARDIHAN	1		1
52		GÖLE	1	1	
53		POSHOF	1	1	1
54	KASTAMONU	İNEBOLU	1	1	1
55	KAYSERİ	KAYSERİ	1	1	1
56	KIRKLARELİ	KIRKLARELİ	1		
57		BABAESKİ	1		
58		PINARHİSAR	1	1	1
59	KIRŞEHİR	KIRŞEHİR	1		
60		ÇİÇEKDAĞI	1	1	

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.6. (Devam) 1931'de Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihakıyla CHF ve Halkevleri'ne devrettikleri yapıların şehirlere göre listesi

61	KOCAELİ	İZMİT	1		
63		TARAKLIS	1	1	
64		KANDIRA	1	1	
65	KONYA	KONYA	1	1	1
66		BEYŞEHİR	1		
67		KARAMAN	1		1
68	KÜTAHYA	KÜTAHYA	1		1
69		EMET	1		1
70		SİMAV	1		
71		UŞAK	1		
72	MALATYA	MALATYA	1	1	1
73	MANİSA	MANİSA	1		
74		BABAKÖY	1	1	1
75		AKHİSAR	1	1	1
76		ALAŞEHİR	1	1	1
77		DEMİRCİ	1		
78		KIRKAĞAÇ	1		
79		SALİHLİ	1	1	1
80		SOMA	1	1	1
81	MARAŞ	MARAŞ	1		
82	MARDİN	MARDİN	1		
83	MERSİN	MERSİN	1	1	1
84		TARSUS	1		
85	MUĞLA	MUĞLA	2		2

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.6. (Devam) 1931'de Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihakıyla CHF ve Halkevleri'ne devrettikleri yapıların şehirlere göre listesi

86		FETİYE	1	1	1
87		KÖYCEĞİZ	1		
88		MİLAS	1		
89	MUŞ	BİTLİS	1		
90	NİĞDE	ULUKIŞLA	1	1	1
91	ORDU	ORDU	1	1	1
92	SAMSUN	SAMSUN	1		1
93		HAVZA	1	1	
94	SİİRT	SİİRT	1	1	1
95		KOZLUK	1		
96	SİVAS	DARENDE	1		1
97	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ	1	1	
98	ÇORLU	ÇORLU	1	1	
99	TRABZON	TRABZON	1		1
100	VAN	VAN	1	1	1
101	ZONGULDAK	ZONGULDAK	1	1	1
102	AFYON	AFYON	1	1	
		Toplam	103	56	41

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.7. 1931'de Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na iltihakıyla CHF ve Halkevleri'ne devrettikleri yapıların şehirlere göre listesi aşağıdaki gibidir.

ADET	İLLER	YER	DİĞER YAPILAR	CHF' YE DEVREDİLEN YAPILAR	HALKEVİ' NE DEVREDİLEN YAPILAR
1	ANTALYA	ANTALYA	Bahçe, Sinema, Spor Meyd.	1	1
2	ANTALYA	ELMALI	Kahve		1
3	AYDIN	AYDIN	Kıraathane, Mağaza	1	
4	BALIKESİR	AYVALIK	Dükkan	1	
5	BALIKESİR	BANDIRMA	Mağaza		1
6	BURSA	YENİŞEHİR	Kıraathane	1	1
7	İÇEL	SİLİFKE	Hane ve Dükkan	1	1
8	İZMİR	KUŞADASI	Hane		1
9	İZMİR	MENEMEN	Hane	1	
10	KOCAELİ	KANDIRA	Dükkan	1	1
11	MERSİN	MERSİN	Mektep Binası		1
12	SİVAS	ŞARKIŞLA	Dükkan	1	1
13	ÇORLU	HAYRANBOLU	Gazino	1	
14	ÇORLU	MÜREFTE	Gazino	1	1
15	ZONGULDAK	ZONGULDAK	Dükkan	1	1
16	ZONGULDAK	EREĞLİ	Hane	1	1
		Toplam	16	12	12

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.8. Eski Türk Ocakları'nın isimlerinin listesi

Eski

Türkocaklarının

İsimlerini

Gösterir Liste

— A —

- 1 — Ahlat
- 2 — Artvin
- 3 — Adana
- 4 — Adapazarı
- 5 — Afyonkarahisar
- 6 — Akçaabat (Polathane)
- 7 — Akşehir
- 8 — Akhisar (Manisa)
- 9 — Akşehir
- 10 — Alaşehir
- 11 — Alucra
- 12 — Amasya
- 13 — Antalya
- 14 — Ankara
- 15 — Ayaş
- 16 — Ayancık
- 17 — Aydın
- 18 — Ayvacık
- 19 — Ayvalık
- 20 — Acıpayım
- 21 — Açıyaman
- 22 — Arapkir
- 23 — Arabusun
- 24 — Aziziye
- 25 — Arabsun
- 26 — Arbekir
- 27 — Aziziye (Afyon)
- 28 — Aziziye (Sivas)
- 29 — Alaiye

— B —

- 30 — Babaeski
- 31 — Bartın
- 32 — Bafra
- 33 — Balıkesir
- 34 — Balı
- 35 — Bandırma
- 36 — Bayburt
- 37 — Bayramiç
- 38 — Bayındır
- 39 — Bitlis
- 40 — Bergama
- 41 — Bursa
- 42 — Burhaniye
- 43 — Buca
- 44 — Bodrum
- 45 — Bor
- 46 — Burdur
- 47 — Bozova
- 48 — Bozoyük
- 49 — Bozdoğan
- 50 — Boğazlıyan
- 51 — Buldan
- 52 — Bolvadin
- 53 — Bolu
- 54 — Boyabat
- 55 — Birecik
- 56 — Biga
- 57 — Bilecik
- 58 — Bozok
- 59 — Besni
- 60 — Bornova

— C —

- 61 — Cebeliberket
- 62 — Cide

— Ç —

- 63 — Çarşamba
- 64 — Çai
- 65 — Çankırı
- 66 — Çatalca
- 67 — Çeşme
- 68 — Çanakkale
- 69 — Çorlu
- 70 — Çorum
- 71 — Çıldır
- 72 — Çivril

— D —

- 73 — Darende
- 74 — Dursunbey
- 75 — Denizli
- 76 — Demirci
- 77 — Divrik
- 78 — Düzce
- 79 — Diyarbakır
- 80 — Dinar

— E —

- 81 — Edirne
- 82 — Edremit
- 83 — Ezine
- 84 — Erbaa
- 85 — Erciyes
- 86 — Erdek
- 87 — Erduh
- 88 — Erzurum
- 89 — Ergani
- 90 — Ermenek
- 91 — Eskişehir
- 92 — Eskişehir
- 93 — Eğridir
- 94 — Elbistan
- 95 — Eşme
- 96 — Elâzığ
- 97 — Emdir (Eğrigöz)
- 98 — Elmalı
- 99 — Emet
- 100 — Erciş
- 101 — Erzincan

— F —

- 102 — Fatsa
- 103 — Fethiye

— G —

- 104 — Gaziantep
- 105 — Garbikaraağaç
- 106 — Giresun
- 107 — Göle
- 108 — Görele
- 109 — Gerze

EK - 4 (Devam) Yıllara göre açılan Türk Ocağı şubeleri listeleri

Çizelge 4.8. (Devam) Eski Türk Ocakları'nın isimlerinin listesi

110 — Göynük	167 — Kağızman	214 — Seferhisar
111 — Gediz	168 — Kayseri	215 — Senirkent
112 — Gerede	169 — Kandıra	216 — Sükut
113 — Gördes	170 — Konya (Ereğlisi)	217 — Sultanhisar
— H —	171 — Kırşehir	218 — Şilifke
114 — Havza	172 — Kısır	219 — Sürmene
115 — Haymana	— L —	220 — Söke
116 — Harput	173 — Lâdik	221 — Sirmav
117 — Hopa	174 — Lüleburgaz	222 — Sivas
118 — Hayrabolu	— M —	223 — Sivrihisar
— I —	175 — Mardin	224 — Sinop
119 — Isparta	176 — Merdiye	225 — Sarıkamış
120 — Ilgin	177 — Mudanya	226 — Salihli
121 — Iğdır	178 — Muradiye	227 — Samsun
— İ —	179 — Merzifon	228 — Sındırgı
122 — İzmir	180 — Mersin	229 — Sandıklı
123 — İznik	181 — Maraş	230 — Susurluk
126 — İstanbul	182 — Merfete	231 — Soma
127 — İpsala	183 — Marmaris	— Ş —
128 — İnebolu	184 — Mustafa Kemalpaşa	232 — Şarkıkaraağaç
129 — İnegöl	185 — Muğla	233 — Şarkıkarahisar
130 — İskilip	186 — Manisa	234 — Sarkışla
131 — İslahiye	187 — Malatya	— T —
132 — İzmit	188 — Menemen	235 — Tercan
— K —	189 — Muş	236 — Terme
133 — Keskin	190 — Mucur	237 — Tefenni
134 — Keşan	191 — Mut	238 — Tekirdağ
135 — Kilis	192 — Milâs	239 — Tokat
136 — Kemalpaşa (Nif)	193 — Mudurnu	240 — Tire
137 — Kütahya	194 — Mihalıççık	241 — Tirebolu
138 — Kula (Merdenik)	— N —	242 — Taşköprü
139 — Konya	195 — Nazilli	243 — Tavşanlı
140 — Kığı	196 — Nevşehir	244 — Taraklı
141 — Kars	197 — Niğde	245 — Trabzon
142 — Kırkağaç	198 — Niksar	246 — Tarsus
143 — Kırklareli	— O —	247 — Tosya
144 — Karaburun (İzmir)	199 — Ordu	— U —
145 — Karacabey	200 — Orhangazi	248 — Uşak
146 — Kağızman	201 — Oltu	249 — Urfa
147 — Kazıkkuşu (Seray)	— Ö —	250 — Urfa
148 — Karacasu	202 — Ödemiş	251 — Uzunköprü
149 — Karadeniz Ereğlisi	— P —	252 — Ulubey
150 — Karaman	203 — Polatlı	253 — Uluborlu
151 — Karaköse	204 — Posof	254 — Ulukışla
152 — Karamürşel	205 — Palamut	— Ü —
153 — Kastamonu	206 — Pazarcık	255 — Ünye
154 — Kasbe	207 — Palu	256 — Ürgüp
155 — Kandıra	208 — Pushuf (Diğir)	— V —
156 — Kocaeli	209 — Pınarhisar	257 — Varto
157 — Kozan	— R —	258 — Van
158 — Kuşadası	210 — Reşadiye	259 — Vezirköprü
159 — Konay	211 — Rize	260 — Vize
160 — Könyek	— S —	— Y —
161 — Gediz	212 — Sarayköy	261 — Yalova
162 — Gerede	213 — Siirt	262 — Yalavaç
163 — Gördes		— Z —
164 — Konan		263 — Zara
165 — Kive Akhisarı		264 — Safranbolu
166 — Köyceğiz		265 — Zonguldak
		266 — Zile

65

Ek - 5 Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller

Çizelge 5.1. Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

Türk Ocaklarının Halk Fırkasına Devrettiği Ocak Binaları ile emvali gayri menkullerinin cinslerini ve kıymetlerini gösteren liste

					Emlakı olan ocakların adedi 147
Vilâyetler	Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti İtra K.	Adet	Nevi	O Zamanki Durum
ADANA	ADANA	15000,00	1	Sinema binası	Mülga Şeker inhisarı veznadarı Sait beye (8000) liraya satılmıştır.
	"	43000,00	1	Belediye binası altında 17 dükkân	(27) bin liraya Adana Belediyesine satılmıştır.
	"	10000,00	1	Mektep binası (kürekçiler köyünde)	İnşa edilmiş.
	"	9000,00	1	Dispanser binası (kürekçiler köyünde)	" "
	"	20000,00	1	Ocak Binası	Fırka ve Halk evi olmuştur.
AMASYA	AMASYA	350,00	1	Ocak Binası	(7008) liraya talibine satılmıştır. 15/11/33
ANTALYA	ANTALYA	1500,00	1	Bina müstamelâttından, bahçe, sinema ve spor meydanlığı.	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	Elmalı	1000,00	2	Dükkân üzerinde kahve.	Halkevi olmuştur.
AYDIN	AYDIN	12000,00	1	Bina yeraltında bir kırathane iki mağaza.	Fırka binası natamam olduğu için fırkanın bu binaya nakli zaruridir. Teşekküller de toplanılabilir.
"	AYDIN	7500,00	1	Sinema binası tamamlanmamış	
"	Çine	20000,00	1	Bina	
"	Nazilli	2500,00	1	Bina	Fırka binası harap olduğu için, satılarak bedeli ile bazı ilâveler suretiyle ocak binasından istifade edilmesi kararlaştırılmıştır.
"	"	300,00	1	Arsa (100) metre murabba; arsa binanın yanındadır.	
"	"	1000,00	1	Büfe arsası belediye ile ihtilâfî.	
"	Söke	5000,00	1	Bina	Fırkanın binası harap ve köhne (Fırka) nakletmiş Halkevine müsait.
BALIKESİR	BALIKESİR	30000,00	1	Ocak Binası	Fırka vilâyet Heyeti, bu binaya taşınmıştır. (Fırka namına tapusu alınmış ve tapunun bir suretini göndermişler (30916)
"	"	7000,00	1	Bina	Fırkanın kaza heyeti itisalinde.
"	"	1000,00	1	Arsa (121 metre) murabba binanın bitişiğinde.	
BALIKESİR	BALIKESİR	10000,00	2	Zeytinlik (Burhaniye'nin) Kemerköy mevkiinde.	15 bin liraya Balıkesir Belediyesine satılmıştır.
"	Ayvalık	3500,00	1	Bina	
"	"	5000,00	1	Binanın altında üç dükkân	Fırka ve Spor salonu olmuştur.
"	"	9260,00	7	Zeytinlik (Burhaniye ve Edremit Ocaklarıyla müşterek.)	
"	Bandırma	2000,00	2	Mağaza	Kahve olarak icarda iken Halkevi olmuştur.
"	Burhaniye	2000,00	1	Bina	Halkevi olmuştur.
"	"	500,00	1	Sinema binası (Metruk)	

EK - 5 (Devam) Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller

Çizelge 5.1. (Devam) Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

Vilâyetler	Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti Lira K.	Adet	Nevi
"	"	3000,00	1	Otel altında Kahvehane
"	Edremit	1000,00	1	Bina altında iki dükkân bir kahvehane.
"	"	"	1	Sinema binası ittisafinde bahçesi var.
"	"	1000,00	1	Yazıhane.
"	"	"	1	Kahvehane.
BALIKESİR	Gönen	2500,00	1	Bina altında gazino.
"	"	1500,00	1	Hane
Sındırgı	Sındırgı	400,00	1	Bina
"	"	"	"	Halkevi ve Fırka binası olmuştur. Fırkanın güruhu, ahşap ve kullanışlı olmayan bir binası olduğu için
"	"	"	"	Fırka ve İdman Yurdu olmuştur.
"	Susurluk	400,00	1	Bina
"	Karaköşe	500,00	1	Bina
"	İğdir	3000,00	1	Bina
BİLECİK	Bozüyük	400,00	1	Arsa
"	Söğüt	1000,00	1	Hane
BOLU	Gerde	2000,00	1	Hane (40 hisse de on yedi hissesi Türk ocağına ait.)
"	Göynük	50,00	1	Kabristan
"	Mudurnu	2500,00	1	Üst katı kârgir bina
BOLU	Mudurnu	300,00	1	Bahçe (nim park arsası belediye).
"	Akçe Şehir (nahiye)	2500,00	1	Bina (altında bir fırın ve bir dükkân.)
BURDUR	BURDUR	20000,00	1	Bina (birinci katı ikmal edilmiş ve cephesi kârgirdir.)
"	"	4000,00	1	Rum kilisesi (1,5 dönüm arsası var.)
BURSA	BURSA	7500,00	1	Bina
"	"	2500,00	1	Yazlık sinema arsası
"	"	3500,00	1	Bahçe, Bahçeli gazino ocak binasına mütasıl.
"	"	6000,00	1	Otel, gazino ve dükkân
"	"	16500,00	14	Zeytinlik "51" köyünde
"	İnegöl	6000,00	1	Bina altında 12 dükkân
"	Karacabey	450,00	1	Arsa (325 metre murabba)
BURSA	Mustafa Kemalpaşa	1200,00	1	Gazino
"	"	750,00	2	(1) dükkân (2) mağaza
"	Yenişehir	2000,00	1	Bina altında kırathane iskâna elverişli.
"	İznik (Nahiye)	2000,00	1	Mağaza na tamam
Cebeli bereket	Osmaniye	3200,00	1	Bina

EK - 5 (Devam) Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller

Çizelge 5.1. (Devam) Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

Vilâyetler	Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti Lira K.	Adet	Nevi	
ÇANAKKALE	ÇANAKKALE	3500,00	2	Fırın	4800 liraya satıldı. Talipler peşin para ile 17/1/932'de 1311, 29 lira masrafı ve borçlarına verildi. Bakiyesini Merkeze göndermişler.
"	Bayramiç	400,00	1	Hane	
ÇANAKKALE	Gelibolu	1200,00	1	Bina	Ocak binasının üstünü Fırka merkezi, alt kısmında Halk Kütüphanesi olmuş, Fırka binası da icara verilmiştir.
ÇANKIRI	ÇANKIRI	500,00	1	Arsa	
ÇORUM	ÇORUM	1500,00	1	Bina	Fırka Vilâyet Heyeti bu binaya, Fırka binasına da kaza Heyeti taşınmıştır.
DENİZLİ	DENİZLİ	6000,00	1	Bina iskeleti (zemin hususî muhasebeye ait.)	
"	Acipayam	2000,00	1	Bina	Fırka merkezi ve Halkevi olmuştur.
"	"	2000,00	1	Değirmen	
"	Ç & I	3000,00	1	Bina (altında kahvehane).	Fırka binası olmadığı için bu binaya geçmiştir. 2/5/932.
"	Çevril	1500,00	1	Bina ve 2 dükkân	Fırka olmuştur.
"	Sarayköy	3000,00	1	Bina	Fırka olmuştur.
DIYARBAKIR	DIYARBAKIR	40000,00	1	Bina (sekiz dükkândan ibaret)	
"	"	500,00	1	Arsa	
"	Silvan	2000,00	1	Değirmen	
"	"	500,00	1	Hane	
EDİRNE	EDİRNE	2000,00	1	Bina	Halkevi olmuştur.
"	"	200,00	1	Arsa, bina ittisaliinde	
"	"	7600,00	8	Mağaza, arsa, Buzhane, yağhane	
"	Keşan	4000,00	2	Dükkân	Fırka binası kaymakamlığa kirada.
"	Uzunöprü	15000,00	1	Bina ve altında gazinosu	Fırka binası olmuştur.
ELÂZİZ	ELÂZİZ	7500,00	12	Dükkân	7 Dükkân 5010 liraya 1 erde 5555 liraya 10575 liraya satılmıştır.
"	"	5000,00	1	Hane (altında 1 dükkân)	
"	"	400,00	1	Yazıhane	
"	"	3000,00	1	Fırın	
"	Palu	500,00	1	Hane (altı odalı)	Kerpiçle yapılmış ve Belediye tarafından işgal edilmiştir.
ERZURUM	Olut	900,00	1	Bina	Ocağa mülkiyeti, intikal muamelesi yapılmamış fırka bu binaya geçeceği için fırka binası da icara verilmesi kararlaştırılmıştır.
ESKİŞEHİR	ESKİŞEHİR	7000,00	1	Bina	Halkevi olmuştur.
ESKİŞEHİR	ESKİŞEHİR	5000,00	1	Bina	5010 liraya Nuri beye ihale edilmiştir. 11/11/932
GAZİANTEP	GAZİANTEP	10000,00	1	Bina	Fırka binası olmuştur. (Ocakla alakası olmadığı anlaşıldığından satın alınma kararı alınmıştır.)
"	Kilis	800,00	1	Bina ve ittisaliinde bir arsa	
GÜMÜŞHANE	Bayburt	4500,00	1	Arsa (üzerinde 9 parça arsalar var)	
HAKKÂRİ	ÇÖLEMERİK		1	Hane 7 odalı	Ayda 25 liraya postahaneye kiraya verilmiştir.
İÇEL	Silifke	4000,00	1	Hane ve 8 parça dükkân var	Fırka ve Halkevi olmuştur. 28/12/931
İSPARTA	İSPARTA	5000,00	1	Bina, altında bir gazino	
"	Eğirdir	1350,00	1	Dükkân, ahşap	
"	Uluborlu	1000,00	1	Bina	Fırka olmuştur.

EK - 5 (Devam) Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller

Çizelge 5.1. (Devam) Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

İlçe	Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti		Nevi	Vizeleri
		Lira K.	Adet		
İSTANBUL	Yalıoğlu	3000,00	1	Medrese arsası (3600 metre muraabba)	
	Çatalca	1500,00	1	Bina	Fırka binasının tamire muhtaç bir halde olması dolayısıyla ocak binasına taşınmış ve kendi binası da telgrafhaneye icara vermiştir.
İZMİR	İZMİR	11000,00	1	Bina ve bahçe	Fırka ve Halkevi olmuştur.
İZMİR	İZMİR	125000,00	2	Depo	Emlak Bankasına satılmıştır. 5/7/933
"	"	400,00	1	Bina şubesi binası	Fırka olmuştur.
"	Dayıdır	6000,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	Bergama	5000,00	1	Bina ve altında kahvehane	Binaya fırka nakletmiş. Fırkaya ait na tamam binada satışa çıkarılmıştır.
"	Çeşme	4000,00	1	Bina altında 2 dükkân	Fırka olmuştur.
"	Kuşadası	3400,00	1	Bina	Fırka olmuştur. Fırka binası yola kalbolmuştur.
"	"	900,00	1	Hane, (Harap)	Halkevi, icar yoluyla tamir olunuyor
"	Kontalpaşa	3500,00	1	Bina	Fırka olmuştur.
"	"	500,00	1	Spor sahası	Spor sahası olmuştur.
"	Menemen	300,00	1	Hane	Fırka olmuştur.
"	"	800,00	1	Sebz bahçesi (8 dönüm)	Zirai fidanlık yapılması kaydıyla 200 liraya belediye satın alması muvafık görülmüştür. 8/9/932
"	Ödemiş	15000,00	1	Ocak binası	Mektep ve Fırkaya lüzumu bildirilmiştir.
"	"	50000,00	1	Sinema ve tiyatro binası	Emlak Bankasına satıldı. 7/933
"	Ödemiş	1500,00	2	Arsa, dükkânlar yıkılarak arsaya çevrilmiş yazlık bahçe olmuş (sinema ititilinde)	
"	"	1300,00	1	Arsa	
"	"	5000,00	1	Depo	4200 liraya müteahhit alacaklı Ahmet Beya verilmiştir. 23/1/935
İZMİR	Tire	2500,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	"	8000,00	1	Pastahane	929 senesinden itibaren 10 sene müddetle konutlarla Herman Şirketine devredilmiştir.
"	"	4000,00	1	Sinema binası	3000 liraya Belediye satın alması muvafık görülmüştür. 3/Mayıs/1933
"	Uzla	500,00	1	Üzüm bağı (2 dönüm)	Bakımsızlıktan harap olmuş esasen tasarruf senedi de alınmamıştır. Bir taksitten başka para ödenmemiştir.
"	Foça	2000,00	1	Bina	Fırka olmuştur. Temellük muamelesi yapılmamıştır.
"	Bornova	2500,00	1	Kahvehane, bina ititilinde	
"	Bornova	2000,00	1	Bina ahşap	Fırka olmuştur.
"	Pazaryeri (Nahiye)	5000,00	1	Bina arsa	Fırka ve Halkevi olmuştur.
KARS	KARS	4000,00	1	Bina	
KARS	Ardahan	3000,00	1	Bina	Halkevi olmuştur. Fırkasında başka binası yoktur.
"	"	2300,00	1	Bina	
"	Göle	500,00	1	Bina	Fırka binası yoktur. Fırka bu binayı kullanıyor.
"	Poshoş	200,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
KASTAMONU	KASTAMONU	10000,00	1	Mağaza	Satılması için yazılmıştır. 21/8/933
"	İnebolu	9000,00	1	Bina altında mağazaları var	Fırka ve Halkevi olmuştur.
KAYSERİ	KAYSERİ	8000,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
KIRKLARELİ	KIRKLARELİ	3000,00	1	Bina	Fırka (Kasaba kenarında olduğu için satılması için yazılmıştır. 15/2/933
"	Bebeşik	5000,00	1	Bina	Fırkasının binası var sporda orada yapıyor.
"	"	6000,00	2	Mağaza	13/4/1935 de satılması için yazılmıştır.
"	Pınarhisar (Nahiye)	1000,00	1	Bina	Fırka, Halkevi olmuştur. Fırkasının binası yoktur.

ATTEMİSİNCİ SAYFA

Çizelge 5.1. (Devam) Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

Vilâyetler	Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti Lira K.	Adet	Mevî	
KIRŞEHİR	KIRŞEHİR	500,00	1	Bina ve arsa	Satılması için yazılmıştır. /9/933
KIRŞEHİR	Çiçekdağı	200,00	1	Bina	Fırka olmuştur. Fırkanın binası yoktur.
KOCELİ	İZMİT	4000,00	1	Bina	3 taksitle ödenmek üzere Belediyeye 2600 lîraya satıldı. 26/6/932, 992,08 kuruş birinci taksiti alındı.
"	Gekveakhisar	350,00	1	Bina	Fırka olmuştur.
"	Tarekîs	400,00	1	Bina	Fırka olmuştur.
"	Kandıra	2000,00	1	Bina altında iki dükkân	Fırka binası na tamamı olduğu için Fırka binası olmuştur.
"	"		1	Arsa	
"	"		1	Santanlık (sinema salonuna kalbedilmiş)	2521 lîraya İsmet Bey'e ihale edildi. 20/2/932.
KONYA	KONYA	5000,00	1	Bina altında iki mağaza	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	Akşehir	1935,00	1	Arsa	Hususi İdareden alınmış, Ocağın verdiği 645 lîra birinci taksit geri alınarak arsanın iadesine karar verildi. 30/9/931
"	Beysahir	15000,00	1	Bina	Fırkanın binası yok evvelcede burada otururdu, yok.
"	"	1500,00	1	Tarla 15 dönüm muttasıl	Satılmasından sarfınazar edilmiştir. 1/2/932
"	"	500,00	1	Park binaya	
"	"	500,00	1	Arsa bina karşısında	
KONYA	Karaman	1500,00	1	Bina	Halkevi olmuştur.
"	"	1000,00	2	Dükkân bina müstemelâtında	İçin
KÜTAHYA	KÜTAHYA	3000,00	1	Bina, altında kahvehane	Halkevi olmuştur.
"	"		1	Lokanta	
"	"	4284,00	1	Hane	Tayyare Cemiyeti şubesine satıldı. 4284 lîraya 29/12/931 Cemiyete borç çok olduğu için para istenmemiştir.
"	Emet	500,00	1	Bina çatısı çökmüş zemini belediyeğe ait	Halkevi ve spor salonu olmuştur.
"	Simâv	1000,00	1	Bina	İçinde.
"	Uşak	2500,00	1	Bina ve mektep	Mektep Halkevi olmuştur. Satılması için (Unanî Meclis iktisadına talik edilmiştir. 35961).
MALATYA	MALATYA	45000,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur. Fırka binası yokmuş.
"	"	2000,00	8	Tarla	300 lîraya hususi Muhasebeye satılmıştır. 15/3/932 içindeki sudan fırka istifade etmesi muvafik görülmüştür.
MANİSA	MANİSA	8000,00	1	Bina	Hastahanenin icarında olduğu için muvakkaten satılmıyacaktır. İmar Plânının tatbikinde yola kalıplacağından istimlak zamanına kadar hastahaneye terkedilmesine karar verilmiştir.
MANİSA	MANİSA		1	Arsa "Üzerinde temeller var"	
"	Babaköy (Nahiye)	1000,00	1	Bina "Fırka ile mülkiyeti müşterek"	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	"	400,00	2	Dükkân "bina ittisâlinde"	
"	Akhisar	1600,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	"	1500,00	1	Gazino bina ittisâlinde	
"	"	750,00	4	Mağaza enkaz halinde	İstur.
"	"	1500,00	1	Bahçe enkaz halinde	İstur.
"	"	5352,00	1		Satılmalarından sarfınazar edilmiştir. 28.12.931
"	A'şehir	16000,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	Demirci	600,00	1	Bina	
"	Kırkağaç	2400,00	1	Bina	mlan-
"	"	980,00	1	Arsa	
"	Kula	600,00	1	Sinema binası	

EK - 5 (Devam) Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller

Çizelge 5.1. (Devam) Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti Lira K.	Adet	Nevi	
MARŞA	Salihli	2000,00	1 Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur. Muvakkat hükümet konağı.
"	"	600,00	2 Arsa 338 metre murabba	Himayesi etfal Cemiyetine 648 liraya satılmıştır. 1/3/932 151 lira bakiye borçlarını bir senede iki taksitte ödiyecekler. 9/5/932
"	Soma	7000,00	1 Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	Turgutlu (Kasaba)	500,00	1 Arsa	
"	"	800,00	1 Arsa	
MARŞ	MARŞ	3500,00	1 Bina	
MARDİN	MARDİN	30234,00	23 Dükkan (ikisinin üzerinde Ticaret odası içinde kahve)	Memurin kulübü yapmak üzere Vali talip olmuştur. 2500 lira ehas üzerinde 10/2/1932
"	"	"	1 Zinciriye medresesi	
"	"	"	1 Bina (Askeri mahfel icarında vaktiyle Fırka tarafından alınmış)	
MERSİN	MERSİN	20000,00	1 Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur. Fırkanın daha iki binası var.
MERSİN	MERSİN	10000,00	1 Sinema binası	Himayeyi Effal Cemiyeti şubesine 8000 liraya satılmıştır. 16/4/932 nisif bedeli peşin, bakiyesi 3 sene ve üç taksitte ödenecektir.
"	"	600,00	1 Arsa (564 Arşın)	
"	Tarsus	8340,00	1 Bina altında iki mağaza	Fırka olmuştur.
"	"	4920,00	1 Bina, 1 dükkan 2 mağaza	
"	"	13260,00	1 Bina, bir depo	
"	"	10000,00	1	
"	"	11670,00	1 Bina, 5 dükkan 1 mağaza	
"	"	9000,00	1 Mektep binası 13 odalı ve arsası	Halkevi olmuştur.
MUĞLA	MUĞLA	650,00	1 Bina	
"	"	850,00	1 Bina	İkisi de birleştirilerek Halkevi olmuştur. Bina'nın birisi 1751 liraya satıldı. 250 lira mevcut malzeme satılıyor 18/12/932 binanın diğeri müzayede ile oda 1750 liraya satılmıştır. 1.4.933.
"	Feride	1000,00	1 Ocak binası	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	"	500,00	1 Sinema binası	
"	"	350,00	1 Arsa	
MUĞLA	Köyceğiz	1000,00	1 Bina	2200 liraya tefiline satılmıştır. 17.3.932
"	Milas	4000,00	1 Bina	
MUŞ	MUŞ	"	1 Altında gazino üstü bina	Evkafa ait olan bu binada Ocak icarfa oturuyor.
"	BITLİS	4000,00	1 Bina ve bahçesi var	Jandarma mektebine satılması için meğgulu. 416,25 Ocağın verdiği taksidi alınmak 693,75 taksit 36,00 vergi ödenmek şartile satıldı. 1146,00
"	"	1500,00	1 Kilise binası	Belediyeye 1000 liraya satılması münaaip görülmüştür. 26/7/932
NİĞDE	NİĞDE	1500,00	1 Hane	1500 liraya satılmıştır. 7/6/932 de 100 lirası masrafına, mütebakisi merkeze gönderilmiştir.
"	B o r	500,00	1 Hane	Fırka ve Halkevi olmuştur. (Bu binanın taksiti verilmemiş.)
"	Ulukışla	1500,00	1 Bina (geniş bir oda)	Fırka ve Halkevi olmuştur.
ORDU	ORDU	6000,00	1 Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
RİZE	Hopa	250,00	1 Arsa	Üzerine fırka binası yaptırmak şartile Umumi Meclisten teberru kararı alınmış (esasen Fırka ve Ocak için verilmiş).

EK - 5 (Devam) Türk Ocakları'nın devrettiği gayri menkuller

Çizelge 5.1. (Devam) Türk Ocakları'nın Halk Fırkasına devrettiği gayri menkullerin listesi [167]

Vilâyetler	Ocağın bulunduğu yer	Tahmini kıymeti Lira K.	Adet	Nevi	
SAMSUN	SAMSUN	12000,00	1	Bina	Halkevi olmuştur.
"	"	40000,00	1	Bina üstü depo 13 mağaza	Emlak Bankasına satılmıştır. /7/933
SAMSUN	Çarşamba	3000,00	1	Taşhan	Satılması için yazılmıştır. 2.5.932
"	Havza	2000,00	1	Bina	Fırka olmuştur. Fırka binası yoktur.
SİİRT	SİİRT	25000,00	1	Bina ve bahçesi	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	Kozluk	1350,00	1	Bina	Vaziyeti sorulmuştur.
"	"	253,00	1	Na tamam hane (üç odalı)	
SİNOP	SİNOP	3000,00	1	Ahşap hane altında iki dükkân	Fırka ittihas edilmiştir.
"	"	2000,00	1	Ahşap hane bir dükkân bir bahçesi var	3500 liraya hususi Muhasebeye satılmıştır.
SİVAS	SİVAS	5000,00	1	Hane	Senevi 250 lira icar getiriyor.
"	"	5000,00	2	Dükkân	Halkevi olmuştur. Fırka binasından bir mehil tefriki mümkün olduğu takdirde Ocak binasının da satılması muvafık görülmüştür.
"	Darende	750,00	1	Bina (arsası da var)	
"	"	700,00	1	Hane, bahçesi var	
"	Şarkışla	2000,00	1	Bina altında iki ufak dükkân	Fırka ve halkevi olmuştur. Fırkanın binası yoktur.
TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ	15000,00	1	Bina	Fırka olmuştur. Fırkanın binası vardır.
TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ	100,00	1	Arsa bina ittisâlinde	
ÇORLU	ÇORLU	1500,00	1	Bina	Fırkanın binası asker işgalinde olduğu için Fırka bu binaya nakletmiştir.
"	"	2500,00	2	Nim kârgir iki mağaza bir dükkân (bina müstemilâtı)	Satılmasından sarfınazar edildi. 30/2/932
"	"	650,00	2	Dükkân ahşap (biri büyük biri küçük)	
"	"	80,00	1	Arsa	
"	"	50,00	1	Arsa	
"	Hayrabolu	1000,00	1	Bina altında gazino	Fırka olmuştur.
"	Müreffe (Nahiye)	1000,00	1	Bina altında gazino	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	"	500,00	1	Kilise binası	
TRABZON	TRABZON	10000,00	1	Bina	Halkevi (bu binanın ocak zamanında temellük muamelesi yapılmamış, takdir edilen kıymete Defterdarlık itiraz etmiş. Şurayı Devlete müracaatla Fırka namına temlik edilmesi kararlaştırılmış. 16/5/931 122 kayıt No. su.
EDİRNE	EDİRNE	6500,00	5	Dükkân	
VAN	VAN	2500,00	1	Bina	Fırka ve Halkevi olmuştur.
"	"	1500,00	8	Dükkân	
"	"	300,00	1	Fırın	
"	"	700,00	2	Kahvehane	
"	Erciş	1200,00	2	Hane (ayrı bahçe içinde)	
YOZGAT	Boğazlıyan	400,00	3	Dükkân harap şimdi arsa dahilinde	Satılmasına karar verilmiştir.
ZONGULDAK	ZONGULDAK	5000,00	1	Bina bu katın altında iki dükkân	Fırka kaza Heyeti ile Halkevi taşınmıştır.
"	"	5000,00	1	Kahvehane ve bahçe (bina ittisâlinde)	
"	Devrek	800,00	1	Kilise binası	Fırkanın binası olduğu için Halkevi olmuştur.
"	Ereğli	11000,00	1	Hane 11 odalı ve bahçeli	Fırkanın binası olduğu için Halkevi olmuştur.
AFYONKARAHİSAR	AFYONKARAHİSAR	500,00	1	Arsa üzerinde fırka binası yapılmış	Fırka binası olmuştur.
"	Dinar	2000,00	1	Bina başlangıcı bir metre kesilmiş	
"	Sarıdiki	300,00	1	Arsa	Fırka binası yapılması için inşaatın tamamlanması kararlaştırılmıştır.
Umumî yekûn		1,312,694,00 Lira			

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Ad : BOZDAĞ, Oğuzhan
 Uyrak : T.C.
 Cinsiyet : Bay
 Doğum Tarihi : 19.06.1987 Ankara
 Medeni hali : Bekar
 Cep Tel : 0536 964 19 19
 E-posta : oguzhanbzd@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Balıkesir Üniversitesi /Mimarlık Bölümü	2011
Lise	Başkent Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012- 2013	Nata Holding	Mimar / Şantiye
2011- 2012	Aktar Mimarlık Büro	Mimar / Büro

Yabancı Dil Bilgisi

İngilizce

Hobiler

Tiyatro, Kitap Okumak, Gezmek, Fotoğraf Çekmek